

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EKOLOJİK SİSTEM YAKLAŞIMI KAPSAMINDA SUÇA
SÜRÜKLENEN VE HAKKINDA DANIŞMANLIK TEDBİR
KARARI VERİLEN ÇOCUKLARA YÖNELİK NİTEL BİR
ÇALIŞMA**

Aysel TEKGÖZ OBUZ

DOKTORA TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman: Doç. Dr. Serap DAŞBAŞ

KONYA-2019

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EKOLOJİK SİSTEM YAKLAŞIMI KAPSAMINDA SUÇA
SÜRÜKLENEN VE HAKKINDA DANIŞMANLIK TEDBİR
KARARI VERİLEN ÇOCUKLARA YÖNELİK NİTEL BİR
ÇALIŞMA**

Aysel TEKGÖZ OBUZ

DOKTORA TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman: Doç. Dr. Serap DAŞBAŞ

Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı Koordinatörlüğü tarafından 2015-ÖYP-131 proje numarası ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 2211/A Doktora Bursu ile Desteklenmiştir.

KONYA-2019

ONAY SAYFASI

S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Aysel TEKGÖZ OBUZ tarafından savunulan bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Doktora Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı Prof. Dr. Aliye MAVİLİ

İmza

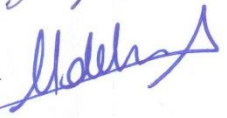
Danışman Doç. Dr. Serap DAŞBAŞ

İmza

Üye Doç. Dr. Melike TEKİNDAL

İmza

Üye Doç. Dr. M.Ali AYDEMİR

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Doğa BAŞER

İmza

ONAY:

Bu tez, Selçuk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu.....tarih ve.....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan Hüseyin DÖNMEZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada suça sürüklenen çocuklara verilen “Danışmanlık Tedbir Kararlarının” uygulama sürecinin, aileler ve çocuklar açısından nasıl değerlendirildiğini ve suça sürüklenen çocuğun bahsedilen suça yönelmesinde, ailenin ve diğer faktörlerin (okul, ekonomik/çalışma durumu, arkadaş, sosyal çevre, madde kullanımı, medya ve internet) etkisini anlamaya çalıştım.

Çalışma boyunca bütün süreçlerde beni hem akademik hem de psikolojik açıdan destekleyen ve geri bildirimleri ile tezimin bu aşamaya gelmesinde büyük katkıları olan danışman hocalarım Doç. Dr. Serap DAŞBAŞ ve ikinci danışmanım Prof. Dr. Özlem KARAKUŞ’ a, tezimin gelişiminde değerli katkılar sunan ve yapıcı tutumuyla beni cesaretlendiren tez izleme komite üyesi Dr. Öğr. Üyesi Sinan AKÇAY’ a ve değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. M. Ali AYDEMİR hocama teşekkür ederim. Ayrıca savunma jürümde bulunan çok sevdiğim hocam Prof. Dr. Aliye Mavili ve değerli hocam Doç. Dr. Melike TEKİNDAL’a çok teşekkür ederim.

Araştırmada sorulacak sorularımı değerlendiren sayın hocalarım; Prof. Dr. Zahir KIZMAZ, Prof. Dr. Ahmet SABAN, Doç. Dr. Ercüment ERBAY, Doç. Dr. Rıfat BİLGİN, Doç. Dr. Ahmet KOYUNCU, Doç. Dr. Zeliha TRAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Doğa BAŞER ve Dr. Öğr. Üyesi Zeki KARATAŞ ‘a teşekkür ederim. Ayrıca tez yazım sürecinde kendilerini sık sık rahatsız ettiğim ve geri bildirimleri ile çalışmamda destekleri olan sevgili mesai arkadaşlarım, Arş. Gör. Dr. Fatümatü Zehra ERCAN, Arş. Gör. Dr. M. Funda AFYONOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Tuba ÖZAYDIN’a ve Arş. Gör. Dr. Ramazan KIRAÇ’a, Arş.Gör.Dr.H.İrem KALAYCI KIRLIOĞLU’na ve Arş.Gör.Rasim BABAHANOĞLU’na teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni her açıdan destekleyen, varlıklarını her daim hissettiren canım aileme, özellikle bana her zaman güvendiğini hissettiren ve varlığına sonsuz şükrettiğim canım babam Vahdettin TEKGÖZ’e ve canım annem Feriha TEKGÖZ’e bu süreçte yanımda olan kardeşlerim Birsen DOLUNAY ve ailesine, kardeşim Nursen TEKGÖZ’e; “olmasaydınız bu tez olmazdı” diyor ve teşekkür ediyorum. Son olarak varlığıyla beni mutlu eden eşim Serhat OBUZ’a ve tez yazım aşamasında önce karnımda sonra yanımda oluşuyla bana annelik duygusunu tattıran, dünyadaki en değerli varlığım canım kızım Seray OBUZ’a çok teşekkür ederim. Ayrıca Doktora öğrenim sürecimdeki burs desteğinden dolayı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’na teşekkür ederim.

Aysel TEKGÖZ OBUZ

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Suç Kavramı ve Suç Teorileri	2
1.1.1. Suç Kavramı	2
1.1.2. Suç Teorileri	4
1.2. Çocuk Kavramı ve Çocuk Suçluluğu- Suça Sürüklenmiş Çocuk	12
1.2.1. Çocuk Kavramı	12
1.2.2. Çocuk Suçluluğu- Suça Sürüklenmiş Çocuk	14
1.3. Sosyal Hizmette Sıkça Kullanılan Ekolojik Sistem Yaklaşımı Bağlamında Çocuk Suçluluğunun Belli Başlı Nedenleri.....	19
1.3.1. Kültürün Etkisi.....	24
1.3.2. Okulun Etkisi	25
1.3.3. Akran Etkisi	28
1.3.4. Kitle İletişim Araçları	30
1.3.5. Ekonomik Durum	32
1.3.6. Madde Kullanımı	34
1.4. Suça Sürüklenen Çocuk ve Aile Faktörü	35
1.5. Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararları ve Bunların Uygulanması.....	39
1.6. Araştırmanın Önemi	45
1.7. Araştırmanın Amacı	47
2. GEREÇ VE YÖNTEM	49
2.1. Araştırmanın Modeli	49
2.2. Katılımcıların Belirlenmesi	52
2.3. Veri Toplama Araçları.....	54
2.4. Veri Toplama Süreci	55
2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	57
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	59
2.7. Bulgulardaki Geçerlilik ve Güvenirliğin Sağlanması.....	59

2.8. Araştırmacının Araştırmadaki Rolü ve Etik Kurallar.....	60
2.9. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	61
2.9.1. Çocuklar.....	61
2.9.2. Aileler	65
3. BULGULAR.....	71
3.1. Katılımcılara Dair Bulgular.....	71
3.1.1. Çocuk Katılımcılar.....	71
3.1.2. Aileler	72
3.2. Çocukların Suça Sürüklenme Nedenlerine Dair Bulgular	75
3.2.1. Okulun Etkisi : “ <i>Bundan Olmaz, Sanayiye Gönder</i> ”	76
3.2.2. Arkadaş/Akran Etkisi: “ <i>Arkadaşları Ne Deseler Hemen Kanıyor</i> ”	86
3.2.3. Sosyal Çevre	95
3.2.4. Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisi: “ <i>Sebebi Hep O Diziler</i> ”	103
3.2.5. Ekonomik Durum: “ <i>Ben Seyyar Ameleyim</i> ”	110
3.2.6. Madde Kullanımı	116
3.2.7. Aile Faktörü: “ <i>Hiç Girmesek Olur Mu Oralara?</i> ”	119
3.3. Suç Kavramına Dair Bulgular	149
3.3.1. Suçu Nasıl Değerlendirdiği.....	149
3.3.2. Daha Önce/Sonra Suç Öyküsü.....	152
3.3.3. Yargılanma Süreci	153
3.4. Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanmasına Dair Bulgular	156
3.4.1. Uygulama Hakkında Bilgi Sahibi Oluşu: “ <i>Ne Olduğunu Bilmiyorum</i> ”.	157
3.4.2. Uygulanma Süreci.....	159
3.4.3. Uygulamanın Değerlendirilmesi: “ <i>Şu Ana Kadar Hiçbir Şey Olmadı, Kimse Bir Şey Demedi. Niye Şimdi?</i> ”	161
3.4.4. Beklenti ve İstekler: “ <i>Dinlesinler</i> ”	169
3.5. Dosya İnceleme Formuna Dair Bulgular.....	174
4. TARTIŞMA	196
4.1.Çocukların Suça Sürüklenme Nedenlerine Dair Bulguların Değerlendirilmesi	196
4.1.1. Okulun Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi	198
4.1.2. Arkadaş/Akran Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	202
4.1.3. Sosyal Çevrenin Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi	204
4.1.4. Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	208
4.1.5. Ekonomik Duruma Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	210

4.1.6. Madde Kullanımına Dair Bulguların Değerlendirilmesi	212
4.1.7. Aile Faktörüne Dair Bulguların Değerlendirilmesi	213
4.2. Suç Kavramına Dair Bulguların Değerlendirilmesi	227
4.3. Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanmasına Dair Bulguların Değerlendirilmesi	233
4.4. Dosya İnceleme Formuna Dair Bulguların Değerlendirilmesi.....	249
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	252
5.1. Sonuç	252
5.2. Öneriler.....	260
5.2.1. Ailelere İlişkin Öneriler	261
5.2.2. Okula İlişkin Öneriler	262
5.2.3. Hizmete İlişkin Öneriler	264
6. KAYNAKLAR	270
7. EKLER.....	281
EK A: Nitel Alan Araştırması Dosya İnceleme Soru Formu	281
EK B: Yarı-Yapılandırılmış Çocuk Görüşme Formu	282
EK C: Yarı-Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu	285
EK D: Aydınlatılmış Onam Formu (Çocuklar İçin).....	288
EK E: Aydınlatılmış Onam Formu (Aileler İçin).....	289
EK-F: Etik Kurul Raporu	290
EK-G: Milli Eğitim Bakanlığı İzin Belgesi	291
8. ÖZGEÇMİŞ.....	292

SİMGELER VE KISALTMALAR

ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
IASSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: United Nations International Children Emergency Fund

ÖZET
T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen ve Hakkında
Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma**

Aysel TEKGÖZ OBUZ

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

DOKTORA TEZİ/KONYA-2019

Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve suça sürüklenen çocuklar ve aileleri ile yapılan bu çalışmada, çocuklara verilen “Danışmanlık Tedbir Kararlarının” uygulama sürecinin değerlendirilmesi ve çocuğun suça yönelmesinde, ailenin ve diğer faktörlerin (okul, ekonomik/çalışma durumu, arkadaş, sosyal çevre, madde kullanımı, medya ve internet) etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip 20 kız ve erkek çocuk ve aileleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma üç aşamadan oluşmuştur. İlk aşama problem sorularını oluşturmak için konu hakkında ilgili literatürün değerlendirilmesi ve pilot araştırmanın yapılmasıdır. İkinci aşama çocuk ve ailelerle derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirilmesidir. Çalışmanın üçüncü aşamasında ise görüşmelerden elde edilen cevaplar deşifre edilmiş ve nitel veri analiz programlarından “MAXQDA18” ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen verilerden oluşturulan temalara bakılarak, bulgular kısmı oluşturulmuş ve nihayetinde, bu bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çocuk suçluluğunun nedenleri konusuna ekolojik sistem perspektifiyle yaklaşan bu çalışmada, çocukların suça sürüklenmesinde bireysel nedenlerden ziyade toplumsal faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Çocukları suça yönelten en önemli faktörün aile içi sorunlu ilişkiler olmakla beraber sırasıyla; arkadaş/akran, okul, sosyal çevre (akrabalık, komşuluk, yaşanılan yer), medya, ekonomik faktörler ve madde kullanımı olduğu görülmüştür. Çocukların suç kavramını genel olarak, kendi yaptıkları eylemlere atıfta bulunarak tanımladıkları görülmüştür. Çocuk katılımcıların çoğunluğu, gerçekleştirdiği eylemin suç olduğunu bilmekte ancak yargılanma sürecine dâhil edilmeyecek kadar önemli olmadığını düşünmektedir. Çalışmada katılımcıların çoğu, avukatların kendilerine yeterince hukuki destek sağlamadığını ve mahkeme esnasında pek aktif davranmadığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar, karakola götürülme aşamasında karşılaşılan ve ailelerine hemen haber verilme konusunda yaşanan polis-çocuk arasındaki sorunlu ilişkiye dikkat çekmiştir. Katılımcıların hepsi daha önce tedbir kararı hakkında bilgi sahibi olmadığını, kendilerine yeterince bilgi verilmediğini, hatta süreç içerisinde dahi, uygulamanın amacı, süreci hakkında bilgi sağlanmadığını ifade etmişlerdir. Uygulamalarda empatiye dayalı bir rehberlik yapılması, güçlendirmeye önem verilmesi ve uzman yardımının var oluşu bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Rehberlik sürecinde ailenin katılımına gereken önemin verilmediği ve görüşme sayısının tamamlanmadığı görülmüştür. Katılımcıların birçoğu, suç sayılan davranışın gerçekleşmesinin üstünden uzun zaman geçtikten sonra başlayan bir rehberlik hizmetinin gerekli olmadığına değinmişlerdir. Katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer sorun, kurumlar arası iş birliğinin yetersizliği konusundadır. Suça sürüklenen çocuklar açısından bakıldığında, danışmanlık tedbiri gibi koruyucu ve destekleyici tedbir kararları adı altında verilen hizmetlerin, erken uyarı sistemine yönelik önleme boyutun pek aktif olmadığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Suçluluğu, Suça Sürüklenen Çocuk, Danışmanlık Tedbiri, Ekolojik Sistem Yaklaşımı

ABSTRACT

REPUBLIC of TURKEY

SELÇUK UNIVERSITY

INSTITUTE of HEALTH SCIENCES

A Qualitative Study On Juvenile Delinquency Who Has Consulting Measure

Within The Context Of Ecological System Approach

Aysel TEKGÖZ OBUZ

Department of Social Work

PhD THESIS/KONYA-2019

This study conducted with juveniles who were given a counseling service, who were pushed to crime and with their families. The aim of the study is evaluation of the implementation process of the “Counseling Service” given to the juveniles. Throught investigation of the effects of the family and other factors (school, economic / working status, friend, social environment, substance abuse, media and internet) on the inclining of the juvenile to the crime. Qualitative research methods used in this study. In-depth interviews were conducted with twenty girls and boys who have different socio-cultural characteristics, who were pushed to crime whose given a counseling serviv and with their families. This study consists of three phase. First, the review of the relevant literature and pilot study were performed on the subjects for clarifying problem and questions in line with the purpose of the study. Second in-depth interviews were conducted with the children and their families. Thirth answers obtained from the questions were translated from voice record to text. Then the collected data were analyzed using “MAXQDA 18”, one of the qualitative data analysis programs. Based on the themes formed from the data collected as a result of the analysis, the findings section was formed, and in the end, these findings were evaluated and discussed.

In this study, the causes of juvenile delinquency were approached from an ecological systems perspective, and it is seen that social factors rather than individual causes are effective in pushing children to crime. Although the most important factor in pushing children to crime is problematic relations within the family members, the other factors which dragging children to crime can be written as friends/peers, school, social environment (kinship, neighborhood, place of residence), media, economic factors, and drug addiction. It was seen that children defined the concept of crime in general by referring to their own actions. The majority of the child participants are aware of the fact that these actions are crime; however, these actions are not as important as needed to lead to the court process. Most of the participants stated that the lawyers did not provide them with sufficient legal support and were not very active during the court. Some of the participants pointed out the problematic relationship between the police and the child during the transfer to the police station and experienced the immediate notification of their families. Many of the participants stated that they had no information about the injunction before, they had not been informed enough, and that even during the process, there was no information provided about the purpose and process of the application. Using guidance based on empathy on applications, emphasis on empowerment and the presence of expert assistance were considered as an advantage. During the guidance process, it was observed that the necessary participation of the family was not given importance, and the number of interviews which is necessary for counseling service process was not completed. Most of the participants mentioned that a guidance service starting a long time after the criminal conduct occurred was not necessary. Another problem raised by the participants is the inadequacy of inter-institutional cooperation. In terms of juveniles pushed to crime, it is seen that the preventive aspect for the early warning system of the services given as protective and supportive injunctions such as the counseling injunction is not quite active.

Key Words: Juvenile Delinquency, Child Pushed To Crime, Consulting Measure, Ecological System

1. GİRİŞ

Konu hakkında literatüre dayalı bilgiler kısmına geçmeden önce, literatürde sıkça karşılaşılan , “suçlu çocuk yoktur; suça sürüklenen çocuk vardır” şeklindeki ifadeye yer vermek yerinde olacaktır. Suça sürüklenen çocuk ile ilgili literatüre bakıldığında genel olarak, başta aile olmak üzere sosyal çevrenin ve çeşitli pek çok faktörün, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili rolü olduğuna değinilmektedir.

Özellikle 2. Dünya Savaşı, 1930 Ekonomik Bunalım, Sanayi Devrimi gibi neredeyse tüm dünyayı etkileyen önemli sosyal gelişmeler, toplumsal yapıda pek çok değişikliğe sebep olmuştur. Böylece toplumun durağan olan yapısında, ani çalkantılar yaşanmış olup, sosyal yapının sarsıntılara uğradığı görülmüştür. Bu sarsıntılardan biri, hiç kuşkusuz suçluluk ve özelde de çocuk suçluluğu alanında yaşanmıştır. Sonraki dönemlerde çocuk suçluluğunda önemli artışların olduğu literatür taraması ile ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen önemli artış dikkat çekmiş olacak ki, tüm dünyada, bilimsel araştırmalarla konuya hassasiyetle yaklaşılmıştır. Türkiye’de suça sürüklenen çocuklar ile ilgili ilk çalışmalar ise, 1930’lu yılların başında yapılmıştır. Daha önce de var olan bu gerçekliğe yıllar sonra değinilmesi, Dönmezer tarafından ifade edildiği üzere, daha önceden resmi suç istatistiklerinin tutulmuyor olmasıdır (Fişek ve ark 2008). Ancak sonraki istatistiksel açıklamalar ile birlikte gerçek gün yüzüne çıkmış ve konu ne derece önem arz ettiğini böylece göstermiştir.

Tüm dünyayı etkileyin çeşitli toplumsal olayların yanında ülkemizde olan başka sosyal olaylar da eklendiğinde, çocuk suçluluğunun artış göstermesi kaçınılmaz olmuştur. Bunlardan biri de 1950’lerde köyden büyük kentlere doğru gerçekleşen göçlerdeki hızlı artışlardır. Göç alan kentlerin zamanla yaşanan değişimler sebebiyle, suçun ve suçlunun üretildiği mekânlar haline geldiği görülmüş tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de suç ve şiddet davranışlarının arttığı gözlemlenmiştir (Erman 2007). Gerek sosyal gerek kültürel gerekse ekonomik değişiklikler yüz gösterdikçe, toplumsal yapıda bir takım çalkalanmaların yaşanması kaçınılmaz olmuştur.

Çocukluk kendine özgü bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişimleri içeren bir süreci kapsar. Tıpkı bu gibi değişimlerin yanında hak, adalet ve özgürlük bakımından

da kendine özgü özellikler taşır/taşımalıdır. Onu büyüklerden ayıran pek çok özelliğinin olduğu bilindiğinden, gerek adalet sisteminin gerek de toplumsal yapının hassas davranması unutulmaması gereken bir gerçektir. Çocuk suçluluğu açısından konuya bakıldığında, onun büyüklerden farklı yargılanma sürecine dâhil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yani çocuklara özgü korunma ve desteklenme sistemlerinin varlığı, çocuk haklarının gözetilmesinde önemli olmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir sebeple suça sürüklenen ve hapisane gibi yargılanma sistemine dâhil edilmek yerine, hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar için özel hizmetlerin var olması, atılacak herhangi bir adımın çocuğun yararına olacak şekilde gerçekleşmesi ve esenliklerinin korunması en nihai amaç olmalıdır. Burada yine çeşitli alanların ortak hareket ederek, multidisipliner bir çalışmaya önem vermesi gerekli olmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuğun korunması ve desteklenmesini amaçlayan tedbir kararlarından danışmanlık tedbir kararı alan çocukların suça sürüklenme nedenlerini, burada ailenin ne tür bir etkisinin olduğunu ve hakkında verilen tedbir kararı kapsamındaki faaliyetlerin, çocuğun ve ailenin kendi anlatımları yoluyla değerlendirilmesini ekolojik sistem yaklaşımı bakışıyla ele alan çalışmada ilkin, suçun ne olduğu ve belli başlı suç teorileri ele alınmıştır. Daha sonrasında, literatürde çocuk kavramının neye denk geldiği üzerinde durulmuş ve çocuk suçluluğu kavramı tanımlanmıştır. Hemen sonrasında da ekolojik sistem yaklaşımı yardımıyla başta aile faktörü olmak üzere çocukların suça sürüklenme sebepleri üzerinde durulmuştur. En sonda da tedbir kararları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Suç Kavramı ve Suç Teorileri

1.1.1. Suç Kavramı

Kriminoloji biliminde suçun türleri gibi tanımlarının da çokça olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kısaca suç, kanunlarda açıkça yasaklanan ve işlendiği takdirde ceza ile neticelendirilen her türlü eylem olarak tanımlanabilmektedir (Dolu 2010). Suç için, toplumun kurallarına karşı çıkarak onlara zarar veren ve gerçekleştiğinde ceza gerektiren hem toplumsal hem de küresel bir olgu da denebilir (Avcı 2015). Ülkemizde Kriminoloji alanında profesyonel anlamda ilk çalışmalar yapan kişi olarak bilinen Sulhi Dönmezer (1984) suçu şu şekilde tanımlamıştır:

“Topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen tavır ve harekettir.”

Zastrow (2013) suç, yasanın ihlal edilmesi şeklinde gerçekleşen ve yerine getirilmeyen eylem, olarak tanımlamaktadır. Yavuzer (2011) de suç, toplumsal kurallar açısından değerlendirmektedir ve ona göre bu kuralların ihlali sonucunda suç ortaya çıkar. Görüldüğü üzere suç farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Çünkü bu kavramın, toplumsal yapıya ve zamana göre değişen bir yapısının olduğu bilinir ancak, suçun genel olarak sonuçları itibariyle istenmeyen ve olumsuz davranışları içeren bir yapısının olduğunu söyleyebiliriz. Suç, içinde yaşanılan zaman biriminde bireyleri diğeriyle karşı karşıya getirir. İlk başlangıcının nasıl olduğu pek kestirilemese de çeşitli kaynaklara bakıldığında, suçun tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Eski toplumlardan başlayarak günümüz toplumlarına kadar suç işleyen, suça sürüklenen ya da suça meyilli insanların olduğu bir gerçektir. Çünkü tarih boyunca çeşitli toplumlar tarafından kimi yazılı kimi yazılı olmayan pek çok kuralın mevcut olduğu gerçektir ve bu kurallara kimileri uyarken kimleri de bunları yok sayar ve bunları ihlal eder.

Suç, ortak bilinç tarafından yasaklanan eylemler olarak tanımlayan Durkheim, bütün toplumlarda suç olgusunun olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre suç olgusunun olmadığı toplum yoktur (Aron 1994). Zamana, mekâna, kültürel yapıya göre değişiklik arz etse de suç olgusu, her toplumda varlığını koruyan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçun bireylere zarar veren ve onları rahatsız eden bir yönünün olduğu bilinir. Fakat her rahatsızlık verici davranış ya da her zarar veren davranış, suç olarak kabul edilmeyebilir. Bir davranışın suç sayılması onun yasal çerçevede suç olarak kabul edilmesine bağlıdır (Göç 2006). Diğer bir ifadeyle suç, kanun tarafından belirlenen normlara dayanır, norm olmayan bir şeyin suç içerdiğinden söz etmek yanlış olacaktır (Soyaslan 1998). Bir davranışın suç sayılması için, kanunen yasaklanmış olmasının yanında farklı unsurların da olması gerektiğini ileri süren görüşler vardır. Bu unsurlar; kanun, saldıran kişi, hedef ve mekândır. Yani suçun ortaya çıkmasının kanuna, suç eylemini gerçekleştiren bir saldırgana, bir mağdur veya nesneye ve suçun gerçekleştiği bir mekâna ihtiyaç vardır. Bazıları için bu boyutlar, gerçekleşen eylemin suç olarak kabul edilmesi için gerekli unsurlar olarak kabul edilmektedir (Brantingham ve Brantingham 1990).

Suçun en önde gelen özelliklerinden biri de onun, göreceli oluşudur. Toplumsal yapıda meydana gelen değişim sürecine bağlı olarak neyin suç olup olmadığı ya da suçun ne gibi türlerinin olduğu da değişebilmektedir (İçli 2007). Ancak asıl önemli

olan, Yavuzer (1998)'in de belirttiği üzere bireyi, hangi toplumda yaşarsa yaşasın, onu diğer bireylerle karşı karşıya getirmesidir. Suçlu birey, içinde bulunduğu toplum içerisinde pek hoş karşılanmaz ve kimi zaman da damgalanır.

Suç, çok yönlü bir olguyu içerir. Hem tanımları hem de türleri çeşitlilik gösterir. Suçun yukarıda verilen çeşitli tanımlarının yanında bazı genel türlerine de değinilebilir. Genel olarak, kişiye(şahsa) yönelik işlenen suçlar, mala yönelik işlenen suçlar, cinsel suçlar, madde kullanımına dayalı suçlar şeklinde gruplandırılabilir. Kişiye yönelik işlenen suçlar da çeşitlilik arz eder. Örneğin şiddete dayalı suçlar; bireyin fizyolojik, psikolojik, ruhsal ve sosyolojik açıdan zarar görmesini içerir. Mala yönelik suçlar, bireylerin rızaları dışında mallarının gasp edilmesi ya da mallarına zarar verilmesini içerir ve ülkemizde bu suç türü daha çok çocuk suçluluğunda karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet açısından baktığımızda da en çok erkeklerde görülmektedir. Cinsel içerikli suçlar, hemcins ya da karşı cinse karşı işlenen zorbalık içeren suçlardır. Madde bağımlılığına yönelik suçlar, hem madde kullanımına hem de satışına dayalı suçlardır (Uluğtekin 1994, Demirbaş 2001, İçli 2001, Çifci 2008). Bunların yanında başka suç türleri de sayılabilir. Bunlar; hürriyete karşı suçlar, kamu görevine karşı suçlar, vatana ihanet suçları, devlet yönetimine karşı suçlar, adliyeye karşı işlenen suçlar, kamu esenliğine karşı suçlar, kanun düzenine karşı suçlar, genel ahlak ve aile düzenine karşı işlenen suçlar, kamu malına karşı işlenen suçlar şeklinde sıralanabilmektedir (Köknel 1996'den akt; Avcı 2015). Bu sayılanlar sadece birkaç suç türünü barındırsa da suç türlerinin de toplumsal yapıya ve zamana göre değişen bir yanının olduğunu unutmamak gerekir.

1.1.2. Suç Teorileri

Suç konusunda çeşitli sistemli yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bunlar genel olarak, suçun sebebi olarak bireysel faktörleri gören teoriler, psikoloji temelli teoriler ve sosyolojik-çevresel teoriler olarak çeşitli noktalarda ayrılmaktadır. Çünkü suç işleyen bireylerin kişisel özellikleri farklı olmakla birlikte, onları suça iten nedenler de değişkenlik gösterebilmektedir. Dolayısıyla, suç türleri çeşitlilik gösterebilmektedir (Kızmaz 2005). İşte suçu açıklayan teoriler, genel olarak bireylerin neden suç işledikleri üzerinde durmaktadırlar. Tam da bu noktada kriminoloji bilimi önem kazanmaktadır. Kriminolojinin geliştiği dönemlerde suçun nedenlerine odaklanan teoriler, çeşitlilik kazanmış ve yeni teoriler eskilerine karşı olarak ya da onlara yeni bir bakış açısı getirerek ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu

gelişim ancak 18. yüzyılda sosyologların ve kriminologların gibi suçla ilgilenen meslek elemanlarının ilgisini çekmiştir. Toplumsal yapının sürekli gelişmesi ve değişmesi, şehirleşmenin artması, nüfusun giderek çoğalması, çeşitli ekonomik krizler, meydana gelen bir takım toplumsal hareketlilikler, çeşitli ayaklanmalar, toplumsal yapının giderek bireyselleşmesi ve kapitalist bir toplum yapısının ortaya çıkması pek çok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bununla beraber bireyler ve toplumlar da değişmiş, haliyle suç ve suçluluk çalışmaları da bu değişimlerden etkilenmiştir (Dolu 2010). Bu noktada suça odaklanan bu teorilerin varlığıyla suçu anlamada bir takım kolaylıklar sağlanmaya çalışılmıştır (Siegel 1998, Moyer 2001).

Bu kuramlardan en sistematik olanı ise, sosyolojik kuramlardır. Burada suçu ortaya çıkaran ve uyumsuz olarak değerlendirebilecek davranışların, sosyal çevrenin sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bireysel faktörlerden farklı olarak sosyolojik kuramda, çevre ön plandadır. Özellikle de suça sürüklenen çocuklar konusunda da “aile” faktörü burada üzerinde önemle durulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile, en temel yapıdır ve bir ailede işlevselliğin olmayışı, çocuğun gelişim sürecinde ve sosyalleşmesinde kesintilere sebep olur ve topluma uyum zorlaşır (İçli 2013). Bu belli başlı suç teorilerinden biraz ayrıntılı olarak bahsedecek olursak, bunlar şu şekildedir;

Klasik Ekol

Genel olarak suçun, doğaüstü nedenlerden kaynaklandığı fikrine karşı çıkarak, suçun nedenini bireysel algılarda arayan, suçun bireysel bir tercih olduğunu ve “kar/zarar” ve “acı/haz” ayırımına dayanarak gerçekleştiğini ileri süren bir ekoldür. Bu kuramın en önemli ismi C. Beccaria’dır. Beccaria, “*Suç ve Cezalar*” adlı kitabında, suç ve cezanın birbirine denk bir yapıda olması gerektiğini savunmuştur. Yani ona göre verilen cezanın niteliği/ağırlığı, işlenen suça göre olmalıdır. Böylece işlediği suç karşısında aynı ölçüde caydırıcı bir ceza ile karşı karşıya kalan birey, suç işlemekten geri durabilecektir. O, tüm suçlulara aynı yaptırımların olması gerektiğini savunmuştur. Bu çok önemsenen bir yaklaşım olsa da daha sonraları çeşitli sebeplerden ötürü eleştirilmiştir. Ayrıca bu yaklaşıma göre, bireyler suç işlerken haz ve acı dengesine göre davranırlar. Dolayısıyla haz veren eylemler tercih edilirken, acı veren eylemler tercih edilmemektedir. Burada rasyonel bir tercih söz konusu olmaktadır. Yine bireyler olaylara kar ve zarar açısından bakmakta ve ona göre davranmaktadırlar. Bu bakış açısına göre, suçlu olarak görülen davranış, karlı ise

tercih edilmektedir. Dolayısıyla bireyleri suçtan caydırmanın en önemli yolu da, karlı görülen davranışın karlı olmaktan çıkmasını sağlamaktır. Beccaria'ya göre bireylerin suç işlemelerinden caymasının en önemli yollarından biri, cezaların suç işleme durumundan hemen sonra hiç beklemeden verilmesi gerektiğidir. Bu hem daha adil bir yargılanma hem de caydırıcılığı sağlama için önemli ve gerekli olan bir adım olarak görülmektedir.

Bu yaklaşımın en önemli diğer ismi olan J. Bentham, suçlu davranışın ortaya çıkmasında haz ve fayda kavramları üzerinde çokça durmuştur. Görüşlerinin çoğunu dile getirdiği “*Suç ve Ceza Üzerine Bir Deneme*” adlı eserinde, bireylerin suç işlerken o davranışın karşılığında elde ettiği haz ve faydaya göre karar verdiklerini, bunun sonucunda ya suç işlediklerini ya da suç işlemekten geri durduklarını savunmuştur. Bundan dolayı bireyi suç işlemekten vazgeçirmenin yolunun, verilen cezanın suçtan elde edilen haz ve faydadan daha fazla olması gerektiği savunulmaktadır (Siegel 2011, Polat 2014, Levy Bruhl 2015). Ayrıca ona göre suçlu bireylere verilen cezanın dört temel amacının olması gerekir. Bu amaçlar şu şekildedir (Siegel 1989'den akt. Avcı 2015);

- a) *Tüm suçların önüne geçmek,*
- b) *Bunu yapamazsa suçluyu daha az suç işlemeye ikna edebilmek,*
- c) *Onların çok fazla güç kullanmamasını sağlamak,*
- d) *Suçu önlemede mümkün olan en düşük maliyeti tercih etmek.*

Yaklaşımın önemli öncüleri olan Beccaria ve Bentham, suçlu bireylerin adil bir şekilde yargılanması için cezaların yasalarda açıkça belirtilmesi gerektiğini, yargılanmaların hızlı bir şekilde olması gerektiğini, herkese eşit koşullarda davranılması ve keyfiyete dayalı kötü muamelelerden kaçınılması gerektiğini savunmuşlardır (Akers 1999).

Bu görüşler ileri sürüldükten sonra yine bunları içeren ancak bir takım değişikliklere dayanan yeni görüşler ileri sürülmüştür. Bu yeni görüşler de **neo-klasik okul** adı altında toplanmıştır. Neo-klasik okulun görüşlerinin klasik okuldan ayrılan yönü, kendi iradeleri ile suç işleyen bireylerin sahip olduğu bir takım bireysel ve durumsal özelliklere göredir. Bu yaklaşıma göre bireyler, suç işlerken özgürdürler fakat bir takım bireysel ve durumsal özelliklere göre suç işler ya da suç işlemekten geri dururlar. Neo-klasik okul yaklaşımında ön plana çıkan en önemli iki kavram, rasyonel tercih ve caydırıcılıktır. **Rasyonel tercih teorisinin** önemli temsilcileri olan

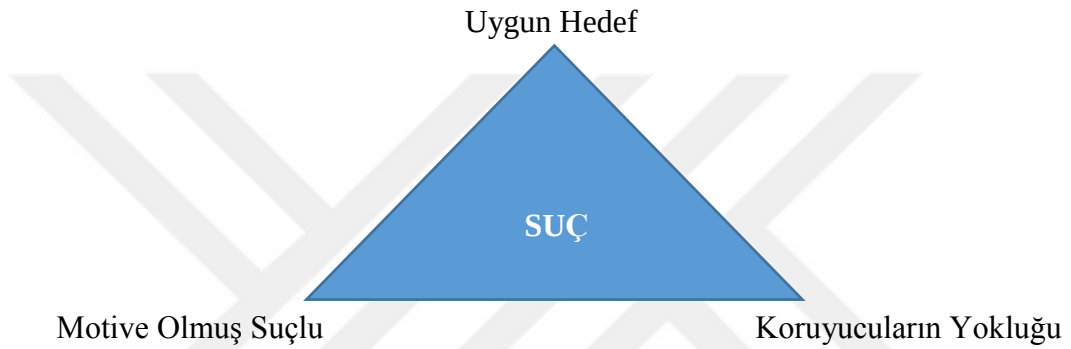
D. Cornish ve R.V. Clarke, bireylerin suçtan sonra meydana gelen fayda ve zarara göre davranarak suçlu davranışa yöneldiklerini savunurlar. Bir davranış yapıldıktan sonra “o davranışın faydası mı çok yoksa zararı mı?”, diye duruma bakılarak o davranış yapılır ya da yapılmaz şeklinde, bir rasyonel seçim söz konusu olmaktadır. Ancak bilindiği üzere insanlar her zaman rasyonel sonuçlara dayalı olarak hareket etmezler. Burada zaman zaman çeşitli faktörler de etkili olabilmektedir. Bu nedenle de bu görüş, kimi zaman eleştiriye maruz kalmıştır (Dolu 2012).

Rasyonel tercih teorisi gibi, neo-klasik yaklaşım altında ele alınabilecek diğer bir görüş de **caydırıcılık teorisidir**. Buna göre insanlar suç işledikten sonra fazlaca cezaya maruz kalacaksa suç işlemekten geri duracak ve böylece mantıksal bir karar vermiş olacaktır. Bu fikirle beraber klasik okulun görüşleri yeniden ivme kazanmış ve caydırıcılık daha önce olmadığı kadar önemli bir kavram olarak ele alınmıştır. M.C.Stafford ve M.Warr, bu yaklaşıma yeni bakış açısı getirerek, bireylerin suç işledikten sonra alacakları cezanın yanında, yeniden suç işlemelerinin önüne geçecek cezadan kaçınmaya göre davranmalarını ele almışlardır. Bu yolla bireyler ceza almanın yanında, yeniden suç işledikten sonra cezadan nasıl kaçınır tecrübesini de edinirler. Cezadan nasıl kaçınacağını bilen bireyin, suç işlemeye yönelik cesareti artacaktır. Caydırıcılığın yüksekliği üç şeyin aynı anda olmasına bağlanmaktadır. Bunlar da; hızlılık, kesinlik ve şiddetlilik (Dolu 2010).

Bu yaklaşımın savunucular, önemli görüşler ileri sürse de daha sonraları eleştiriye maruz kalmışlardır. Bu eleştirilerden en önemlilerinden biri yaklaşımın, suçun kaynağının haz ve acı, kar ve zarar olduğunu savunurken bir takım bireysel faktörlerin göz ardı ettiği gerçeğidir. Bu yaklaşım, suçluları cezalandırırken mümkün oldukça insani yollara başvurulması gerektiğini ve bu sebeple de en iyi yöntemlerinden birinin hapisaneler olduğunu savunmaktaydı. Buralar suçluları caydırmanın yollarından biri olarak değerlendirilmekteydi. Fakat bu, her zaman mümkün olmasa da, cezaevlerinin hiç gerekli olmadığını ve ıslah konusunda yetersiz olduğunu savunmak da yersiz bir bakış açısı olarak kabul edilebilir. Bu hem suçlular hem de onların cezaya tabi tutulduğunu gören toplumdaki diğer bireyler açısından önem arz etmektedir (Kızmaz 2007). Ayrıca bu yaklaşım bireylerden çok, suçlu kabul edilen davranış üzerinde odaklanmış ve asıl suçlunun bireylerden ziyade hukuk sistemi olduğunu ileri sürmüştür. Yine suçun yaptırımı olan cezanın büyüklüğüne

bağlı olarak suçtan vazgeçileceği savunulsa da toplumlarda suçlu sayısının giderek artması bu görüşün zayıf yönlerinden birini oluşturmuştur.

Diğer önemli yaklaşım olan **rutin aktiviteler teorisi**, suçlu-mağdur-koruyucu bağlamında suçu ele alır ve bu üçünün ancak çeşitli zaman ve mekânda bir arada bulunmasıyla suçun ortaya çıkacağını ifade eder. Yani bir suçun ortaya çıkışını, belli bir eylemi gerçekleştirmek için motivasyonu olan bir suçlunun varlığına, onu suç işlemeye iten çekici bir hedefin varlığına ve suçun meydana gelmesini engelleyen bir koruyucu faktörün olmayışına bağlamaktadır. Bunu aşağıdaki gibi bir şekilde gösterebiliriz:

Şekil 1.1. Rutin aktiviteler teorisine göre suçun ortaya çıkış mekanizması (Dolu 2010).

Görüşün önemli savunucularından Cohen ve Felson, suça ilişkin yaklaşımlarda esas olanın suçlu bireye odaklanmak olmadığını, onun yerine suçun meydana geldiği zaman ve mekânın önemli olduğu, durumsal faktörleri ele almak gerektiğini savunmuşlardır. Onlara göre suçun meydana gelmesine yol açan önemli faktörlerden biri, bireyin evden uzakta geçirdiği zamanın çokluğudur. Çünkü burada önemli olan nokta, kontrol mekanizmalarının azalmış olmasıdır.

Pozitivist Ekol

Buraya kadar suçu ele alırken, bireylerin kendi iradelerine bağlı olarak suça ve suçluya yaklaşan bir takım yaklaşımlara değindik. Şimdi ise suçun, bireyin kendi iradesinden çok içinde bulunulan biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığını savunan **pozitivist yaklaşımlara** değinilecektir. Bu yaklaşımın ortaya çıkışının sebebi, klasik ekolün suçun nedenlerinin ortaya çıkma sebeplerine yapılan eleştirilerdir. Çünkü bu yaklaşımın öncülerine göre klasik ekol, suçun meydana gelmesini yeterince açıklayamamaktadır. Yaklaşımına göre suçlu

davranış ve davranışın arkasında yatan nedenler, deney ve gözlem yoluyla ortaya çıkarılabilmektedir (Akyüz 2013, Avcı 2015). Daha önce suçlu davranış üzerine durulmasına rağmen bu yaklaşım ile beraber, suçlu bireyin kendisine odaklanılmakta ve suçlu davranışın ortaya çıkışı bireyin dışında meydana gelen bir takım deterministik bir yapıya dayandırılmaktadır. Yani burada suç bireyin dışında var olan biyolojik, psikolojik ve sosyolojik temellere dayandırılmaktadır.

Ortaya çıkış noktası C. Lombroso'nun görüşleri olan yaklaşım, E. Ferry ve R. Garofalo tarafından geliştirilmiştir. C. Lombroso, suçlu davranışın ortaya çıkışını bireyin kendi iradesine bağlayan klasik ekole karşı çıkmış ve suçun bir takım bilimsel temellere dayandırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle de ilkin, biyolojik özellikler üzerine odaklanmıştır. Lombroso tarafından ortaya atılan bu teoriye göre suç, bireydeki bir takım patolojik sorunlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım suçlu insanları diğerlerinden farklı görür ve bir takım morfolojik özellikler ile suç arasında bağlantı olduğunu savunur. Fikirlerini savunduğu dönemde evrim teorisinden etkilenmiş olan düşünür, suçun evrimini tam olarak tamamlayamamış kişiler tarafından gerçekleştiğini savunmuştur. Ona göre suçlu bireylerin bir takım fiziksel ortak özellikleri mevcuttur. Bunlardan bazıları örneğin suçluların genel olarak renkli gözlü, kıvrık bir buruna sahip olan, uzun çene kemiklerine sahip, aşırı tüylü, elmacık kemikleri keskin olan...vb. kişilerden meydana geldiğini savunmuştur. Ona göre evrim teorisine dayalı olarak evrimini tam olarak tamamlayamayan bu bireyler, hem fiziksel hem de akli yönden tam olarak gelişme gösterememiş kişilerden oluşmaktadır (Dolu 2010) ve ona göre bazı insanlar da suçlu olma özelliğini doğuştan taşımaktadırlar. Bu noktada cezanın da suçu caydırıcı bir özelliğinin olmadığını savunarak klasik okula karşı çıkmıştır (Avcı 2015).

Yaklaşımın diğer önemli ismi de E. Ferry'dir. O, yaptığı açıklamalarla suç sosyolojisinin kurucusu olarak kabul edilmiş ve suçlu bireye karşılık toplumların korunması gerektiğini savunmuştur. Ferry de klasik ekolün görüşlerine karşı çıkmış ve suçun meydana gelmesinin tek bir nedene bağlanmayacağını, bunun ortaya çıkması için birden fazla faktörün etkili olabileceğini ileri sürmüştür. Onun suçluları beş sınıfa ayırma fikri önemli kabul edilmektedir. Bu sınıflamaya göre suçlular; a) doğuştan suçlu olanlar, b) ihtiras suçluları c) deli suçlular d) suçu alışkanlık yapanlar ve e) rastgele suçlular şeklinde ayrılmaktadır (Dolu 2012).

En önemli üçüncü isim de R. Garofalo'dur. Ona göre suçlu bireyde sadece bedensel bozukluklar bulunmamakta fakat bunun yanında, ahlaki ve ruhsal bozukluklar da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu şekilde meydana gelen suç ve suçluluğu, bireylerin özgür iradesine bağlamak değil, onun biyolojik yapısına bağlamanın daha doğru olacağını savunmuştur (Dönmezer, Erman 1973'den akt.; Avcı 2015). Yaklaşımın bir diğer önemli ismi olan Kretschmer'in Lombroso'dan etkilenecek suçlu bireylerin bedensel özelliklerine odaklanmıştır ve 260 tane akıl hastası üzerinde bir çalışma yaparak onlar arasında bir takım kişisel özellikler açısından benzerlik olduğunu ileri sürüp, bu suçlu tiplerini dörde ayırmıştır. Bunlar; piknik, astenik, atletik ve karmadır. Bu yaklaşımlardan etkilenen Sheldon da, 200 suçlu genç üzerinde çalışarak, vücut tipleri ile suçluluk arasında sistematik bir ilişki olduğunu savunmuştur. O, beden yapısı ile suç arasında bir ilişki olduğundan, sorunlu görülebilecek bireylerin gelecekte suç işleme ihtimali üzerinde durulabileceğini belirtmiştir (Sevük 1998).

Suç, bireylerin biyolojik yapısına bağlamanın yanında, bireylerin psikolojik yapısına bağlayan yaklaşımlar da yaygınlık kazanmıştır. Çoğu araştırmacı ilkin zekâ ile suç arasında bir bağlantı kurmuştur. Örneğin Sutherland, 350 mahkûm üzerinde yaptığı bir çalışmada bu suçluların %50'si gibi büyük bir oranında zekâ geriliği olduğunu tespit etmiştir. **Psikoanalitik kuramın** önemli temsilcilerinden Adler de, suçun doğuştan gelmediğini fakat çocukluktan itibaren geliştiğini ve aşağılık kompleksi sonucunda ortaya çıkabileceğini ileri sürmüştür.

Bununla beraber suçun sosyolojik bir yapısının olduğunu ileri süren ve suçun meydana gelmesinde bireyin çevresinin ve içinde bulunduğu toplumsal yapının etkili olduğu görüşünü ileri süren yaklaşımlar da mevcuttur. İlkin ele alınabilecek önemli düşünür hiç şüphesiz E. Durkheim'dir. Ona göre suç, normal bir toplumsal düzen için gerekli olmaktadır. O, toplumsal yapıdaki bir takım değişikliklerin, suçu ortaya çıkardığını ve tıpkı bunun gibi suçun da toplumsal değişimi gerçekleştirebileceğini ve fonksiyonel yapının sağlanması için gerekli olduğunu savunmuştur. Toplumun bağlı bulunduğu normların zayıflaması ya da yok oluşuyla beraber, bir **anomi** durumunun ortaya çıktığını ve suçu meydana getirdiğini belirtir. Ve ona göre bu, bütün toplumsal yapılarda var olan, normal olan bir durumdur. Tıpkı onun gibi Merton da suçluluğun ortaya çıkışını toplumsal yapıya bağlamış ve suçun genellikle alt ya da orta sınıflara mensup çocuklar tarafından işlendiğini, adını **gerilim kuramı**

verdiği kuramında savunmuştur. Merton'un fikri, daha sonraları eleştiriye maruz kalmıştır.

Clowerd ve Ohlin, **Ayırıcı fırsatlar teorisi** adını verdikleri kuramlarında suçu, ekonomik yapıyla ilişkilendirerek suçun genel olarak, sosyo- ekonomik açıdan alt düzeyde bulunan bireyler tarafından meydana geldiğini savunmuşlardır. Cohen de “*Suçlu Çocuklar*” adlı ünlü eserinde suçun sosyolojik yapısına değinerek, genelde **alt kültüre** mensup bireyler tarafından ortaya çıktığını savunmuştur. Bu bireyler kendileri gibi başka kimselerle bir araya gelerek bir çete oluşturmakta ve mevcut düzene karşı çıkarak, çeşitli suçlara yönelebilmektedirler. Yine bunun gibi diğer kuramcılara göre suç, sosyal yapı içinde meydana gelir. Dolayısıyla sadece suçu işleyen bireyi değil; onun içinde bulunduğu çevreyi de ele almak gerekmektedir. Örneğin Sutherland ve Akers suçun çevreden öğrenilen bir boyutunun olduğuna, içinde bulunulan çevrenin burada çok etkili olduğuna değinmişlerdir. Onlar görüşlerini **öğrenme kuramı** adı altında birleştirerek kişinin yakın ilişkide bulunduğu kişilerden son derece etkilendiğini ve gördüğü bir suçlu davranışı sürdürebildiğini savunmuşlardır. Chicago kentinde yaptıkları bazı çalışmalarla kentteki sosyo- ekonomik yapıyı inceleyen ve çocuk suçluluğuna odaklanan Park, Burgess ve McKay'e göre şehrin etrafından şehre yapılan göçler ile toplumsal yapıda büyük bir değişiklik olmuş ve bu durum da suça yol açmıştır. Onlar şehrin sosyo- ekonomik yapısına, artan nüfusuna bakarak genelde çocuk suçluluğunun yoğun olduğu yerlerde ahlaki değerlerin düşük olduğunu ve bireyler arasında ilişki ve iletişimin de çok sağlıklı olmadığına değinmişlerdir.

Birey ve çevre arasındaki ilişkiye değinen diğer önemli kuramcı da T. Hirschi'dir . O, “*Çocuk Suçluluğunun Nedenleri*” adlı eserinde, bireylerin neden suça yöneldiği üzerinde durmuştur. Ona göre bireylerin suça yönelmelerindeki en önemli faktör, birey ve toplum arasındaki bağda yaşanan zayıflık veya kopukluktur. Ayrıca ailesine ve akrabalarına bağlı olan çocukların suça sürüklenme ihtimallerinin daha düşük olduğunu savunmuştur. Son olarak **etiketleme kuramına** da değinmekte fayda var. Kuramın temsilcileri olan F. Tannenbaum, M. Lemert ve H.S. Becker'e göre suçu açıklarken, sapkın bir davranış sergileyen ve sergilemeyen bireylere odaklanmak gerekmektedir. Kuramcılara göre kişi, diğer bireyler tarafından değerlendirilmekte ve etiketlenmektedir. Bu etiketleme işlemi de bireyin toplumsal sınıfına, gücüne, cinsiyetine ve sahip olduğu bir takım özelliklerine göre yapılır.

Toplumda güçlü olan normal, zayıf olan ise sapmış ve suçlu kabul edilir. Yani yasaları koyanlar, daha güçlü konumda olanlardır. Bir kere etiketlenen kişi, toplumda artık sevilmez ve suça itilir. Kendisi de durumu kabullenebilir hale bile gelebilir. Yani bir kere “suçlu” olarak kabul edilen bir bireyin, bu etiketi almasından sonra, hem toplum hem de devletin ona karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olacağını ve kendisinin de kendi kişiliğine yönelik bakışının değişeceğini ileri süren bir teoridir. Bu şekilde etiketlenen genç ve çocukların, ilerde suça tekrar yönelebilme ihtimalinin yüksek olduğuna değinilmektedir (Durkheim 1994, Sevük 1998, Schultz ve Schultz 2002, Yavuzer 2005, Dolu 2010, Siegel 2011, Giddens 2012, İçli 2013, Avcı 2015, Cömert ve Sevim 2017).

Kısacası klasik ekole karşı fikirler ortaya atmakla meydana gelen ve bireylerin iradesi ile gerçekleşen nedenlerden ziyade, onun dışında meydana gelen bir takım biyolojik, psikolojik ve sosyal nedenlere odaklanan bu yaklaşım, bir zamanlar ciddiyetle karşılansa da daha sonra bir takım eleştirilere uğramıştır. Suçlu davranışın ortaya çıkışını, sadece bireyin sahip olduğu dış faktörlere, psikolojik yapısına ya da çevresel- sosyolojik yapısına bağlamak, bilimsel olarak hiçbir kanıt ve kesinlik taşımamakta çünkü suç, bireyin değil sahip olduğu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özelliklerin birlikte olması ya da daha farklı sebeplerin de olmasına bağlı tutulabilmektedir. Dolayısıyla bu özelliklere sahip olan fakat suç işlemeyen kitlenin varlığını açıklamakta da eksik kalabilmektedir.

1.2. Çocuk Kavramı ve Çocuk Suçluluğu- Suça Sürüklenmiş Çocuk

1.2.1. Çocuk Kavramı

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunun 6. ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 3. maddesine göre çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder. TDK ise çocukluğu, bebeklik ve ergenlik çağı arasındaki ara dönem olarak tanımlamaktadır (Avcı 2015). Çocuk ve çocukluk kavramları belli ifadelerle denk gelse de bu kavramların tanımları da zamanla ve toplumlara göre değişmektedir. Dolayısıyla herkesçe kabul edilen tam bir kavramından bahsetmek biraz zordur (Polat 1997).

Çocukluk dönemi de; bebeklik, ilk ve son çocukluk olmak üzere kendi içerisinde bölümlere ayrılır. Ve bu dönemde çocuk, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak bir gelişim ve değişim yaşayabilir (Özden, 2001). Batı’da

çocukların yetişkinlerden ayrı birer varlık olarak düşünülmesi, ancak 1960'lı yıllardan sonra olmuştur. Bahsedilen durum, ancak okulların yaygınlık kazanmasıyla olmuş ve böylece büyüklerden ayrı düşünülerek kendi yaşlıları ile birlikte değerlendirilmeye başlanmışlardır (Aries 1962'den akt. Karataş 2016). Daha önce 6 yaşına kadar ailenin bir üyesi olarak bile kabul edilmediği için çeşitli sorun ve sıkıntılarla karşılaşabilen çocuk, ancak daha sonraki yaşlarda aile üyesi olarak kabul edilmeye başlanmakta ve bu durumda yine çeşitli sorunlarla baş başa bırakılabilmekteydi. Çocukların farklı özelliklerinin bilinmemesinin yanında, onların ihtiyaçları da pek dikkate alınmıyor, şimdiki gibi korunmuyorlardı (Onur 2007). Ayrıca fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçları bir başkası tarafından karşılanan, başkasının bakımına ve gözetimine ihtiyaç duyan, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye henüz gelmemiş ve başkasına bağımlı olarak yaşamını devam ettiren bireyler olarak ele alınmaktaydılar (Ayan 2011).

Kimine göre çocuk, yaşamın ilk dönemlerinde yaşamını anti-sosyal davranışlara göre yönlendiren ve küçük de olsa çeşitli suçlar işleyebilen varlıklardır (Yavuzer 1992). Yörükoğlu (2016), çocukluğun kendine has özelliklerini sıralarken bir takım önemli hatırlatmalarda bulunmuştur. Ona göre çocuk, sürekli değişmekte ve gelişmekte olan bir varlığa işaret eder. Dolayısıyla onu ele alan farklı ölçütlerin kullanılması gerektiğini savunmuştur. Örneğin; ağlayan ve yerlerde tepinerek dolaşan bir çocuğu görmek doğalken bunu bir yetişkinin yaptığını görmek bir o kadar anormal karşılanır. Çocuk, acıkmışsa kaygılanır, uykusu varsa kaygısı artar, tanımadığı ya da bilmediği biriyle ya da bir nesneyle karşılaşınca kaygılanır. Ve bu kaygılarını çoğunlukla ağlayarak dışa vurur. Ancak bir yetişkinin böyle davranması beklenmez. Gelişim dönemine göre de bu dışa vurma işlemi değişebilir. Dolayısıyla onun davranışlarını ve davranışlarının altında yatan sebepleri bir yetişkinle karşılaştırarak değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Yetişkinlerden farklı olduğu gibi, her çocuk da kendine özgü bir takım farklı nitelikler taşır. Çünkü hızlı bir şekilde büyür ve şaşırtan bir değişim gösterebilir. Dolayısıyla çocuğun, ruh sağlığı da belli dönemlere göre değişkenlik gösterebildiğinden, kendine has gelişim özellikleri hem ruh sağlığının hem de yasal haklarının değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır (Yörükoğlu 2016, Güneş 2016). Bilindiği üzere her çocuk ne kendinden önce dünyaya gelen birine/birilerine benzer ne de kendisinden sonra dünyaya gelecek olan

birine/birilerine benzer. O farklı ve özeldir. Tıpkı bunun gibi sahip olduğu özellikler de özel ve değerlidir (Akaslan 1998).

Farklı tanımlamalar ve nitelendirmelere rağmen ele alınan görüşlerin ortak noktasının, çocukların gelişimsel ve kişisel özelliklerinin değişkenlik gösterdiğidir. Bu sebeple çocukluk dönemi, yasal olarak da kendine has uygulamalar içermesi gereken bir dönem olmalıdır. Gerek cezalandırma sisteminde gerekse koruyucu ve destekleyici tedbirlerin verilmesi aşamasında bu gerçek, göz önünde tutulmalı ve çocuğun esenliğini tehlikeye sokmayacak adımlar atılmalıdır.

1.2.2. Çocuk Suçluluğu- Suça Sürüklenmiş Çocuk

Çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında birden fazla sebebin olduğu bir gerçektir. Burada ekolojik sistem yaklaşımı perspektifinde, sebep ve risk faktörleri genel olarak birey, aile ve çevre ekseninde ele alınmaktadır. “Bireyler neden suç işler?” ya da “Bazıları suç işlerken bazıları neden suç işlemez?” şeklindeki sorularla kriminoloji alanında sık karşılaşılmaktadır. Özellikle, ikinci soru fazlaca merak edilen bir konu olmaktadır. Çünkü hemen hemen aynı koşullara sahip olan bireylerden bazıları suça yönelmezken, neden diğerlerinin yöneldiği önemli bir soru/sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu soruya cevap vermek için, multidisipliner çalışmalar yapan bir disiplin olarak, kriminoloji biliminden faydalanmak gerekir. Fakat bu konuya geçmeden önce çocuk suçluluğunun ve suça sürüklenen çocuk kavramlarının ne ifade ettiğine bakalım.

İngilizce literatürde “*juvenile delinquency*” terimleriyle ifade edilen ve “*reşit olmayanın suçluluğu*” olarak çevirisi yapılabilen bu kavram, ülkemizde çocuk ve gençleri de içine alacak şekilde “çocuk suçluluğu” olarak kabul edilmektedir (Polat 2009). Suça sürüklenen çocuk ise, “*kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu, ifade eder*” (Balo 2005, Adalet Bakanlığı 2013).

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, *suçlu çocuk* değil, *kanunla ihtilafa düşen* ya da *suça sürüklenen çocuk* kavramlarının daha çok kullanıldığı görülmektedir. Literatürde de çoğunlukla, “suç işleyen/suçlu çocuk” yerine, hukuk öne çıkarılarak “kanunla ihtilâf halindeki çocuk” veya “suça itilmiş çocuk” kavramının tercih edildiği görülmektedir (Küntay 2000).

Toplumsal hayatta önemli bir sorun olarak görülen suçu ele alırken, risk altında olan ve korunması gereken en önemli topluluğun, suça sürüklenen çocuklardan oluştuğunu belirtmek mümkündür (Uluğtekin 2004).

Türkiye’de çocuk suçluluğu ile ilgili ilk çalışma, Nafiz tarafından “*Mücrim Çocuklar Araştırması*” adıyla İzmir Hapishanesi’nde gerçekleştirilmiştir. Burada ilk kez çocuk suçluluğuna dikkat çekilmiş olup, suçun önlenmesi noktasında bir takım müesseselerin kurulması gerektiği belirtilmiştir (Akyüz 2011). Ancak ülkemizde konu geç ele alınsa da çocuk suçluluğunu içeren problemler çok eskiden beri varlığını sürdürmektedir. Örneğin; Anglosakson kanunlarında bu suçlara verilen cezaları içeren yasalara değinilmiştir (Sanders 2006). Ancak resmi olarak denebilir ki çocukların yetişkinlerden farklı bir tarzda yargılanması gerekliliği, 1899 yılında ABD’nin Illinois eyaletinde kabul edilen resmi yasa ile mümkün olmuştur. Böylece çocuklar resmi olarak büyüklerden farklı bir şekilde yargılanmaya tabi tutulmaya başlanmış ve ortaya çıkabilecek pek çok olumsuz durumun önüne geçilmeye çalışılmıştır (Shoemaker 2010).

Çocuk ve suç ilişkisi, hukukî fakat Yörükoğlu’nun da (2016) ifade ettiği üzere bundan daha ziyade, psiko-pedagojik ve sosyal nitelik arz etmektedir. Bu nedenle çocuk suçluluğu ile yetişkin suçluluğunu birbirinden ayırmak gerekir. Bu noktada ülkemizde Türk Ceza Kanunu 12 yaşın altındaki bireyleri, yaptıkları bazı davranışları anlama ve sonucunu yorumlayabilme yeteneği kazanmayan kişiler olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla ceza alma yaşı bazı engel durumları dışında genel olarak 12 yaş olarak kabul edilmektedir. 11 yaşını doldurmamış olanlar hakkında cezai bir işlem yapılmasının önüne geçilmiş ve bunun yerine, koruyucu ve destekleyici bir takım tedbirler tercih edilmiştir. Dağlar (1995)’ın ileri sürdüğü üzere bir çocuğa ceza verilirken, onun yaşına, işlediği suçun sonuçlarının ne olabileceğini bilip bilmemesine, onun akıl zayıflığının olup olmamasına, psikolojik olarak hangi gelişim aşamasında olduğuna bakılması gerekmektedir. Ve ona göre bu, ancak gelişim psikologları tarafından yapılabilir.

Toplumsal yapının kentleşme, sanayileşme, ekonomik ve sosyal hareketler toplumsal yapıda pek çok değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu kadar önemli değişim ve gelişimin yaşandığı dönemlerde bir takım sosyal sorunlar da giderek artmış ve toplumun durağan ve normatif yapısı bazı açılardan zarar görmeye

başlamıştır. Bu sorunlardan biri de ne yazık ki çocuk suçluluğu konusunda yaşanan artıştır. Bahsedilen değişimlerle beraber bir artış gösterdiği gözlenirse de aslında konu tarihsel süreç içerisinde bakıldığında çok eski zamanlara kadar dayanabilmektedir. Ancak 19 yüzyılda daha resmi bir boyut kazandığı gerçektir.

Bir toplumun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapısı, hem yetişkinleri hem de çocukları etkileyebilmekte ve bu alanlarda yaşanan sorunların aslında en çok da çocuklara yansdığı görülmektedir. Ülkemizde çocuk suçluluğu oranlarının birden artış gösterdiği yılların başında, ülkede bir zamanlar yaşanan ekonomik buhran dönemlerinde olduğu bir takım istatistikler ile ortaya çıkmıştır. Fransa'da Fransız ihtilalinin olduğu yıllarda, ABD'de ekonomik krizin yaşandığı yıllarda ve Almanya'da ise dünya savaşının yaşandığı dönemlerde suçluluk oranlarının, özellikle de çocuk suçluluğu oranlarının arttığı görülmüştür. Yetişkin suçları ve çocuk suçları arasında bir ilişki olduğunu ileri süren görüşler de mevcuttur. Bu görüşlere göre, her ikisinin birbirinden etkilenebilmekte olduğunu ve belli bir suç davranışının bir kez görüp yapıldıktan sonra, bu davranışın kalıcı olabileceği üzerinde durulmuştur. Böylece etkilenme sonucunda meydana gelen davranış, tekrarlanabilmektedir (Nagin ve Paternoster 1991, Polat 2009).

Ülkemizde yapılan çalışmaların bazılarına bakıldığında daha önce de belirtildiği gibi özellikle ekonomik sıkıntıların olduğu yıllarda bu oranlardaki artış dikkat çekmiş olsa da, 2000 yılından itibaren suça sürüklenen çocuk sayısının ve özellikle de kız çocuklarının giderek arttığı görülmektedir. Artan suç oranlarına bakıldığında, en çok kişiye yönelik işlenen suçların artışta olduğu ve çocukların daha çok şiddet ve saldırganlık eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bunun yanında hem literatür incelendiğinde hem de bu çalışma açısından bakıldığında hakkında özellikle danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar arasında, şiddet ve saldırganlığın yanında hırsızlığın da son derece fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Adalet Bakanlığının Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün çocuk suçluluğu ile ilgili elde ettiği verilere bakıldığında, 2000 yılındaki suça sürüklen çocuk sayısı 88.991 iken 2003 yılında 124.620 sayısına ulaşmıştır. Bu artış, her 100 çocuktan 1.197'sinin, suça sürüklenme nedeniyle mahkemelere çıktığını göstermektedir. Bu oran hiç de azımsanacak nitelikte değildir. 2005 yılı verilerine göre cezaevinde bulunan çocuklardan %98'ini erkekler oluştururken, bunlardan %31'ini de henüz 11-15 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Ve bunlardan %25'i hırsızlık, %13'ü adam

öldürme ve %8'i de müessir fiil nedeniyle cezaevinde bulunmaktaydı. Bayram ve ark (2006)'nın yaptığı bir araştırmaya bakıldığında, ülkemizde suça sürüklenen 36.048 çocuktan %91nin erkek, bunların da %82,8'i de 14-18 yaşında oldukları görülmektedir. Bunlardan %90,5'i de ailesiyle beraber yaşayan çocuklardan meydana gelmiştir. Suç türüne bakıldığında ise en yüksek oranın hırsızlık, ikincisinin de kavga ve yaralamada olduğu görülmektedir. Kurtuluş ve ark (2009)'nın yaptığı bir çalışmayla, Denizli'de 2006-2007 yılları arasında suç işleyen 185 çocuktan %84,9'unun erkek, %83,2'sini anne ve babası sağ ve birlikte yaşamakta, %67,2'si mala karşı suçlar işlemiş olup bunlardan %25'i de daha önce suça sürüklenmiş olan ve tekrar suça sürüklenmiş çocuklardan oluşmaktadır. Ülkemizde yapılan ilk önemli çalışmalardan biri olan A. Malik'in 1931 yılında toplam 80 cezaevindeki 732 suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yaptığı bir araştırmasına göre, bu çocuklardan %42'si adam öldürdüğü için, %35'i hırsızlık yaptığı için, %18'i kız kaçırma, taciz ve tecavüz suçu işlediği için cezaevinde kaldıkları görülmüştür. İçli (2009)'nin de 2006-2007 yılları arasında, Ankara ve İstanbul'da 1526 suça sürüklen çocukla ilgili yaptığı araştırmada, çocuklardan %26,6'sının öz aileleriyle birlikte yaşamadığı, %30,6'sının gecekonduda yaşadığı (bu orana Yavuzer (1992)'in suça sürüklenen 1181 çocukla yaptığı çalışmada çocuklardan %59,4'ünün gecekonduda oturduğunu gösterdiği çalışmaya yakın olmaktadır) ailelerin de %38'i gibi önemli bir oranın göç ederek bu illere yerleştiği ve %24,9'unun da uyuşturucu madde kullandığı görülmüştür. Yine Barış (2008)'in da 2007 yılında, İstanbul'da yaşayan ve suça sürüklenmiş olup, sokakta yaşayan 114 çocukla ilgili yaptığı çalışmasına göre, çocuklardan %25,4'ü aile içi şiddete maruz kalmakta olduğu, ailelerin %57'si gibi büyük bir oranın göç ederek İstanbul'a yerleştiği, annelerini %59,6, babaların ise %35'inin okur-yazar olmadığı ve %61'i açlık sınırının altında olmakta ve bu ailelerin %47'sinin de parçalanmış bir aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Yukarıdaki çalışmalara ek olarak Ediz ve Türe de, 2015 yılında Ankara'da suça sürüklenen toplam 900 erkek çocuktan %53'ünün mala karşı, %38'inin kişiye karşı, %9'u ise topluma karşı suç işlediğini ve bunlar arasında aileleriyle birlikte yaşayan çocuk sayısının da fazlaca olduğunu belirtmiştir (Kunter 1951, Yavuzer 1992, Barış 2008, İçli 2009, Kurtuluş ve ark 2009, Avcı 2015, Ediz ve Türe 2015, Karataş 2016).

Yukarıda sayılan çalışmalar çoğaltılabilir ancak kısaca denebilir ki, çocuk suçluluğu oranı her geçen sene belli bazı sebeplere bağlı olarak artış göstermekte ve

hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde bir takım önlemleri gerekli kılmaktadır. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, önlemden kasıt hapis cezası değil, çocuğu kendi gelişim ve psikolojik özellikleri göz önünde tutularak yapılması gereken bir takım koruyucu ve destekleyici önlemleri içermelidir. Çocuğun esenliğini sağlayacak, onu tekrar suça yönelmekten vazgeçirecek ve damgalanmadan topluma yeniden uyumunu kolaylaştıracak önlemlerin varlığı son derece büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Wasserman ve ark (2003)'ının da savunduğu gibi, erken çocukluk döneminde gerçekleşen çocuk suçluluk oranlarını azaltmak, toplumdaki gelecek suç oranlarını da azaltacağından bu konu çok önemli olmaktadır.

Ayrıca konuyu bitirmeden önce değinilmesi gereken bazı önemli noktalardan birinin de, çocuk hakları ve çocuk suçluluğu ile ilgili uluslararası sözleşmeler olduğunu eklemenin yerinde olacağı düşünülmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde ve suça sürüklenmiş çocuklar konusunda, Birleşmiş Milletler Deklarasyonlarında çocuğun hak, esenlik ve yüksek yararının korunması gerekliliği sıkça ve önemle ifade edilmektedir. Bunların yanında Avrupa Konseyi de genel olarak çocuk haklarına ve ayrıca suça sürüklenmiş çocuklara yönelik bir takım ilkeler belirlemiştir (Akyüz 2011). Bu sözleşmelerden bazılarına örnek verecek olursak, ilkin **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**'de, çocuğun tıpkı doğduktan sonra olduğu gibi doğmadan önce de, onun bedensel ve zihinsel açıdan yasal olarak korunması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca hem anne babası hem de bakımını üstlenen bir vasisi tarafından maruz kaldığı şiddet ya da herhangi bir ihmal ve istismar durumunda, olayın gerekli mahkemelere sevk edilmesi ve çocuğun tedavisi için gerekli olan tüm koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Burada konuya **Pekin-Beijing Kuralları** ile devam edilebilir. Bu kurallara göre; çocuklar sahip oldukları hiçbir fiziksel ve kültürel değere bakılmaksızın, eşit koşullar altında değerlendirilmelidir. Bunlardan bazılarına bakacak olursak; ülkeler hem çocukların hem de ailelerin çıkarlarını korumak zorundadırlar. Çocuk refahının artışı için aile, okul ve diğer toplumsal grup ve kurumlar ortak bir şekilde çalışmak zorundadır ve toplumsal düzenin sağlanması için tüm çocuklara adil davranılmalıdır. Üçüncü önemli adım, **Riyad İlkeleri** ile Birleşmiş Milletler' in çocuk suçluluğunun önlenmesi için savunduğu ilkelerdir. Buna göre, çocuk suçluluğunu önleme noktasında hem ulusal hem de uluslararası yapıda bir takım hedef ve stratejiler belirlenmeli, çocukların başta insan oldukları

için sahip olduğu bir takım haklarının olduğuna, suça sürüklenmiş olsun olmasının her çocuğun hakkının korunması gerektiğine, ihmal ve istismar edilen, suça itilen ve uyuşturucu madde kullanmak durumunda bırakılan her çocuğun korunması ve bu yolla toplumun da refahının sağlanması için gerekli adımların atılmasına önem verilmelidir. Son olarak da **Havana Kuralları** ile, özgürlüğünden mahrum edilen çocuklara ilişkin, bir takım koruyucu ve önleyici kurallara değinilmektedir. Buna göre yargılanması devam eden çocuklar masum sayılmakta, çocukları aslında mümkün oldukça tutuklamaktan kaçınılması gerekmektedir. Ancak tutuklanmasına karar verilen çocuklar varsa, onlar hakkında gerekeli karar en kısa zamanda verilmeli ve çocukları koruyucu tedbirlerin uygulanması için de gereken çaba gösterilmelidir (Göç 2006).

1.3. Sosyal Hizmette Sıkça Kullanılan Ekolojik Sistem Yaklaşımı Bağlamında Çocuk Suçluluğunun Belli Başlı Nedenleri

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında genel olarak çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan faktörler, çocuğun yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumu, eğitim durumu, yaşadığı yerin fiziksel ve çevresel özellikleri, ailesi, suç türü, suçu işleme nedeni, çocuğun sosyo- kültürel çevresi ve suçu tekrarlama durumu birlikte değerlendirilmektedir. Bu faktörler, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan nedenlerin açıklanmasında yeterli gibi gözükse de, bunların yetersiz olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü her çocuk “biriciktir” ve buna bağlı olarak yaptığı ya da yapmadığı şeylerin de ona özgü olduğunu unutmamak gerekir. Bunun yanında çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan belli başlı nedenlerin sayıldığına da rastlamaktayız. Bunlardan bazıları; aile, okul, toplum ve bir takım kişisel özelliklerin yanında, ailedeki çocuk sayısı, yaşanan yer, alkol ve madde bağımlılığı, göç, ekonomik sorunlar, eğitim sistemi, genetik faktörler, bir takım hastalıklar, zekâ, evsizlik ve sokakta yaşama durumu vb. faktörlerdir.

Söylendiği üzere suçun ortaya çıkması, bir tek nedene bağlı olmamakla birlikte bunun ne zaman ve nasıl incelenmeye başladığı da tam olarak bilinmemektedir. Tarihi çok eskiye dayanan suçluluğun, 18. yüzyılda sistematik bir şekilde ele alındığı bilgisi, literatürde karşımıza çıkmaktadır (Dolu 2010). ‘*Suçluluğun neden ortaya çıktığı?*’ sorusu üzerinde çokça durulan bir konudur. Ve bu konuda çeşitli kuram ve kuramcılarının olduğu görülmektedir. Örneğin Platon, ruhun hastalanması olarak nitelendirdiği suç olgusunun; haz, bilinçsizlik ve tutku olmak

üzere 3 temel nedeninin olduğunu ileri sürmüştür. Suçluları toplumun düşmanı olarak gören Aristo ise, suçluluğunu belli başlı nedenlerinin; ekonomik gerekçeler ve bir takım sosyal koşullar olduğunu ileri sürer. Bu iki nedene bakıldığında suçun ortaya çıkışının bireyin çevresine bağlandığı görülmektedir. Bu sebeple onu, Suç Sosyolojisinin kurucusu olarak kabul eden yaklaşımlar mevcuttur (Yavuzer 1992).

Çocuk suçluluğunun nitel analizinde başat faktör olarak “aile” ye değinen bu çalışmada, durumu **sosyal hizmet disiplini açısından** ele almada “ekolojik sistem yaklaşımı” temel alınmıştır. **Ekolojik sistem yaklaşımının** odak noktası olan “çevre içinde birey” anlayışı konu açısından önem arz etmekte ve böylece burada çocuk suçluluğu olgusu, bu bakış açısıyla tartışılmaktadır. Çünkü bu yaklaşım bireyi, içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreyle birlikte değerlendirmeye dayanmaktadır. Ayrıca ekolojik sistem yaklaşımının, çocuğu sosyal çevresiyle ilişkileri açısından değerlendirmeyi içerdiği, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan risk faktörlerini mikro, mezzo ve makro düzeyde sınıflandırmayı kolaylaştırdığı ve konuyu bütüncül bir bakış açısıyla anlamayı sağladığı bilinmektedir.

Sosyal hizmetin uluslararası tanımında sosyal hizmetin, birey ve çevresine odaklandığına değinilmiştir (International Federation of Social Work 2012):

“Sosyal hizmet, çevresiyle iletişim kuran bireyin, etkileşim noktasına müdahale etmeyi içerir.”

Yine sosyal hizmet hakkında yapılan pek çok tanım olduğu bilinmekle beraber en genel tanımın, *sosyal hizmetin başlangıç noktasının insanların sosyal birer varlık olarak gören ve buna göre müdahalelere odaklanan bir yaklaşım* olmasıdır (Sheafor ve Horejsi 2012). Bu sebeple sosyal hizmetin bu bakış açısından yola çıkan bu yaklaşım, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan çevreye odaklanarak, suç işleme sürecinde riskli olan durumları anlamayı kolaylaştırmaktadır, denebilir. İnsan ve insana dair her şeyi önemseyen ve temel alan sosyal hizmet mesleği için çocuk, en önemli öznelerden biridir. Ve bu yüzden onunla ilgili her türlü sistemle ilgilenir. Tanımlarından da anlaşılacağı üzere sosyal hizmet mesleği, genelde insan hak ve adaletine, refahına ve eşitliğine odaklanır. Bireylerin çevre içinde kendini güven ve huzurda hissetmesi, insan olmakla beraber sahip olduğu hak ve özgürlüklerinin korunması, daha iyi koşullarda yaşama amacıyla gerekli adımların atılmasında insana **kendisi ile beraber** mücadele fırsatı veren bir meslek olarak değerlendirilen sosyal hizmet, suç konusunda da pek çok açıdan

sorumluluklar üstlenmiştir (Adams, Dominelli ve Payne 2009, Yolcuoğlu 2012, Zastrow 2013, Teater 2014).

Sosyal hizmet, amaçlarına bakıldığında, genel olarak toplumun tüm kesimlerini içine alan, genel bir refah ve adalet sistemine dayalı bir yapıda hizmetler sunan bir meslektir. Bu nedenle toplum içinde dezavantajlı konumda olan bireylere yönelik de eylemlerde bulunur. İşte bu yüzden suça sürüklenmiş çocuğun haksızlığa uğratılması, mağdur edilmesi konusunda gerekli önlemlerin alınmasında ve onun esenliği için gerekli adımların atılmasında sorumluluk almaktan geri durmamaktadır. Sosyal adalet ve eşitlik ilkelerine bağlı olarak toplum içerisinde uğrayacakları hak ihlallerine karşılık atılacak her adımda, suça sürüklenen çocuklar için, gerekli olan desteklerin sağlanmasında rol almakta ve bunu yaparken diğer meslek uzmanları ile birlikte hareket edebilmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW), 2004 yılında sosyal hizmet tanım, ilkeleri ve değerleri konusunda toplantı düzenlemiş olup, özellikle çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yapması gerekenler üzerinde tartışmışlardır. Bu noktada da, uzmanın kendi kaderini tayin hakkına bağlı olarak, çocuğa yaklaşımını ona göre belirlemesi ve güçlendirme ilkesi doğrultusunda çocuğa yaklaşılmasını gerekli buldukları üzerine tartışmışlardır. Ayrıca suça sürüklenen çocuk açısından, mahkemelerde eğitilmiş kimselerin varlığı, çocuğun yararının gözetilmesi esasına bağlı olarak, onun sosyal beceri ve toplumsallaşmasının sağlanması için gerekli olmaktadır (İl 2003, Akyüz 2011, Kırımsoy 2012, Danış ve Şahbikan 2014).

Suç, toplumda ortaya çıkma ihtimali yüksek, önemli bir olgudur. Bu derece önemli bir olguyu es geçmek sosyal hizmet açısından imkânsızdır. Dolayısıyla kendi içerisinde “Adli Sosyal Hizmet” adı altında daha uzmanlaşmış bir alan yaratan sosyal hizmet, suç ve suçla ilgili her türlü konuyu daha ayrıntılı ele almaya çalışmaktadır. Zira adli sosyal hizmetin ortaya çıkışı 1800’lü yıllarda, suçlu yetişkinlere ve suça sürüklenmiş çocuklara yönelik yardım etmeye dayanır. 1899 yılında Amerika’da Kadınlar Kulübü’nün aktif eylemleri sayesinde, ilk çocuk mahkemeleri kurulmuş ve bu sayede çocuklar, pek çok açıdan desteklenmeye başlamıştır. Ve daha sonra 1930 yılıyla beraber sosyal çalışmacılar, suça sürüklenmiş ve mağdur durumda olan çocuklara yönelik bazı programlar uygulamışlardır (Görgüllü 2012, Güdek 2016).

Ludving von Bertalanffy tarafından geliştirilen sistem yaklaşımı ile karmaşık fonksiyonların bir araya gelerek fonksiyonel bir bütün oluşturulduğuna değinilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları sistem açıktır ve bu da bireyleri, aileleri ve toplumu analiz etme noktasında onlara bir çerçeve sunar. Sistem yaklaşımına göre bütün, parçaların bir araya gelmesinden daha büyük ve daha farklı bir şeydir. Yaklaşım, birden fazla sistemin bir araya gelebildiğini ve bu sistemlerin birbirine bağlı ve karşılıklı bağımlı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca sistem yaklaşımına göre, sistemler birbirini etkilemekte ve birinde var olan bir değişim, diğerinde de değişime yol açabilmektedir. Yine yaklaşıma göre bir sistem, çeşitli alt sistemlerden oluşmaktadır ve bu alt sistemler de birbirini etkilemektedir (Teater 2014).

Bu yaklaşım, bahsedildiği üzere bireyi çevresi içinde ele alma argümanına dayanır. Ve sözü geçen çevre, bireyin hem sosyal, hem fiziki hem de kültürel çevresini oluşturur. Bunlar birbirini etkileyerek değiştirebilmektedir. Yaklaşım bireylerin ailesi, arkadaşları, okul çevresi ile ilişki içine girerek olumlu bir gelişme ve değişimine odaklanır (Özkan ve Kılıç 2014).

Burada aileyi bir sistem olarak ele alacak olursak, anne- baba, çocukları da birer alt sistem olarak kabul edebiliriz. Bu alt sistemler, aile sistemini oluşturmakta ve bu alt sistemlerdeki değişim birbirini etkileyerek genel olarak aile sisteminde değişikliğe yol açabilmektedir. Bu bakış açısıyla, sosyal çevre sistemi içindeki her bir alt sistemin çocuk suçluluğunu etkileyebileceği sonucuna varmak mümkün olmaktadır. Sistem yaklaşımı, sistem olarak tanımladığı bir birimin yapısını, alt sistemlerini, alt sistemlerin birbirleriyle ilişkisini, bunların fonksiyonellik durumunu, sistemlerin açık ya da kapalılığını, sistemin devam veya sonlanmasının ne şekilde olacağını da incelemektedir (Zastrow ve Kirst Ashman 2007).

Yaklaşıma göre hem birey hem de çevre, birbirini karşılıklı olarak etkiler ve değiştirir (Doğan 2010). Ekolojik sistem yaklaşımı daha önce de belirtildiği üzere, çevresi içinde birey/ bireylere, ailelere, gruplara ya da topluluklara ve bunların çevreleriyle aralarındaki ilişki ve etkileşimine yönelir. Sistem yaklaşımı ve ekolojik sistem yaklaşımının temel varsayımları oldukça benzerdir fakat her ikisinin farklı terminolojilerinin olduğu bir gerçektir (Baykara- Acar ve Acar 2002, Teater 2014). Temeli sistem yaklaşımına dayanan bu yaklaşıma göre insanlar, birer “sosyal ağ

içindeki canlılar” olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu yaklaşım, birey ve aile gibi sosyal sistemlere de uygulanabilmektedir (Payne 1997, Yolcuoğlu 2012). Yaklaşım, insan davranışına etki eden iç ve dış faktörlerin etkileşimlerine odaklanarak, çevrenin insan davranışında meydana getirdiği değişikliğe de değinir. Bu değişiklikler kimi zaman yararlı olabildiği gibi kimi zaman zararlı da olabilmektedir.

Ekolojik sistem yaklaşımının bakış açısıyla olaya yönelen sosyal hizmet mesleği, üç alana odaklanabilir. Bunlardan birincisi, bireylere odaklanarak onların problemlerini çözme, onlarla başa çıkma ve kapasitelerinde artışı sağlamak ikincisi, birey ve çevresiyle iletişimini sağlayarak, var olan çeşitli kaynaklarla bireyleri birbirine bağlamak ve üçüncü olarak ise, sistemlere odaklanmak ve bu şekilde bireyin ihtiyaçlarını daha etkili karşılamak üzere değişim yapmaya odaklanmaktadır (Zastrow 2013).

Kısacası bu yaklaşım; kişiyi, aileyi, grup ve toplulukları kendi çevresi içinde bütüncül bir bakış açısıyla görmeye çalışarak, müracaatçının ihtiyacı olan en uygun müdahaleyi bulmaya çalışan bir teoridir (Teatre 2014). Bu sebeple suça sürüklenen çocukların durumlarını araştırma noktasında, bu yaklaşım önemli kabul edilmektedir. Bir sistem olarak görülen ailede çocuk, anne, baba, kardeşler de birer alt sistem olarak görülebilir. Bu şekildeki bir aile sistemi yine toplum sisteminin alt sistemi olarak kabul edilebilir. Bunun yanında çocuğun arkadaşları, okulu, etkilendiği her sosyal çevresi de birer alt sistem olarak değerlendirilebilir. Böylece var olan her bir sistem, bir diğerini etkileme özelliği taşımaktadır. Ekolojik sistem yaklaşımı bu nedenle, konu açısından önemli olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca çocuk suçluluğunda belli başlı kabul edilebilecek bazı sebepler sayılabilse de her bir birey farklıdır ve bu sebeple her bireyin suça sürüklenmesinde etkili olabilecek risk faktörü de farklı olabilmektedir. Bu yaklaşım işte bu noktada, suçu sadece suça sürüklenen birey açısından değil, kişinin (çocuğun) ailesini ve sosyal çevresini de içine alarak bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeyi sağladığından, bu çalışma açısından önemli kabul edilmektedir.

Ayrıca bu yaklaşım, bireyleri etkileyen hem iç hem de dış etkenleri birden ele alarak, davranışlarını yönlendiren belli kalıplar üzerinde duran ve çevresi içinde var olan bireyi, bu çevre faktörü ile birlikte ele alan bir yaklaşımdır (O’Melia, Miley,

DuBois 1998'dan akt. Danış 2006). Ayrıca yaklaşıma göre suça sürüklenen çocuk konusu ele alındığında, ilginin tamamı sadece çocuk üzerinde değil aksine çevrede olur. Yani sorunlu olarak görülen davranış çocuk suçluluğunda problemin yalnızca bir bölümünü oluşturur. Dolayısıyla da asıl sorun, çocuğun çevresini oluşturan sistemsel yapıdadır. Suça sürüklenen çocuk ile çevresi arasında eğer bir denge olsaydı, herhangi bir olumsuzluk yaşanmayacaktı. Fakat var olan olumsuz denge nedeniyle çocuğun dengesi de olumsuz etkilenmekte ve çocuk, belki de bu sebeple suça yönelmektedir (Yılmaz 2017).

Bu bilgilerden sonra genel olarak çocukların neden suça sürüklendikleri ile ilgili birkaç noktaya değinilebilir. Yukarıda da değinildiği üzere aile, bireyin hayatında pek çok açıdan en önemli etkenlerden biri olmaktadır. Aile, çocuğun ilk rol modeli olmakta ve hem suçlu davranışın ortaya çıkması hem sürdürülmesi hem de sonlandırılması noktasında hiç kuşkusuz çok büyük öneme sahip olmaktadır. Bir sonraki başlıkta konuya daha ayrıntılı değinileceğinden bu faktör bu başlık altında uzunca tartışılmayacaktır.

1.3.1. Kültürün Etkisi

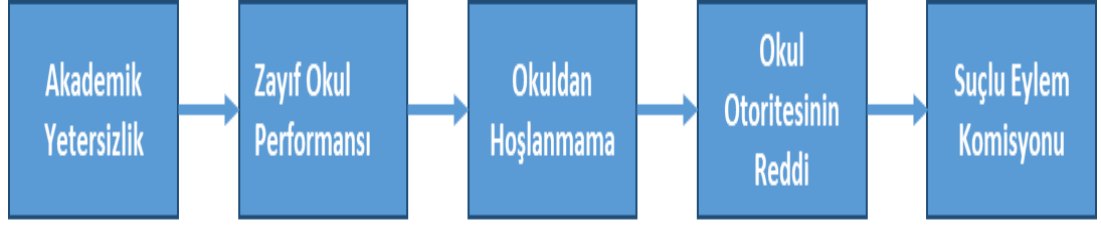
Çocuğun suça sürüklenmesinde gerek çocuğun kendi kişisel özellikleri gerekse çevresel özellikleri önemli olmaktadır. Çocuk suçluluğunda etkili olan en önemli faktörlerden biri bireyin **sosyal çevresidir**. İçinde yaşanılan toplumun kültürü, normları, değerleri birey açısından önemli bir değere sahiptir. Örneğin **kültür**, hem olumlu hem de olumsuz bir takım davranışların bireyler tarafından gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Olumlu davranışlar, istenen davranışlara, uyma ve düzene sebebiyet verirken olumsuz davranışlar, bunun tam aksine istenmeyen, onaylanmayan davranışlara, uyumsuzluğa, düzensizliğe hatta şiddet, saldırganlık ve suça sebebiyet verebilmektedir. İçinde bulunulan toplumun eğitim seviyesi, resmi kurallara bağlılığı, sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi, kavramlara atfettiği anlam ve değişim yönü bunlara örnek verilebilir. Suça sürüklenen çocuğun suçlu davranışları kazanması, içinde bulunduğu bu sosyal çevre tarafından belirlenebilmektedir. Daha önce suç kuramlarını anlatırken değindiğimiz öğrenme kuramı kapsamında Sutherland ve arkadaşları da suçlu davranışın bir takım bireysel özelliklerden ziyade, sosyo- kültürel çevrenin o davranışa atfettiği değer sonucunda ortaya çıkabileceğini savunmuşlardır. Tıpkı bunun gibi bireyin içinde yaşadığı sosyal çevrenin, suçlu görülebilecek bir davranışı öyle görmemesi de o davranışın

gerçekleştirilmesine sebebiyet verebilmektedir (Kızmaz 2005). Bu yaklaşıma göre bir toplumda kabul edilen bir davranış, gerçekte suçlu bir davranış olarak değerlendirilse de, meydana geldiği takdirde suçun bireyler arasında yaygınlaşmasına yol açabilmektedir. Bir toplumda herhangi bir suçlu davranış, normal olarak kabul ediliyorsa ve karşılığında herhangi bir yaptırım uygulanmıyorsa, o davranışın gerçekleşme ve tekrarlanma olasılığının artması beklenebilir. Bu nedenle bireyin içinde yaşadığı sosyal çevre, son derece önemli olmaktadır.

1.3.2. Okulun Etkisi

Bireyin sosyal çevresini oluşturan en önemli alanlardan biri **okuldur**. Okul, çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanının çoğunu okulda geçiren birey için okul ortamı, son derece önemli olmaktadır. Okul, bireyin hem eğitim kariyerinin geliştirildiği hem de sosyalleşmesinin gerçekleştirildiği ortamlardan biri olarak kabul edilir. Gottfredson ve Hirschi (1990), okulun aile kadar önemli bir işlevinin olduğunu ve bireyin öz-kontrol mekanizmasının denetlenmesinde önemli bir göreve sahip olduğunu ileri sürmektedirler. Ayrıca bireyin okul ortamındaki akademik başarı oranı, onun anti-sosyal davranışlara ve suç kabul edilebilecek davranışlara yönelmesinde de önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Düşük akademik başarı oranının, beraberinde okul ortamında istenmeyen bir takım davranışları da getirebildiği, çeşitli araştırmalar yoluyla ortaya konmaktadır (Hagan 1991, Sevük 1998, Bartollas ve Schmallegger 2017). Farrington ve West (1993) de yaptığı çalışmada düşük okul başarısının, kişinin suça sürüklenmesinde son derece önemli olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre okul ortamında yaşanan olumsuzluklar ve bu başarı oranının düşüklüğü arasında doğru bir orantı vardır. Düşük başarı olumsuzluklara, suça ve sapmaya sebebiyet verebilir diye düşünmektedirler. Okulda başarılı olmayan çocuk, genellikle ders esnasında derse ilgili olmaz, sınıfta arkadaşları ile gerginlik yaşar, sınıftaki otoriter yapıya karşı çıkar, derste konuşarak etrafında bulunan kimseleri rahatsız eder (Yavuzer 1996). Wasserman ve ark (2003) da, erken yaştaki nörolojik yetersizliklerin yanında, okul başarı oranının düşüklüğü, aile ortamındaki sorunlar ve sosyalleşmede yaşanan bir takım olumsuzlukların, kişinin, gelecekteki yaşamında suçluluk kariyerine sahip olma ihtimalinin arttırabileceğini belirtmişlerdir. Düşük akademik başarı ve eğitim düzeyinin suçluluk performansını doğurabileceği

konusunda Hirschi (2002)'nin “*Nedensel Zincir Modeli*” ne bakalım (Bartollas ve Schmallegger 2014).

Şekil 1.2. Hirschi (2002)'nin “nedensel zincir modeli”.

Hirschi, düşük eğitim performansının beraberinde çok gecikmeden suça sürüklenmeyi getireceğini ileri sürmüştür. Ayrıca yapılan bir takım çalışmalar bu durumu, daha net olarak; akademik başarı oranı ile suçluluk arasında ters bir orantı olduğunu yani başarı düştükçe suçluluğun artabileceğini ileri sürmüşlerdir (Sevük 1998). Daha sonra yapılan bazı çalışmalar ise, okul ortamında meydana gelebilecek suçlu davranışın tek nedeninin düşük eğitim performansı olmadığını, bunun yanında akran, dışlanma, eğitici etkisinin de olabileceğini göstermişlerdir. Bazı çalışmalar da düşük eğitim performansının yanında, düşük eğitim seviyesinin de suçluluk kariyeri açısından önemli bir faktör olabileceğini göstermiştir (Kızmaz 2004). İlkokul veya lise sonrası okumaya devam edenlere oranla, okula devam etmeyenlerin daha çok suça sürüklendikleri ileri sürülmektedir. Çünkü burada okul, bireylerin akademik hayatlarını yönlendiren bir etken olmanın yanında, onları doğru davranışlara yönlendiren ve istenmeyen davranışlardan alıkoyan bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca daha önce suça sürüklenmiş bir bireyin daha sonra da tekrar tekrar suça yönelmesinin önüne geçen bir yönünün olduğu vurgulanmaktadır (Ferreira 1998, Leung 2004, Cook ve Kang 2016).

Okul, bireye akademik bir yeterlilik kazandırma ve yaşıtları ile kaynaşmaya yardımcı olmanın yanında, hem bireyin öz-kontrollünün sağlanabilmesi hem de bireyi suça sürüklenme ihtimali olan alanlardan uzaklaştırması gibi kurum bazlı bir denetimin sağlanmasını da gerçekleştirir. Okuldan uzak olan bireyin, sokaklara ve suça sürüklenme ihtimalinin yüksek olduğu yerlere gidebilmesi olasılığı ortaya çıkar. Kontrol durumu azalan birey de, suça daha kolay meyilli olacaktır. Ancak çocukluk döneminde gelişen öz-kontrol mekanizması dolayısıyla ergenlik sürecinde çocuk suça sürüklenmekten geri durabilecek, okulda olumlu karşılanmayan davranışlardan sakınacak, kötü alışkanlıklar ve bağımlılıklardan geri durabilecek ve hem okuldaki

Çalışanlara hem de diğerk çocuklara karşı daha olumlu tavırlar sergileyecek durumda olabilecektir (Gottfredson ve Hirschi 1990, Walters 1992). Özellikle okuldan kaçan ve kaçtıktan sonra yanlış arkadaş grubu ile birlikte zaman geçirmeyi tercih eden bireyler ile suça sürüklenme arasında önemli bir ilişki olduğu bir takım araştırmalar ile karşımıza çıkmaktadır (Ok 1989). Örneğın, Kızmaz ve Bilgin (2010)'ın Diyarbakır'da yaptıkları bir araştırmaya göre, okuldan kaçan, sokakta yaşayan ve çalışan çocukların akran etkisiyle beraber suç işleme olasılıkları artmaktadır.

Okuldan kaçmanın yanında okulu terk etme davranışı da sonuçları açısından risk taşıyabilmektedir. Okulu bırakmanın çeşitli sebepleri mevcuttur. Princiotta ve Reyna (2009)'ya göre çocuklar 4 temel sebepten dolayı okulu bırakmaktadırlar. Bunlardan biri; okula karşı ilgisizlik, ikincisi; okuldaki başarısızlık, üçüncüsü; öğrenme durumunu olumsuz etkileyen problemlili tutumlar ve dördüncüsü de; hasta bir aile ferdine bakıcılık, meslek ve gebelik durumudur. Her birey aynı sebeplerden dolayı okulu terk etmemektedir. şunu belirtmek gerekir ki, okulu terk eden her ocuk, elbette ki suça srklenmez. Fakat onu bazı kurallarla yanlışa yönelmekten alı koyan, boş zamanının azlığına vesile olan ve bireye öz-kontrolün yanında, sosyal kontrol olanağı tanıyan bir kurumun eksikliği fark edilir ve bu durum da kimi zaman istenmeyen davranışlara yol açabilir.

Montreal eksenli bazı uzun soluklu ve art arda yapılan çalışmalara göre de, suç ile boş zaman arasında önemli bir bağlantı olmaktadır. Bireylerin boş zamanını nasıl değerlendireceğine dair kararını etkileyen bazı önemli sosyal kurumların olduğu (aile, okul, çalışma yeri, din gibi) ve bunların da onun suça sürüklenmesinde bir etkisinin olabileceğini belirten çalışmalar vardır. Bu yaklaşıma göre birey bu kurumları temel alarak boş zamanını nasıl değerlendireceğine karar vermekte ve bu boş zamanında sergileyeceği davranışlar da onun suç kariyerinin oluşmasında önemli birer etken olabilmektedir (Leung 2004). Okuldan kaçan ya da okula devam etmeyen kişi, boş zamanlarında kendisini suça yönlendirecek çeşitli kişi ve aktivitelerle karşı karşıya kalabilir ve bu durumda yanlış bir karar verebilir.

Victor Hugo'nun dediği gibi “*Bir okul bir hapishane kapatır*” mı? Yoksa okul ortamında yaşanan olumsuz deneyimler, yeni hapishaneler mi yaratır? tartışılabilir. Çünkü yapılan bazı çalışmalara göre okul ortamında yönetici, ğretmen ve diğerk öğrencilerin çocuğa karşı olumsuz tutumları, okul kurallarının katılığı, okula

olan ilginin azlığı vb. sebeplerin çocuğun suça sürüklenmesinde önemli birer belirleyiciler olabileceğini ortaya koymuştur (Avcı 2015). Zararlı toplulukların, zararlı bireyler ve zararlı okullar yarattığını ifade eden bir takım görüşler mevcuttur. Okul ortamında bazen yaşanan ırkçılık olayları, çocukları suça yöneltebilmektedir. Hâlbuki okulların, toplumsallaşmanın yanında bireysel özelliklere de önem vermesi ve ırkçılık gibi durumları azaltması gerekir (Walberg 1972, Welsh, Greene ve ark 1999, Payne 2004).

Kısacası okul, çocuğun hem akademik performansının hem de sosyal hayata olan olumlu uyumunun gerçekleşmesinde önemli bir etken olmaktadır. Okul ortamındaki olumsuz hava, çocuğu suça itebileceği gibi, okul ortamının sağladığı olumlu hava ise onu suça sürüklenmekten geri tutabilmektedir.

1.3.3. Akran Etkisi

Çocuğun en önemli sosyal çevre faktörlerinden biri de ‘**akran grubu**’ dur. Arkadaş, dâhil olunan gruplar, sadece boş vakitlerin nasıl değerlendirileceği ile ilgili olmanın ötesinde, pek çok açıdan önem taşımaktadır. Akran etkisi, nasıl düşünüleceğinden, nasıl giyineceğinden, madde kullanıp kullanılmayacağından, ne tarz müzik dinlenileceğinden, nerelerde gezileceğinden tutup, ne tarz eylemlerde bulunulacağına kadar kendini gösterebildiğinden zannedildiğinden fazla önem arz eder. Zastrow ve Ashman (2014), arkadaş seçimini bazı faktörlere bağlı olarak gerçekleştirebileceğini belirtmişlerdi. Bu faktörlerden bazıları da; yaşanan yer, ekonomik durum, kişisel özellikler ve ailevi değerlerdir. Birey bu gibi faktörlere dayanarak oluşturduğu arkadaş grubuna dâhil olduktan sonra, onlarla bir özdeşleşme çabası sergiler. Onlarla grup olarak meydana getirdiği yeni bir alt kültüre bağlılığını göstermek için, grubun öğretileri ile hareket eder. Örneğin, grubun sahip olduğu normlara bağlı hareket etmek zorunda kalacağı zamanlar olur.

Çocuk suçluluğunda etkili olan faktörler nelerdir? diye sorulduğunda karşımıza çıkan en önemli etkenlerden biri olarak görülen akran etkisiyle, kimi çocukların suç teşkil edecek davranışa yönelebildiği, hatta bazen yönelmek durumunda kaldıkları görülmektedir. Suç etiyojisi ile ilgili araştırmalara bakıldığında, suç ve arkadaş ilişkileri arasındaki bağlantıyı ele alan pek çok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bazı çalışmalar, suç açısından yaklaşıldığında hem suça sürüklenen hem de suça sürüklenmemiş olan çocuklar açısından, arkadaşlık

ilişkilerinin heterojen bir özellik sergilediklerini ileri sürmektedirler. Bir araya gelerek oluşturulan akran grupları arasında bir konsensüs olduğu ve bu durumun suçlu davranışa yönelmede bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Sosyal yapının önemli bir taşı olarak görülen arkadaş çevresinin etkisinin, çocuk üzerinde hissedilmesi neredeyse kaçınılmaz kabul edilmektedir. Kızmaz (2006)'ın cezaevinde bulunan çocuklarla yaptığı bir araştırmaya bakıldığında, oldukça şaşırtıcı ve bir o kadar da önemli bulgu ile karşılaşmaktayız. Zira çalışmada çocukların %85'i, yakın arkadaşlarının da daha önce cezaevi deneyimi yaşadıklarını ve %65'i de suç esnasında arkadaşlarından yardım aldıklarını ifade etmişlerdir (Short 1958, Agnew 1991, Peker 1994, Haynie 2002, Aydın 2013, Bartollas ve Schmallegger 2017).

Brenden, Vitaro ve Bukowski (1998)'in Kanada'da yaşayan 267 kız ve erkek çocuk ile yaptıkları bir çalışmaya göre, ilkokula giden çocuklarda ailedeki öz-saygı ve liseye giden çocuklarda arkadaşları tarafından reddedilme ve suça sürüklenmiş arkadaşlar ile arkadaşlık etme durumunun olduğu akran etkisi, suça sürüklenmeyi oldukça etkilemektedir. Yani akran etkisi, tek başına suç kariyeri için yeterli olmasa da araştırmacıların da çalışmalarında belirttiği üzere, özellikle de belli yaş grubunda bulunan çocuklar açısından büyük bir oranda etkili olabilmektedir. Arkadaş grubu, bireye kendini geliştirdiği, saygı duyulmaya başlandığı, ailede dinlenilmediği konularda dinlenildiği ve grup içi ilişkiler geliştirdiği bir ortam sunar (Uluğtekin 1991).

Akranların bir araya gelerek, istenmeyen davranışları sık sık tekrarladıkları bir topluluk oluşturdıkları da zaman zaman görülebilmektedir. Bu topluluklar birer çete halinde olabilmektedir. Grupların, çetelerin oluşma nedenleri çoğunlukla da bir takım karşılanmayan beklenti ve ihtiyaçlar, başka yerde onaylanmama, dinlenilmeme, önemsenmeme düşüncesi ve hatta sevilmemeye hissi vb. şekillerde sıralanabilir (Vigil 2002). Bu ve başka faktörlere dayalı olarak, oluşan çeteler bir bağlılık göstermekte ve grup tarafından konulan kurallar, bazı zamanlarda sorgusuz kabul edilebilmektedir. Bu nedenle de suç sayılabilecek herhangi bir davranış varsa yapılabileceğinden kişi suça sürüklenme ile karşı karşıya kalacaktır. Glueck ve Glueck (1951)'in yaptığı bir araştırmaya göre, suça sürüklenen çocuklardan bir çeteye üye olma oranı %56 iken, herhangi bir çeteye üye olmayan suça sürüklenmiş çocuk oranının ise sadece %0,6 olduğu görülmektedir. Bu durumda az önce ileri

sürüldüğü gibi belli bir çeteye üye olmak çocuğun suça sürüklenme ihtimalini de beraberinde getirebilmektedir.

Daha çok belli bir şehir ya da topluluk içinde yapılan araştırmaların aksine, ABD’ de yapılan bir araştırmayla toplam 11 şehirdeki 42 okuldan 5,935 kişilik 8. sınıf öğrencisine yönelik anket uygulanmıştır. Bu çalışmayla çete üyesi olan ve olmayan çocukların suç sayılabilecek davranışları ve bu kişilerin bir takım demografik özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın temel amaçları farklı olsa da sonuçlara bakıldığında bir akran etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Esbensen ve Winfree 1998). Yapılan bazı araştırmalara göre çocuklarda suça sürüklenme genel olarak 8-14 yaşları arasında olsa da yüksek riskli olması ve daha sık tekrarlanması açısından en sıkıntılı yaş aralığının 15-19 olduğu belirtilmektedir. Bu yaş aralığı bilindiği üzere, ergenlik dönemini kapsayan ve akran etkisinin daha çok hissedildiği sürece denk gelmektedir. Ayrıca aile içinde yaşanan çatışmalar, fikir ayrılıkları da bu dönemde daha çok yaşanabildiğinden, çocuk arkadaş çevresine daha fazla yaklaşacaktır. Bu süreçte çocuk, kendini etrafa ispatlamaya çalışır. Eksik olduğunu düşündüğü bazı yanlarını farklı kriterlerle tamamlamaya çalışır. Bu kimi zaman bir çete üyeliği kimi zaman bir cesaret göstergesi olabilir. 20’li yaşlarda ise bu durum daha durağan bir hal alır (Avcı 2015, Loeber ve Snyder, 1990’dan akt., Piquero, Farrington ve Blumstein 2007).

Kısacası çeşitli sebeplerden dolayı suça sürüklenen çocuk açısından bakıldığında akran etkisi, önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile ortamında karşılanmayan bir takım ihtiyaçları olan çocuk, bu ihtiyaçlarını karşılayabileceği yeni alanlara yönelecektir. Ve kendini ispatlayabildiği bir arkadaş grubuna dâhil olmak ya da devamlılığı sağlama amacıyla suça sürüklenme ihtimali dolaylı da olsa ortaya çıkabilecektir.

1.3.4. Kitle İletişim Araçları

Çocuk suçluluğunda karşımıza çıkan en önemli nedenlerden biri de, çağımızın parlayan yıldızı olarak kabul edilebilen, **kitle iletişim aracı ve medyadır**. Günlük hayatta çokça bizi meşgul eden belli başlı kitle iletişim araçları; televizyon, internet ve medyadır. Bunlar günlük yaşantımızda bilgi aktarımından tutup, eğlenmeye kadar, ilişki başlatmadan tutup, psikolojik desteğe kadar pek çok açıdan kullanılabilir. Özellikle de ergenler, sosyal medyayı daha çok eğlence ve haz

amaçlı sıkça kullanılmaktadırlar. Fakat bununla beraber interneti, bir rahatlama, akran iletişimi sağlama, okulun yükünden kurtularak rahatlama ve boş zamanını değerlendirme amacıyla da kullanabilmektedirler (Lukesch 1988, Roe 1995).

Medya iletişim araçlarının giderek çeşitlenmesi, beraberinde hem olumlu hem de olumsuz neticeler doğurabilmektedir. Örneğin, yapılan bazı araştırmalar kitle iletişim araçları ile suç arasında yakın bir ilişki olduğunu savunmaktadırlar. Bu çalışmalarda özellikle televizyon, sinema ve internet sebebiyle şiddet ve saldırganlığa dayalı bir eğilimin yaygınlaştığı söylenmektedir. İzlenen bir dizi ya da film gibi, yine oynanan internet oyunlardaki şiddet ve saldırganlığa dayalı unsurlar, yetişkinleri bile etkileyebilirken, gördüğü şeylerden etkilenme olasılığı yüksek olan çocuğun etkilenmemesi neredeyse mümkün olmamaktadır. Dönmezer 124 suça sürüklenmiş çocuk ile yaptığı bir çalışmaya bakıldığında, bu çocukların % 29 gibi önemli bir oranının daha çok şiddete dayalı savaş ve cinayet içerikli filmlerden hoşlandığı ve sinemaya giderken bu tarz filmler tercih ettikleri görülmüştür. Lukesch (1988)'in suça sürüklenmiş çocuklarla yaptığı bir çalışmaya göre, sinemaya giden çocuklar televizyon izleyen çocuklara göre daha çok şiddete dayalı suçlara yönelmektedirler. Bu sonucu şaşırtıcı bulan araştırmacı, sinemaya gitme sıklığının televizyon izleme sıklığına göre daha az olmasına rağmen neden böyle bir sonuca ulaşıldığını sorgulamıştır (Lukesch 1988, Sevük 1998, Avcı 2015). Yetişkinler tarafından benimsense de genelde ergenler tarafından çokça tercih edilen video oyunların da suça sebep verdiğini ileri süren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Fischer ve ark (2012)'in Almanya'da yaptığı bir araştırmaya göre, oynanan oyunlara bağlı olarak, bireyler, agresif bir ruh haline bürünebilmekte, oyunda gördükleri şeyleri taklit edebilmekte ve suç sayılabilecek eğilimlerde bulunabilmektedirler.

Özelikle küçük yaştaki biri için medya bir risk faktörü olarak değerlendirildiğinden, bu noktada aile ve eğitimciler hatta makro düzeyde devlete büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Eğitimciler, çocuklara ve gençlere olumlu anlamda öneride bulunma ve danışmanlık yapma hizmetleri için, bu kişilerin medyayı kullanma biçimlerini bilmek zorundadırlar. Ayrıca medyanın avantaj ve dezavantajlarını da bilmeleri gerekmektedir. Singapur'da 36 suça sürüklenen ya da risk altında olan erkek çocukla yapılan bir çalışmada, bu çocukların akran iletişiminde medyayı nasıl kullandıklarına bakılmış ve bu çocukların, sosyal medyada istemeden de olsa bir suç faktörü ile tanıştığı ve belli bir eğilimde

bulundukları görülmüştür. Zira medya burada sinsî bir şekilde işleyen bir sosyal platform haline gelmektedir (Lim ve ark 2013). Yine medyanın istenmeyen davranışlar üretebilme rolünü üstlenebilme durumu olabilmektedir. Örneğin, bazı homofobik ve cinsiyet ayrımına dayalı paylaşımlar, bireylerde ani bir öfke ya da nefret duygusuna yol açabilmektedir. Bu durum da kimi zaman kendini çevreye ispatlama çabası taşıyan ergen için, bir koz olarak değerlendirilebilir. Ancak son zamanlarda yeni medya yaklaşımı ile artık bir takım sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla bu durum, en aza indirilmeye çalışılmakta, farklılıklar desteklenmektedir. Burada sanat çevresinin de desteği önemli gelişmelere yer vermektedir (Vardal 2015).

1.3.5. Ekonomik Durum

Ekonomik durum, bireyin hayatında pek çok açıdan önemli bir etkidir. Genel olarak literatüre ve yapılan çalışmalara bakıldığında, suç ile ekonomik durum arasındaki ilişkinin, yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında, bu çalışmaların önemli bir oranında düşük ekonomik seviyesinin, suç ile yakından ilişkili olduğunu görülmektedir. Ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarının, suça sürüklenme riskini taşıdığını belirten kuramcılar mevcuttur. Onlara göre bu bireylerin karşılanmayan ihtiyaçları, ileri yaşlarda onlarda sosyal açıdan bir takım fonksiyonel eksikliğe yol açacak ve bu durumda çocuğun istenmeyen, sapkın ve hatta suça dayalı davranışlarda bulunmalarına neden olabilecektir (Hubbard 1958, Klein 1969, Farrington 1996, Daly ve ark 2001, Chung, Hawkins ve ark 2002). Myner (1998)'in bir çalışmasında belirttiği üzere, düşük ekonomik seviye, aynı zamanda suç davranışlarının tekrarlanma olasılığını da arttırmaktadır. Merton (1968) da kuramında, maddi açıdan üst tabakada bulunan kimselerin, kendinden alt seviyede yani alt tabakada bulunanlara göre daha iyi bir eğitim olanağı ve çalışma imkânına sahip olduğundan, daha az suç işlediklerini ifade etmiştir.

Düşük ekonomik koşullarda büyüyen çocuklar, kimi zaman ailelerine destek olmak ve bir takım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çalışma hayatıyla erken yaşta tanışmak zorunda kalmaktadırlar. Yaşıtları, okulda eğitim görürken kendileri ya eğitime ara vermek ya da okul dışı saatlerde çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Bu durum çocuğu, sosyal çevredeki riskli, zorlu, tehlikeli, istismara-suç ve sapmaya açık bir çevreye maruz bırakabilmektedir. Çalışma hayatının getirdiği bir takım

olumlu etkenlerinin yanında, çocuğun sosyalleşme sürecinin olumsuz etkilenmesine de sebebiyet verebilmektedir. Böylece doğal olarak sahip olduğu güvenlik hakkı bir nevi gasp edilmiş olmaktadır (Uluğtekin 1991, Dönmez 1994, Göç 2006, Erbay 2013). Güngör (2008) tarafından sokakta çalışan ya da yaşayan 510 çocuk hakkında yapılan bir araştırmaya göre, sahip olduğu yaşam koşulları kötü olanların, daha çok suça sürüklendiğini belirten çalışmaya bakıldığında bu durum daha net anlaşılacaktır. Çünkü sokaklar, çocuklar için adeta birer risk ve suç mekânları olabilmektedir. Ayrıca çalışmaya göre sokakta çalışma ve yaşama nedenleri, çocuğun suça sürüklenme nedenleriyle örtüşmektedir. Yine Kızmaz ve Bilgin (2010)'in Diyarbakır ilinde sokakta yaşayan ve çalışan, suça sürüklenmiş 20 çocukla yaptıkları araştırmaya göre, sokakta yaşamak ve çalışmak bireyleri suça yönlendirmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında sokaklar, çocukların suça sürüklenmiş akranlar ile yakınlaşmalarına, zararlı maddelerle tanışmalarına ve suç kabul edilecek davranışların kendi aralarında yaygınlaştırmalarına sebep olmaktadır. Bu bilgiler, bize suç ve ekonomik durum arasında yakın bir ilişkinin olabileceğini açıklamaktadır.

Çocuk suçluluğunda ekonomik faktörleri inceleyen çalışmalara bakıldığında, tarihi eskiye dayanan ancak günümüzde daha çok geçerli sayılabilecek bir durumu ele alan çalışmalardan birine rastlamaktayız. Bir çalışmada Rabinovitch (1956)'e göre, ekonomik yetersizliğin yaşanması nedeniyle, artık kadınlar çalışma hayatında daha aktif olmakta ve bu durumda çocukları ile yeterli vakit geçirememektedirler. Anne ilgisi ve bakımından mahrum olan çocuk, ihmal edilebilmekte ve bu durum bir takım olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Suç sayılabilecek davranışlara çabuk yönelme gibi.

Kısacası, çocuk suçluluğunda etkili olan faktörler arasında sayılabilecek en önemli faktörlerden biri olan ekonomik durum, suçlu davranışın başlatılmasında ve sürdürülmesinde karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, her ekonomik durumu kötü olan kişinin suça sürükleneceği söylenmese de, ekonomik durum ile suç davranışı arasında önemli oranda bir ilişkinin olduğu söylenebilmektedir.

1.3.6. Madde Kullanımı

Gerek yurtiçi gerekse yurt dışında yapılan bir takım araştırmalar, **madde kullanımı** ile suç arasında bir ilişki olduğunu ve madde kullananların, hayatında bir ya da birkaç kez suçlu sayılabilecek davranışlarda bulunduğunu göstermiştir (Yavuz 2003, Robertson ve ark 2004). Ögel ve Aksoy (2006)'un İstanbul, Ankara, İzmir ve Elazığ'da bulunan tutuklu veya hükümlü 270 erkek çocukla yaptıkları bir araştırmaya göre, bu çocukları yaşıtları ile birlikte ele alındığında daha yüksek oranda madde kullandıkları görülmüştür.

Yetişkin suçlularla yapılan bazı çalışmalara bakıldığında, bu kişilerin daha küçük yaşlardan itibaren madde kullandıkları ve bu alışkanlıklarının ilerleyen yaşlarda da devam ettiği görülmektedir (Myner 1998, Morakinyo ve Odejide 2003, Stoolmiller ve Blechman 2005, Kızmaz 2006, Ögel ve Aksoy 2007).

Madde kullanımı, kimi birey için suça yönelmede bir etken ya da bir köprü olarak görülmektedir. Çünkü bazı maddeler, bireyin zihinsel anlamda olumsuz etkilenmesine, yaptıkları davranışların ne tür sonuçlar doğuracağını bilememesine sebep olabilmektedir. Yani bu maddelerin alımı bireyde kimi zaman, bir nevi bilinçsizlik yaratabilmektedir. Bu da suç işlemeye sebebiyet verebilmektedir. Hatta kimi zaman suçtan sonra da madde kullanımının olduğu ve bu ikisi arasındaki ilişkiyi dışsal bazı faktörlerin de etkileyebileceği söylenebilmektedir (Seddon 2000). Ancak bu, bireyin madde kullanım sonucunda, bilincini kaybettiği için suça yöneldiği anlamına gelmemektedir. Yani suç olarak kabul edilen her davranışın başlangıcının madde kullanımı olduğu söylenmez. Lakin genel olarak literatüre bakıldığında, buna karşı çıkan fikirler olsa da, ikisi arasında önemli oranda bir ilişkiyle karşılaşmaktayız.

Aile ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda, aile üyelerinden birinin/birkaçının madde kullanımının da çocuk suçluluğunda önemli bir etken olduğu görülmektedir (Özçeşmeci 1999). Aile faktörü başlığı altında konu daha ayrıntılı olarak ele alınacağından burada şimdilik ikisi arasında da bir ilişkinin olabileceğini söylemekle yetinilecektir.

Suçta sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar açısından, etkili olabilecek faktörlerin ekolojik sistem yaklaşımı bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada, elbette sayılan nedenler tek başına yeterli

olmayabilmektedir. Çünkü suça sebebiyet verecek faktörler, belki saymakla bitmez. Ancak bu başlık altında şimdiye kadar genel olarak kabul edilebilecek bazı çevresel faktörler tanıtılmıştır. Fakat bunların yanında göç, din ve benzeri çevresel koşulların yanında bir takım bireysel faktörler yani; bireyin kendi kişisel özellikleri, karakter yapısı, yaşı, cinsiyeti, genetik durumu, biyolojik ve psikolojik durumu da etkili olabilmektedir.

1.4. Suça Sürüklenen Çocuk ve Aile Faktörü

Tüm kaynaklarda sıkça tekrarlandığı üzere aile, toplumun temel taşı olarak kabul edilmekte ve içinde doğup yetişen bireylerin yaşamlarına yön vermektedir. Genel bir sistem olarak kabul edilen aile sistemi, kendisini oluşturan tüm alt sistemleri etkilemekte ve yine onlardan etkilenmektedir. Ekolojik sistem yaklaşımı bakış açısıyla, bu her bir alt sistemde yaşanan bir değişiklik diğer alt sistemleri de etkilemekte ve yine birinde meydana gelen bir bozulma diğer sistemlerde de bozukluğa yol açabilmektedir. Konuya bu açıdan bakıldığında, ailenin yapısı ve ailedeki bireylerin suç hikâyeleri, hiç kuşkusuz çocuk suçluluğu olgusunda en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilebilir. “Çocuk suçluluğu konusunda etkili olan faktörler nelerdir?” sorusu önemli bir soru olmaktadır. İşte bu noktada pek çok faktör sayılabilir. Fakat ilgili literatür incelendiğinde bu faktörlerin başında aile geldiği görülmektedir. Bu nedenle de bu başlık altında ailenin ne tür bir etkisinin olduğuna, daha önce yapılan bazı çalışmalara ve literatüre bakılarak değinilecektir.

Suç ve suçluluk, bir dizi sorun sonucunda meydana gelir ve bunların en temeli de ailedir (Bronfenbrenner 1986, Binder ve ark 1997). Çünkü çocuğun sosyalleştiği ilk kurum ailedir. Çocuğunun yetersiz ve sağlıklı sosyalleşmesine sebep olan bir ailede, çocuk suçluluğunun ortaya çıkma olasılığı yüksek olmaktadır (Kızmaz 2006). Amerikan Ulusal Suç Önleme Merkezi’nin (National Crime Prevention Centre) 2008 yılında yayınladığı raporda ailenin öneminden bahsetmiş olup, çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olan temel ailesel faktörleri ele almıştır. Bunlar; ebeveyn suçluluğu, aile içi şiddet - kötü muamele, ebeveynlerin madde kullanımı ve aile yapısı olduğunu bildirmiştir. Ailenin bu noktadaki etkisini pek çok açıdan ele almak mümkündür.

Bir ailedeki anne-baba sevgi eksikliği, ya da yokluğu, onlar tarafından reddedilme, sert ya da fazla yumuşak anne- babanın oluşu suça sürüklenen çocuklar

açısından önemli olmaktadır (Farrington 2002). Canter (1982) de ailenin hedefleri, aile kurallarının eksikliği ile aile çocuk suçluluğu arasında ters bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Aile ilgisizliği ve meydana gelen sorunlara bağlı olarak çocuk, okuldan da kaçmaya başlayabilmektedir. Yani ailedeki sorunlar, aynı zamanda çocuğun sosyal çevresini oluşturan diğer sistemlere de etki edebilmektedir. Okuldan kaçan çocuk kendisini kabul ettirebileceği başka alanlara yönelmekte ve bu durum bazen olumsuz faaliyetlerle sonuçlanabilmektedir; suça sürüklenme gibi (Ereş 2014). Yine aile içerisinde özellikle de erken çocukluk döneminde, yeterince sevgi göremeyen çocuk, hayatının en fırtınalı dönemlerinden biri olarak görülen ergenlik döneminde, suça meyilli hale gelebilmektedir. Böylece toplumdan intikam aldığını düşünebilmektedir (Karataş 2016).

Suçlu aile bireylerinin oluşunun, ailede suça/çocuk suçluluğuna yol açabildiği de çeşitli araştırmalarla ele alınmıştır. Bu çalışmalara göre anne- baba ya da kardeşlerin suçlu oluşu, aile modellemesi yoluyla çocuklarda da etkilenmeye yol açmakta ve böylece burada suç, aile içerisinde görülen ve öğrenilen bir olgu özelliği taşımaktadır (Seydlitz ve Jenkins 1998, Kızmaz 2007). Suç işleyen ebeveynlerin çocuklarının da, suça yönelebileceği ifade edilmektedir. Genetik faktörler ve aile yapısı burada birlikte etkili olabilmektedir. Fakat son zamanlarda genetik faktörlere bağlı olarak olumsuz aile koşullarına rağmen suça sürüklenmeyen çocukların var olduğunu savunan araştırmalar da yapılmaktadır (Ellis ve Walsh 2006).

Ailelerin dağılmış, parçalanmış olması ve huzursuz bir ortamın olması, üzerine düşen görevleri yerine getiremeyen anne-babaların varlığı da çocuk suçluluğunda etkili bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz ve Eker 2011) . Birbirine bağlı üyelerin olduğu, güçlü bağların olduğu, sevgi ortamının olduğu ve kendine düşen görevleri yerine getiren bireylerin olduğu ailelerde bu olasılığın daha düşük olacağı tahmin edilmektedir (Bartollas ve Schmallegger 2017). Yine Hirschi (2003) de, çocukların, aileleri ile aralarında güçlü bir bağlarının olmaları durumunda, oto kontrollerini sağlamayı başarabileceklerini ve böylece suça yönelmede geri duracağını ifade etmiştir. Shaw ve McKay (2003), ailede yaşanan sorun ve boşanmalar arttıkça, çocukların akran etkisi ve çevre gibi faktörlerin de etkisiyle daha fazla suça yöneldiklerini belirtmişlerdir. **Boşanmış ailenin çocuğu olmak,** kimi çalışmalarda suça sürüklenmekte önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Örneğin; Wells ve Rankin (1991) boşanma ve çocuk suçluluğu arasında güçlü bir

bağ olduğunu, yapmış oldukları 50 bilimsel araştırma sonucunda bulmuşlardır (Yılmaz ve Eker 2011). Boşanma sürecinin öncesinde ailede yaşanan gerginlikler, ebeveynlerin anlaşılamamasına bağlı ortaya çıkan çeşitli sorunların üstüne, boşanmanın da gerçekleşmesi neticesinde çocuklar, ruhsal açıdan yıpranmakta ve sarsıntı yaşayabilmektedirler (Yavuzer 2004). Bu durum onları istenmeyen davranışlara sevk edebilmektedir. Aile, daha önce de söylendiği üzere, çocuğun toplumsallaşmasında en önemli etkidir. Bunu hem bebeklik, hem de ergenlik döneminde devam ettirir. Fakat aile ortamında yeterli ilginin olmayışı, eksik ebeveyn varlığı, çocuğu toplumsallaşma açısından olumsuz etkileyebilecektir. Yetersiz bir toplumsallaşma beraberinde, toplumun genel kabul gören kurallarına uymayan, onları ihlal eden ve suça sürüklenebilen çocukların varlığına sebebiyet verecektir (Uluğtekin 1991). Bowlby, anne ve çocuk arasındaki bebeklik dönemindeki önemine çokça değinmiştir. Ona göre suça sürüklenme ihtimalini arttıran en önemli gerekçelerden biri de, anne eksikliğine bağlı olarak, bu bağın yeterince ya da sağlıklı bir şekilde oluşmasıdır (Onur 2007). Tıpkı bunun gibi baba figürünün olmayışı da beraberinde tamir edilmesi güç sorunlara sebebiyet verebilmektedir. Örneğin; bir erkek çocuk için bu eksiklik, kendine örnek alabileceği, önerilerine uyabileceği, toplumsal ve cinsel kalıp örüntülerini oluştururken kendisini dinleyebileceği önemli bir otoritenin yokluğu demektir (Avcı 2015). Aile üyeleri boşanma, ölüm, ayrı yaşama ve benzeri sebepler dolayısıyla ayrı yaşayan çocuk, ruhsal anlamda kendini bir boşlukta hissedebilir. Anne-baba kaybının birini ya da her ikisini birden yaşayan çocuk, bu durumla kolay baş edemeyebilir. Bu noktada beklediği psikolojik desteği de alamayınca, kendini kolay toparlamayacağından biyoloji-psikolojik ve sosyolojik anlamda bir takım sorunlarla karşı karşıya kalabilir (Danış 2006). Dolayısıyla bir buhran geçiren çocuk, kendini anlayacağını düşündüğü bir çevre edinir. Edindiği çevrede olumsuz davranış özelliklerinin varlığı suça sürüklenmek açısından riskli olabilir.

Aile üyelerinin model alınması da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Adelaide ve Johnson (2016)' ın belirttiği gibi bilinç, aileden miras alınmaz fakat aile içinde, özellikle de ilk altı yaş içinde gelişir ve ailedeki davranışlar taklit edilir. Aile, çocuğun hayatında hep etkilidir. Örneğin; aile içinde ilkin dürüst olan biri sonra yangın çıkarmak gibi bir işe bulaşabilir, işte buradaki bu anti sosyal tutum, ailedeki bilinç ile ilişkilidir. Aynı şekilde "*Ailedeki üç ya da beş çocuktan*

sadece birinin hırsızlık yapması nasıl açıklanabilir?” diye düşünöldüğünde, bunun nedeni bu çocuğun aile içinde dışlanması, kötü çocuk olarak kabul edilmesi olabilir. Eğer birden fazla çocuk böyle bir muameleye maruz kalırsa, çocuklardan bazıları hırsız olurken diğlerleri cinsel bir takım suçlara yönelebilir. Göröldüğü üzere aile içi tutumlar ve bireylere karşı gerçekleştirilen her türlü muamele aile bireylerini doğrudan ya da dolaylı etkileyebilmektedir, denebilir.

Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken İçli (2001)’nin de dediğı gibi, belli bilimsel metotlara bağılı kalarak bunu yapmayabilirler. Çünkü bunu gösteren bir yol, yöntem bulmak pek mümkün değildir. Bu nedenle içinde bulunulan toplumun değler yargıları, normları ve belli başlı davranış kalıpları harita olarak kabul edilir. Çocuğuna karşı koyduğu katı kurallar ve disiplinden tutup, onu nasıl seveceğı, nasıl besleyeceğıne kadar rehber aslında toplumdur. Bu noktada **aile içi ilişki**, aslında toplumsal ilişki ve etkileşim sonucundan etkilenir.

Göç eden bir aileden gelmek de burada etkili bir faktör olarak karşımıza çıkabilmektedir. Göç eden ebeveynler, yeni ortama uyum sağlamada stres yaşayabilmekte ve bu durum onların ebeveynlik becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Çünkü göç ile beraber yetersiz beslenme koşulları, ailenin yetersiz ilgisi ve çalışmak zorunda kalmak gibi faktörler sonucunda pek çok risk de ortaya çıkabilmektedir (İçağasıoğlu Çoban 2011). Bu başlıca risklerden biri de hiç kuşkusuz çocuğun suça sürüklenmesidir.

Ayrıca ailenin yaşadığı yer, konut, eğitimi, ulaşım koşulları, sağlık, eğlenme, aile içi ilişkiler, kardeş sayıları, ailenin yapısı, aile içi şiddet, ailenin ekonomik durumu, ailenin çevresel koşulları, aile üyelerinin rolleri ve fonksiyonları, aile ve çevrenin elverişsiz koşulları, bireyin kimliğini olumsuz etkiler (MEGSB 1989’den akt. Duyan 2011). Bu olumsuz koşullardan etkilenen çocuğun, ailesinden koparak uzaklaşması ve yakınlığı başka yerlerde araması sonucunda suça yönelme ihtimalinin var olduğunu, ilgili literatüre dayanarak söylemek mümkündür.

Aile içinde yaşanan şiddet de, pek çok açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Daha çok sağlıksız aile ortamlarında, aile içi şiddetin yoğunlukta olduğu bilinir. Ailedeki üyelerin birbirlerine karşı sevgisiz ve saygısız tavırları, ilkin dikkat çeker. Bu üyelerin karşılıklı sevgi ve saygı yoksunlukları, ailedeki kuralların da çiğnenmesine ve güçlü konumda olanın, diğler aile üyelerini ekarte etmesine

neden olmaktadır. Şiddete maruz kalan, hırpalanan çocuk; zamanla daha saldırgan tavırlar sergileyebilmekte ve sorunların çözümü olarak da gördüğü şeyi, şiddeti seçebilecektir. Aile içinde hırpalanan ve şiddete uğrayan çocuk böylece, suça meyilli olabilmektedir (Bıyıklı 1972, Gültekin, Akduman ve Cantürk 2007, Ağaoğlu ve Terzi 2009). Ayrıca Topses (2013)'in toplam 388 hükümlü ile yaptığı bir araştırmaya göre, suç davranışını tekrarlayan kişilerin %50,6 gibi önemli bir oranının, aile ortamlarında olumsuz bir havanın olduğu, aile içinde kavga, şiddet ve cezalandırmaların yoğunlukta olduğu görülmüştür. Maxwell (2001) tarafından 961 çocukla yapılan bir araştırmaya göre de, aile içinde maruz kalınan şiddet, onların anti-sosyal ve suç sayılan davranışlar sergilemesinde birebir etkili olmuştur. Kısaca şiddete dayalı unsurlar barından aile ortamı suç davranışına sebebiyet verebilmektedir.

Bütün sayılan bu faktörlerin yanında ailenin ekonomik durumu, ailenin eğitim durumu, üvey ebeveyn varlığı, kardeş sayısının çokluğu-azlığı, madde kullanan ebeveyn ya da aile üyelerinin varlığı ve benzeri faktörlerin de çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak, ilgili literatür incelendiği çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilecek faktörler çeşitli ve çok sayıda olsa da, en önemli ortak faktörün aile olduğu görülmektedir. Her açıdan bizleri etkileyebilme özelliği taşıyan ailenin, bu kadar hassas bir konuda etkili olması kaçınılmazdır.

Genel olarak suç ve suça sürüklenen çocuk kavramını ele aldıktan, belli başlı bazı suç kuramlarına ve etkili olabilecek faktörlere değindikten sonra konu açısından önemli olan aile faktörü ele alınmıştır. Daha sonra, çalışmamızın bel kemiğini oluşturan, haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen suça sürüklenen çocuk olgusunda önemli olan bu tedbir kararlarına ve bunların uygulanmasına değinmekte fayda vardır.

1.5. Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararları ve Bunların Uygulanması

Suçta sürüklenen çocuklarda yasal süreç, en önemli adımlardan birini oluşturmaktadır. Çünkü çocukların incinmemelerini amaç edinerek, onların yüksek yararını gözetken, her türlü ihmal ve istismardan, kötü muameleden ve risklerden uzak tutan, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini sürdürmelerini destekleyen hukuki süreçler gerekli olmaktadır. İşte bunu esas alan hukuki süreçle devlet, çocukların korunması

amacıyla riskle karşılaştıktan sonra ve risklerle karşılaşmadan önce, bunlarla karşılaşmalarını önleme amacıyla “**Koruyucu Destekleyici Tedbirler**” adı altında bir takım tedbirler olarak önemli görevler üstlenmektedir.

Türkiye’de 3 Mayıs 2005 tarihi itibarıyla kabul edilen 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile çocuklar, korunmaya muhtaç ve suça sürüklenen olmak üzere ayrılmışlardır. Bu kanunun getirilmesindeki amaç, çocuğun hakkını korumaktır. Bu kanunla suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ayrıntılı ele alınmıştır. Kanuna bakıldığında; çocuğu ilkin, aile yanında alışkın olduğu ortamda korumaya çalışmanın daha doğru olduğu, ihtiyacı olan çeşitli hizmetlerin sunulması gerektiği ileri sürülür. Burada aile yanında olan çocuğa, ihtiyacı olan gerekli desteklerin verilmesi, destekleyici tedbirler, ancak bunların yeterli olmadığının görülmesi halinde uygulanan tedbirler de koruyucu tedbirlerdir (Mangır ve ark 2009).

Suçta sürüklenen çocuklar konusunda, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, ceza sorumluluğu olmayan çocuklara yönelik alınacak tedbirler konusunda yetersiz kalmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu’nun 11. maddesine göre Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler, suça sürüklenmiş olup fakat ceza sorumluluğu olmayan çocuklar açısından, bir güvenlik tedbiri olarak kabul edilmektedir. Bu tedbirler Türk Ceza Kanunun 56. Maddesinde Çocuk Koruma Kanun’un başlığında ve ÇKK’nın 5.maddesinde 5 ayrı başlık şeklinde belirtilmiş olup asıl amaç, çocuğu öncelikle kendi aile ortamında korunmasına yöneliktir. Bunlar; a) Danışmanlık Tedbiri b) Eğitim Tedbiri c) Bakım Tedbiri d) Sağlık Tedbiri e) Barınma Tedbiri şeklindedir (Tarımeri 2007, Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı).

- a) **Danışmanlık Tedbiri;** “Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere, çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye”,
- b) **Eğitim Tedbiri;** “Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine”,
- c) **Bakım Tedbiri;** “Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine”,

- d) **Sağlık Tedbiri;** “Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına”,
- e) **Barınma Tedbiri;** “Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya” yönelik uygulamalardır.

Bu tedbirler çocuk hâkimi veya çocuk mahkemesinin olmadığı durumlarda aile mahkemesi ya da asliye hukuk mahkemeleri tarafından verilir. Aynı anda birden fazla tedbir kararı da verilebilir. Sosyal incelemeler yaptırılır. Bunu uygulayacak kurum ve kuruluşlar belirtilir. Örneğin; çalışmada **Danışmalık tedbir kararı** ele alındığından, bunun kişiye bağlı olarak, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, İl veya ilçe Sosyal Hizmet Müdürlükleri ve Yerel Yönetimlerce karara bağlandığını söyleyebiliriz. Hâkim ya da mahkemece, bu karar değişebilir ya da uzayabilir (ÇKK, Madde 8,9,10). Danışmalık tedbir kararı, çocuğu ailesinin yanında desteklemek yoluyla ailesine ve bir takım eğitim sorunlarının çözümü noktasında destek vermek suretiyle kendisine yol göstermektedir. Burada çocuğa aile, sosyal çevre ve okul eksenli bir yaklaşımın olduğunu görüyoruz. Böylece ailesinin yanında desteklenen çocuk, aile içi iletişim ve etkileşim konusunda olumlu adımlar atabilecek, eğitim problemlerini uzman kişiler eşliğinde çözmeye imkânı elde edebilecek, bir takım davranış problemlerini yenebilecektir. Burada önemli olan nokta, çocuğun desteklenmesi amacıyla atılan bu adımda, ailenin de sürece dâhil edilmesidir. Aile eğitimleri vasıtasıyla, aile içi olumlu hava da sağlanmaya çalışılacaktır. Hizmetler, sosyal çalışma görevlileri veya alanda eğitimli uzmanlar tarafından belli eğitimler ve yeterliliğini gösteren sertifikaların alınması sonrasında verilebilecektir. Bu konuda, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne bağlı çalışan sosyal çalışmacı ve özellikle de son yıllarda Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okul ve Rehberlik ve Araştırma Merkezleri’ndeki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik eğitimi alan uzman kişi, ayrıca yerel yönetimler aktif rol alır. Çocuklar 8, aileler 4 olmak üzere toplam 4 seans eğitim ve rehberlik şeklinde toplantılar yapılır. Böylece hem çocuk hem de aileye destek hizmeti sağlanır. İlk çocukla, çocuk tanıma formu adı altında hazırlanan bir form doldurulur. Bu formda, çocukla ilgili bir takım genel bilgiler, danışmanlık tedbiri ile ilgili genel bilgiler, aile bilgileri, eğitim durumu, yerleşim yeri durumu, sosyal çevre bilgileri, fiziki ve sağlık durumu, madde kullanımı, kişisel özellikleri ile ilgili bir takım genel bilgilerin alınmasını amaçlayan sorular bulunmaktadır. Sonrasında hem çocuk hem de aile için oturumların sağlıklı ve

verimli geçebilmesi adına, çocuğun veya ailenin sorun ve ihtiyacı da göz önünde bulundurularak oluşturulan, hazır “modüller” uygulanmaktadır. Amaç hem çocukta hem de ailede bir takım değişiklikler yaratmak yoluyla olumlu kazanımlara elde etmektir (Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı, Mili Eğitim Bakanlığı Yayınları).

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ortak özelliği, çocuğun yararını ve esenliğini sağlamaktır, dedik. Burada destekleyici tedbir kararları, çocuğu ailesinden ayırmayı değil; ailesinin yanında ihtiyacı olan hizmetleri sunmayı amaç edinirken, bu hizmetlerin yeterli olmadığı ve çocuğun yüksek yararının yeterince sağlanmadığının düşünüldüğü durumlarda, koruyucu tedbir kararları uygulanmaktadır. Burada çocuk, aile ortamından alınır ve başka bir yere (bir sosyal hizmet kurumuna, evlat edinme amacıyla aileye, koruyucu aile yanına) yerleştirilebilir (Göcek 2009, Baykara Acar 2015).

Çocuk mahkemeleri, hem suça sürüklenen çocukları hem de korunmaya muhtaç çocukları ele alır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar için bir takım koruma hizmetleri, suça sürüklenen çocuklar içinse, onu suçtan alıkoyacak ya da çocuğun yeniden toplumsallaşmasını sağlayacak bir takım kararlar alır. İşte bu noktada çocuk mahkemelerinin en birincil destekçisi, sosyal hizmet kurumlarıdır. Balo (2005), çocuk mahkemeleri hakkında ülkemizde ilk olarak 1940 yılında hazırlanan kanun tasarısının yürürlüğe girmeyip, daha sonra 1979 yılında hazırlanan tasarının kabul edildiğini ve 1987 yılından sonra sırayla Ankara, İzmir ve İstanbul’da ilk çocuk mahkemeleri kurulduğunu ifade etmiştir (Göcek 2009).

Bahsedilen ÇKK ile birlikte, daha önce Çocuk Mahkemeleri Kanunlarında bulunan maddelere bir takım değişiklikler ve yenilikler getirilmiştir. Örneğin; bu maddelerde, çocukların bulaştığı suç türüne, yaşına ve sayısına bakılarak, cezalandırılması değil, ailesi ve alanında uzman kişilerin gözetiminde tutulmak yoluyla suçu tekrarlamasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca mahkemelerde görevli sosyal çalışma görevlilerin olması gerektiği ve bu kişilerin çocuklar hakkında rapor düzenlemeleri ve çeşitli incelemeler yoluyla denetlemeyi gerçekleştirmeleri gerektiği belirtilmiştir (Uluğtekin 1994). Sosyal çalışmacı tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporu burada çok önemli. 3 aşamadan (formel bilgi, değerlendirme ve müdahale) oluşan raporun son kısmında sosyal çalışmacı, kişi için gelecekte

yapılması gerekli hizmetler için hâkime güvenlik tedbirlerinin verilmesinin uygun olacağı önerisinde bulunur ve hâkimin de onayıyla gerekli tedbir kararı verilir. Ancak yapılan bir takım araştırmalar, bu mahkemelerde karar verme aşamasında sosyal çalışmacıların önerilerinin kimi zaman beklenildiği kadar önemsenmediği, örneğin; sosyal inceleme raporunda çocuk hakkında tedbir uygulanması gerektiğini öneren sosyal çalışmacılardan sadece % 8,5 ‘inin önerisi doğrultusunda tedbir kararı verildiği görülmüştür (Saruç ve Güneş 2014, Doğangün ve Evli 2016).

Henüz bazı davranışlarının sonucunda meydana gelebileceklerin ayırında olmayan, gerçekleştirdiği eylemin getiri ve götürülerini tam kestiremeyen ve yetişkinlere oranla, daha az farkındalığı olan yaştaki çocukların, kendilerinden yaşça büyük olan yetişkinler ile ayrı yargılanan sistemine tabi tutulması ancak yakın zamanlarda mümkün olmaya başlamıştır (Ayan 2011). Hâlbuki çocuk, yakın zamana kadar neredeyse aynı ceza sistemine göre yargılanmaktaydı. Ancak çocuk suçluluğunda ceza ele alınırken; çocuğun yaşı, ayırt etme gücü, anlama yeteneğini engelleyen herhangi bir durumu, cezanın nicelik ve niteliğini belirlemekte önemli olmalıdır.

Koruyucu Destekleyici Tedbirler, bu yargılanma sisteminde öne çıkan en önemli yeniliktir. Bunlar, Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte suça sürüklenen çocuğun, özgürlüğünü kısıtlayan bir ceza uygulamasına karşın, çare olarak başvurulmuş denetim uygulamalarıdır (Çoban 2012). Burada amaç, çocuğun içinde bulunduğu riskleri ortadan kaldırmak ve onları yargılamak yerine korumaktır (Tomanbay 2011, Karataş 2016).

Mahkemeler tarafından verilen bu tedbir kararlarının yerine getirilmesinde kurumlar arasındaki ortak işi arttırmak için, her ilde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne bağlı Çocuk Hizmetleri İl Koordinasyon Hizmetleri açılmıştır. Burada çocukları korumaya yönelik verilen hizmetler izlenmekte ve planlama konusunda da çeşitli birimler arasında koordinasyon içerisinde çalışmak için gerekli işlemler yapılmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2015).

Çocuk Koruma Kanunu adı altında ele alınan bu kararların ne zaman verileceği de önemli bir konu olmaktadır. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun “yaş küçüklüğü” başlıklı 31/1. maddesine göre:

“Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”

Bu kararların ne durumda uygulanabileceğini gösteren yaş bakımından tanımlatıcı bir ifade olmaktadır. Bunun yanında suça sürüklenmiş fakat cezai yaptırıma uğramayan çocuklar hakkında da bahsedilen tedbirler uygulanabilmektedir.

“12 yaşından küçük çocukların ve 15 yaşından küçük sağır ve dilsiz çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı kabul edildiği gibi, 12 – 15 yaş grubundaki çocuklar ile 15 – 18 yaş grubundaki sağır ve dilsiz çocukların yapılan araştırma sonucunda ceza sorumluluğunun bulunmadığı kabul edildiğinde, bu çocuklar için ceza hukuku yaptırımları uygulanamayacaktır.”

Zira, hukuki sürecin işlenmesi hususunda çok dikkatli olunmalı. Yaşları gereği verilen ağır cezalandırma sisteminin, çoğu yıkımlara da yol açabileceği unutulmamalıdır. İnsan Hakları Komisyonu (2010) tarafından hazırlanan raporda, bunun yaratabileceği etkilere değinilmiştir. Bu rapora göre; hayatında resmi kayıtlarda suç olarak kabul edilen bir durumu ilk kez yaşayan bir çocuğun, diğer suçlularla aynı ortamı paylaşması pek çok açıdan riskli olmaktadır. Çocuk, onlarla kuracağı yakın ilişkiler sonucunda daha önce bilmediği bir durumu öğrenecek ve bu durum onu ilerleyen dönemlerde yeniden suça sürükleyebilecektir. Ayrıca çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimi göz ardı edildiğinden, yetişkinlerle aynı ortamı paylaşmanın yanında, kendi yaş dönemine uygun gelişimsel programlardan mahrum kalacaktır. Yetişkinlerle aynı işlemlere tabii tutulacak ve daha önce görmediği yeni suç türlerini öğrenebilecektir. Hem çocuk hem de yetişkinin aynı ortamda olduğu kurumlarda, herkesin ortak katıldığı bir takım programlara katılacak ve henüz toplumsallaşma aşamasını sağlıklı yaşamayan çocuk, bunun eksikliğini de yaşayacaktır. Çünkü bu kurumlarda yeterli ve sistematik bir toplumsallaşma programı mevcut olmamaktadır. Bir takım uzman yardım ve bakımından mahrum olan çocuğun, sadece kitap okuma ve spor etkinliklerine katılma şansı olacaktır. Bu kurumlarda oldukça sıkı bir kontrol olmasına rağmen, gerekli uzmanlaşmış bakım, yardım ve gelişimsel destek olmamaktadır.

Birçok yargı sisteminde, onarıcı adalet programları (örneğin arabuluculuk programları), daha çok suça sürüklenen çocuklar için faydalı olması amacıyla geliştirilmiştir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan arabulucu

programlar özellikle suça sürüklenen çocuklar için geliştirilmişlerdir. Burada amaç, onları yargılayıp, etiketleyip, mağdur etmek yerine durumu onarmak suretiyle haklarını korumaktır (Özbek 2008).

Suçun öğrenilebilen boyutuna değinen bazı açıklamalara bakıldığında, henüz küçük yaşta olan ve yaptığı eylemin sorumluluğunu anlayamayacak bir zihinsel süreçte olan çocuklara verilecek her hukuki ceza, içinde pek çok riski barındırmaktadır. Bunun yerine onu suçtan alıkoyan, tekrar suç işlemeye yönelmesinin önüne geçen ve bunları yaparken de onu destekleyen tedbir kararları, doğru ve etkin kullanıldığı takdirde yararlı olacaktır. Fakat bunların ne derece etkili oldukları ve takip, izleme ve planlamasının ne şekilde yapıldığı/ yapılmadığı bilinmemektedir. İşte bu çalışma, haklarında tedbir kararı verilen, suça sürüklenen çocuklar hakkında yapılacağından, bunların söz konusu örneklem açısından etkililiği araştırılacaktır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Birleşmiş Milletler tanımına göre “0-17” yaş grubunu içeren çocuk nüfusu, ülkemizde 1935 yılında toplam nüfusun % 45’ini oluştururken, 2015 yılında toplam nüfusun % 29’unu oluşturmuştur. Toplam nüfus içerisinde bu denli önemli bir orana sahip olan çocuk nüfusunun suça sürüklenme oranı gün geçtikçe artmaktadır. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk sayısı 2015 yılında, 2014 yılına göre % 4,4 oranında artarak 303.213 olmuştur. Bu çocukların yaş aralığına bakıldığında ise % 57, 4’ünün 15-17 yaş grubunda, % 23,4’ünün 12-14 yaş grubunda ve %18, 9’unun da 11 yaş ve altındaki çocuklar olduğu görülmüştür. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların % 66,9’u erkek, % 33,1’i ise kız çocuğu olmuştur. Her yıl ortalama olarak 200.000’e yakın çocukla ilgili tedbir kararının alınması gerekliliği doğmaktadır. TÜİK verilerindeki oranlara bakıldığında, konunun önemi anlaşılabilmektedir. Bu nedenle de suça sürüklenen çocuk ve ailesini odağa alan danışmanlık tedbir kararının faaliyetlerinin, hizmet alan kişiler tarafından nasıl değerlendirildiği sorusu bu çalışmanın ilham kaynağı olmuştur.

Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018) çocuk ve gençlerin geleceğine yönelik bir takım temel stratejiler belirlenmiştir. Burada onlar için risk olabilecek faktörlerden bahsedilmekte, potansiyellerinin geliştirilip- iyi hallerinin desteklenmesi ve devamının sağlanması için var olan fırsatların arttırılması, ilkin eğitim olmak

üzere temel kamu hizmetlerine erişmelerinin sağlanması öngörülmektedir. Ayrıca, özellikle risk altında bulunan çocukların yaşam kalitelerinin arttırılacağı ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanacağı ifade edilmektedir. Bu çerçevede 61. Hükümet Eylem Planı'nda da konu ele alınmış ve "risk altındaki çocukların genel özelliklerinin belirlenmesi, onların aile ortamında desteklenmesi ve koruma-bakım altına alınmalarına yönelik erken tanı ve uyarı sistemlerinin kurulması" şeklinde yapılması planlanan bir takım eylemler belirtilmiştir.

29 Haziran 2011 yılında kurulan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın amacı, 633 sayılı kanun hükmünde kararname ile belirtilmiş olup şu şekilde açıklanmaktadır; "Sosyal ve kültürel yapıdaki aşınmalara karşı, ailenin değerlerinin korunması ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını gerçekleştirmek için, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve bu doğrultuda da ilgili kurum ve kuruluşların da desteğini alarak bunlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktır."

Bilindiği üzere aile, toplumun temel taşı olarak kabul edilmekte ve ailede meydana gelen en ufak bir değişim çocuğun hayatına direkt etki edebilmektedir. Ekolojik sistem yaklaşımı açısından olaya yaklaşıldığında, suça sürüklenen çocuğun sosyal çevresinde yer alan sosyal sermaye faktörleri, onun gerek suça yönelmesinde ya da ondan kaçınmasında, gerekse sonrasında normal olarak kabul edilen toplumsal yaşam koşullarına uymasında hiç kuşkusuz büyük önem arz etmektedir. Bu bakış açısıyla, "çevresi içinde birey" anlayışı ile çocuğun çevresinden bağımsız olarak kabul edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu noktada sosyal çevre hem çekici hem de itici bir faktör olarak ele alınabilmektedir. Özellikle sosyal hizmet alanında yapılan pek çok alan araştırması ve teorik çalışmaların sonucunda, suça sürüklenen çocuğun olduğu kadar sosyal çevresinin, özellikle de ailesinin her konuda desteklenmesinin, yaşanan ve gelecekte yaşanması muhtemel olan sorunları azaltacağı düşünülmektedir. Çocuk için sağlanacak olan en yüksek yarar noktasında, aile ile birlikte çalışılması ve ailenin desteklenmesi bu sebeple önemli olmaktadır.

Türkiye'de suç ve çocuk suçluluğuna dair çalışmalar yapılmıştır fakat hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve suça sürüklenen çocuklara yönelik çalışmalar yok denecek kadar az sayıdadır. Bu sebeple suça sürüklenen çocuk

hakkında verilen danışmanlık tedbir kararlarının etkilerinin araştırılması, bunların çocuğun yüksek yararının sağlanmasında ne derece etkili olduğuna bakılması ve çocuğun ailesiyle durumu da değerlendirilerek onun tekrar suç işlemesinin önlenmesinde sosyal çevrenin etkisinin araştırılması hedeflenmektedir.

Bilindiği üzere koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bu çalışmada, hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların suç hikâyeleri değerlendirileceğinden, alınan bu tedbir kararları da önem arz etmektedir.

Ülkemizde çocuk koruma kanunu uygulamalarında yaşanan bir takım aksaklıklar ve eksiklikler yüzünden ve sosyal çevrenin, suçun yeniden türemesine olanak veren yapısal varoluşundan dolayı, çocuklarda suç tekrarı yaşanabilmektedir. Suça sürüklenen çocuklar ile yapılan çalışmada, bu gereklilik göz önünde tutularak, konu ile ilgili ilkin aile faktörü ele alınarak, var olan hizmetlerin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi için, ekolojik sistem yaklaşımından faydalanılmıştır. Bütüncül bakabilmek için de çocuk, aile, okul ve sosyal çevre gibi boyutlar ele alınmıştır. Suça sürüklenen ve haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların suç işler hale gelmelerine yol açan faktörlerin belirlenmesi, bu kapsamda yapılan faaliyetlerin çocuğun hayatında ne gibi bir değişiklik yarattığının çocuğun ve ailelerinin kendi ifadeleri ile değerlendirilmesi ve çocuğun yeniden suça sürüklenmesinin önlenmesi amacıyla neler yapılabileceğine dair öneriler sunması ve bunu yaparken de “bütüncül” bir bakış açısıyla (çocuk, aile ve okul gibi sosyal çevre bazında) konuya yaklaşması açısından, araştırmanın önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.7. Araştırmanın Amacı

Kanunlarda yasaklanan fiilleri işleyen çocuklar, Batı’da olduğu gibi ülkemizde de suçlu çocuk değil; “suça sürüklenen çocuk” olarak adlandırılmaktadır. Çocukların suça sürüklenmesinde hiç kuşkusuz pek çok faktör birden rol alabilmektedir. Kısaca ise; çocuğun aile ve çevresinin durumu, suç eylemi esnasındaki biyo-psiko-sosyal durumu, çocuğun suçu işlemekle ilgili kişisel görüşü, suç davranışına yönelik bakış açısı ve bunu savunma tarzı, ekonomik durumu, akran çevresi, eğitim durumu...vb. pek çok faktör burada etkili olabilmektedir. Sayılan bu

faktörler, gerek çocuğun suça yönelmesinde gerekse suç eylemini gerçekleştirdikten sonraki tutumlarında etkili olabilmektedir. Özellikle sayılanlar arasından başat faktör olan “aile”, çocuğun suç hikâyesinde en etkili mekanizmalardan biri olmaktadır. Ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde suça sürüklenen çocuk olgusunu analiz etmeye çalışan bu çalışmanın, birden fazla amacının olmasının yanında iki temel amacının olduğunu belirtebiliriz. Bunlar;

1) Suça sürüklenen çocuklara verilen “Danışmanlık Tedbir Kararlarının” uygulama sürecinin aileler ve çocuklar açısından değerlendirilmesi.

2) Suça sürüklenen çocuğun bahsedilen suça yönelmesinde, ailenin ve diğer faktörlerin (okul, ekonomik/çalışma durumu, arkadaş, sosyal çevre, madde kullanımı, medya ve internet) etkisinin araştırılması.

Bu amaçların gerçekleşmesi nedeniyle atılan adımla, çocuğun başta aile olmak üzere, sosyal çevresinin suç eyleminin doğmasındaki etkisi araştırılmıştır. Suça sürüklenen çocukların, haklarında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarından danışmanlık tedbir kararı sonucunda gördükleri destekleri ve bu desteklerin suç hayatlarındaki öneminin araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmaya göre suça sürüklenen çocukların aileleri başta olmak üzere, sosyal çevrelerine odaklanarak, suçun ortaya çıkmasında ve sonrasında ne gibi risk faktörlerinin olduğu analiz edilmeli ve çocuğu bu risklerden koruyacak çeşitli koruyucu ve önleyici uygulamalar araştırılmalıdır. Suça sürükleyici etmenlerin tespit edilmesi, suçun süreklilik kazanması ve suçlu kimliğinin kalıcılaşmasına sebep olurken yeni sorun alanları üretmektedir. Bu nedenle bu konu, çalışmada önemsenmektedir. Ayrıca çeşitli sebeplerden dolayı suça sürüklenen çocukların, bu suç eylemlerine tekrar yönelmelerinin önlenmesi ve suç işledikten sonra da rehabilite edilmesi temel beklentiler arasındadır. Böylece, suç eylemini gerçekleştirdikten sonraki süreçte, çocuklara yönelik gerçekleştirilen uygulamaların aksaklıkları/eksiklikleri tüm boyutlarıyla analiz edilmeli ve faydalı çözüm önerileri üzerinde durulmalıdır. En genel ifadeyle, suça sürüklenen bu çocukların, suç eylemini gerçekleştirmeleri sonrasında tekrar suç işlemelerini önlemek amacıyla çocuğun yararına odaklanan ve çevrenin de yardımına başvurularak gerçekleştirilecek olan plan, politika ve stratejilerin oluşturulması için bazı öneriler geliştirilmelidir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu başlık altında çalışmanın yöntemi anlatılmaktadır. Öncelikle çalışmanın modeli hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında katılımcıların belirlenmesi aşaması, veri toplama araçları anlatılmıştır. Devamında veri toplama sürecinde yaşananlara değinilmiştir. Verilerin analizi ve yorumlanması hakkında bilgi verildikten sonra, araştırmanın sınırlılıklarının neler olduğu anlatılmıştır. Çalışma bulgularının güvenilirliğinin sağlanması, araştırmacının araştırmadaki rolü ve etik kurallar konusunda bilgi verdikten sonra araştırma grubu hakkında bazı tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde çocuk suçluluğu ve başat faktör olarak “aile” olgusunu anlamaya ve analiz etmeye ve haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarından “danışmanlık tedbiri” verilen suça sürüklenmiş çocukların, suç işlemelerine yol açan faktörleri belirlemek ve bunların önlenmesi için yapılan faaliyetlerin çocuk açısından etkililiğini, yine onun bakış açısıyla değerlendirmeye ve sosyal çevrenin de desteği alınarak neler yapılabileceğine odaklanmaktadır. Bu sebeple bu araştırma, suça sürüklenen çocukların karşılaştığı riskler, bu risklere karşı tepkileri, suç eylemini gerçekleştirmelerinde ve sonrasında sosyal çevreye uyum sürecinde ailelerinin etkisini, aldıkları tedbir kararı sonucunda gördükleri destekleri ve bu desteklerin suç hayatlarındaki önemini, burada yapılan uygulamaların niteliğini anlamak ve yorumlamak üzere tasarlanmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerine oranla nitel araştırmalar, daha derinlemesine bilgi sağlamaktadırlar ve geleneksel araştırma yöntemleriyle zor ifade edilen sorulara cevap bulmak için gerekli olmaktadır (Frankel ve Devers 2000’den akt: Büyüköztürk ve ark 2012). Bu sebeple bu araştırmada, daha derin bilgi alma ve katılımcıların olaylara yüklediği anlamları yorumlama fırsatı tanındığı için **nitel araştırma yöntemi** tercih edilmiştir. Nitel araştırma, Yıldırım ve Şimşek (2011) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

“Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütün bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma.”

Nitel bakış, veri toplayan araştırmacının bilimsel yetenek eksikliğini kabul etmez ve güvenilirlik için araştırmacının hayal ettiğinden ziyade, gerçekte var olan, deneysel sosyal dünyayı resmetmesini içerir. Bu nedenle de, derinlemesine mülakat, katılımcı gözlem, detaylandırılmış betimleme ve durum çalışmaları gibi bir takım nitel yaklaşımlar burada önemli olmuştur (Patton 2014). Nitel araştırma yöntemi bu sebeple, hem araştırmacının yorum ve analiz gücüne dayanan hem de deneysel sosyal çevreden kopmayan bir yöntem olmaktadır. Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden biri araştırmacıya, araştırmanın tasarımı ve gerçekleşmesi esnasında esneklik hakkı tanımasıdır. Bu sayede önceden öngörülemeyen bazı önemli bilgilere ulaşmayı da kolaylaştırmaktadır. Araştırmacıya süreç içerisinde yeni yöntem ve yaklaşım geliştirme, kurguda bir takım değişiklikler yapma ve yine süreç içerisinde keşfedici olma olanağı da tanımaktadır. Nitel araştırma yöntemleri böylece, az çalışılan konular hakkında aydınlatıcı rol oynamaktadırlar (Neuman 2012). Nitel araştırmanın en belirgin bir diğer özelliği de çoğunlukla görüşmecinin olaya yönelik bakış açısının ortaya çıkarılmayı çalışılması ve esnek bir yapıya sahip oluşudur (Kuş 2009).

Nitel araştırma yöntemlerinin bir diğer özelliği araştırmacıya alanda çalışma ve olayları yerinde analiz ve yorumlama yapma olanağı tanımasıdır. Alana girmek ve katılımcılarla bağlantı kurmak, insan davranışlarını anlamak için yeterli olmamaktadır. Büyük grup ve belirli olan sorular için uzaklık kaçınılmaz, hatta yararlı olmakta fakat daha derinlemesine anlam ve bağlamdan uzaklaşmamak için yüz yüze iletişim gerekli olabilmektedir (Patton 2014). Nitel araştırma yöntemini tercih eden araştırmacılar, araştırdıkları ortamın diline de bağlı olmaktadır. Araştırdıkları bir takım sorunları, içerisinde bulunulan değerler sisteminden bağımsız analiz etmek yerine, durumlara egemen olan ilişki ağlarını, bulundukları doğal ortamlarında anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadırlar (Neuman 2012). Yine nitel araştırma yönteminin, araştırılan konu hakkında bütüncül bir bakış açısıyla çalışma olanağı tanınması, muhattap olunan kişiyle derinlemesine mülakat, görüşme gibi yöntemlerle yüz yüze iletişim olanağı tanınması dolayısıyla tercih edilen bir yöntem olmaktadır. Ayrıca bu tarz çalışmalar ile gerçek hayatta var olan olay ve olguların derinliklerine inilerek konu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeye çalışılmaktadır (Kümbetoğlu 2005). İşte belirtilen bu sebeplerden dolayı bu çalışmada, araştırılmak istenen problemi yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemek ve elde edilen bulguları

sayısal analizlerle de desteklemek istendiğinden de nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel araştırmada genelde üç tür veri toplamak mümkün olmaktadır. Bunlar “çevreyle ilgili” , “süreçle ilgili” ve “algılara ilişki” verilerdir (LeCompte ve Goetz 1984, Yıldırım ve Şimşek 2011). Bu çalışmada da bu üç tür veriden faydalanmaya çalışılacaktır. 1) Suça sürüklenen çocuklarda suç ile ilgili “algılara”, 2) Çocuğun suça yönelmesinde hem itici hem de çekici faktör olabilecek “çevreye”, 3) Suç işleme ve sonrasını kapsayan “süreçe” odaklanılmaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme özellikle sosyal bilimlerden tarafından çokça tercih edilmektedir. Genelde çevre içinde bireye odaklanan sosyal hizmet mesleğinde de sıkça kullanılan bir yöntem olduğu doğrudur. Padgett (1998), nitel araştırma yöntemlerinden olan derinlemesine görüşme ve gözlem gibi tekniklerin ön planda olduğunu ve sosyal hizmet uzmanlarının genelde müracaatçılarla yapılan görüşmeler dolayısıyla bu tekniklere alışkın olduklarını belirtmiştir. Derinlemesine görüşmenin sağladığı en önemli özelliklerden biri araştırılan konu hakkında çok boyutlu açık uçlu soruların olduğu, yüz yüze bilgi akışının gerçekleşmesini sağlayan bir veri toplama aracı olduğudur (Tekin 2012). Araştırma esnasında görüşülen kişiden alınan cevaplara dayanarak yeni soru sorma olanağı taşıyan ve bu yolla daha detaylı bilgi elde etmeyi kolaylaştıran bir tekniktir. Araştırılan kişinin kendi cümlelerine dayanarak olayları onların bakış açısıyla değerlendirme olanağı sağlaması en faydalı sayılabilecek özelliklerden biri olarak kabul edilebilmektedir (McCracken 1988). Yine Öktem (2004) de, derinlemesine görüşme yoluyla kişilere kendi cümlelerini kurma ve bu yolla olayların sebebini kendi anlatımlarıyla ortaya çıkarmanın mümkün olduğunu ve böylece kendi hayatları ile ilgili bilginin daha iyi bir şekilde elde edilebileceğini belirtmiştir.

Toplumun temel birimi olan ve çocuğun suça sürüklenmesinde ve sonrasında topluma yeniden adapte edilmesinde etkili olan birim olarak “aile” kabul edilmektedir (Turan 2012). Bu sebeple ekolojik sistem yaklaşımı perspektifinde suça sürüklenen çocuklarda aile faktörünü ele alacak bu çalışmada, suça sürüklenen çocuk ve aileleri ile derinlemesine görüşme yapmak suretiyle, bakış açılarının derinlemesine incelenmesi ön görülmüştür.

Çalışma, suça sürüklenen çocuklara ait dosya/doküman incelemesi ve derinlemesine görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir.

2.2. Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırılan konu hakkında soruların cevaplanması için ihtiyaç duyulan verilerin sağlandığı, canlı ya da cansız varlıkların oluşturduğu büyük gruplar araştırmanın evrenini oluşturur. Başka bir ifadeyle evren, elde edilecek verilerin analizi sonucunda elde edilen bilgilerin genellendiği gruptur. Evreni ikiye ayırabiliriz; hedef evren ve ulaşılabilir evren. Hedef evren, ulaşılması neredeyse imkansız olan ve ideal olanıdır; ulaşılabilir evren ise, araştırmacının gerçekçi seçimi olan evrendir (Büyüköztürk ve ark 2012). Çalışma açısından bakıldığında hedef evren, Türkiye'deki tüm suça sürüklenen çocuklardan oluşurken, Konya ilinde bulunan ve haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen, suça sürüklenen çocuklar ise ulaşılabilir evrenimizi temsil etmektedir.

Bahsedildiği gibi çok sayıda birey, olay ve olguyu içeren evren, belli bazı yöntemler yoluyla daha küçük ve çalışma açısından yeterli olan bir büyüklüğe indirgenebilir. *“Bu özellikleriyle örneklem, olasılık kuramından türetilmiş bir araştırma aracıdır.”* (Yıldırım ve Şimşek 2011). Nitel araştırmada örneklem bazı özel kriterlere göre seçilir. Bu sebeple nitel araştırmada, sıkça amaçlı örneklem türü kullanıldığı görülmektedir. Bu örneklem türünün en önemli özelliklerinden biri de derinlikli çalışmalar için zengin bilgi içeriği sağlıyor olmasıdır (Neuman 2012).

Nitel araştırmalarda öncelikli amaç genelleme yapmak olmadığından, olay ya da olguyu derinlemesine çalışmak önemli olmaktadır. Bu yüzden de büyük bir örneklem kitlesi yerine amaca uygun küçük bir örneklem grubuyla çalışmak daha yararlı olmaktadır (Glesne 2013). Ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde suça sürüklenen çocuklarda “aile” faktörünü ele alan bu çalışmada, Konya ilinde bulunan ve haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar, araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde bir takım kriterler göz önünde tutulmaktadır. Bunlardan bazıları; suça sürüklenen çocukların haklarında verilen tedbirler, suça yöneldiği dönemdeki yaşlarına bağlı yaş grupları, her iki cinsiyetten de çocuğun olması, işlenen suç türü, suçu tekrarlama durumu, aile yapısı..vb. olmaktadır.

Sayılan bu özellikler de esas alınarak, Konya ilinin farklı bölgelerinde yaşayan ve aile yapısı başta olmak üzere, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip,

haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen, 12-18 yaş grubu kız ve erkek çocuklara yer verilen bir nitel araştırma örneklem planı oluşturulmuştur. Ve bu plan dâhilinde 12- 18 yaş grubundan, 20 çocuk ve ailesi nitel yöntemle incelenmiştir. Bu sebeple de, 2017-2018 yılında Konya ilinde yaşayan ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen, suça sürüklenen çocukların dosyası incelenmiştir. Derinlemesine görüşme Kümbetoğlu (2005)'nun belirttiği gibi, günlük konuşmalardan farklı olarak gerçekleşen ve araştırmacı tarafından konunun zenginleştirildiği, derinleştirildiği ve bir görüşmeyi başlatma sürecinde beceri, duyarlılık ve odaklanmanın gerekli olduğu bir tekniktir.

Örneklemin belirlenmesi aşamasında Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından içerisinde danışmanlık tedbir kararı alan çocukların devam ettiği okul ve rehberlik araştırma merkezlerini içeren 267 kişilik bir listeye ulaşılmıştır. Bu liste doğrultusunda belirtilen okullar tek tek gezilmiş ve örneklem seçimi yapılmıştır. Burada yaşanan en büyük sorun ise müdürlük tarafından verilen listenin suça sürüklenen veya korunmaya muhtaç çocuk ayrımı yapılmamış olmasıdır. Gidilen okullardaki çocukların bir kısmı suça sürüklenen bir kısmı ise korunmaya muhtaç çocuklardan oluşmaktaydı. Araştırmada sadece suça sürüklenen çocukların dosyası incelenmiş olup, 20 çocuk belirlenmiştir. Bu seçim esnasında dikkat edilen kriter ise daha önce de belirtildiği üzere suça sürüklen çocukların; haklarında verilen tedbirler, suça yöneldiği dönemdeki yaşlarına bağlı yaş grupları, her iki cinsiyetten de çocuğun olması, işlenilen suç türü, suçu tekrarlama durumu, aile yapısı..vb. olmaktadır. Yapılan dosya inceleme esnasında en çok dikkat edilen kriterin ise farklı suç türlerinin ele alınmaya çalışılması olduğu söylenebilir. Kısacası amaçlı örneklem tekniklerinden maximum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Bu çocuklardan 20'si belirlenip bu 20 çocuktan okula devam edenlerle okulların rehberlik servislerinde devam etmeyenlerle ise; Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Aileler için de ilkin telefon numaraları alınarak aileler tek tek aranmış olup yapılan görüşmeler sonucunda randevu yeri belirlenmiştir. Sadece çalışan birkaç kişi dışında aileler ile genellikle ev ziyaretleri yapılarak ev ortamında görüşülmüştür. Kimi aile ziyaretlerinde hem anne hem de baba aynı anda evde bulunmuş olup sadece biri görüşmek istediğinden ebeveynlerden biriyle görüşülmüştür, kimi ailelerde sadece bir ebeveyne ulaşılmış olup onunla görüşülmüştür, boşanma, ayrı

yaşama gibi sebeplerden ötürü de bazı ailelerde sadece bir ebeveyne ait bilgiler elde edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması aşamasında ilkin, örneklem grubunda yer alan suçta sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bu çocuklar hakkında dosya/ doküman analizi yapılarak dosyalardan elde edilen bu bilgiler, hazırlanan “Dosya İnceleme Soru Formu” na aktarılmıştır. Daha sonrasında araştırmacı tarafından araştırmada elde edilmek istenen bilgileri toplamak amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış bir soru formu yardımıyla, suçta sürüklenen 20 çocuk ve ailesiyle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmalarda birden fazla veri toplama aracı kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2011). Yine Morrow (2005) da, veri toplama araçlarındaki sayının fazlalığı ne kadar çok olursa, o kadar çok ve derin bilgiler elde edilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle çeşitli faktörlerin birden etkili olabileceği ve aynı örneklem içerisinde değerlendirilse de çok farklı özelliklere sahip suçta sürüklenen çocukları ve ailelerini ele almayı amaçlayan bu çalışmada derinlemesine görüşme ve dosya/ doküman analizi gibi farklı veri toplama araçları kullanılmıştır. Böylece araştırmanın daha güçlü sonuçlara ulaşması hedeflenmektedir. Veri toplamak amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formları da ayrı şekillerde hazırlanmıştır. Bunlar aşağıda belirtilmektedir;

- 1) Dosya İncelemesi Soru Formu (EKA)
- 2) Çocukla Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu (EKB)
- 3) Aileyle Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu (EKC)

Çalışmadaki örneklemin, güçlü ve zayıf yönleri, sahip oldukları kişisel özellikleri ve yaşlılarından farklı olarak değerlendirilebilecek özellikleri hakkında geniş bilgiler edinmek amacıyla aile bireyleri ve onları yakından tanıyan kurumdaki uzman kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

Punch (2005)’in bir başkasını anlarken faydalanan en önemli yöntemlerden biri şeklinde tanımladığı görüşmede, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ve ona göre görüşme, hem yapılandırılmış, hem yarı yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış olmak üzere üç şekilde de gerçekleştirilebilir. Bunu farklı

şekillerde ayıran görüşler de mevcuttur. Örneğin Patton da üç çeşit görüşme türüne değinmektedir. Bunlar; görüşme formu yaklaşımı, sohbet tarzı görüşme ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek 2006). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırmacıya sağladığı pek çok fayda ve kolaylık vardır. Araştırmacı, önceden hazırladığı sorulara görüşme esnasında, akışa göre ve araştırmanın amacına bağlı olarak yeni alt (sonda) sorular ekleyebilir veya bazı sorulardan vazgeçebilir. Hatta belli sorular başka soruların içerisinde cevaplandıysa bunları yeniden sorma gereği duyulmayabilir ve araştırmacı görüşme esnasında daha esnek davranabilir. Buradaki belli düzeydeki standartlık, sistematik yapı ve karşılaştırılabilir bilgi sunması sebebiyle de çokça tercih edilen bir araç olarak kullanılmaktadır (Türnüklü 2000, Yıldırım ve Şimşek 2005).

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formları ilkin araştırmacı tarafından hazırlanmış olup daha sonra sorular, hem konu hakkında hem de alanında deneyimli olduğu düşünülün toplam 10 akademisyene mail yoluyla gönderilmiştir. Bu akademisyenlerden 8'inin geri dönütüyle birlikte pilot araştırma yapılmıştır. Bu sebeple de 3 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Pilot araştırma sonrasında sorular tekrar gözden geçirilmiş soru formu nihai şeklini almıştır. Böylece daha önce var olan ve uzun olduğu düşünülen bazı sorular formdan çıkarılmış bazıları ise kısaltılmıştır. Ayrıca gerekli olduğu düşünülen yeni sorular da eklenmiştir. Pilot araştırma sırasında da eğitime devam eden çocuklar için birçok okul, etmeyenler için ise (okula ara veren, açık öğretimden devam eden) rehberlik araştırma merkezleri ziyaret edilmiş ve çocuklar hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Burada ilkin psikolojik danışman ve rehber olan uzman kişiyle görüşmeler yapıp çocuk hakkında bilgiler alınmış daha sonrasında da çocuk ve ailesiyle görüşülmüştür.

2.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde, bir önceki başlıkta bahsedildiği üzere veri toplama araçları hazırlandıktan sonra saha uygulaması için eyleme geçilmiştir. Ancak daha öncesinde gerekli yasal izinler ve etik kurul onayı alınmıştır. Öncelikle, araştırmanın içeriği hakkında yetkililer bilgilendirilmiş, araştırma yapılacak suça sürüklenen çocuklar, dosyaları incelendikten sonra belirlenmiş, görüşme yapılacak aileler ve uzman kişilerle görüşme zamanı belirlenmiştir. Aileler, daha çok evinde ziyaret edilmiş ve görüşmeler de ev ortamında, çocuğun büyüdüğü ortamda yapılmış ve böylece de çocukların daha rahat bir şekilde gözlenmesi sağlanmıştır. Bunun

reddedilmesi durumunda ise katılımcının istediği, uygun başka bir ortam (iş yeri, okul rehberlik servisi gibi) ayarlanmıştır. Ailelerden bazıları konunun hassasiyeti dolayısıyla biraz mesafeli yaklaşmıştır. Çünkü çocuklarının yaşadıkları bu deneyimi genelde kabul etmeme ve çocuğuna karşı kızgın olma durumlarının devam ettiği gözlenmiştir. Bazı aileler ise yapılacak bu görüşmeyi çocuğu bir daha suça sürüklemekten alıkoyacakmışçasına bir beklenti içinde olduklarını hissettirmişlerdir.

Daha sonra çocuk hakkındaki dosya/doküman analizi yapılmıştır (Burada suça sürüklenen çocuğun ifade tutanakları, hakkında verilen tedbir kararları, sosyal inceleme raporları, öğrenim durum belgesi, mahkeme kararları, kararı veren mahkeme, danışmanlık tedbirin uygulayan kişiye yönelik bilgiler, yaşı, iletişim adresi ..vb. yazılı dokümanlardır).

Hem görüşme yapılacak çocuk hem de ailesiyle tanışma aşamasından sonra, çalışmanın amacı görüşmeye başlamadan önce rızalarının olduğunu beyan ettikleri bir “Onam Formu” imzalatılmıştır. Ayrıca görüşme süresince elde edilen tüm verilerin daha sağlıklı kaydedilmesini kolaylaştırması amacıyla ses kayıt cihazı kullanılacağı katılımcılara bildirilmiş olup, onayları alınmıştır. Bu bilgiye onam formunda da ayrıca yer verilmiştir. Uygulama için gidilen bazı okullarda sıkça karşılaşılan en önemli sorunlardan biri Mili Eğitim Müdürlüğü’nün iznine rağmen duruma çokça tedirgin bir şekilde yaklaşıması ve ülkemizin içinde bulunduğu OHAL durumu dolayısıyla her resmi yazıya bile seçici bir şekilde yaklaşıması gerektiğini belirtmeleri ve uygulama için kimi zaman isteksiz ve irdelleyici davranılmasıdır. Hatta gidilen okullardan bir tanesinde önemli iki vaka olmasına rağmen, izin konusunda sıkıntı yaşandığından görüşme gerçekleştirilmemiştir. Rehberlik servisinin önce izin yazısını ve soruları incelemesi, ardından okul müdürüne okutulup onun da izninin beklenilmesi, çalışmada zaman kaybına sebebiyet vermiştir.

Çocuklarla yapılan görüşmeler genellikle okul rehber öğretmenine ait odada gerçekleştiğinden görüşmeler, rehber öğretmenin çalışma saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu saatler 09:00 ve 15:00 saatleri arasındadır. Çocuklar rehberlik servisine çağırılarak geldiklerinden dolayı ilkin bir kaygı ve endişe içinde olduklarına dair davranışlar sergilemişlerdir. Bu sebeple önce rehber öğretmenleri sayesinde rahatlatılmaya çalışılan çocukla yalnız kalındığında, kısaca bir tanışma

sürecinden sonra çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanacağı ve verdikleri bilgilerden dolayı herhangi bir zarar görmeyecekleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu anlatımdan sonra çocuklarda biraz rahatlama olduğu gözlenmiştir. Ancak görüşme sürecinde çocuklardan bazılarının sorulan sorular hakkında biraz şüpheli davrandıkları ve sorulan sorulara “*Bana bunu neden soruyorsun ki?*” şeklinde cevap verdikleri dikkat çekmiştir. Bazı soruları istemedikleri takdirde cevap vermek zorunda olmadıkları hatırlatıldığından, “*Ben bu soruya cevap vermek istemiyorum*” diyerek cevap vermeden geçtikleri de olmuştur. Daha küçük yaşta kimi yaptığıнын suç olduğunu bilerek kimi ise bilmeden bir suç deneyimi yaşamış olan bu çocukların, yaşlılarına oranla daha olgunca cevap verdikleri hatta bazı sorulara verdikleri tepkilerin oldukça şaşırtıcı olduğu söylenebilir. Bazılarının ailelerini eleştirirken kurduğu cümleler, bazılarının ise ailelerini sevmediklerini belirtmelerine rağmen hayalindeki aileyi tasvir etmeleri beklenildiğinde “*Daha önce hiç böyle bir şey düşünmemiştim*” şeklinde cevap vermeleri dikkat çekmiştir. Görüşme süreleri, 45 dk ile 1 buçuk saat arasında değişmiştir. Toplam görüşme süreci yaklaşık olarak 9 ay sürmüştür. Katılımcılara ulaşma zaman zaman çeşitli sebeplerden dolayı zor olduğundan araştırma esnasında pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Kimi zaman ailelerin katılmayı reddetmeleri ya da zamanında görüşmeye katılmaması bu zorluklardan yalnızca biridir.

2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada tematik içerik analizi yapılmıştır. Burada ilkin, analiz için veriler hazırlanmıştır. Yapılan görüşme sonucunda elimizde bulunan ses kayıtları deşifre edilmiş ve bunlar metin haline getirilmiştir. Elde edilen bu verilerden bir veri seti oluşturulmuş ve başlıklar şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Sonrasında, elde edilen bu veriler analiz edilmeye çalışılmıştır. Daha sonrasında araştırmacının amaçları doğrultusunda ve çalışmanın başlangıcında olması varsayılan fikirler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar değerlendirilmiş ve elde edilen veriler kodlanarak, ortak kategoriler altında gruplandırmalar yapılmıştır. Bu gruplandırma işleminden sonra bir veri analizi çerçevesi oluşturulmuştur. Bazı başlıklandırmalar yardımıyla kavramsal kodlamalar yapılmıştır. Bundan sonra, bazı veriler belli temalar altında toplanılmıştır. Bu aşamadan sonra da toplanan bu verilerin anlamlı bir bütün oluşturup/oluşturmadıklarına bakılmıştır. Önemli olan temalar arasındaki uyum olmuştur. Daha sonra, elde edilen bilgiler ışığında kişilerin kendi şahsi fikirleri,

değiştirilmeden raporlaştırılmıştır. Son olarak ise, yapılan bu analiz sonuçlarının yorumlanması gerçekleştirilmiştir. Bunu yaparken yine literatür ve alanda uzman kişilerin görüşlerinden de faydalanılmıştır. Yine dosya incelemesi sonrasında elde edilen bulguların sonuçlarına yer verilmiştir. Çocukların suç işleme nedenleri, suç türü, suçu işleme yaşı, öğrenim durumu, cinsiyeti, suçu tekrarlama sayısı, aldığı tedbir çeşidi, suç işleme süreci ve aile yapısı, sosyal çevre, ekonomik durum gibi özellikleri gösteren bilgiler detaylandırılmıştır.

Yurdakul (2004)'un belirttiği üzere nitel verilerin analizi, toplanan verilerin sıralanması, gruplanması ve tanım yapma şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bu analizlerin üzerinde durarak, tanımlanan bilgileri anlama ve açıklama, bunlar arasında bağlantı kurma ile de yorumlama yapılabilmektedir. Verilerin analizi ve yorumlaması aşamasında dikkat edilen önemli şeylerden biri doğru bir şekilde yapılan kodlamalardır. Kodlamalar belli kavramlar ve başlıklara göre yapılabildiği gibi belli temalara göre de yapılabilmektedir (Özdemir 2010). Önemli görülen bir cümle ya da paragrafın bir başlık halinde belirtilen cümlenin altında toplanması işlemine kodlama denilmektedir ve nitel araştırmalarda üç çeşit kodlama yapılabilmektedir. Bunlar; belirlenmiş kavramlara dayanarak yapılan kodlama, verilerden faydalanılarak yapılan kodlama ve genel çerçeve içinde yapılmış olan kodlamalardır (Yıldırım ve Şimşek 2006).

Kodlama işlemini takip eden en önemli diğer aşama ise doğru şekilde yapılan temalandırmalardır. Kodlama ve temalandırmalarda göz önünde tutulan en önemli şey ise, araştırmanın amacıdır denebilir. Bu araştırmada da veri toplama sürecinde elde edilen ses kayıtları tek tek dinlenmiş ve metin haline getirilmiştir. Daha sonra bu metin araştırmacı tarafından dikkatlice okunmuş ve eksiklikler tespit edilip gerekli dinlemeler yapıldıktan sonra söz konusu eksiklikler giderilmiştir. Araştırmanın amacına uygun hazırlanan sorular, belli kodlar şeklinde belirlenmiştir. Sonrasında ise, bu kodlar kategorilendirilerek ortak temalar oluşturulmuştur. Burada dikkat edilen hususlardan biri, yapılan bu kodlama işleminden sonra kodlar arasında anlamlı bir uyum olup olmasına bakılmasıdır. Tüm sorular için bu işlemler gerçekleştirilmiş olup verilerin anlamlı bir açıklamasının yapılmasına dikkat edilmiştir. Bu sayede araştırmada önceden kurgulanmış olan durumlar ve katılımcıların ifadeleri karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular her ne kadar ortak temalar altında toplansa da değişmezliğinden söz etmek pek mümkün

olmamaktadır. Çünkü bilindiği üzere sosyal çalışmalar sonucunda elde edilen sonuçlar, o örnekleme özgüdür ve matematiksel verilerdir gibi asla değişmez değildir (Türkdoğan 2003). Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, çeşitli veri toplama araçları ile toplanan verilerin, belirlenen temalara göre değerlendirilmesini içeren, betimsel analiz kullanılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmaların daha şeffaf bir şekilde analizinin yapısını kolaylaştıran nitel veri analiz programları mevcuttur. Bu programlar batıda yaygın olmasına rağmen Türkiye’de henüz yeterince yaygın değildir (Kuş 2009). Yapılan bu araştırmada özellikle de kodlama işleminin daha kolay ve güvenilir olmasını sağlamak amacıyla nitel analiz programı “MAXQDA 18” kullanılmıştır. Bu program sayesinde görüşme metni ve kodlamalar bir arada görülebilmekte ve çeşitli şekiller yardımıyla metne görsellik kazandırılabilir. Bu programı doğru kullanabilmek için de MAXQDA eğitimi alınmış ve program temin edilmiştir.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın amacına yönelik olarak suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklarla, aileleriyle ve alanında uzman kişilerle görüşülmüştür. Araştırma nitel araştırma yöntemine dayalı olup;

1. Araştırmacının kişisel özellik, beceri ve donanımına dayalıdır.
2. Gerçekleştiği döneme ait bulgular içermektedir.

3. Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü iznine rağmen uygulama izin veren okullarda gerçekleştirilmiştir. Bazı okul müdürleri, konuya temkinli yaklaşarak çalışma için izin vermemiştir. Bu durum da çalışmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır.

2.7. Bulgulardaki Geçerlilik ve Güvenirliğin Sağlanması

Nitel araştırmada çalışmanın güvenilirlik ve geçerliliğinin sağlanması hususu en çok eleştirilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada bunu sağlamak için; çoklu veri kaynağı ile, hem çocuklara ait dosyalar incelenmiş, hem de derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bunu yaparken hem çocuk hem de ailelerle görüşülmesi yoluyla çalışmada elde edilecek verilerin tutarlılığının sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen verilerin raporlaştırılması ve analiz işlemi yapıldıktan sonra bunların farklı bir araştırmacı

tarafından kontrolünün sağlanması önemli olmaktadır. Ayrıca söz edilen bilgisayar destekli nitel veri analiz programları yoluyla çalışmanın güvenilirliğinin arttırılmaya çalışılmaktadır. Bu program sayesinde elde edilen veriler, belli kategoriler altında kolaylıkla toplanabilmekte ve daha sonra analiz kısmında araştırmacıya kolaylık sağlamaktadır.

Nitel araştırmaların güçlü yanlarından biri, doğal yollarla meydana gelmiş olan günlük rutinelere odaklanarak, gerçek hayata yönelik adeta bir resim sunmasıdır. Burada veriler olayın gerçekleştiği ortamda toplandığından da daha güvenilir bilgiler sağlaması mümkün olmaktadır. Meydana gelen bir olayın altında yatan gerçek nedenleri ortaya çıkarma olasılığı artmış olmaktadır (Miles ve Huberman 2015).

2.8. Araştırmacının Araştırmadaki Rolü ve Etik Kurallar

Nitel araştırmada araştırmacıya esneklik tanıyan bir yönün olduğu ve olayları doğal ortamlarda incelemeyi gerektiren yönlerinin olduğu bir gerçektir. Ancak burada araştırmacı ilkin araştırılan grubun içine girerek olayları, onların bakış açısından değerlendirmelidir. Araştırma grubunun içine girip olayları, onların bakış açısından değerlendirmek çalışmanın değerini arttıracaktır (Türkdoğan 2003). Ayrıca yüz yüze iletişime dayalı gerçekleşen bu çalışma biçimi hem avantajlı hem de dezavantajlı bir konum sunmaktadır. Bu sebeple araştırma boyunca araştırmacının bir takım etik kurallar ve sorumluluklara uyması gerekmektedir. Öncelikle bu denli hassas bir konuda çalışacak araştırmacı, katılımcılarda ilkin bir güven duygusu oluşturmalıdır. Araştırmacı, önyargılarından bağımsız, anlatılanlara yargılayıcı bir tutumla müdahale etmeyen, katılımcıları rahat hissettirecek ve onları cesaretlendirecek bir tutum sergilemelidir. Konuyu derinlemesine incelemek amaçlandığından çok soru sormak yerine amaca uygun ve yerinde soru sormaya çalışılmalı ve elde edilen bilgiler daha sonra analiz ve yorumlama kısmında doğru bir şekilde kullanılmalıdır. Böylece araştırmacı çalışma sonucunda konu hakkında geniş bir bilgiye sahip olabilecek ve gerçekleştirebilir/ faydalı sosyal politika önerilerinde bulunabilecektir.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışma için öncelikle, gerekli etik onay ve yasal izinler alınmıştır. Bu izinler alınırken gerekli kurum ziyaretleri yapılarak çalışmanın amacı anlatılmaya çalışılmıştır. Görüşme esnasında ilkin tanışma gerçekleşmiş ve çalışma amacı kısaca anlatılmıştır. Daha sonra katılımcıların kendilerini rahat

hissedebilmeleri için anlatılanların kendilerine hiçbir zarar vermeyeceği ve gerekli yerlerin gizlilik esasına dayalı olarak gizli tutulabileceği hatırlatılmış ve gönüllük esasının önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Sonrasında katılımcılara onam formu okutulmuş ve imzalamaları rica edilmiştir. Ses kayıt cihazı da ancak katılımcıların onayı ile kullanılmıştır. Elde dilen verilerin raporlanması sürecinde görüşülen kişilerin kimliğini ifşa etmemek adına gerçek isimleri yerine kendilerine “Sizden ne diye bahsetmemi istersiniz? Sahip olduğunuz bir rumuz var mıdır?” sorusu yöneltilmiş olup verilen cevaplar dikkate alınmıştır. Görüşülen çocuklardan ve velilerden bazıları “suçlu olmak” ifadesini pek sıcak karşılamadığı için de sorular sorulurken suç işleme söylemi yerine suçlu davranıştan, “yaşanılan olay” şeklinde bahsedilmiştir. Böylece katılımcıların kendilerini suçlu hissetmeden rahat cevap vermeleri amaçlanmıştır.

2.9. Araştırmanın Çalışma Grubu

2.9.1. Çocuklar

Araştırmanın uygulama boyutunun suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk odağında 20 çocuk ile derinlemesine görüşme yapılmıştır ve bu görüşmeler metne dökülmüştür. Bu çocuklara ait bir takım bilgiler aşağıda belirtilmiştir:

Ç1 : 15 yaşında, meslek lisesi’nde 1. sınıfta devam eden ve okula daha önce 1 yıl ara veren Ç1, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç1’in danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, cinsel istismardır. Ç1, kendi yaşıtı olan ve bir süre arkadaşlık ettiği kız arkadaşına onun isteği dışında cinsel istismarda bulunmuştur. Gerekçesi sorulduğunda da en önemli faktörün merak olduğunu belirtmiştir. Ç1, yaşadığı bu tecrübeden dolayı danışmanlık tedbir kararı ile birlikte sağlık tedbir kararı kapsamında da hizmet görmektedir.

Ç2: 16 yaşında olan ve kendisine “Poyraz Karayel” denmesinden hoşlandığını belirten Ç2, Ticaret ve Meslek Lisesi’nde 1. sınıfta devam etmektedir. Ç2, suça sürüklenen ve 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç2’nin danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, okulda çıkan bir kavgada kendisine ve ailesine küftettiğini ve kendi söylemiyle ”ona takık olan” bir arkadaşını yaralamasıdır.

Ç3: 16 yaşında olan, kendisine “Reco” denmesinden hoşlandığını belirten Ç3, Ticaret ve Meslek Lisesi’nde 1. sınıfta devam etmektedir. Ç3, suça sürüklenen ve 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç3’ün danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlıktır.

Ç4: 16 yaşında olan Ç4, okulu bırakıp, Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nin yönlendirmesiyle şu an açık lisede 1. sınıfa devam etmektedir. Aynı zamanda babasına ait bir cep telefonu satış dükkânında çalışmaktadır. Ç4, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ö.K.’nin danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlık ve mala zarardır.

Ç5: 17 yaşında olan Ç5, okulu bırakıp, Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nin yönlendirmesiyle şu an açık lisede 1. sınıfa devam etmektedir. Ayrıca sanayide işçi olarak (araba parçası tamircisi) çalışmaktadır. Ç6, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlık ve kamu malına zarardır.

Ç6: 16 yaşında olan Ç6, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 2. sınıfa devam etmektedir. Çocuk, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç6’nın danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, mala zarar ve darptır.

Ç7: 16 yaşında olan Ç7, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 2. sınıfa devam etmektedir. Ç7, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç7’nin danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavgaya karışmaktır. Çocuk, 3 yıl önceki kavgasından dolayı şimdi danışmanlık tedbir kararı mahkemeden çıkmış ve bu kapsamda yakın zamanda destek almaya başlamıştır.

Ç8: 18 yaşında olan Ç8, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 4. sınıfa devam etmektedir. Ç8, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç8’in danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlıktır.

Ç9: 17 yaşında olan ve kendisine “Esprili” şeklinde hitap edilmesini isteyen çocuk, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 3. sınıfa devam etmektedir. Ç9, suça sürüklenen ve 3. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç9’un, danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavga ve basit yaralamadır. Çocuk, kendisinin aslında kavgaya karışmadığını, arkadaşına istemeden zarar verdiğini söylemiştir.

Ç10: 18 yaşında olan ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 4.s ınıfa devam etmektedir. Ç10, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, okulda ve okul dışında bir kavgaya bulaşmasıdır.

Ç11: 17 yaşında olan ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 2. sınıfa devam etmektedir. Ç11, suça sürüklenen ve 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavgadır.

Ç12: 17 yaşında olan ve kendisine hem arkadaşları hem de sosyal medyada herkes tarafından bilinen rumuzu olan “maviş” olarak hitap edilmesi istediğini kendi gerçek ismini sevmediği ve kullanmadığını belirten Ç12, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 4. sınıfa devam etmektedir. Ç12, suça sürüklenen ve 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç12’nin danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavga ve ağır yaralamadır. Ç12, görüşme yaptığım çocuklar içerisinde en hırçın ve sorgulayıcı bulduğum bir çocuk. Görüşmeye gelir gelmez bana karşı agresif bir şekilde “Beni neden çağırdınız? Ben size nasıl güvенеceğim? Siz benim anlattıklarımın doğruluğundan nasıl emin olacaksınız?” şeklinde sorular sordu. Sorduklarını tek tek cevapladıktan sonra biraz da ortamı rahatlatmak adına espri ile yaklaştım ve anlattığı her şeyin, benim için doğru ve güvenilir olduğunu belirttim. Bu söylemimden sonra biraz daha yumuşadığını gözlemledim.

Ç13: 18 yaşında olan Ç13, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde 12. sınıfa devam etmektedir. Ç13, suça sürüklenen ve 3. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavga ve basit yaralamadır.

Ç14: 17 yaşında olan, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2.sınıfa devam etmektedir. Ç14, suça sürüklenen ve 1.çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç14'ün, danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, okulda uyuşturucu madde kullanırken yakalanmasıdır.

Ç15: 16 yaşında olan, kendisine “Ebo” denmesini tercih ettiğini söyleyen Ç15, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2. sınıfa devam etmektedir. Ç15, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç15'in danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, 4 yakın arkadaşı ile birlikte kamu malına zarar vermesidir.

Ç16: 17 yaşında olan, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç16'nın danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavga ve tehdittir. Ç16, okula devam etmeyen, çeşitli yerlerde çalışmayı tercih eden bir çocuktur. Çalışma gerçekleştiği esnada ise sanayide çalışmaktadır. Okula devam etmek istediğini ama buna gerek olmadığını ifade etmiştir.

Ç17: 14 yaşında olan Ç17, İmam Hatip ortaokulu 3.sınıfa devam etmektedir. Ç17, suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun, danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlıktır.

Ç18: 18 yaşında olan Ç18, aslen Türkmen olup ailesiyle birlikte Suriye'de yaşamaktayken savaş sonrasında göç edip önce İstanbul'a ardından Konya'ya yerleşen ve yaklaşık 5 yıldır Konya'da yaşayan bir çocuktur. Suça sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen Ç18'in danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, hırsızlıktır. Çocuk, Suriye'den Konya'ya göç ettikten sonra ilkin bir okula yazılmış fakat okumak istememesi ve okuldan kaçması sebebiyle okula devam etmeyen bir çocuktur. Görüşme esnasından babasından kendisi için okula pek hevesli olmadığı, bir gün veli toplantısında okuldaki öğretmenlerden birinin “ *Bu çocuk okumaz, ondan hiçbir şey olmaz, onu okuldan al ve sanayide yanına al çalıştır!*” demesi üzerine onu okuldan aldığını ve ilkin bir pet shop' da ardından sanayide çalışmaya başladığı öğrenilmiştir.

Ç19: Ç19, 16 yaşında, okula devam etmeyen ve sanayide çalışan bir çocuktur. Ailesine maddi destek amaçlı çalışmayı tercih etmektedir. Ç19, suça sürüklenen ve 2.

çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kavgadır.

Ç20: 17 yaşında olan Ç20, suça sürüklenen ve 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuğun danışmanlık tedbir kararı almasının gerekçesi ise, kamu malına zarardır.

2.9.2. Aileler

Bu çalışmada belirtildiği üzere toplam 20 aile ile görüşülmüştür. Bazı ailelerde her iki ebeveynle tanışılmış olsa da, sorular sadece bir ebeveyne sorulmuştur. Soruların kime sorulacağı, katılımcıların durumuna ve isteğine göre belirlenmiştir. Dolayısıyla da aşağıda bazı ortak aile bilgilerin yanında, daha çok görüşülen kişiye ait bir takım bilgilere yer verilmiştir.

A1: Çekirdek aile olarak bir evde yaşıyorlar. Baba, bazı sağlık problemleri nedeniyle yürümekte ve konuşmakta bir takım zorluklar çekiyor. Bu engelli sebebiyle de çalışmamakta, evin geçimini bir devlet bankasında temizlik görevlisi olarak çalışan anne sağlamaktadır. Toplam üç çocuğu olan ailede en büyüğü evli olmak üzere iki çocuk ve ebeveynler yaşamakta. Ailenin ortalama geliri 2000 liradır. Yaşanılan ev kira ve oldukça eski bir mimariye sahip, sobalı bir evdir. Baba ilkokul mezunudur. Babanın daha önce çalıntı bir mal alması sebebiyle sabıka kaydı var. Aslen Konyalı olup, sadece Konya’da yaşayan bir ailedir.

A2: Çekirdek ile olarak bir evde anne baba ve 3 çocuk yaşamakta olan bir ailedir. Ailenin uzun yıllara çocuğu olmadığından ilk çocukları üvey çocuk diğerleri öz çocuklardır. Üvey çocuk gerçeği yıllar sonra öğrendiğinden ailede oldukça hırçın ve kural tanımaz bir takım hareketler sergilemektedir. Baba imam, anne ev hanımıdır. Baba üniversite, anne lise mezunudur. Ev kira, gerekli eşyaları olan, temiz ve kombilidir. Anne çalışmadığını ve ailenin ortalama gelirini bilmediğini belirtmiştir. Aile Konya nüfuslu olup babanın mesleği gereği daha önce farklı illerde bulunmuş bir ailedir.

A3: Aile ebeveynler, babaanne ve 3 çocuktan oluşan geniş bir aile olmaktadır. Anne, ortaokul baba lise mezunudur. Anne terzi olarak çalışmakta, baba ise emekli aynı zamanda bir devlet hastanesinde temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Ailenin ortalama aylık geliri yaklaşık 5000 liradır. Ev kira olmakta ve aile çocuklarına karşı oldukça ilgili bir ailedir.

A4: Baba iki evlilik yapmış ve her iki eşi, onlardan olan çocukları ve annesiyle aynı evde yaşamaktadır. Görüşme her iki eşin aynı evde olduğu bir ortamda gerçekleşmiştir. Görüşme sürecinde her iki kadının birbirine karşı abla- kardeş şeklinde hitap ettiği ve oldukça sıcak iletişim kurduğu gözlenmiştir. “*Bu durumdan şikâyetçi misiniz?*” şeklinde sorulan soruya, “*Hayır, biz çok iyi anlaşıyoruz*” şeklinde verilen cevap, şaşırtıcı olsa da durumun belirtildiği gibi olduğu, yani her iki tarafın da oldukça sıcak ve samimi bir iletişiminin olduğu görülmüştür. Aile aslen Vanlı olup yıllar önce Konya’ya geldiğini ve kendi memleketlerinde bu durumun gayet normal olduğunu belirtmiştir. Eşlerden ilki hafif derecede zihinsel engele sahip ve yaşı büyükken, ikinci eşinse yaşı oldukça gençtir. Resmi nikâh ise ikinci eşe kıyılmıştır. Her ikisi de ev hanımı, baba ise kendine ait bir telefon dükkânında çalışmaktadır. Evde ilk eşten 4 ikinci eşten 3 olmak üzere toplam 7 çocuk ve babaanne de yaşamaktadır. Bu konuda dikkat çeken önemli bir gerçek, çocukla görüşüldüğünde çocuğun böyle bir aile yapısının olduğunu belirtmemiş, kendisine kaç kardeş oldukları ve evde kimlerle beraber yaşadıkları sorulduğunda sadece kendi öz annesi ve kardeşlerinin sayısını söylemiştir. Ev aileye ait oldukça geniş, temiz ve kombilidir. Ailenin ortalama gelirinin bilinmediği ancak kazançlarının, kendilerine kolaylıkla yettiği ifade edilmiştir.

A5: Aile, anne-baba ve 4 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Aslında 7 çocuklarının olduğunu ve çeşitli hastalıklardan dolayı 3 çocuklarını kaybettiklerini belirtmişlerdir. Şu anda da evde en küçük çocuğun sara hastası olduğu belirtilmiştir. Ailenin yaşadığı ortamın, küçük çocuğun yaşamına uygun olmadığı düşünülmektedir. Çünkü ev dışardan bakıldığında, bir kömürlük görünümünde ve içine girildiğinde de her yerde çöp olduğu sadece bir kaç karton ve eski bir halı, eski bir soba olduğu görülmüştür. Mutfak da oldukça eski ve kirli görünümdeki eşyalardan oluşmakta, evde buzdolabının bile olmadığı görülmektedir. Anne ev hanımı baba ise kâğıt toplamakla geçimi sağlamaktadır. Ev kira ve kirası 200 liradır. Büyük çocuk da sanayide çalışmakta ve ailenin aylık ortalama geliri yaklaşık, 1000 liradır.

A6: Aile, ebeveynler ve dört çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Baba emekli, anne ev hanımıdır. Ailenin ortalama geliri, çocukların da çalışmasına bağlı olarak 2500-2750 lira arası değişmektedir. Ev kira ve kombidir. Ayrıca ev, oldukça eski eşyalara

ve temiz sayılamayacak bir görüntüye sahiptir. Anne-baba ilkokul mezunudur. Aile, aslen Konyalı olup hep Konya’da yaşamıştır.

A7: Aile, ebeveynler ve 3 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Anne baba ilkokul mezunu, anne ev hanımı, baba ise inşaat işçisi olarak çalışmaktadır. Aile, aslen Konyalı olup Konya Kadınhanı ilçesinden göç etmiştir. Merkeze taşınan aile, merkezde çok zorluk çektiklerini, kimseye güvenemediğini, şehirde sosyal hayatlarının pek olmadığını ve bu sebeple de köy hayatlarını çok özlediklerini belirtmiştir. İlçede daha küçük bir yerde yaşamış olmanın çok fazla avantajlarının olduğunu, en temelde de güven duygusunun olduğunu belirtmişlerdir. Ailenin ortalama geliri, 2000-2500 lira arasında değiştiği ve çocuklara yetmediği ifade edilmiştir. Yaşanan ev, kira ve sobalıdır.

A8: Aile, ebeveynler ve 3 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Anne ev hanımı, baba otobüs şoförüdür. Anne ilkokul mezunudur. Ailenin ortalama geliri 2500 liradır. Babanın çeşitli iş sebepleri ve kavgadan dolayı ceza geçmişi vardır. Ev aileye ait ve oldukça temiz, gerekli eşyaları barındıran, kombili bir evdir. Aile, aslen Konyalı olup genelde Konya’da yaşadıklarını ve pek il dışına çıkmadıklarını belirtmiştir.

A9: Aile anne-baba ve 4 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Anne ev hanımı, baba kendine ait dükkânda çalışmaktadır. Anne, ilkokul mezunudur. Ailenin ortalama aylık geliri, 2500-3000 liradır. Yaşanılan ev kira, kombili ve oldukça temizdir. Baba oldukça otoriter bir yapıdadır. Genelde babanın sözünün geçerli olduğu ifade edilmiştir.

A10: Aile, anne baba, 4 kız çocuğu ve evin bir damadından oluşmaktadır. Anne hastanede temizlik görevlisi, baba ise denetimli serbestlik kapsamında çalışmaktadır. Babanın, daha önce bir kavgada karşı tarafı bıçakla yaralama sebebinden dolayı hapis cezası aldığı ve son 3 yılını denetimli serbestlik şeklinde geçirdiği görülmektedir. Anne ve baba ilkokul mezunudur. Anne daha dominant bir yapıda olup, evde kendi sözünün geçtiğini ifade etmiştir. Yaşanılan ev, kira küçük ve oldukça eskidir. Ailedeki üyelere bakıldığında oldukça sorunlu bir aile yapısı göze çarpmaktadır. İlk çocuk, evden kaçarak gayri resmi bir çocuk dünyaya getirmiş ve daha sonra erkek arkadaşından ayrılarak eve geri dönmüştür. Daha önce, teyzesi yüzünden evlilik dışı pek çok erkekle beraber olup para kazandığını ifade etmiştir. Bir çocukları suça sürüklenmiş, bir çocukları uyuşturucu madde kullanmaktan

sürekli evin huzurunu kaçırmakta ve hastanelik olmakta, hem kendine hem de çevresindekilere sık sık zarar vermektedir. Bir çocuk, şu an evli olup eşi de aile ile beraber yaşamaktadır. Ancak en küçük kızları, eniştesi tarafından cinsel istismara maruz kaldığını hamilelik testi yaptığı esnada annesine yakalandığı için ailesine iletse de hem abla hem de anne-baba tarafından yalan söylemek ve eniştesine iftira atmakla suçlanmaktadır. Küçük kızın yaşının küçük olduğu ancak gebelik testi yaptırmasının ne kadar önemli bir durum olduğu aileye iletirse de ailenin pek ilgili olmadığı, kız çocuklarını “dışardan başka biriyle olmuştur” şeklinde rahat bir şekilde durumu ifade ederek, pek önemsemediklerini göstermişlerdir. Aile üyelerinin, birbirleri hakkında pek bilgi sahibi olmadığı da sorulan sorularla gözlenmiştir.

A11: Aile anne, 2 çocuk ve babaanne-dededen oluşmaktadır. Anne baba boşanmış olup, baba ikinci evliliğini yapmıştır. Her iki çocuk da baba ile kūs olup, babalarıyla görüşmemektedir. Evliliğin ihanet nedeniyle sonlanması nedeniyle, çocuklar ve baba arasında bir iletişim kopukluğu mevcuttur. Anne açık öğretimden liseye devam etmekte ve sekreter olarak çalışmaktadır. Oturulan ev aileye ait, gerekli eşyalar mevcut, kombili ve oldukça da düzenli bir görünümündedir. Aile aslen Konyalıdır.

A12: Aile, anne-baba ve 3 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Anne, baba ilkokul mezunudur. Anne ev hanımı, baba belediyeye ait bir kurumda hizmetli olarak çalışmaktadır. Aile, aslen Konyalıdır. Ailenin ortalama aylık geliri, 3000 liradır. Yaşanılan ev kira, kombili olup oldukça dağınık bir görünümündedir.

A13: Aile, anne- baba ve 3 çocuktan oluşmaktadır. Anne ilkokul mezunu ve ev hanımıdır. Baba, uzun yol şoförü olup ayda sadece birkaç gün eve uğramaktadır. Ailenin oturduğu ev, kira, kombili, gerekli eşyalı barındıran ancak oldukça eski bir mimariye sahiptir. Ailenin aylık ortalama geliri 3000 liradır. Babanın daha önce bir kavgada, kendi amcasını bıçakla öldürmesi nedeniyle hapis cezası aldığı öğrenilmiştir. Evde baba, oldukça dominant bir özellikte olup genellikle son kararı veren kişi olarak kabul edilmektedir.

A14: Aile anne baba ve 4 kardeşten oluşmaktadır. Anne temizlik görevlisi baba ise çalışmamaktadır. Ailenin oturduğu ev kira, sobalı, oldukça eski ve küçüktür. Anne-baba ilkokul mezunu olup baba okuma yazmada zorlandığını ifade etmiştir. Aile içi ilişki ve iletişimin çok az olduğu, üyelere hakkında sorulan çoğu soruya “bilmiyorum” şeklinde cevap verilmesinden anlaşılmaktadır.

A15: Aile anne-baba 2 çocuk, babaanne, dede ve amcadan oluşan geniş bir ailedir. Baba lise, anne ilkokul mezunu olup, anne ev hanımı, baba ise sanayide muhasebeci olarak çalışmaktadır. Ailenin yaşadığı ev kira, kombili ve küçüktür. Ailenin aylık geliri en az 2000 lira olmak şartıyla değişebilmektedir.

A16: Aile, anne- baba ve 4 çocuktan oluşan çekirdek bir ailedir. Baba, ilkokul mezunudur ve güvenlik görevlisi olarak çalışmakta ve asgari ücretle ailenin geçimini sağlamaktadır. Babanın daha önce bir komşusu ile yaptığı bir kavga sebebiyle mahkeme süreci yaşadığı ancak ceza almadığı öğrenilmiştir. Ailenin oturduğu ev kira, küçük ancak gerekli eşyalar bulunmaktadır.

A17: Aile, anne-baba, 7 çocuk, evli çocuğun eşi ve torunu ile birlikte yaşayan geniş bir ailedir. Baba, ilkokul mezunudur ve yürüme ile ilgili engeli nedeniyle çalışmamaktadır. Geçimlerini evli ve bekar bir erkek çocuğun geçici işlerde çalışmasından kazandığı parayla sağlamaktadır. Oturulan ev aileye ait, geniş ve oldukça temizdir. Aile aslen Vanlı olup yıllar önce bazı maddi gerekçeler nedeniyle Konya'ya göç etmiştir. Kalabalık bir aile olmaktan mutlu olduklarını ancak geçim konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

A18: Aile, anne-baba ve 8 çocuktan oluşan bir ailedir. Aile aslen Türkmen asıllı olup Suriye'de yaşamış ve 6 yıl önce ülkelerinde yaşanan durumlardan dolayı Türkiye'ye göç etmiştir. Baba ve çocuk ile yapılan görüşmede her ikisinin de çok iyi Türkçe konuştuğu görülmüştür. Aile üyeleri, henüz vatandaşlık almamış ancak yakın zamanda alacaklarını ifade etmişlerdir. Baba ortaokul mezunu olup, sanayide tamirci olarak çalışmaktadır. Baba dominant bir karaktere sahip olduğunu çocuklarının genellikle kendisinden korktuklarını ve bunun olması gereken bir şey olduğunu ifade etmiştir. Aile Konya'ya göç etmelerinin gerekçesini, daha önce bazı tanıdıklarının Konya'ya göç etmiş olmaları olduğunu, yaşadıkları mahalleden ve Türkiye'den çok memnun kaldıklarını, durumlar düzelse bile tekrar Suriye'ye göç etmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Hatta bulundukları mahallede Suriye'den tanıdıkları olmasına rağmen, daha çok Türk komşuları ile iyi anlaştıklarını ve onları daha çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Oturulan ev oldukça küçük ve müstakil sobalı bir evdir.

A19: Anne ve oğuldan oluşan bir ailedir. Anne- baba yıllar önce boşanmıştır. Babanın ihanetiyle evliliğin sonlanması nedeniyle, çocuk ve babanın hiçbir şekilde

iletişim kurmadığı öğrenilmiştir. Anne, lise mezunu ve hastanede sekreter olarak çalışmakta, çocuk ise sanayide çalışmaktadır. Ailenin aylık ortalama geliri, 2.500 ve 3.500 lira arasında değişmektedir. Oturulan ev, kendilerine ait, temiz, kombili ve geniştir. Aile aslen Konyalıdır.

A20: Aile anne-baba ve 4 çocuktan oluşmaktadır. Anne ve baba ilkokul mezunudur. Anne ev hanımı, baba sanayide oto tamircidir. Baba Konya'nın Çumra ilçesinde çalışmakta sadece haftanın belli günleri Konya merkezde oturan ailesinin yanına gelmektedir. Ailenin ortalama aylık geliri 2.000 ve 3.000 arasında değişmektedir. Oturulan ev kira, küçük ve sobalıdır.

Katılımcılara ait bilgilere de yer verildikten sonra bir sonraki başlık olan bulgular başlığına geçilebilir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına bağlı kalınarak, katılımcılara sorulan sorulardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, kuramsal yapı ve araştırmanın amaçları ile bir uyum içerisinde yer almaktadır. Çalışmada öncelikle katılımcılara dair bazı tanıtıcı bilgiler verilmiş olup akabinde çocukların suça sürüklenme nedenleri, aile faktörü ve uygulanan danışmanlık tedbir kararı hakkında bir takım bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak çocuk katılımcıları tanımayı hedefleyen bazı soruların ardından çocukların aile, arkadaş, okul, kitle iletişim araçları, madde kullanımı, sosyal çevre, ekonomik durumu, suç kavramı, danışmanlık tedbirinin uygulanması hakkındaki görüşlerine ilişkin sorular sorulmuş ve bu sorulardan elde edilen cevaplar, katılımcılara dair bulgular başlığı altında ele alınmıştır.

Daha sonra ailelere de bir takım tanıtıcı sorular sorulmuş, ailelerin çocukları ile iletişimleri, çocuklarının okul, arkadaş ve diğer sosyal çevreleri, ailelerin göç ve ekonomik durumu, suç kavramı, danışmanlık tedbirinin uygulanması konularındaki görüşlerinden elde edilen bulgulara ve çocukların dava dosyalarına ilişkin bir takım bilgilere yer verilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelere dair deşifreler sonucunda çeşitli temalara ulaşılmış ve bu temalar da araştırmanın amaçları doğrultusunda ele alınmıştır. Araştırmanın sosyal hizmetin etik kurallarına bağlı kalması hedefiyle, kişilere ait kimlik bilgileri yerine çocuklar için Ç harfi ve sonrasında numaralandırma, aileler için de A harfi ve sonrasında numaralandırmalara yer verilmiştir.

3.1. Katılımcılara Dair Bulgular

3.1.1. Çocuk Katılımcılar

Araştırmada görüşülen çocuklar, suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan oluşmaktadır. Bu başlık altında çocukların yaşına, cinsiyetine, sürüklendiği suç türüne ve okuduğu okula dayalı bir veri analizi yapılmıştır. Çocuklarla genellikle (evde görüşülen 3 çocuk hariç) okullarının rehberlik servisinde veya rehberlik ve araştırma merkezinde görüşülmüştür. Katılımcı çocuklarla derinlemesine görüşmeler yapılmış olup, elde edilen tanıtıcı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Görüşülen çocuklara yönelik tanıtıcı bilgiler.

Sayı	Cinsiyet	Yaş	Devam Ettikleri Okullar ve Sınıfı	Suç Türü
Ç1	E	15	Ticaret ve Meslek Lisesi-1	Cinsel İstismar
Ç2	E	15	Ticaret ve Meslek Lisesi-1	Basit Yaralama
Ç3	E	15	Ticaret ve Meslek Lisesi-1	Hırsızlık
Ç4	E	16	Açık Lise(RAM)-1	Hırsızlık- Mala Zarar
Ç5	E	17	Açık Lise(RAM)-1	Hırsızlık- Mala Zarar
Ç6	E	15	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-2	Mala Zarar ve Darp
Ç7	E	16	Teknik ve Anadolu Lisesi-2	Kavga
Ç8	E	18	Teknik ve Anadolu Lisesi-4	Hırsızlık
Ç9	E	17	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-3	Kavga-Darp
Ç10	K	18	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-4	Kavga- Yaralama Basit
Ç11	K	17	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-2	Kavga- Yaralama- Basit Sözlü Saldırı
Ç12	K	17	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-4	Kavga- Yaralama- Ağır Tehdit
Ç13	K	18	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-3	Kavga- Yaralama
Ç14	K	17	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-2	Uyuşturucu Madde Kullanımı
Ç15	E	16	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-2	Kamu Malına Zarar
Ç16	E	17	Okul Terk(RAM)	Kavga
Ç17	E	14	İmam Hatip Ortaokulu-3	Hırsızlık
Ç18	E	18	Okul Terk (RAM)	Hırsızlık-Kavga
Ç19	E	16	Okul Terk (RAM)	Kavga- Yaralama
Ç20	E	17	Okul Terk (RAM)	Kamu Malına Zarar

Araştırmada görüşülen çocukların 15'i erkek, 5'i ise kız çocuğudur. Bu durum suça karışan çocukların genel dağılımını yansıtmaktadır. Görüşmecilerin suç dağılımları ise ağırlıklı olarak kavga-yaralama öne çıkmakta, sigara kullanımı neredeyse hepsinde görülmekte (2 kişi uyuşturucu, 1 kişi de alkol kullanıyor), okula devam edenlerin oranı da nisbeten yüksek düzeydedir.

3.1.2. Aileler

Suçta sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen 20 çocuk ile derinlemesine görüşmeler yapıldıktan sonra, bu çocukların aileleri ile de

görülmüştür. Aileler, genellikle yaşadıkları ev ortamında ziyaret edilmiştir. Böylece çocukların yaşadıkları ortam gözlenmiş olup, yaşam koşulları hakkında fikir sahibi olunmuştur. Ailelerle ilkin, telefon aracılığıyla iletişim kurulmuş ve müsait olunan zaman dilimleri tespit edilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Aile görüşmelerinden bazılarında ebeveynlerin ikisi bazılarında ise yalnızca anne veya baba bulunmuştur. Birlikte yapılan görüşmelerde her iki ebeveyn aynı ortamda olsa da, kişilerden biri sorulara cevap vermiştir. Bu ayrım katılımcıların durumuna ve isteğine göre gerçekleşmiştir.

Katılımcılar, görüşmede gönüllü olarak yer almış ve haklarında gizlilik esasına dayalı olarak yalnızca bazı bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmada aileler hakkında A1, A2 şeklinde niteleyici sıfatlar kullanılmış ve katılımcıların yaşı, cinsiyeti, mesleği ve eğitim durumu aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Çizelge 3.2. Görüşülen ebeveyne yönelik tanıtıcı bilgiler.

Sayı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim durumu
A1	E	49	Çalışmıyor	İlkokul Mezunu
A2	K	46	Ev Hanımı	Lise Mezunu
A3	K	46	Terzi	Ortaokul Mezunu
A4	K	37	Ev Hanımı	Okuma-Yazma Bilmiyor(Hiç Okumadı)
A5	E	43	Kâğıt Toplayıcı	İlkokul Mezunu
A6	E	58	Emekli	İlkokul Mezunu
A7	E	45	İnşaat İşçisi	İlkokul Mezunu
A8	K	41	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu
A9	K	36	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu
A10	K	41	Temizlikçi	İlkokul Mezunu
A11	K	38	Sekreter	Açık Öğretim Lise Devam
A12	K	43	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu
A13	K	43	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu
A14	E	43	Denetimli Serbestlik Kapsamında Çalışıyor	İlkokul Mezunu
A15	E	50	Sanayide Muhasebeci - Tamirci	Lise Mezunu
A16	E	44	Güvenlikçi	İlkokul Mezunu
A17	E	60	Çalışmıyor(Engelli)	İlkokul Mezunu
A18	E	43	Sanayide Tamirci(Ayakkabıcı)	Ortaokul Mezunu
A19	K	38	Hastanede Sekreter	Lise Mezunu
A20	E	45	Sanayide Oto Tamirci	İlkokul Mezunu

Katılımcıların çoğunluğu ilkokul mezunudur. Kadınların daha çok ev hanımı olduğu öğrenilmiştir. Çalışmadaki alilerden ikisinin evlilik birliğinin devam etmemekte ve iki çift de iş sebebiyle ayrı yaşamaktadır. Bir ailede ise, iki evlilikten olan eşlerin ve çocukların aynı evde yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca yürüme engeli nedeniyle çalışamayan 2 ebeveynin olduğu, ailedeki çocuk sayısının genellikle 3'ten fazla olduğu görülmüştür. Ailelerin aylık geliri 1.200 lira ile 5.000 lira arasında değişmektedir. Ailelerin çoğu, asgari ücretle çalıştığını ifade etmiştir. Aile üyelerindeki suç öyküsüne baktığımızda, iki tane cinayetten dolayı hapis ve denetimli serbestlik, 3 tane kavga dolayısıyla ceza almış ebeveyn, bir tane çalıntı mal bulundurma sebebiyle ceza almış ebeveyn olduğu görülmüştür. Ayrıca kardeşlerden de kavga ettiği için ceza almış 2 aile olduğu görülmüştür.

Bu aşamadan sonra başlık altında ele alınacak diğer ana tema ve alt temalara geçilmektedir. Bu sebeple aşağıda temalara ve alt temalara ilişkin bir çizelgeye yer verilecektir.

Çizelge 3.3. MAXQDA18 nitel veri analiz programında verilerin tematik analizi.

Ana Temalar	Temalar	Alt Temalar
Çocukların Sürüklenme Nedenleri	Suça sürüklenme nedenlerinde okul faktörü	Okula ilişkin düşünceler
		Okuldan kaçma
		Okula ara verme
		Disiplin cezası
	Suça sürüklenme nedenlerinde arkadaş faktörü	Arkadaş ilişkileri
		Suça sürüklenmiş arkadaş
		Madde kullanan arkadaş
	Suça sürüklenme nedenlerinde sosyal çevre faktörü	Komşu ve akraba ilişkisi
		Kültürel çevre
		Yaşanılan yer
	Suça sürüklenme nedenlerinde kitle iletişim araçları ve medya	Ne sıklıkla kullandığı
		Sıkça kullanılan araçlardan etkilenme durumu
	Suça sürüklenme nedenlerinde ekonomik durum faktörü	Ekonomik durumun değerlendirilmesi
		Çocuğun çalışması ve nedenleri
		Çalışma ortamının değerlendirilmesi
	Suça sürüklenme nedenlerinde madde kullanımı	Madde kullanmanın etkisi
	Suça sürüklenme nedenlerinde aile faktörü	Aile ilişkileri
		Anne-baba eksikliği
		Ailede sevgi eksikliği ve ilgisizlik
		Ailede suçlu bireylerin oluşu
		Ailede model alma
		Aile içi şiddet
		Ailedeki göç hikâyesi
		Ailenin eğitim durumu

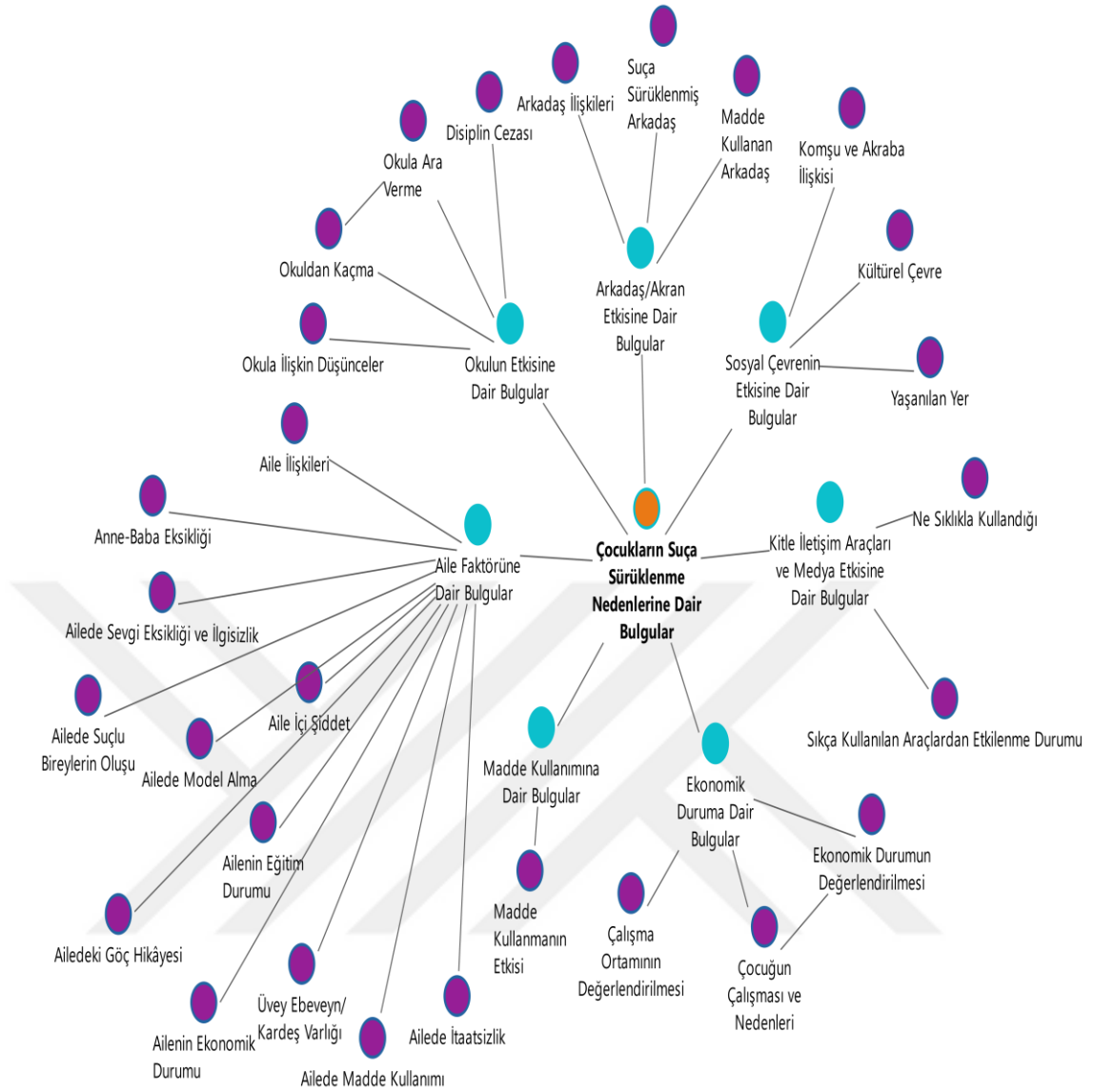
Çizelge 3.3. (Devamı). MAXQDA18 nitel veri analiz programında verilerin tematik analizi.

		Ailenin ekonomik durumu
		Üvey ebeveyn/ kardeş varlığı
		Ailede madde kullanımı
		Ailede itaatsizlik
Suç Kavramı	Suç Nasıl Değerlendirdiği	
	Daha Önce/Sonra Suç Öyküsü	
	Yargılanma Süreci	
Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanması	Uygulama Hakkında Bilgi Sahibi Oluşu	
	Uygulanma Süreci	
	Uygulamanın Değerlendirilmesi(Getiriler-Eksiklikler)	
	Beklenti ve İstekler	

3.2. Çocukların Suça Sürüklenme Nedenlerine Dair Bulgular

Sosyal hizmet literatürüne bakıldığında, suçlu çocuk değil suça sürüklenen çocuk kavramının kullanıldığı görülmektedir. Çocukları suça sürükleyen nedenlere bakıldığında zaman daha çok çevresel faktörlerin ön planda olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin çocukların, ergin yaşa erseler bile yaptıklarının karşılığını tam olarak kestirememelerinden ve henüz fiziksel- zihinsel gelişimlerini tamamlamamış olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Günümüzde hızlı gelişmelere bağlı olarak değişen sosyal yapıda pek çok sorunun da arttığı görülmektedir. Bu değişen sosyal yapı içerisinde çocuk suçluluğu konusu, ne yazık ki çokça yer edinmektedir. Konu hakkında literatüre ve çeşitli istatistiklere bakıldığında, çocuk suçluluğu konusunda azımsanamayacak bir oranla karşılaşılmaktadır. Korkutucu ve düşündürücü olan şey ise, bu oranın giderek artmakta olmasıdır. Bu durum araştırmacıları “çocuk suçluluğunda etkili olan nedenler” konusunda çalışmalara sevk etmektedir. Araştırmanın temel amaçlarından biri olan, nedenlerin neler olduğu ile ilgili sorulan sorulara verilen cevaplara bakılarak, bazı ana tema ve alt temalar ele alınmıştır. Bu ana temalar; “Okulun Etkisi”, “Arkadaş/Akran Etkisi”, “Sosyal Çevrenin Etkisi”, “Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisi”, “Ekonomik Durum”, “Madde Kullanımı” ve “Aile Faktörü” şeklinde sıralanabilir. Bu temalara ve alt temalara ait bilgiler aşağıdaki şekilde gibidir:

Şekil 3.1. Çocukların suça sürüklenme nedenlerine dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

3.2.1. Okulun Etkisi : “Bundan Olmaz, Sanayiye Gönder”

Çocuk suçluluğu konusunda yapılan pek çok çalışma incelendiğinde, suçun meydana gelmesinde ya da sonrasında çocuğun tekrar suça sürüklenmekten caymasında etkili olabilecek en önemli faktörlerden birinin, çocuğun sosyalleşmesini etkileyen başat faktörlerden biri olarak değerlendirilen, okul faktörü olduğu görülür. Bu nedenle çalışmada okul faktörü önemsenmiştir ve hem çocuklara hem de ailelere okul hakkında bir takım sorular sorulmuş, elde edilen bilgiler ışığında bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Kimi çocuk için okul, suça sürüklenmekten onu alıkoyan, zamanını okulda geçirdiği için kötü ortamlardan onu uzaklaştıran bir yer olarak görülmektedir.

Bazıları eğer okul olmasaydı zamanlarının çok boş geçebileceğini ve bu sebeple daha çok suç sayılabilecek davranışlarda bulunabileceğini ifade etmiştir. Bu çocuklardan Ç13, okulun kendisi için suça sürüklenmekten geri tutan bir yer olduğunu belirtmiştir. Çocuklardan bazıları da okulda bazı öğretmenlerinin kendilerine nasihatlerde bulunduğunu bazı kötü davranışlardan sakınmaları konusunda onları uyardıklarını bu sebeple okulun, suça sürüklenme noktasında engelleyici bir rolünün olduğunu vurgulamıştır.

“Okul beni suçtan geri çekiyor aslında okula gelmediğimde evde boş duruyorum burada kafam dağılıyor.” (Ç13, K, 18)

“Hocalarla konuşuyoruz filan bazen ders yapmıyoruz konuşuyoruz böyle hocalar uyarıyor da kavga etmeyin şöyle yapın böyle yapın diye. Okulda hocalar iyiye yönlendiriyor.” (Ç7, E,16)

Görüşülen ailelerden bazıları da, çocuklarını yanlış davranıştan uzaklaştırabilecek en önemli faktörlerden birinin okul ve gelecekte meslek sahibi olmaları olduğunu ifade etmişlerdir. A17, çocuğu hırsızlık vakası nedeniyle danışmanlık tedbiri alan bir ailedir. Aile, çocuğunun yaşadığı bu durumdan dolayı ona çok kızgın olduklarını ve okula devam etmesi durumunda düzelebileceğini belirtmiştir.

“Valla bizim çocuk okumuyor yani okuması güzel de okuyamıyor. Hele bana bir gün teşekkür name takdir getirmemiş. Burada sınava kalmış bir sene, ondan sonra çalışacak. Yani adam olmuyor, adam olsaydı okuyacaktı ve düzelecekti.” (A17, E, 59)

Görüşülen çocuklardan bazıları da okulda sorun yaşadıklarını ve bu sorunların onları okuldan soğuttuğunu ve belki de bu sebeple suça sürüklendiklerini bazı gerekçelerle ifade etmişlerdir. Örneğin okulda arkadaşları ile kavga yapması nedeniyle danışmanlık tedbiri alan Ç11, ayrıca daha önce okulda arkadaşları ile birlikte sigara içtiği için disiplin cezası aldığını ve bu durumdan sonra bazı arkadaşları cezalandırılmazken sadece kendisinin cezalandırılmasına çok kızdığını ifade etmiştir. Hak ettiği teşekkür belgesini sırf bu yüzden alamadığı için, annesine mahcup olduğunu, okuldan ve o arkadaşlarından biraz soğuduğunu, belki de kavgayı bu sebeple gerçekleştirdiğine dikkat çekmiştir.

“Sinirlerim bozuldu o kadar çalıştım çabaladım kötü bir şey, zaten takdiri falan virgülle kaçırıyordum annem bir daha teşekkür gelecek diye bekliyordu o gün bir geldi hiçbir şey yok. Bazı arkadaşlarımız vardı onlar da yakalandı ama onlara belge verdiler

haksızlık oldu. Gittik görüştük annemle niye böyle oldu diye, onların dilekçelerine baktık. Onlar dilekçelerinde yanlış ifade kullanmışlar sadece çakmak bulundurmaktan hâlbuki poşetin içinde var gene. Olan gene bize oldu. Soğudum, sonra onlarla çakıştık kavga ettik hep.”(Ç11, K, 17)

Okulda bazı arkadaşlarının işlediği bir hata yüzünden kendisinin de cezalandırıldığını ve şiddete maruz kaldığını, okuldan uzaklaştırıldığını söyleyen Ç4, bu olaydan sonra okuldan soğuduğunu ve okula devam etmediğini, bu durumun da suça sürüklenmesinde etkili olduğuna dikkat çekmiştir.

“Suçta biraz etkiliydi tabii, soğuttu okuldan, gitmek istemiyordum. Çünkü yapmadığım bir suç yüzünden üstüme atılan bir suç yüzünden herkesin içinde okuldan çıkarttılar. Soğudum okuldan gitmek istemedim. Müdürün mesela tavırları çok zoruma gitti. Ben suçsuz olduğumu söylediğim halde okulun ortasında bağılıyor ilk gördüğünde sopa çekti.” (Ç4, E, 16)

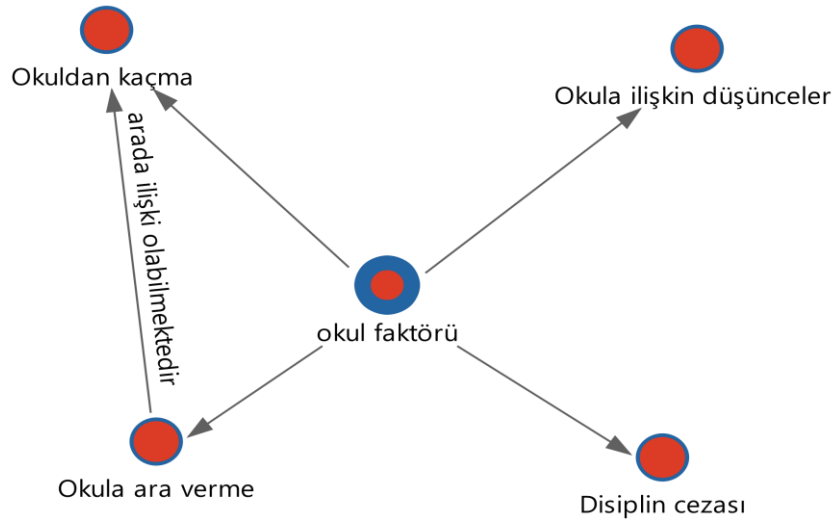
Ç4’ün ailesiyle yapılan görüşmede aile de, bu yaşanan olaydan mağdur olduklarını, çocuklarının okuldan çok soğuduğunu ve devam etmek istemediğini belirtmiştir. Aile eğer okulda bu durum yaşanmasaydı, çocuklarının okula devam edeceğine ve suça sürüklenmeyebileceğine dikkat çekmiştir.

“Çocuğumun yaşı küçüktü ne yapacağımı bilemedim okula devam etti biz okula gittik orda K.K diye bir müdür vardı, sabah götürdüm bizi kapıda çevirdi onu okula alamayız dedi, başka bir okula kaydını alacaksınız dedi. O günden beri bir daha gitmedi. 23 Nisandı günahını almıyorum. Bizi okuldan çevirdi çok zordu keşke alsaydı çocuk zaten isteksizdi öyle bir şeyin içine girdi ama odada çevrilmesi motivasyonunu düşürdü. Arkadaşlarına uydu, sonra hata yaptı” (A4, K, 36)

Görüşülen ailelerden biri de çocuklarının okula devam etmediği için üzgün olduklarını ve bunun sebebinin okuldaki bir öğretmenlerden birinin çocukları hakkında yaptığı kötü bir yorum olduğunu belirtmiştir. Ondan sonra çocuklarının okulu terk edip sanayide çalışmaya başladığını ve hata yaptığını söylemiştir.

“Okula gidiyorsa gitsin hiç bir sıkıntı yok. Hocaya gönderdim işten önce, hoca bundan olmaz sanayiye gönder dedi. Kardeşi var en küçüğü ona iyi dediler ama buna sanayiye götür dediler. O da bıraktı gitti, bunda biraz dinlemelik var. Sonra o yüzden oldu.” (A18, E, 42)

Yukarıdaki, ifadelerden sonra başlık altında ele alınan alt temalarımıza geçebiliriz. Tema ve alt temalarımıza ilişkin şekil aşağıdaki gibidir:

Şekil 3.2. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde okul faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

Okula İlişkin Düşünceler

Çocukların okula ilişkin düşünceleri, okuldaki ilişkilere dair ne düşündükleri kısacası okulun onlar için ne anlam ifade ettiği, önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. “Suçun meydana gelmesinde etkili olabilecek faktörlerden biri nedir?”i araştıran bu çalışmada, çocukların okul ile ilgili düşünceleri merak edilmiş ve bu doğrultuda bir takım sorular sorulmuştur. Okulu orta son sınıfta terk etmiş, ailesinin ekonomik durumu yetersiz olduğundan ve arkadaşları ile yurt içi geziler yapmayı tercih ettiğinden sanayide oto tamirci olarak çalışan Ç5’in, okulun gerekli olduğunu ve okulu terk ettiği için üzgün olduğunu ve desteklendiği takdirde okula devam edebileceğini belirttiğini görüyoruz.

“Çalıştığım işi sevmiyorum keşke okusaydım. Okurken benim derslerim iyiydi. 8. sınıfta yüksek puan alıyordum. Gerekli bir şey. Sürünmüyorsun, milletin işini yapmıyorsun. Ben zaten kendi işimi yapıyorum, milletin işini yapmıyorum da günde iki üç makina atıyorum. Keşke okusaydım. Bana yardımcı olsalar devam ederdim ama geri kim başlayacak sekiz sene olmuş.”(Ç5, E, 17)

Okul, kimi çocuklar için gelecek mesleki beklentisini karşılanması açısından önemli ve gerekli olarak görülmektedir. Bazı çocuklar okulu, rahat bir hayat yaşayabilmek adına hayallerini gerçekleştiren bir araç olarak gördüğünü belirtmişlerdir. Bu çocuklardan Ç11, okulda sıkıldığını, bazı öğretmenlerinin pek verimli olmadığını ve agresif tavırlar sergilediğini ancak yine de okumak istediğini hatta okumaya mecbur olduğunu ve meslek sahibi olmak istediğini ifade etmiştir.

“Çok garip hocalarımız var mesela matematik hocası garip bir hoca. Matematik dersinde toplama çıkarma işliyor sadece yılsonuna kadar onu işliyor, hala da sürekli dört işlem. Sürekli durduk yere bağırıyor da. Ama yani herkesin okuması gerek. Ben zaten mecburum hani bunu istesem de istemesem de bunu yapmak zorundayım zaten hem anneme laf gelmemesi açısından hem ailem için hem de kendim için de bunu okumak zorundayım. Lise bittikten sonra hemen gidip evleneyim falan değilim biraz bizim buradaki kızların kafası öyle oluyor. Çok var öyle yüzük takan gelen mesela ama yok. Elimde bir diplomam olsun, en çok da mesleğim olsun istiyorum. Okuduğum o mesleğim de elimde bulunsun istiyorum.”(Ç11, K, 17)

Okulu çok sevdiğini ve kendi ayakları üzerinde durmak için okuması gerektiğini düşünen hatta staj yaptığı yerlerde çalışan memurlara özendiğini ifade etmiştir. Ayrıca başkalarına ışık olmak istediğini, ailesine yük olmak istemediğini belirten Ç10, bunlara ulaşmak için de okuması gerektiğine yani okulun gerekli olduğuna dikkat çekmiştir.

“Üniversiteyi daha çok düşünüyorum. Okulu seviyorum, sonuçta okumadan daha farklı olacak en azından okuyup bir şey olabilirim. Ailemin eline bakmaktansa kendi ayaklarımda durmak, hayatımı kurmak daha iyi olur en azından mesleğim elimde olsun evlensem de kariyer peşindeyim. Hocalarla bu konuyu konuşuyoruz üniversite olmazsa tekrar hazırlanırım peşini bırakmam. Garsonluğu çok seviyorum, ulaştırma bölümünde okuyorum. Kargoculuğa şimdi daha çok heves ediyorum, işleri çok hoşuma gidiyor. Memurlara da çok özeniyorum. Tekniklerini gösteriyorlar okusam memur olsam en azından işim belli olur, gideceğim yer belli olur. İnsanların dertlerine derman olmak daha mantıklı geliyor yani bir ışık olmak daha iyi. Evde kalsam sıkılırım olmaz, insan mecbur çalışmak zorunda. Evlensem iki gün sonra boşanmayacağım belli değil, kocandan sürekli isteyemezsin ailemde ne kadar isteyebilirsin? Onların da borçları var, bir gün olsa bir gün olmayacak yük olarak görebilirsin bazen. Ben fazla bir şey istemem de.” (Ç10, K, 18)

Ç18, 6 yıl önce ülkesinde yaşanan savaş nedeniyle Konya’ya göç eden ve birkaç akrabasıyla birlikte aynı mahallede yaşayan, Türkiye’yi ve Türkleri çok sevdiğini, savaşın bitmesi durumunda bile artık ülkesine dönmek istemediğini belirtmiştir. Türkiye’ye geldikten sonra okula giden ancak okuldaki bazı sorunlar nedeniyle okulu terk eden Ç18 de güzel bir meslek sahibi olmak için okumak istediğine, ancak dil problemi yaşayabileceği için bunu yapamayacağına dikkat çekmiştir.

“Okumak isterdim ama ben bir şey olamam zaten. Öyle düşünüyorum. Kendi memleketim değil ki, beni burada illa zorla

konuşturacaksın. Kendi memleketimde değilim. Türkçeyi bile bilmiyorum. Okuma yazmam yok.” (18, E, 18)

Bazı ocuklarla yapılan görüşmelerde ise, okuldan pek verim alamadıklarını, okulu çok sevmediklerini ve hatta gerekli olduğunu düşünmediklerini görüyoruz. Örneğin; okuldan pek verim almadığını, kitap okumayı dahi ilkin sevmediğini ancak daha sonra okul hocasının zorunlu tutması sebebiyle bazı kitaplarla tanışıp kitap okumayı sevdiğini söyleyen 12, okuldan verim almasa da artık tek varlıklarının kitapları olduğuna dikkat çekmiştir.

“Dinlemediğimden değil okuldan pek verim almıyorum. Normalde kitap okumayı sevmiyorum. Ali ata bak kitabını bile sevmiyordum. 6. ve 7. Sınıflarda yle bir kitabı aldım elime arkadaşlarım tavsiye ettiler. Aşkın Gözyaşları Yağmur gibi. Heveslenmiştim okudum çok dini şeyler ierince baydı yarısında bıraktım. Lise döneminde de kitap okumuyordum neredeyse hiç okumadım. Ama geçen sene tarih hocamızın zorla okuttuğu zorla derken bundan size soru soracağım dediği kitabı okudum. Sarıkamış ve Günbatımı kitaplarını okutmuştu. Ve ben ilk defa hala hatırlarsam böyle şey olacağım sözler beyitler. Eşhara okarları ok değil onlar dedenin saçları, diye bir sözü vardı hatta. O szn etkisinden çıkamadım daha sonra onun gibi kitaplar aradım. Ansiklopedi gibi kitaplar vardı onlar da baydı. Sonra arkadaşlardan aldım okudum sevmeye başladım. Bir yıldır varım yoğum kitaplarım.” (12, K, 17)

17 de, okumanın gerekli olduğunu ancak okulu pek sevmediğini ve okuldaki küfürlü konuşmalardan rahatsız olduğunu vurgulamıştır.

“Okumak gerekiyor da sevmiyorum okulu. Bizim okul imam hatip olduğu için herkes küfürbaz herkes birbiriyle çıkıyor. Kız erkek arkadaş çok.” (17, E, 14)

Çocukların okula ilişkin görüşlerinden sonra çoğu çocukta görülen sorunlardan biri; okuldan kaçmaktır. Konu hakkında bir sonraki temada katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

Okuldan Kaçma

Çocuklarla ve ailelerle yapılan bazı görüşmelerden sonra çocukların sadece bir kaçı haricinde, okuldan en az bir kereliğine bile olsa, kaçma durumunu gerçekleştiği grlmştir.

Kendisiyle okul rehberlik servisinde görüşülen 15’in, bir müddet sonra ailesiyle görüşme yapmak için iş yerine gidildiğinde, çocuğun okulu terk ettiği ve sanayide babasının yanında çalışmaya başladığı grlmştir. Sebebinin de babası

gibi “usta” olmak istediği olduğu öğrenilmiştir. Ç15 okula devam ederken sık sık okuldan kaçtığını ifade etmiştir.

“Genelde okuldan tek kaçırdım. Kafama esti mi, derslerden sıkıldım mı kaçıyordum, geziyordum.” (Ç15, E, 16)

Çocuklara, okuldan kaçma konusunda kimden etkilendikleri ve genellikle nereye gittikleri sorulduğunda, genellikle arkadaşlarının etkisiyle okuldan kaçtıklarını ve çoğu zaman okuldan kaçtıktan sonra gezmeye, internet kafeye gittiklerini ifade etmişlerdir. Bazı ifadelerle burada yer verecek olursak;

“6 -7 -8 çok defa. Lisede de ortaokulda da kaçtım. Arkadaşlarla geziyorduk ya da eve gidiyordum. Arkadaşlar gel kaçalım şuraya buraya gidelim şunu bunu yapalım derdi, yapardık.”(Ç3, E, 15)

“Okuldan kaçtığım çok olmuştur ya. Kaç defa oldu hatırlamıyorum. Eve geldim başka yere gitmem ki.”(Ç17, E, 14)

“Bi kaç kere kaçtım geçen sene bu sene de kaçtım. İnternet kafeye gittim oyun oynamak için. Arkadaşlarla giderdik oyun oynardık.”(Ç2, E, 15)

Ç2’nin ailesiyle yapılan görüşmede, bu durumun farkında olduğunu ve çocuklarıyla bu konuda tartıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklarının arkadaş seçiminden şikâyetçi olduğunu, hatta okulunu bile değiştirdiklerini eklemişlerdir.

“Arkadaş seçimi hiç iyi değil onun, biz o yüzden eski okuldan teknik liseye nakil yaptırдық, geçen sene kaza yaptı motor kazası, sözümü dinlemedi motoru aldı gitti, beyin ameliyatı falan geçirdi ayağı falan kırıldı. Arkadaş seçimi iyi değildi o yüzden hep okuldan kaçıyorlardı.” (A2, K, 45)

Liseye ilk başladığı dönemlerde arkadaşlarından çok etkilendiği için sık sık okuldan kaçtığını ve gezdiğini, arkadaşları ile bir araya gelerek yemek yiyip sigara içtiklerini ancak daha sonra değişmeye karar verip arkadaşları ile ilişkilerini azalttığını ifade eden Ç13, artık okuldan kaçmadığına dikkat çekmiştir.

“Ben liseye ilk başladığımda her şey laylaylom geliyordu gezip tozlamakla geçiyordu ama lise bir bitince düşündüm bir şeyleri araştırmaya başladım gelecekle ilgili. Dedim, gezmekle tozlamakla bir şey olmayacak dedim kendine çeki düzen ver. Herkes şaşırды o çok değişmiş dediler. Çok arkadaşım vardı beni kötü yola çekiyorlardı. Hadi okuldan kaçalım falan diyorlardı. Onlarla ilk önce irtibatımı kestim zaten bölümüm belli oldu ayrı sınıflardaydık. Biraz daha derslerimle ilgilendim. Bayağı lise birdeyken hep kaçırdım. Kızlarla kaçardık Bosna’ya giderdik, sonra Japon Parkına giderdik bir sürü erkek gelirdi. Erkekler gelince otururduk bizim arkadaş grubumuz

vardı onlar gelirdi hep beraber yemek yedik, konuşurduk, sigara içerdik.” (Ç13, K, 18)

Bazı görüşmelerde okuldan kaçmanın, daha sonrasında okula ara vermeye kadar devam edebileceği görülmüştür. Örneğin, okuldan çok sık kaçtığını hatta derslerinden yarısına girmediğini bu yüzden sınıf tekrarı yaptığını belirten Ç1, genelde “arkadaşlarıyla birlikte” kaçtığına dikkat çekmiştir.

“Kaçtım, çok oldu. Geçen yıl ilk dönem bayağı bi derslerimin yarısına tek giriyordum yarısına gitmiyordum. Devamsızlıktan kaldım. Bu sene tekrar ediyorum. Arkadaşlarımla birlikte kaçardık, geziyorduk ve parkta oturuyorduk.” (Ç1, E, 15)

Ç1’in ailesiyle yapılan görüşmede de, ailenin bu durumdan haberdar olduğu ve bu durumdan şikâyetçi olduklarını, kaçma ve okul ara verme sebebinin de çocuklarının arkadaş çevresi olduğunu belirtmişlerdir.

Başka bir aileyle yapılan bir görüşmeye göre aile, çocuklarının o kadar sık okuldan kaçmasına dayanamayıp, onu okuldan aldıklarını ve açık liseye verdiklerini ifade etmiştir. Aile çocuğunun suça sürüklenmesini okuldan kaçıp arkadaş çevresiyle beraber olmasına bağladıklarına dikkat çekmiştir.

“Okuldan çok kaçardı, nereye gidiyorsun diye sorardım, sokaklarda dolaşıyoruz derdi. Kötü yönlerle gitmezdi yani. En son baktık okumuyor aldık dışarıya verdik açık liseyi dışarıdan okuyor yani. Kaçınca da işte arkadaşlarıyla işte öyle yanlış şeyler yapıyorlardı.” (A16, E, 43)

Ancak okuldan arada bir kaçma durumunun normal gördüğünü belirten bir aile de, çocuğunun yaşı gereği okuldan kaçmasının sorun olmadığını ve okuldan kaçtıktan sonra kötü bir şey yapmadığını ifade etmiştir.

“Okuldan bir arkadaşlarıyla buluşmak için bazen kaçtığı oldu çok fazla değil de birkaç sefer oldu. Ben gayet normal karşılıyorum çünkü gençlikte olan şeyler bunlar. Arkadaşlar toplanıp hadi pasta yemeye gidelim sinemaya gidelim der. Kaçıp da bir agresiflik yapacak şeyi yoktu yani Allah’a çok şükür. Ben kızımı o olaydan bi altı yedi ay çektim, ondan sonra da ben gayet normal gördüm kızımı.”(A11, K, 37)

Bu görüşlerden sonra, okul ara veren ve açık liseden devam eden- etmeyen çocukların okula ilişkin yorumlarına geçilebilir.

Okula Ara Verme

Okul ara verme, çocuğun eğitim hayatının aksaması açısından önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Görüşülen çocuklardan bazıları, çeşitli sebeplerden dolayı okula ara verdiğini ya da tamamen terk ettiğini, bir kaçının da okulu terk ettikten sonra açık liseden eğitimine devam ettiğini görüyoruz.

Ç16 okula ara veren ve daha sonrasında okulu terk eden bir çocuk, ilkin açık liseden devam ettiğini ancak sonrasında onu da bıraktığını belirtmiştir. Ç16, okula ara verme sebebinin de devamsızlıktan kalmasına bağlamıştır.

“Devamsızlıktan kaldım bir daha da yazılmadım. Açıktan okuyordum önceleri mesaj geliyordu telefonuma ama kaç aydır gelmiyor, bilmiyorum ne oldu.”(Ç16, E, 17)

Yıllar önce babasının annesine ihaneti sonucunda anne-babası boşanan ve bu durumdan dolayı annesiyle yaşayıp, babasına kızgın olduğu için babasıyla hiç görüşmeyen Ç19’un ailesi de, çocuklarının okula ara verdiğini belirtmiştir. Bunun sebebini boşanmaya bağlayan aile, çocuklarının boşanma öncesi başarılı biri olduğuna ancak o durumdan sonra okuldaki başarı oranının düştüğüne ve okula ara verdiğine sonradan ise açık liseden devam ettiğine dikkat çekmiştir.

“O yıl bizim boşanma dönemimizdi çocuğum iki puanla sınıfta kaldı gittim müdürle görüştüm dedim ki çocuğum hep takdir teşekkür alırdı boşanma yılına denk geldiği için iki puanla sınıfta kaldı. Dedi ki müdür, onun için iyi olur sınıf tekrarı yapsın. Ama sınıf tekrarı yapmadı lise birde bıraktı. Şu anda açıktan okuyor sınıfını bilmiyorum geçiyor o şekilde gidiyor.” (A19, K, 37)

Görüldüğü üzere okula ara verme sebepleri çocuklarda değişse de sonuç genelde, okulu terk etmeye kadar gidebilmektedir. Okula ara veren ve sonucunda okulu bırakan çocuklara sorulan sorulardan elde edilen ortak cevaba bakıldığında, genel olarak okula karşı bir isteksizlik oluştuğu ve okulu bıraktıktan sonra ailelerinin ve danışmanlık tedbir kararı doğrultusunda aldığı hizmetin etkisiyle, açık liseye devam ettikleri görülmüştür. Ancak bu çocuklardan sadece ikisi geleceğe dair eğitim hayatı konusunda umut taşımakta, geri kalan çocuklar ise okulu bıraktıklarını, artık çalışmaya başladıklarını ve işlerinde ustalaşmayı hedeflediklerini belirtmişlerdir. Özellikle kavga ettiği için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklarda, çoğunun okula ara verdikten sonra daha çok kavgaya yöneldikleri bulgusu elde edilmiştir.

Disiplin Cezası

Okul, çeşitli kurallar barındıran bir kurumdur. Bu kurallar okulda düzeni sağlamayı ve kişiler arsında sorun çıkma ihtimalini azaltmayı hedefler. Görüşme yapılan çocuklardan okulda herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları ve bu durumdan dolayı disiplin cezası alıp almadıkları sorulduğunda çocuklardan bazıları sorun yaşasa da disiplin cezası almadığını bazıları ise daha önce çeşitli sebeplerden dolayı disiplin cezası aldıklarını vurgulamıştır. Örneğin Ç17, daha önce okul dışında bir sınıf arkadaşı ile yaşadığı bir kavgadan dolayı ve okulda yasak olan bir oyunu oynayarak kuralı çiğnediğinden iki kez disiplin cezası aldığını belirtmiştir.

“Ben bir kere kavga etmiştim. Okul dışında kavga ettim ama çocuğun annesi müdürü aramıştı. Çocuk bana laf attı ben de kavga ettim. Bir de diğer okuldayken su savaşı oynadık, müdür yasaklamıştı o oyunu ama biz oynadık. Orda bi disiplin cezası yazdı bir de.” (Ç17, E, 14)

Okulda tütün malzemeleri bulundurduğu için disiplin cezası alan ve aldığı bu ceza sebebiyle hak ettiği belgeyi almadığını belirten Ç11, görüşmede bu durumdan dolayı okul yönetimine kızgın olduğuna değinmiştir.

“Disiplin cezası sadece sigara yüzünden alındı onun dışında yok. Sigara içilmedi hocam sadece arama yapıldı tütün malzemeleri bulundurmaktan okulda içtiğime dair bir şey yok. Bir şey olmadı tutanak tuttular teşekkür alıyordum belge vermediler. Onun dışında annemle görüştüler annem dilekçe imzaladı benim haberim var diye.” (Ç11, K, 17)

Son olarak, Ç8 de okulda daha önce kavga ettiği için uyarı aldığını hatta daha sonra okuldan kovulma cezasına kadar gittiğini eklemiştir. Ç8 hem kavga hem de arkadaşına ait bir cep telefonunu izinsiz ve cezalandırma amacıyla alan bir çocuk. Daha önce de okulda kavga olayını tekrarlaması dikkat çekici olmaktadır.

“Okuldan kovulma cezası vardı. 13-14 falan yaşıyordum. Kavga etmiştim bi kaç kez. Ama yok kovulmadım.” (Ç8, E, 18)

Görüldüğü üzere görüşülen çocuklardan bazıları okul hayatlarında bazen şu an aldıkları tedbir kararına benzer sebepten dolayı bazıları ise farklı sebeplerden dolayı disiplin cezası almıştır. Çocuklar aldıkları cezalardan dolayı genellikle okul yönetimini suçlamakta, aynı sebepten dolayı suçlanabilecek olsa da sadece kendilerine karşı bir cezalandırmanın olmasına kızgın olduklarını belirtmektedirler.

Suçta sürüklenen çocuklar için, okulun ne anlam ifade ettiği, çocukların okula ilişkin değerlendirmeleri, okuldan kaçmaları, okul ara verip vermemeleri ve disiplin cezası alıp almamaları ve ayrıca ailelerinin konu hakkındaki görüşleri, ekolojik sistem yaklaşımı bağlamında durumu değerlendiren bu çalışma açısından, önemli bulgular olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple yukarıdaki bilgilere yer verilmiştir. Bu aşamadan sonra diğer tamamımız olan arkadaş/akran etkisine geçilebilir.

3.2.2. Arkadaş/Akran Etkisi: “Arkadaşları Ne Deseler Hemen Kaniyor”

Çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olabilecek faktörlerin neler olabileceğini araştıran hemen her çalışmanın ortak yanı, suça sürüklenmede arkadaş etkisinin yadsınamaz olduğu gerçeğidir. Suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklara sorulan sorulardan arkadaş etkisinin olup olmadığını yorumlayabilmek adına bir takım sorular sorulmuştur. Çocuklara arkadaşları ile ilişkilerinin nasıl olduğu, yakın arkadaşlarının olup olmadığı, birlikte genellikle neler yaptıkları, nerelere gittikleri, arkadaşları içerisinde suça sürüklenen ya da aralarında herhangi bir tedbir kararı alanın olup olmadığı, madde kullananların olup olmadığı sorulmuştur. Ayrıca ailelerin, çocuklarının arkadaşlarını tanıyıp tanımadıkları, onlarla ne kadar vakit geçirdikleri ve çocukları ile arkadaşları arasındaki ilişkiye ne derece müdahale ettikleri, aralarında suça sürüklenmiş kişilerin olup olmadığı, kendisinden etkilendiğini düşündükleri arkadaşlarının olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olup-olmadıkları merak edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen cevaplar doğrultusunda, bazı alt temalar oluşturulmuştur. Hem çocuklardan hem de ailelerden çoğunlukla, suça sürüklenmekte arkadaş faktörünün yüksek olduğu bilgisi alınmıştır.

Öncelikle çocuklara ve ailelere kendisinden etkilendiği arkadaşlarının olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya bir arkadaşından etkilendiği için ve diğer iki arkadaşının da baskısıyla suça sürüklendiğini ifade eden Ç5’in cevabı aşağıda verilmiştir.

“Bi arkadaşım Ö. diye biri. O arkadaşım şimdi görüşmüyoruz. O arkadaşım beni etkiledi. Ben o gün derse girecektim zil çaldı tam derse giriyordum iki kişi zorla çağırdılar. Tanıdığım için bir iki konuştuk, zaten dersi bölmeye gerek yok girmedim o derse. Öbür derse girecektim o mevzuğu açtılar ben yapmam şöyle böyle derken ben dururum uzakta dedim. Ondan sonra ben derse tam girdim bi çıktım müdür geldi. Ben de yaptım. Ama onlar yüzünden.” (Ç5, E, 17)

Ç5'in ailesiyle de yapılan görüşmede aile, çocuklarının aslında arkadaşlarından etkilendiği için suça sürüklendiğini, arkadaşlarını dinlediğini yoksa öyle bir şey yapmayacağını belirtmiştir. Aile, bu olaydan sonra çocuklarının okulu terk ettiğini ve bir daha okula gitmeyip okumak istemediğini ancak danışmanlık hizmeti etkisiyle okul hayatına açık liseden devam ettiğini belirtirmiştir.

“Musluk olayı suç da, arkadaşları söylemiş. Herkesin söylediğine hemen kanıyor. Beraber okuyorlardı zaten ondan etkilendiği için yaptı bunu, başka sebebi yok. Yapmazdı yoksa. Arkadaşları ne deseler hemen kanıyor. Şimdi okulu açıktan takip ediyor.” (A5, E, 42)

Aile ayrıca, çocuklarının arkadaşları ile dışarıda çok vakit geçirdiğini ve gece geç saatlerde bile eve gelmediğini eklemiştir. Hatta bir kere eve gece bile gelmediğini bu durumdan şikâyetçi olduklarının ama onları dinlemediğini eklemiştir.

“Gelmediği bir gün oldu, geziyorum arkadaşlarla diyor. Sabaha kadar geziyor zaten yoksa gelip yatıyor. Gelmediği de oldu.” (A5, E, 42)

Okulda uyuşturucu madde bulundurduğu ve kullandığı için, ayrıca arkadaşları ile kavga ettiği için danışmanlık tedbiri alan Ç14'ün ailesiyle yapılan görüşmede aile, çocuklarının bu durumunu yakın bir arkadaşına ve teyzelerine bağlamaktadır. Aile, çocuklarının dışarıda gördüğü şeylere özendiğini ve ailesinden yeterince ilgi görmediğini düşündüğü için ve dışarıda para kazanmak için bazı yanlış davranışlarda bulunduğunu da eklemiştir.

“Zaten okul arkadaşlarını söylemiyor okulda arkadaşı varsa yurttan arkadaşı var orda M. diye bir kız varmış, ne yapıyorsa onun ayağında yapıyormuş. Zaten o yönlendirmiş. İlgi görmeyince dışarıda özenerek yapıyorlar o yaptı ben de yapayım der gibisinden babam ilgilenmiyor zaten, dışarıda daha iyi arkadaşla daha iyi yaşıyor diyor. Ayağında ayakkabı güzel, sırtında gocuk güzel diye özeniyorlar. Onlar böyle böyle yapalım para kazanalım diyorlar, onu da bir şey sanıyorlar beraber gidiyorlar. Teyzesi de var zaten o çok etkiledi.” (A14, E, 41)

Birkaç arkadaşı ile beraber bir pazar yerini yakmaları sonucunda pazar alanına ciddi zarar veren ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen Ç15, bu durumun yaşanmasından dolayı kendini suçlu hissettiğini, o gün orada olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ç15, yakın arkadaşlarından etkilendiği için ve onlara hayır diyemediği için bunu yaptığına dikkat çekmiştir.

“Arkadaşlarımın etkisi, bilmiyorum vardır. O gün keşke orada olmasaydım pişmanım, yanlış zamanda yanlış yerde bulunduğum için. Ama işte onlara hayır diyemedim.” (Ç15, E, 16)

Çocuklarının bir arkadaşından etkilendiği için sık sık okuldan kaçtığını, hatta devamsızlık yapma durumunu kurtaramadıkları için çocuklarının lise birinci sınıfı tekrarladığını ve okuldan kaçtıktan sonra suça sürüklendiğini ifade eden bir aile, çocuklarının arkadaşından etkilendiği için yanlış yaptığına dikkat çekmiştir.

“Birinci sınıfta bayağı bir hafta kadar kaçardı okuldan. Biraz arkadaşlarına takılma vardı o yüzden bayağı bir derslerine ara verdi. Son dönemlerde biz biraz üstüne düşsek de son döneme geldiği için bir kurtarma yapamadık. Arkadaşlarından etkilenir kaçardı sonra da o kötü olay oldu işte.” (A1, E, 48)

Ç2 de suça sürüklenme nedenin nedir?, diye sorulduğunda bunu arkadaşlarına bağladığını ifade etmiştir. Ç2, okuldan çıktıktan sonra mahallede bir arkadaşının, annesine küfür ettiğini iddia ederek, onunla kavga ettiğini ve karşı tarafa zarar verdiğini açıklamıştır. Sebebinin de, kavga etmeseydi arkadaşlarının kendisiyle dalga geçebileceğini düşünmesi olduğunu belirtmiştir.

“Arkadaşlarımdan etkilendim çünkü. Benim anneme küfretse ben döverdim dediler. Etmeseydim benimle dalga geçerlerdi. Pişman oldum kavga ettiğim için ama bugün yine küfretse yine döverdim.” (Ç2, E, 15)

Görüşülen ailelerden biri, çocuklarının arkadaş seçiminin kötü olduğunu ve arkadaşlarının onu etkilediğini ancak o yaş grubunda bulunan çocukların çoğunda bu durumun olabildiğini vurgulamıştır.

“Çocuğumun arkadaş seçimi hiç iyi değil, onlardan çok etkileniyor. Hatta o yüzden okul değiştik. Onun yaşındaki çocukların çoğu kavgacı ve bizimkinin başına böyle bir iş geldi, şikâyet ettiler ama genelde böyle. O yaştaki çocuklar böyle. Kavga etmekte birbirlerinden etkileniyorlar.” (A2, K, 45)

Yine başka bir aile, çocuklarının suça sürüklenmesinde arkadaşlarının etkili olduğuna çünkü çocuklarının arkadaşlarına hayır diyemediğine değinmiştir. Aile, bu durum sonrasında çocuklarının okulu da bıraktığını ifade etmiştir.

“Herhalde arkadaşının etkisi var çünkü arkadaşına yok demiyor. Biraz bundan kaybediyor olabilir. O süreçte çocuğum, artık arkadaşlara uydu okumak bile istemedi o dönemler böyleydi. Okulu da bıraktı bir daha gitmedi ben de üzüldüm ama zorlamadım.” (A4, K, 36,)

Görüşme esnasında hırsızlık vakası sebebiyle danışmanlık tedbiri alan Ç18, kendisine, “Sence suça sürüklenmekte etkili olan faktör neydi?” diye sorulduğunda, arkadaşının onu etkilediğini, aslında kendisinin öyle bir şey yapmaya niyetinin olmadığını, olaydan sonra da yine arkadaşının kendisini yakalattığını belirtmiştir. Ç18’in yaşananları anlatırken hala çok kızgın olduğu gözlemlenmiştir.

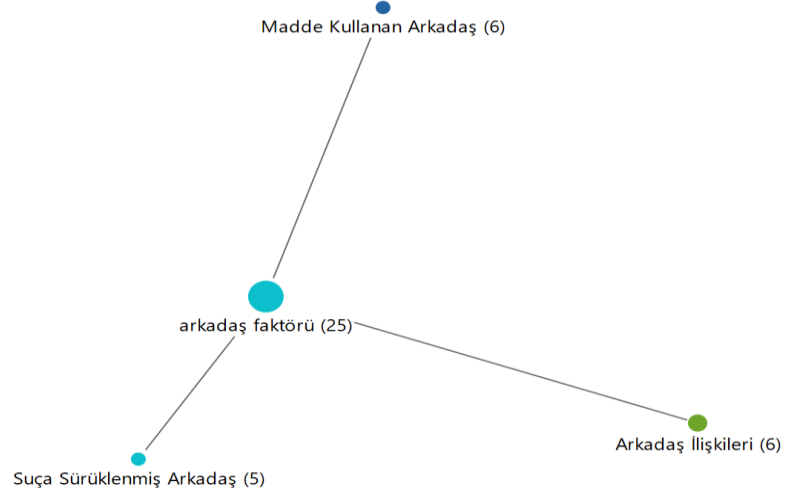
“Beni arkadaşım Y. burda yakalattı zaten yani kendisi yakalattı. Bana dedi gel beraber gidelim dedi, ben de kapıda bekledim o girdi aldı paraları, ordan çıktım. Dedi bir işim var seninle dedi bi baktım polis yanıma geldi. O olmasaydı ben gitmezdim iki olayda da onun yüzünden gittik. Sonra da şikâyet etmedi o yakalandı ya beni de yakalatmak istedi, yakalattı.” (Ç18, E, 18)

Konu hakkında görüşülen ailelerden biri de yine çocuklarının suça sürüklenmesindeki faktörün arkadaş ortamı olduğuna ve arkadaşları olmasaydı çocuklarının öyle bir davranışta bulunmayacağına dikkat çekerek, arkadaşları yüzünden sık sık okuldan kaçan çocuklarının okul başarısının da düştüğüne değinmiştir. Ancak aile, çocuklarının yaşının küçük olduğunu ve ileride yaptığının hata olduğunu anlayacağını da eklemiştir.

“Yaptığı suç tabi arkadaş ortamına uymasa o suçu işleyemez. Okul başarısı iyiydi çalışmadan yüksek notlar alıyordu ama sürekli toplu toplu kaçıyorlardı. Arkadaş ortamı işte. Abla, ama şu şekilde bir şey, yaşı daha küçük yani hani bunu onun ileriye düşünecek bir şekilde hareket yapmaz. Biraz yaşı büyüdükten sonra diyebilir belki keşke onu yapmasaydım diye ama şu anda onu düşünebilecek şeye sahip değil. Arkadaş ortamına takıldığı zaman arkadaş ortamına uyuyor, biraz çok o ortama gidiyordu. Kötü bi alışkanlığı yok da, arkadaş ortamı ister istemez bir kavgaya karışır yani öyle oluyor kendi çocuğumun başında var. Okul dolaylarında oluyor, okulda birbirlerine işte en son saklamaya gerek yok. Konya park barajına gitmişler orda park varmış parka gitmiş okul sırasında bu görmüşler öbür arkadaşı almış bu doğrusu öyle bir ortama karıştı gene yani. Öyle hırsızlık çarpma falan durumu yok yani arkadaş ortamından biraz sadece kavgaya oluyor.” (A16, E, 43)

Suçta sürüklenen çocuklar ve aileleri açısından arkadaş faktörünü anlamaya yönelik bir takım sorulara sorulmuş ve bu soruların sorulardan elde edilen ortak cevaplar sonucunda bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bahsi geçen alt temalar; **arkadaş ilişkileri, suça sürüklenen arkadaş ve madde kullanan arkadaşlardır.** Arkadaş ilişkilerinin nasıl olduğu, birlikte neler yaptıkları, yakın arkadaş grubu içerisinde suça sürüklenen arkadaşlarının olup-olmadığı ve madde kullanan arkadaşın varlığı araştırmanın bulguları açısından önem arz etmektedir. Arkadaş

faktörüne ilişkin tema ve alt temalar aşağıdaki şekilde gibidir (parantez içindeki sayılar ise metinler içerisinde tekrarlanma sayısını göstermektedir) :

Şekil 3.3. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde arkadaş faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

Arkadaş İlişkileri

Çocuklara arkadaşları ile ilişkilerinin nasıl olduğu, yakın arkadaşlarının olup olmadığı ve genellikle birlikte ne kadar vakit geçirdikleri ile nerelere gittikleri, neler yaptıkları şeklinde sorular sorulmuştur. Çocukların bir kısmı, yakın arkadaşlarının olduğunu, onlarla çokça vakit geçirdiklerini ve birlikte genelde gezdiklerini, arkadaşlarını sevdiklerini ifade etmiş, bir kısmı ise pek arkadaşlarının olmadığını, yalnız yaşamayı tercih ettiğini ve arkadaş ortamına pek ihtiyaç duymadığını ifade etmişlerdir.

Görüşülen çocuklardan Ç14, arkadaşlarını çok sevdiğini, ailesinden görmediği yakınlığı arkadaşlarından gördüğünü, onlarla çok vakit geçirdiğini, bazen geç saatlere kadar onlarla birlikte olduğunu ve bu duruma ailesinin müdahale etmesine rağmen devam ettiğini belirtmiştir.

“Ben arkadaşlarımı severim. Yakın birkaç arkadaşım var, onlarla beraber gezeriz, işte kafe mafe gideriz. Onlar beni anlıyor, ailemden daha ilgililer. Bazen eve geç gidiyorum onlarla gezdiğim için, eve gittiğimde annem kızıyor ama arkadaşlarımla ilişkiye karıştırmam. “ (Ç14, K, 17)

Yine arkadaşları ile ilişkilerini çok önemseyen, bütün arkadaşları ile yakın olduğuna değinen, onlarla beraber vakit geçirmekten mutluluk duyan Ç7, genellikle arkadaşları ile beraber gezmeyi tercih ettiğini belirtmektedir.

“Ben bütün arkadaşlarımla yakınım. Her zaman yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmez. Okuldan-mahalleden zaten benim okula gelen arkadaşlarım da mahalleden oluyor. Benim için önemliler. Boş kaldığımızda mesela bir gün bir arkadaşımızın evine gideriz, konuşuruz, çay içeriz bazen ders çalışırız, dışarıya çıkarız sonra gezeriz.” (Ç14, K, 17)

Yakın arkadaşlarının olduğu ve onlarla beraber vakit geçirmeyi sevdiğini ifade eden çocukların yanında Ç12 ve Ç11 gibi arkadaş ortamını pek sevmeyen, arkadaşlarının olmadığını ve yalnızlığı tercih ettiklerini belirten çocuklar da olmaktaydı.

“Benim arkadaşım yok. Yani istesem konuşacağım kişiler var ama ben tercih etmiyorum. Yalnızlığı seviyorum. Ayrıca ben bi başıma değilim ki kendimle baş başayım. Ben kendime yetebiliyorum, dışardan bir arkadaş ihtiyacım yok.” (Ç12, K, 17)

“Öyle çok şey değilim arkadaş ortamını pek istemiyorum. Ama bir şey olduğunda birlikte bir yere gideriz zaten çok fazla görüşemiyoruz. Zaten benim çok fazla insan olsun derdinde de değilim. Çok yakın arkadaşım da yoktur benim, yalnızlığı seviyorum. Herkese her şeyi anlatmak çok şey olduğu için hani gerek yok bence. Bir tane arkadaşım var eski mahallemizden onun da babası vefat etti. Bi onunla oturup kalkıp görüşüyoruz ,sürekli onlarda kalıyorum o bizde kalıyor dışarı çıkarsak alışverişe sinemaya gidiyoruz öyle. Onun dışında sevmiyorum öyle arkadaş falan.” (Ç11, K, 17)

Arkadaş ortamını pek sevmediğini, arkadaş seçiminin önemli olduğunu, bazı arkadaşların insanı kötü davranışa yönlendirebildiğini ve bu yüzden pek arkadaş sahibi olmayı tercih etmediğini belirten Ç10, kötülüğün olması durumunu insanın kendi içinden kaynaklanabileceğine dikkat çekmektedir.

“Arkadaş ortamında tek sıkıntı arkadaşlarını iyi seçememen. Başka bir sıkıntı yok. Biraz da kendinden kaynaklanıyor bir insan sana zorla yaptıramaz, istek yoksa kimse yaptıramaz ama istek varsa engel olamaz. Benim içinde hiç öyle şeyler geçmediği için takıntım olmuyor, ben gereksiz buluyorum arkadaş ortamını falan. Bazı arkadaşlar insanı çok kötü etkiliyor. Ama kendi kendimin hayatını mahvetmeye gerek duymadım.” (Ç10, K, 18)

Ç13, arkadaş seçimine önem verdiğini, arkadaş seçiminde geniş bakmayı seven kişileri tercih ettiğini, çok arkadaşının olmadığını sadece yakın bir arkadaşının olduğunu onunla da çok samimi olduğunu ifade etmiştir.

“Bakış açısına bakarım hani her şeyi laylaylom yapan insanlarla gezmem. Benim konuşacağım kişi geniş açılı olmalı, bana kafa dengi olmalı. Sırrımı tutabilecek bir arkadaşım olmalı. Az arkadaşım var. Diğer arkadaşlarımla da konuşurum da o kadar fazla değil mesela o arkadaşlarımı sadece okulda görüyorum, başka görmüyorum. Ama yakın arkadaşım ile ise çok sıkı fıkıyız.” (Ç13, K, 18)

Görüşülen ailelerden biri de, çocuklarının pek arkadaşının olmadığını ve içine kapanık biri olduğunu ve bu duruma üzüldüğünü ifade etmiştir. Ancak aile, çocuklarının arkadaşlarının olmasını istediğini çünkü çocuklarının, evde ders çalışmak ve kitle iletişim araçları ile vakit geçirmekten başka bir şey yapmadığına dikkat çekmiştir.

“Çocuğum çok içine kapanık, dışarıyla iletişim kurmaz. Yani ben de onun için üzüliyorum yani arkadaşlarıyla gitsin gezsın parka gitsin. Ben de gitsin dışarılarda bir arkadaş ortamı edinsin diye düşünüyorum ama bilmiyorum iyi mi kötü mü ediyorum? Evde daha çok bilgisayar ve telefon, televizyon ders dışında bir şey yok.” (A8, K, 40)

Çocuklar ve aileler için arkadaşlık ilişkilerini ele alan birkaç yorumdan sonra çalışma açısından önemli olan diğer temamıza, suça sürüklenmiş arkadaş temasına geçilebilir.

Suçta Sürüklenmiş Arkadaş

Görüşme yapılan çocuklardan bazılarının suça sürüklenmiş arkadaşlarının olduğu, bazılarının konu hakkında bilgi sahibi olmadığı, bazılarının ise suça sürüklenen yakın arkadaş çevresinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu tema, suça sürüklenen yakın arkadaş çevresinin, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olup olmayacağı yorumuna ulaşılması açısından önemli kabul edilebilir.

Yaşadığı iki ayrı olaydan dolayı hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen Ç18, her iki olayın da sebebinin aynı arkadaşı olduğunu, o arkadaşının daha önce çok defa ceza aldığını yani onun da suça sürüklenmiş biri olduğunu, hatta şu an hapiste olduğunu ve kendisinin yakalanmasında o arkadaşının etkisi olduğunu belirtmiştir. Çocuğun görüşme esnasında hâla çok sinirli olduğu dikkat çekmiştir.

“Benim bir arkadaşım var dedim ya Y. diye. O çok yakalandı. Şimdi de içerde zaten. Gerçi hele bi çıksın! Beni o şikâyet etmedi ama o yakalandı ya, beni de yakalatmak istedi.” (Ç18, E, 18)

Ç18'in ailesiyle yapılan görüşmede de, ailenin yaşanan her iki olaydan dolayı çocuklarının arkadaşını suçladıkları, çocuklarının o arkadaşının etkisiyle suça sürüklendiğini belirtmiştir.

“Okulu da Y. soymuş orada o yokmuş. Y, bu işlere bulaşıyor. Zaten bizimki ne zaman onunla gezdi mi suça sürükleniyor, o çocuktan etkileniyor.” (A18, E, 42)

Yine ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olan en önemli faktörün, çocuklarının arkadaşı olduğunu, o arkadaşının da sürekli suça sürüklendiğini ve çocuklarını kötü etkilediğini belirtmiştir.

“Zaten beraber, o zamanki arkadaşları zaten iyi arkadaşlar değil, hepsi hurda satıyordu. Ama o A. var ya o yaptı. Ne zaman o çocukla takılsa hep kötü oluyordu. Bu çocuk, bizim mahallede oturuyor zaten azcık yukarda. Değişik de bir ailesi var. Hurda satıyor. Kaç kez davalık olmuş hırsızlık yapmış diye. O gün de, benim oğlum diyor anne ben yapmayacaktım ama A. beni zorladı. Birlikte iki tane olaya bulaşmışlar. Okuldaki için de davalık oldu, o hurda arabanın parçalarını gizlice alıp sattıkları için de.” (A4, K, 36)

Ç16, daha önce kavga ettiği için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuk. Görüşme esnasından danışmanlık tedbir kararı yakın zamanda bitmişken tekrar kavgadan dolayı yarın mahkemesinin olduğunu ve bu durumdan dolayı biraz gergin olduğunu, çünkü bu sefer ceza almaktan biraz çekindiğini belirtmiştir. Ç16, her iki olayda da yakın arkadaşları ile kavga ettiğini o arkadaşlarının suça sürüklenen çocuklar olduğunu ve danışmanlık tedbirinden faydalandığını ayrıca yarınki mahkemede o arkadaşlarından iki tanesinin de mahkemesinin olduğunu eklemiştir.

“Önceki kavgaydı, yarın ki de kavga. Mahallede oldu işte, çok sinirlendik daldık birbirimize. Benim kolum kırıldı ama karşı tarafta bayağı şey olmuş. (Bunu biraz alaylı ve gülerek ifade etti.) Biraz korkuyorum ceza alırım mı? diye. Zaten arkadaşlar vardı onların da danışmanlığı var yarınki mahkememde iki kişi var. Onların da mahkemesi var.” (Ç16, E, 17)

Ç20 birkaç arkadaşı ile beraber kamu malına zarar verdiği gerekçesiyle suça sürüklenmiş ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuk. Yaptığı şeyden dolayı pişman olduğunu ancak bunda arkadaşlarının etkisi olduğunu ve içlerinden bir arkadaşının daha önce suça sürüklenmiş biri olduğunu ve diğerlerini de onun etkilediğini ifade etmiştir.

“Arkadaşlarımın etkisi vardır belki bilmiyorum. O gün 4 kişiydik, pişmanım keşke orada olmasaydım ama bizi F. etkiledi. Zaten daha önce de vukuatları vardı. Yapmayalım demiştik ama o yapınca biz de ona uyduk.” (Ç20, E, 17)

Ç20'nin ailesi de olaydan dolayı arkadaşlarını suçlamış, çocuklarının arkadaşlarının suça sürüklenen çocuklardan oluşmasından rahatsız olduklarını ancak çocuklarını uymalarına rağmen kendilerini dinlemediğini belirtmiştir.

“Bizi dinlemedi. O arkadaşlar zaten kötülüğe götürür kendileri gibi dedik olmadı. Onlarla gezer dururdu. Sonunda başını yaktı. Onlarla aynı duruma düştü, o da suçlu oldu işte.” (A20, E, 42)

Çocukların yakın arkadaş çevresinde önemli bir oranının, daha önce herhangi bir sebepten dolayı suça sürüklenmiş arkadaşlarının olduğu görülmüştür. Ancak hepsine burada yer vermek mümkün olmadığından yukarıdaki ifadelere tek yer verilmiştir.

Madde Kullanan Arkadaş

Çocukların yakın arkadaş çevresinde suça sürüklenmiş çocukların olması önemli bir bulgu olarak kabul edilebilir. Ancak en az onun kadar önemli bir diğer konu da çocukların madde kullanıp kullanmama durumudur. Konuya ayrı bir başlıkta yer verilecektir ancak çocukların madde kullanmada en çok etkilendikleri kişilerin, yakın arkadaş çevresinden oluştuğu görüldüğünden, bu konu ayrı bir tema olarak kabul edilmiş ve bu başlık altında ele alınmıştır.

Görüşülen çocuklardan biri, sigarayı pek sevmediğini ancak daha sonra arkadaşlarının içmesi ve aynı sigarayı paylaşarak kendi aralarında kullanması durumunu merak ettiği için sigaraya başladığını ve ne zaman kötü bir şey yaşasa sigara içtiğini ifade etmiştir.

“9. sınıfta falan sigara iğrenç bir şeydi kokusundan falan nefret ederdim. Sonra yaşadığım şeylerden kaynaklı olsa gerek, merak biraz da çünkü o zamanlar içen arkadaşlarım vardı. Bir sigarayı dört beş kişinin döndürdükleri bir şey o kadar mı güzel diye meraktan. Önce içemedim boğuluyordum falan ama sonra canım çekmeye başladı. Bıraktım 3 ay hiç içmedim içmeyeceğim dedim. Sonra bir şey duysam veya bir şey yaşasam diirtü olarak içmek istedim.” (Ç12, K, 17)

Sigara kullandığını ifade eden Ç11, sigaraya başlama faktörünün yakın arkadaş çevresi olduğuna, onlardan görerek etkilendiğine, bırakmaya çalıştığına ancak yapamadığına ve bu sebeple tedavi almayı düşündüğüne dikkat çekmektedir.

“İlk içimim sekizinci sınıfta oldu. Arkadaş ortamından hani öyle oldu öyle sürüklenene sürüklenene gitti bırakamadım zaten. Çok denedim zaten bırakmayı da ama etrafımdaki herkes sürekli içince bırakılmıyor, yani kokusu geliyor, şey oluyor falan bırakamıyorum. Ama onun için de annem doktora götürecektir.” (Ç11, K, 17)

Sigara içen çocukların çoğu, yakın arkadaş çevresinin hepsinin sigara içtiğini kendisinin de onlardan etkilenecek içmeye başladığını ve bırakmadığını belirtmiştir.

“Arkadaşlarımın hepsi içiyor ben de içiyorum. Onlardan gördüm ben de. Önce ailemden çekindim ama içiyorum, istedim ki bırakayım ama zor.” (Ç1, E, 15)

“Arkadaşımdan etkilendim içmeye başladım. Hepsi içiyor zaten bizim okuldakilerin.” (Ç2, E, 15)

Yine ailelerden biri de, çocuklarının kötü alışkanlığı olan arkadaşlarının olduğunu ve çocuklarının sigaraya başlamalarında onların etkisinin olduğunu ifade etmiştir.

“Öyle kavga eden arkadaşı yok da bir tane okula giderken esrar eroin parkta içen arkadaşları vardı ilkokul döneminde. Çocuğum ilkokula giderken onlar ortaokula gidiyordu, şimdi öyle bir arkadaşı yok. Ama sigara içmeye onlardan görerek başladı. Ben kullanıyorum bana anne kullanma o pis şeyi derdi ama sonra kendi de başlamış üzüldüm, kullanma diyorum ama artık yapacak bir şey yok.” (A19, K, 37)

Madde kullanımı hakkında çocuklara ait bazı bilgilere yer verildikten sonra çocukların suça sürüklenmesinde etkili olabilecek faktörler altında değerlendirilebilecek diğer önemli temamız olan, sosyal çevre temasına geçilebilir.

3.2.3. Sosyal Çevre

Çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre, onun kimi zaman yaşam pratiklerinin kimi zaman da düşünsel yapısının şekillenmesinde etkili olabilmektedir. Suça sürüklenme nedenlerini araştıran pek çok çalışma bahsedilen duruma değinmektedir. Bu çalışmada sosyal çevre faktörü araştırılırken bazı etkenler dikkat çekildiğinden tema altında üç ayrı başlığa değinilmiştir. Bunlar; çocuğun komşuluk ve akraba ilişkileri, kültürel çevresi ve yaşadığı yer şeklinde ele alınacaktır. Bu temalar çocukların vermiş olduğu ortak cevaplardan oluşturulmuş ve kendi içerisinde de ayrı temalara ayrılmıştır.

Görüşülen çocuklardan biri, suça sürüklenmesinde etkili olan en önemli şeyi içinde bulunduğu sosyal çevreye bağlamakta ve bu durumu tüm suça sürüklenmiş

çocuklar için genellemektedir. Ayrıca çocuk, evde ailesiyle yaşadığı bir sorundan dolayı evi terk etmiş ve ailesini cezalandırmak için polise ihbarda bulunduktan sonra sevgi evlerinde kalmak istediğini ve eve dönmek istemediğini belirterek bir müddet sevgi evlerinde kalmıştır. Ancak daha sonra sevgi evlerindeki bir takım katı kurallardan sonra tekrar eve dönmek istediği için eve dönmüştür. Sevgi evlerinde kaldığı sürede, oradaki çocukların ve suça sürüklenmiş çocukların ortak özelliğinin, yaşadıklarının tek sebebinin, sosyal çevresi olduğunu düşündüğüne ve bu sebepten dolayı suçlanmamaları gerektiğine dikkat çekmiştir.

“Bir insanın hatasından dolayı oradalar, yani çevrelerinden dolayı, kendi hatalarından dolayı değil. Her insan hata yapar ama onlar başkalarının hatasından dolayı orada kalıyorlar. Hem ceza alan çocuklar hem de oradaki çocuklar değil başkaları suçlu. Orada arada hakaretlere de rastladım, kendi aralarında tartışıyorlar, ben pek hoşlanmadım. Sürekli herkeste kaçma mevzusu vardı zaten sıkılıyorlar birbirlerine giriyorlar.” (Ç10, K, 18)

Uyuşturucu madde kullanma sebebini, içinde bulunduğu sosyal çevreye bağlayan Ç14 de, madde kullanımını önce çevresinde gördüğünü ve özendiği için kullandığını ancak daha sonra bırakmadığını belirtmiştir.

“Çevremde gördüm, nerden göreceğim ki? Gördüm, merak ettim ve başladım ama sonra bırakamadım. Bırakılmıyor ki kolay kolay.” (Ç14, K, 17)

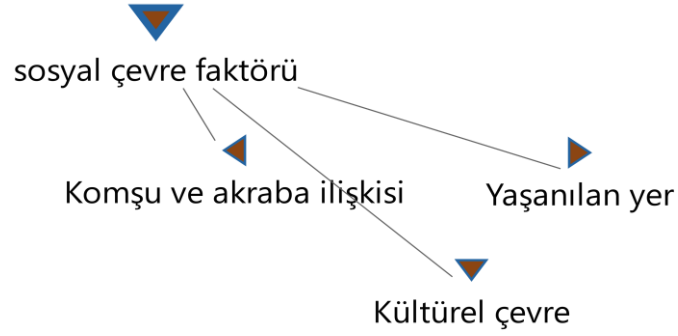
Sadece suça sürüklenmekte değil, bazen madde kullanmaya başlamakta dahi sosyal çevrenin bir etkisinin olabileceği, görüşme yapılan çocuklardan ve ailelerden elde edilen cevaplardan çıkarılmıştır. Örneğin Ç9, sigaraya başlamasını içinde bulunduğu çevreye bağlayan bir çocuk. Bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Çevreme özendim. Dışarıdaki insanlara özendim, içmeye başladım. Sonra saçma olduğunu öğrendim ve bıraktım.” (Ç9, E, 17)

Görüşülen ailelerden biri de, sosyal çevresinden dolayı kendisini baskı altında hissettiğine değinmektedir. Suça sürüklenen çocuğunun olması nedeniyle, çevreden gelen kötü yorumlara canının çok sıkıldığını ve bu durumun, çocuğu ile ilişkisini bile etkilediğini eklemektedir.

“Çevremizin iyi olmadığını düşünüyorum ben. Dedikodu çıkıyor çocuklarımla ilgili olsun bizle ilgili olsun. İnsan her tarafa haber vermekten yoruluyor. Çocuklarımla mı ilgileneyim diğerleriyle mi, insan ister istemez bunalıyor. Çevreden dolayı çocuğunu bile umursamıyorsun bazen.” (A20, E, 42)

Bu ifadelerden sonra alt temalarımıza geçebiliriz. Öncesinde aşağıda sosyal çevre temasına ve bu temaya ait alt temalara ilişkin şekle yer verilmiştir:

Şekil 3.4. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde sosyal çevre faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

Komşu ve Akraba İlişkisi

Çocuğun akrabaları ile ilişkisi, akrabaları arasında suç öyküsünün varlığı, suça sürüklenen çocuğa karşı tavırları merak edildiğinden bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplar neticesinde bu tema oluşturulmuştur. Birkaç aile haricinde, genel olarak, akrabalık ilişkilerinin pek devam etmediği, akrabalar ile nadiren görüşüldüğü, komşular arasında da çok fazla bir iletişimin olmadığı görülmektedir. Çocuklardan çoğu, akrabalarından sadece bir kaçına nadiren gittiklerini, komşularıyla ise sadece gördüklerinde selamlaştıklarını ifade etmiştir. Bunun sebebini ise, hem zamanlarının olmadığına hem de çok fazla yakın ilişkiyi sevmediklerine ve buna gerek olmadığına bağlamaktadırlar. Ayrıca 2 kişi, komşu ve akrabaları içerisinde suçlu bireyin olduğunu belirtmiştir ancak genel olarak çocuklar akraba ve komşuları içerisinde suç öyküsü olan kişilerin olup olmadığını araştırma soruya, “*Bilmiyorum*” şeklinde cevap vermiştir.

Akrabalarından sadece biri ile görüştüğüne ancak komşuları ile pek yakın ilişki kurmamayı tercih ettiğine değinen Ç10, akraba ve komşularla görüşmeyi gereksiz gördüğünü ifade etmiştir.

“Akrabalardan yengemle görüşüyom, komşularla fazla yüz göz olmayı sevmiyom gelirlerse evimize selam veriyom. Bence gerek yok zaten görüşmeye, bu mahalleyi de pek sevmiyom ki zaten.” (Ç10, K, 18)

Komşularıyla ilişkilerinin pek olmadığını şikayetvari bir tarzda belirten Ç1, komşu ve akrabalarıyla aslında görüşmek istediğini ancak kimsenin gelmediğini eklemiştir.

“Komşularımız yok abla taşınalı altı yıl oldu taşındığımızdan beri kimse gelip kapımızı çalmadı. Keşke gelseler ama yok.” (Ç1, E, 15)

Akrabalarından ve komşularından pek gelen gidenlerinin olmadığını, sadece engelli bir amcasının hastane için evlerine uğradığını belirten çocuklardan biri de, bu duruma aslında üzüldüğünü belirtmiştir.

“Amcam sakat, hastaneye geldiği zaman geliyor sadece o kadar. Amcamın engelli koltuk değneği var. Komşularımız da hiç gelmiyorlar. Gelmelerini isterdim üzüliyorum arada.” (Ç6, E, 15)

Ç6’nın ailesi de akrabalarıyla ve komşularıyla pek görüşmediklerini, sebebinin de çocuklarının ders çalışması için pek dışarı çıkmadıkları olduğunu ifade etmiştir. Ancak çocuklarının arada sırada sıkılması sebebiyle sadece bir akrabalarına gittiğini eklemiştir.

“Pek dışarı gitmeyiz çocuklarla sınavlarla ilgilenmeye çalışırız, mesela tek halamlara gideriz, torun var onu sevmeye gideriz. Bu hafta gitmeyelim gelecek hafta gidelim siz dersinize bakın diyoruz. Çocuk, iyice daraldım misafirliğe gidelim dedi geçenlerde, halamın teyzesinin oğluna gittik. Ona telefon ettik onlar bilgisayar ortamı ve saire bir de yaşı biraz ufak da erkek çocuğu olunca telefonun üstüne bi kapandılar geleceğimize yakın ne oldu oğlum, baba bayağı açıldım dedi hadi gidelim dedim.” (A6, E, 57)

Ailelerden biri de yine akraba ve komşularıyla pek yakın bir ilişkilerinin olmadığını, arada gitmek istediklerinde bile çocuklarının gelmek istemediğini, özel günlerde bile onu ikna edemediklerini belirtmiştir.

“Bizimle gezmeye gitmezler bunlar, öyle akrabalara falan bayramlarda bize katılmazlar. Çocuk gelir yemeğini yer, ödevi varsa ödevini yapar, televizyona bakarız, öyle konuşuruz, çay içeriz. Bazen arada sırada pikniğe gidiler o kadar. Başka da birine falan gitme yok.” (A2, K, 45)

Suça sürüklenen iki çocuğu olan ve bunun nedeninin teyzeleri olduğunu ifade eden ailelerden biri, akrabalık ilişkilerinin önemli olduğuna değinmiştir. Aile çocuklarının teyzelerinin de daha önce suç geçmişi olduğuna ve çocuklarının ondan

etkilenerek yanlış şeyler yaptığına değinmiş, çocuklarının açıklarını kapattığı için çocuklarının teyzelerine yakınlaştığına vurgu yapmıştır.

“Teyzesi açıklarını kapattığı için anne gördüler, beni anne görmediler, bir hata yaptıklarında teyzesi bana duyurmadi. Bir teyze anne olarak yavrum kuzum bu yaptığınız yanlış, doğru yola gidin dese bu çocuklar bir daha sapmazlar bir tarafa ama bir şekilde kapattı. Bir yerde bir şey olduyrsa orda arkadaşları varsa da kapattı iyi kötü arkadaşları varsa üstünü kapattığı için onu anne gördüler onun arkasında gitmeye çalıştılar zaten onun çok suçu var ama şimdi çok şükür. Şimdi neyin ne olduğunu öğrendiler yavaş yavaş yuvamıza döndüler.” (A10, K, 40)

Yine görüşülen çocuklardan biri de, pek komşu ve akrabalarıyla görüşmeyi tercih etmediğini belirtmiştir. Çünkü özellikle akrabalarını pek sevmediğini, boşanan anne ve babası için doğru olmayan şeyler söylediklerini ve ikiyüzlü davrandıklarını ifade etmiştir.

“Akrabalarım babaannem mesela sürekli laf yapıyor o dolduruyor bu dolduruyor işte. Yüzümüze gülüyorlar bir şey yok biz gidince sürekli arkamızdan laf yapıyorlar. Bir de annemle babam aynı köydeler o köyde laf dolanıp duruyor. İşte Z. yeniden evlendi Y. evlendi diye bilmem ne. Benim babam da evlendi zaten. Annem şu şekilde evlenmedi, öyle bir girişimi dahi olmadı ben anneme sürekli diyorum anne evlen evlen diye ama evlenmiyor bizim yüzümüzden. Bilmiyorum soğutuyorlar bir şeylerini duydukça soğuyorum akrabalarından. Onların yanına o yüzden gidesim gelmiyor. Yüzümüze gülüp arkamızdan laf çevirdikleri için akrabalara da komşulara da gerek yok.” (Ç11, K, 17)

Çocuklar ve akrabalar için komşu ve akraba ilişkilerinin nasıl olduğuna dair elde edilen bu bulgular verildikten sonra sosyal çevre başlığı altında ele alınan diğer temaya geçilebilir.

Kültürel Çevre

Çocuğun içinde yaşadığı ve sosyalleşmeyi gerçekleştirdiği kültürel çevresi, gerek suçun ortaya çıkmasında gerekse suçlu davranışın ortaya çıkmasının engellenmesinde ya da suç ortaya çıktıktan sonra kişinin yeniden toplumsallaşmasında etkili olabilecek önemli bir alandır. Çocuğun içinde bulunduğu çevreye ait kültürel tutum, merak edildiğinden bir takım sorular sorulmuştu ve sorulardan elde edilen cevaplara genel olarak bakıldığında, aileler ve çocuklar için suçun kültürel bir boyutunun olabileceği bulgusu elde edilmiştir.

Görüşülen ailelerden biri, Türkmen asıllı olup, altı yıl önce Suriye'deki savaş nedeniyle Konya'ya göç etmiş ve burada yaşamaya başlamıştır. Hem Konya'yı hem de Türkiye'yi çok sevdiğini ve buraya alıştıklarını, kendi ülkelerinde her şeyin düzelmesi durumunda bile artık geri dönmeyeceklerini, yakın zamanda vatandaşlık alacaklarını eklemiştir. Aile, Türkiye'de gördüğü cezalandırma sistemini çok eleştirdiğini, kendi kültürlerinde çok büyük suç sayılabilecek bir durumun Türkiye'de pek önemsenmediğini ve Türk ceza sisteminin pek caydırıcı olmadığını ifade etmiştir. Aile, suç ve suçluya karşı bir kültürel yaklaşım farkının olduğuna ve bu durumu eleştirdiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca bazı kültürlerin suç doğurabildiğine vurgu yapmıştır.

“Sebebi caydırıcı bir şeyi yok Suriye’de olsa hapse atarlar döverler. Benim çocuğum çok zoruma gidiyor en kötü şey hırsızlık ama burada serbest gibi iyi bir şey sanki iyi yapmış gibi. Çok kötü bizim için buraya geleli 6 yıl oldu. Hırsız sevmezler bizim orada hırsız çocukta olsa hapse koyarlar döverler. Ben de korkuyorum burada parayla dolaşmaya. Ben Suriye’de iş adamıydım parayla gezerdim burada gezemiyorum. Böyle olursa tabi ki suç büyür, alışır herkes. Kimse korkmuyor ki.” (A18, E, 42)

Yine yıllar önce Van'dan göç ederek Konya'ya yerleşen ailelerden biri de, bazı kültürlerde suç sayılabilecek bir durumun başka kültürlerde sayılamayabileceğine vurgu yaparak, kültürel boyuta dikkat çekmiştir. Aile, çocuklarını kültürel bazı adetlerine göre yetiştirdiğini ve bu yolla onları suça sürüklenmekten geri tutmaya çalıştığını ifade etmiştir.

“Eğer çocuğum kötü şeyler yapsa, ben suç görürüm yapma derim istemiyorum derim. Tek başına arkadaşları ile bir yere gitse ben suç görürüm yapma diyorum, kız çocuğusun cahilsin, bizim adetlerimizde bir şey olduğu için. Bizim âdetimize göre ne suçsa yapma derim, burayı bilmem burası farklı. Adetlerde ne suçsa ben de ona göre her şeyi suç görüyorum. Çocuğumu ona göre yetiştiririm, bir daha da zaten yapmaz.” (A4, K, 36)

Yine kavga nedeniyle ve mala zarar verme nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, durumun yaşanmasında biraz halk arasında söylenen bir sözü hatırlatarak suçun kültürel boyutuna dikkat çekmiştir.

“Mahkeme diyor ki dayacağı ye güzelce sonra otur polis gelsin, senin işini çözsün diyor. Vay aslanım vay ya ben dayak mı yerim ya benim anam ağlayacağına onun anası ağlasın derler Konya’da!” (A6, E, 57)

Kavga nedeniyle danışmanlık tedbiri alan çocuklarının, biraz da haklı bir yönünün olduğunu ileri süren ailelerden biri, çocuklarının kavga etmelerinin sebebinin kendini savunmak olduğunu ve bunu kime sorulursa haklı karşılayabileceğini başkalarının tutumu yoluyla açıklamaya çalışmıştır. Yani aileye göre, kendini savunma amaçlı yapılan bir şey suç olarak değerlendirilmemeli, hiçbir kültür bunu suç olarak görmemelidir.

“Benim çocuğumun kavga ile alakası yok. Ama bir de şu var bu gün kediye bile sıkıştırdığında size çimcik atar değil mi? Şurada biri geçse sarksa biz ne yapacağız elimizi bağlayıp tamam mı diyeceğiz? Bizim erkekliğimize sığar mı? sığmaz! Yani bir toplum içerisinde rencide edilirse bir karşılık verilmek zorunda verilmezse zaten olmaz, bu da suçsa biz bu suçları kabul ediyoruz oğlumun yaşadığı durum bu benim için. Kimse de buna suç dememeli.” (A7, E, 44)

Son olarak, ailesine küfredildiği için kavga ettiğini belirten, çocuklardan biri de yine, kavga etmesinin gerekçesi olarak kültürel çevreye atıfta bulunmuştur. Eğer kavga etmeseydi, haksız bile sayılabileceğini, çünkü yaşadığı toplum içerisinde bu durumun suç kabul edilmeyeceğini aksine doğru bir tutum olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Çocuk, küfre rağmen sessiz kalması durumunda dışlanabileceğini de eklemiştir.

“Kavga ettim ama neden. Aileme küfredildi aileme! Nasıl dururdum. Eğer dursaydım asıl o zaman suçlu olurum. Beni bir daha saymazdı kimse. Aileme küfredeni dövmek suç değil ki. Durup dururken kavga etmedim sonuçta.” (Ç19, E, 16)

Yaşanılan Yer

Oturulan yeri, henüz gelişim döneminde olan bir çocuğun, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olabilecek faktörlerden biri olarak kabul edebiliriz. Bazı çalışmalara bakıldığında, oturulan yer ile suça sürüklenme arasında bir bağlantının olabileceği fikri, temanın oluşmasında etkili olmuştur. Bu nedenle bir takım sorular sorulmuş ve aşağıdaki gibi bir takım bulgular elde edilmiştir.

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen, suça sürüklenmiş çocuklardan biri, uyuşturucu madde kullandığını ve bu maddeye ulaşma noktasında hiç zorluk çekmediğini, çünkü oturdukları yerde bu maddeleri kolayca temin edilebildiğini hatta nerede, kimden, nasıl temin edilebileceğinin orada oturan

herkes tarafından kolayca bilindiğini belirtmiştir. Çocuk ayrıca, oturdukları yerde bu tarz şeylerin zor olmadığını ve normal olduğunu eklemiştir.

“Bu maddeye tanıdığım bir kişiyle ulaştım. O, zaten orada satıyordu ben gidip oradan aldım, zor olmuyor. Konya’nın yarından çoğu o adamdan alır zaten. Bizim orada normal ki, herkes biliyor zaten. Ama artık kullanmıyorum.” (Ç5, E, 17)

Yaşadıkları yeri pek sevmediğini, farklı kültürel çevreye sahip insanların aynı ortamda olmasından rahatsızlık duyduğunu ifade eden ailelerden biri, bu tarz mekânları suçun ortaya çıkma noktasında risk olarak değerlendirmektedir.

“Aslında buradan çok memnun değiliz. Bosna’da karışık oluyor buralar. Öğrenci çok yabancı insanlar çok. Çocukların okullarına iyi, iletişim olarak yakın her yere ama mevki olarak pekiyi değil. Her türlü insan var, suç var yani.” (A13, K, 42)

Yaşadığı yeri pek sevmediğini, farklı kültürden insanların bir arada olduğu ve bu durumu iyi bulmadığını belirten Ç2, kavga etmesinin sebebinin de oturduğu mahallede bulunan ve durduk yere kavga çıkarttıklarını düşündüğü kişilere bağlamaktadır. Bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Bizim orda abdal-cingen filan var iyi bir yer değil, sevmiyorum.(Bunu ifade ederken, suratında iğrenme ve küçümseme ifadesi belirliyordu.) Babam orda görevi var tayini çıktı o yüzden oradayız. Farklı bir yerde oturmak isterdim orayı sevmiyorum iyi değil. Mahallede geçerken durduk yere sataşıyorlar. Kavga ettim ben de.” (Ç2, E, 15)

Ç2’nin ailesiyle yapılan görüşmede de benzer ifadelerle rastlanmıştır. Aile, oturdukları yere yeni taşındıklarını, eski mahallelerini suç açısından pek riskli bulduklarını çünkü orada, bazı siyasi çatışmaların yaşandığını ve uyuşturucu madde üretiminin olduğunu, bu yüzden taşındıklarını ancak çocuklarının etkilenmiş olabileceğini ifade etmiştir. Aile, yeni taşınılan yerden de pek memnun olmadıklarını eklemiştir.

“Yeni taşındık. Oradaki çevre iyi değildi. Her şey vardı uyuşturucu hap map her şey vardı komşularımızın hapse girip çıktıklarını duyuyordum, bahçelerinde kenevir yetiştirdiklerini duyuyordum. Sarçoğulunda sırf doğudan gelmişler o çevreden uzaklaşmak için buraya geldik. Çocuğum ordan etkilenmiş olabilir. Bize karşı çok iyilerdi aileleri anneleri babaları ama çocuğumun yaşitları olsun Türk-Kürt ayrımına gidip siyaset yapıyorlardı. Seçim zamanı falan çok korkuyordum, toplaşıp yürüyorlardı ya onlar bir

yolda yürürse biz başka yoldan geliyorduk, eve gelene kadar stres oluyordum. Burası da iyi değil çok. ” (A2, K, 45)

Hırsızlık vakası nedeniyle ailesiyle iki kez sorun yaşayan ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, yaşadıkları mahallede hırsızlık vakalarının çok olduğunu ve bunun yanında uyuşturucu madde kullanımının da yaygın olduğunu belirtmiştir.

“Bizim mahallede suç çok, bir sürü. Aynı hırsızlıktan var sonra dediğiniz maddeden içiyorlar çok var.” (Ç18, E, 18)

Son olarak görüşülen ailelerden biri de yine, yaşadıkları yerde suça sürüklenen çocukların olduğunu ve çocuklarının bazıları ile yakın arkadaşlık kurduğunu ve özellikle de o kişilerden birinden etkilendiğini, bu sebeple suça sürüklendiğini ifade etmiştir.

“Benim oğlumu A. diye bir arkadaşı var o etkiledi. Komşudur karşıda, orada hemen yanımızda çingen vardı iki tane çocuğu vardı, onlar da öyle. Bizim burada var bi kaç tane işte.” (A4, K, 36)

Çalışmadaki bulgulara bakıldığında sosyal çevre faktörünün suça sürüklenmede etkili olabileceği görülmektedir. Özellikle kültürel etmenler suçun türemesinde ve devam ettirilmesinde kolaylaştırıcı birer etmenler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bir toplumda doğru kabul edilen yanlışların yaygınlığı suç unsurunu doğurabilmektedir. Katılımcıların akraba ve komşu ilişkilerinin zayıflığı göze çarpan başka bir bulgudur. Ayrıca katılımcılardan bazıları oturdukların yerin suç davranışını yaratma açısından riskli olduğuna değinmesi de çalışmadaki diğer önemli bulgu olarak değerlendirilebilir. Bu başlık altında genel birkaç yoruma değinildikten sonra çalışma için önemli bir faktör olan diğer temamıza geçebiliriz.

3.2.4. Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisi: “Sebebi Hep O Diziler”

Kitle iletişim araçları günümüz dünyasında, insanlara düşünme, davranma, inanç ve beklenti yönünde yeni bir yaşam tarzı sunmaktadır. Kişilerin hayatında sıkça yer edinen bu araçlar, onun neyi sevebileceğinden, boş zamanlarında ne yapabileceğine kadar pek çok alanda model oluşturabilmektedir.

Bu konu, çalışmada önemli kabul edildiğinden çocuklara, sosyal medya kullanıp kullanmadıkları, cep telefonu veya tabletlerinin olup olmadığı, kitle iletişim araçları ile ne kadar vakit geçirdikleri, takip ettikleri dizilerin neler olduğu, internete nasıl ulaştıkları, suça sürüklenmelerinde bu araçların ne derece etkili olduğunu

düşündükleri ve onlara göre bu araçlar ile suç arasında nasıl bir ilişkinin olduğu ve benzeri bir takım sorular sorulmuştur. Elde edilen cevaplar doğrultusunda bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalara geçmeden önce de çocuk ve ailelerden, konu hakkında elde edilen bazı genel yorumlara değinilebilir.

Cinsel istismar vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, suça sürüklenme nedenini izlediği dizi ve sosyal medyaya bağlamakta ve konu hakkında annesinin de kendisini uyardığını ancak onu dinlemeyip sonrasında pişman olduğunu eklemektedir.

“Abla sebebi hep o diziler. Annem zaten sosyal medya yüzünden başıma bir şey geleceğini biliyordu kullanma kapat falan diyordu. Keşke dinleseydim” (Ç1, E, 15)

Ayrıca haftada bir kez internet kafeye gittiğini ve en çok izlediği dizilerden birinin “Söz” adlı kahramanlık içerikli dizi olduğunu o dizideki başrolü beğendiğini eklemiştir.

“Haftada bir internet kafeye de gidiyorum. Söz dizisini izliyorum. Orada başrol var “Sarı” diye biri. Hoşuma gidiyor emir veriş tarzı falan izliyorum.” (Ç1, E, 15)

Çocuklardan biri de, internette gördüğü bıçak koleksiyonlarını beğendiğini ve kendisinin de bir bıçak koleksiyonu yaptığını belirtmiştir. Ayrıca medya ve suç arasında bir ilişki olduğuna, insanların internet ortamında gördüğü yanlış şeyleri yaptığını değinmektedir. İzlediği dizideki ana karakterlerinden birini beğendiğini de eklemektedir.

“Suç ve medya arasında ilişki var. Mesela insanlar medyadan gördükleri şeyleri yapmaya çalışıyor, insanlar bıçak satışı falan yapıyor, silah satışı, insanlar bunun dizisini çekiyor. Diziler benim çok ilgimi çekmiyor ama ben de bıçak koleksiyonu yapıyorum. İnternette alıyorum. Ama bi tane internet dizisi var “01”. Orada Özgür var, çok içten ve samimi. Damardan güzel sözleri var. Ana karakterlerden biri.” (Ç3, E, 15)

Yine çocuklardan biri, suç ve medya arasında ilişki olduğunu ifade etmiş ve bunu yakın çevresinden bir örnek vererek açıklamıştır.

“Mesela sen birisiyle konuşuyorsun mesela kızla konuşuyorsun onun sevgilisi filan oluyor onunla atışıyorsun kavga ediyorsun filan. Fotoğraflarına yorum yazıyorlar yalan yanlış bir şey yazınca gene kavga ediyorsun yani kavga edebilirsin sosyal medyadan, benim vardı bi arkadaş.” (Ç7, E, 16)

Benzer bir örneği Ç18 de vermiştir. Ayrıca kendisi de sosyal medyada tanıyıp tartıştığı biriyle adreslerini paylaşp yüz yüze de kavga ettiklerini anlatarak, sosyal medyanın suça sürüklenmekte önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır.

“Şimdi kızla erkek mesela sevgililer onlar ayrılıyor o onunla konuşuyor o da onu seviyor, birbirleriyle konuşuyorlar, kavga yapıyorlar öyle oluyor. Çekemeyenler vardır mesela ben öyle bir kavga yaşadım. Beni çekemeyen bir çocuk vardı, bana mesaj attı küfür etti, çağırdım geldi burda kavga yaptık, o oldu birbirimizin ağzını burnunu kırdık!”(Ç18, E, 18)

Görüşülen çocuklardan biri de, sosyal medya ve internetin öğretici yönüne dikkat çekerek, insanların sosyal medyada gördüğü bazı olumsuz şeyleri öğrendiğini ve yapabildiğini ifade etmiştir. Bunu yaparken de bazen profesyonellerden de suçu yok etme şeklinde bilgi alabildiklerine de değinmiştir.

“Suç ve medya arasında ilişki vardır illaki, yani mesela şimdi her şeyi internetten alabilir ve internetten her şeyi bulabilirsin. İnsanlar internetten okuyup kötü şeyler görebilirler ve kendileri de yapabiliyorlar. Mesela doktorlar yazıyor şöyle yaparlarsa suçla ilgili iz bulamayız, insanlar bunları öğreniyor ve yapıyor.” (Ç13, K, 18)

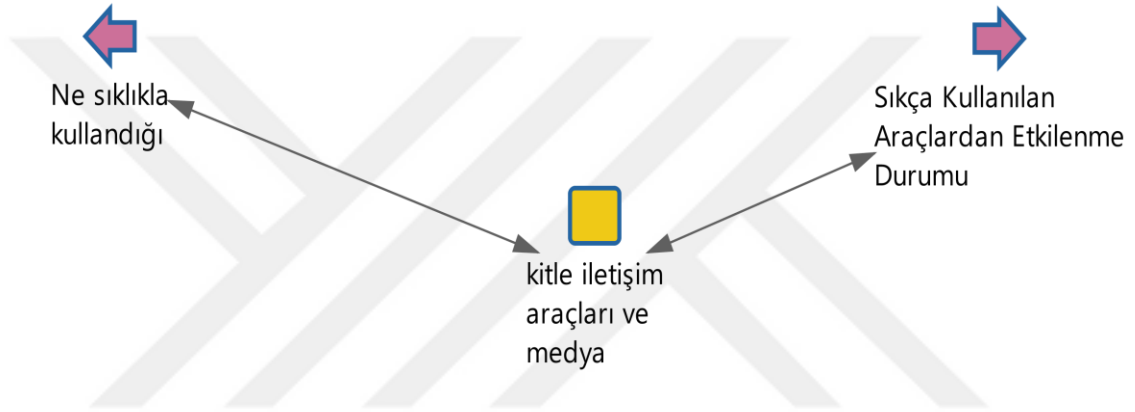
Sosyal medyayı oldukça aktif kullanan hatta kendisine ait bir instagram sayfası ve çokça takipçisi olan bir çocuk da, ismini sevmediği için kendisine ismini soranlara cevap vermediğini çünkü gizemden hoşlanıyor olduğunu ifade etmiştir. Çocuk, kitle iletişim araçları ile suç arasında bir ilişkinin olduğuna ancak kendisinin etkilenmediğine değinmektedir.

“İsmimi sevmiyorum daha doğrusu takma adıyla takılıyorum. Adımı sorsalar bile seni ilgilendirmiyor bunun bir önemi yok diye cevaplar veriyorum. Instagramda bir gökyüzünden not sayfası açtım orada da adımı yaşımı sorduklarında geçiştiriyorum, sadece notlarımı paylaşıyorum. Bilmiyorum. Yani gizemli olmak hoş geliyor ama biraz da ismimi sevmiyorum. Bazıları için suç ve medya ilişkisi vardır. Görüp yanlış olanı yapabiliyor insanlar ama benim için hayır, yok.” (Ç12, K, 17)

Son olarak çocuklardan biri de, izlediği birkaç dizinin daha çok kahramanlık ve savaş içerikli diziler olduğunu çünkü diğer dizileri sıkıcı bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çocuk, kitle iletişim araçları ve medya arasında bir ilişki olduğunu, medya yoluyla insanların birbirlerine müdahale edip, kavga edebildiğini ve kendi çevresinde de buna benzer örnekler olduğunu eklemiştir.

“Bir iki tane dizi var eskiden daha çoktu da şimdi söz var, arka sokaklar var Kurtlar Vadisi, Diriliş Ertuğrul, Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz. Zaman geçirmek için o da arada sırada izliyorum. Diğerleri sıkıcı. Bunlar birinin suç işlemesine etkili olabiliyor, evet. Bazıları var millete sarkıyor bazıları var kafası güzel millete sarkıyor başka bir şeyler daha yapıyor adam öldürüyorlar falan. Vardı eskiden benim öyle tanıdıklarım. Şu an cezaevindeler. Zaten kafası güzel olunca hiç bir şey anlamıyorlar ki.” (Ç5, E, 17)

Bu konu altında daha önce de bahsedildiği üzere “kitle iletişim araçları ve medyayı kullanma sıklığı” ve “bunlardan etkilenme durumunu” ele alan alt temalar elde edilmiştir. Yukarıdaki genel yorumlardan sonra bu temalara da değinilebilir. Öncesinde aşağıda tema ve alt temaları gösteren şekle yer verilecektir:

Şekil 3.5. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde kitle iletişim araçları faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

Ne Sıklıkla Kullandığı

Kitle iletişim araçlarını kullanmak kadar kullanım sıklığı da önemli bir durumdur. Günümüzde çocuk ve yetişkinler zamanının çoğunu bu araçlar ile geçirebilmekte ve bu durum da diğer boş zaman aktivitelerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle görüşme yapılan çocuklara, kitle iletişim araçları ile ne kadar vakit geçirdikleri sorulmuş ve elde edilen cevaplar bu tema altında toplanmıştır. Bu cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Çocuklardan biri, sosyal medya hesaplarından birini sıkça kullandığını, zamanının çoğunu onunla geçirdiğini ifade etmiştir. Sebebinin de sosyal medyadaki takipçi sayılarının çok oluşuna bağlamakta ve bu duruma alıştığını, bundan şikâyetçi olmadığını dile getirmektedir.

“Valla yedi yirmi dört instagramdayım çok mesaj atan oluyor onlarla ilgileniyorum. Kız erkek hepsi var, takipçi çok olduğu için

ondan öyle oluyor. Cevap verene kadar geçiyor çok zaman işte. Yani alıştık artık, napalım, şikâyetçi değilim.” (Ç18, E, 18)

Ç18 ayrıca internet kafeye de her hafta sonu gittiğini, orada arkadaşları ile çokça vakit geçirdiğini eklemiştir.

“Valla arkadaşlarla her hafta gidiyoruz hafta içi gidemiyoruz zaten. Hafta içi çalışıyoruz o yüzden ama hafta sonları gidiyoruz. Oyun oynuyoruz kalıyoruz işte biraz.” (Ç18, E, 18)

Görüşme yapılan çocuklardan biri, babası ve üvey kardeşi (kendisi ile yapılan görüşmede onun kuzeni olduğunu ifade etmişti, ancak aileyle yapılan görüşmede üvey kardeşi olduğu öğrenilmiştir) ile birlikte kendilerine ait bir telefon dükkânında çalışmakta ve okula açık liseden devam etmektedir. Çocuk işi gereği telefonu ile çokça vakit geçirdiğini akşam iş çıkışı da sosyal medya hesapları için tekrar kullandığını yani zamanın çoğunu telefonuyla geçirdiğini ifade etmiştir.

“Telefon biraz fazla kullanıyorum, telefoncuda çalışıyorum lazım oluyor. Kendim için, telefonu iş çıkışı akşam evde 1.5- 2 saat kullanıyorum. Bilgisayar da zaten kontör fatura için. Bazen canım sıkıldığında film falan izliyorum. Zamanım çok geçiyor yani.” (Ç4, E, 16)

Yine çocuklardan biri de, arkadaşları ile internet kafeye sık sık gittiğini ve orada savaş içerikli oyunlar oynadığını belirtmiştir.

“Arkadaşlarla internet kafeye gidiyordum arkadaşlarla ayda iki seferliğine gidiyorduk. Canter oynuyorduk savaş oyunu var.” (Ç8, E, 18)

Görüşme yapılan çocuklardan çoğu aslında arkadaşları ile beraber internet kafeye çok sık olmasa da gittiklerini ve orada genellikle savaş içerikli oyunlar oynadıklarını ifade etmişlerdir. Sebebi sorulduğunda ise arkadaşlarıyla beraber oynamanın daha güzel olduğunu ve savaş oyunlarının daha heyecanlı olduğunu belirtmişlerdir. Bazı çocuklar da cep telefonlarında ve evlerinde internet olmaması nedeniyle sık sık internet kafeye gittiklerini söylemiştir. Ancak hemen her çocuğun, günde en az 2 saat kitle iletişim araçları ile vakit geçirdiği görülmektedir. İnternet imkânı olmayanların da sık sık televizyon izlediği öğrenilmiştir.

Sıkça Kullanılan Araçlardan Etkilenme Durumu

Bu başlık altında aslında en önemli temalardan biri, çocukların sıkça kullandıkları kitle iletişim araçlarından etkilenme durumudur. Çünkü kimi zaman

görülen olumsuz içerikli davranışlar taklit edilmekte ve çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilmektedir. Bu durumun olup-olmadığı merak edildiğinden, çocuklara bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen cevapların bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

Kendilerine ait cep telefonu dükkânı olan ve orada çalışan çocuklardan biri, her gün dükkâna çocukların gelip bazı internet dizileri için kontör yüklediğini belirterek, paralarının olmamasına rağmen yemek paralarını bile bu tarz diziler için harcadıklarına dikkat çekmiştir. Çocuk, bir internet dizisinden bahsederek, o dizinin çocukları suça sürükleyebildiğine ve kendisinin hiç gitmediği bir şehirde bile uyuşturucu maddeye ulaşabileceğine değinmiştir. Bu örnekten yola çıkarak, suça sürüklenmek ile kitle iletişim araçları arasında yakın bir ilişki olduğuna dikkat çekmiştir.

“Tabii bazı dizilerin suçlara şeyi var. Mesela bazı dizilerde şurda burda şu satılıyor diyorlar, izleyenler de nerde satıldığını görüyor. Mesela yeni bir dizi çıkarttılar çok kötü etkisi oluyor. Ben bir bölümünü izledim yasaklanan hiç bir şey yok, küfür-madde içimi-insan öldürme her şey var. Bir de şimdi blue tv ye geçirmişler bir bölümünü izlemek 13 lira. Herkes izliyor, günde belki haftada kaç kişi dükkâna geliyor ona kontör yüklemek için. Önceden bedavaymış şimdi 13 lira. Çok pahalı yemek yiyecekleri parayı ona veriyorlar bağımlı olmuşlar. Adana’da çekiyorlar nerde ne satıyorlar çok açık gösteriyor. Mesela ben hiç Adana’ya gitmedim ama şimdi gitsem nerde, ne uyuşturucu alınır biliyorum, gider alırım.” (Ç4, E, 16)

Okul ortamında bazı arkadaşları ile gerçekleşen kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve daha sonrasında ailesine kızgın olduğu için sevgi evlerinde bir müddet kalan çocuklardan biri, sevgi evinde kalan kız çocuklarını konu alan bir diziyi takip etmektedir. Çocuk, oradaki başrollerden birini kendine yakın hissettiğini ve kendisinden etkilendiğini ifade etmiştir.

“Genellikle “Kanatsız Kuşlar”ı izliyorum. Zeynep’i kendime yakın hissediyorum, onun da ailede genellikle daha iyimser bir tavrı var, gelin gibi davranıyor onun yerinde ben de olsam öyle davranırım. Ondan etkileniyorum açıkçası.” (Ç10, K, 18)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri de, yine daha çok savaş ve çatışma içerikli dizler izlediğini çünkü aksiyon içerikli dizileri sevdiğini ifade etmiştir. Ayrıca internet dizisi olan dizilerden birini örnek vererek, onun çokça izleyicisini olduğunu ve kendisi gibi başka arkadaşlarının da izleyip etkilendiğini eklemiştir.

“Var insanlar medyadan gördükleri şeyleri yapmaya çalışıyor insanlar bıçak satışı, silah satışı falan yapıyor. İnsanlar bunun dizisini çekiyor. Ben Bizim Hikâye, Diriliş Ertuğrul, Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz, 01 var hepsini izliyorum. Mesela “01”de çok kötü şeyler var. Çoğunlukla kötü gösterirler her şeyi, çevresi falan argo konuşmaları küfürleri falan. Orda uyuşturucuya bağımlı olanlar satanlara karşı savaşıyorlar, çatışıyorlar. Daha çok aksiyon sahnelerini seviyorum ben de. Arkadaşlar, herkes de benim gibi izliyor, etkileniyorlar işte.” (Ç3, E, 15)

Görüşme yapılan çocuklardan biri de suç ve kitle iletişim araçları arasında bir ilişki olduğunu yolsuzluk üzerinden açıklamaktadır. Kendisinin de arkadaş çevresinden birilerinin bu durumu yaşadığını ekleyerek sosyal medyanın olumsuz örnek oluşturma özelliğinin olduğuna dikkat çekmiştir.

“İnternet suçu etkiler, internet kullanırsan iyi yerler de var kötü yerler de var. Sosyal medyada falan yolsuzlukla alakalı bir şeyler yapıyorsan girersin nasıl yapılır, bakarsın görürsün. Zaten girenler olmuş. Benim duyduğum var arkadaşlardan.” (Ç6, E, 15)

Yine daha çok savaş içerikli dizi ve filmler izlediğini ve oradaki başkarakterleri kendine yakın hissettiğini belirten çocuklardan biri, o karakterlerden etkilendiğine dikkat çekmektedir.

“Ben “Diriliş Ertuğrul, Savaşçı, Yenilmez” diye bir film var. Diriliş Ertuğrul’da Ertuğrul var kendime yakın hissettiğim. Heyecanlı, iyi kılıç tutuyor, savaşçı. Bi de “Savaşçı” diye bir film var adama savaşçı diyorlar ona benzetirim. Adam kılıç falan kullanıyor. Güçlü olduğu için yakın hissediyorum, etkiliyor.” (Ç2, E, 15)

Çocuklardan biri de, suç ve kitle iletişim araçları arasında ilişki olduğunu belirtmiş ve kendisinin savaş içerikli dizi pek izlemediğini ancak onu izleyen kişilerin bilinçaltını etkileyerek onları suça sürükleyebildiğine değinmiştir.

“Bazen dizilerde savaş filmleri oluyor çok saçma filmler de çıkıyor ben izlemem de, onlar suçta etkili. Yani bilinçaltı yapabilir. Suça sürükleyebilir, bence.” (Ç11, K, 17)

İzlediği dizilerden birindeki başkarakterini kendine yakın hissettiği için sevdiğini belirten çocuklardan biri, kendisi için olmasa da başka insanların suça sürüklenmesinde internetin etkili olduğunu bir örnekle açıklamıştır. Bu örnekte, internet ortamında adam öldürmeyi izleyen birinin bu durumdan etkilenip kendisinin de öyle bir suç işleyebileceğine değinmiştir.

“İnternet suçu etkiler. Yani duyguları bozulabilir, bazı insanlar öldürtür öldürme paylaşırlar ya. Benim karşıma çıkmadı da onun gibi düşünceler çıkıyor ama görmedim şimdiye kadar. İnsan bundan etkilenebilir. Ben “Çukur” izliyorum. Orda “Yamaç” var, bana yakın biri. O normal birisi, babası tarafından istenmiyor. Babası mafyacı, kendisi onu olmak istemiyordu, mafya olmak istemiyordu. Şarkıcı kendisi, sonra babası kalp krizi geçiriyor sonra o da olaya karışıyor, heyecanlı işte.” (Ç8, E, 18)

Görüldüğü üzere çocukların çoğunluğu hem kendileri hem yakın çevresi hem de genellemeler yoluyla başka insanların kitle iletişim araçlarından etkilenerak suça sürüklenebileceğini düşündüklerini belirtmektedirler. Çocukların çoğunluğu sosyal medya araçlarını sıkça kullanmakta ve bu araçlarla uzunca zaman geçirdiklerini belirtmektedirler. Bu başlıktan sonra, önemli kabul edilebilecek ana temalardan, ekonomik durum temasına geçilebilir.

3.2.5. Ekonomik Durum: “Ben Seyyar Ameleyim”

Araştırmada çocuklara ve ailelere, ekonomik durumlarının nasıl olduğuna, bu durumu nasıl değerlendirdiklerine, çocuğun çalışıp çalışmama durumuna, çalışma nedenine ve çalışma ortamının değerlendirilmesine yönelik bir takım sorular sorulmuş ve temalar oluşturulmuştur. Ekonomik faktör konusu, ayrıca aile başlığı altında tekrar ele alınacaktır, ancak burada genel olarak kişilerin ekonomik durumu nasıl değerlendirdiklerine değinilmiştir.

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, çocuklarının suça sürüklenme nedenini, arkadaş çevresi ve ekonomik faktöre bağlamaktadır. Çocuklarının bir takım isteklerini karşılayamadığını belirten aile, bu durumun çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olabileceğine değinmektedir.

“Arkadaşlara uydu bir ikincisi parasız kaldı. Ben öyle düşünüyorum çünkü o dönemlerde havuz açıldı, bana sürekli para ver diyordu oğlum. O zamanlar 25 ya da 50 TL. Arkadaşlarımın hepsi gidiyor, ben havuza gideceğim diyordu. Bende yoktu mesela veremiyordum. Yani ben diyorum para başka bir şey değil.” (A4, K, 36)

Ailelerden bir diğeri de yine, çocuklarının suça sürüklenmesinde ekonomik faktörlerin etkili olduğunu, durumlarının düzelmesiyle ve çocuklarının okula devam etmediği için düzenli bir geliri olan bir işte çalışmaya başlamasıyla bir daha hata

yapmayacağını ifade ederek, ekonomik yetersizliğin suça sürüklenmekte etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

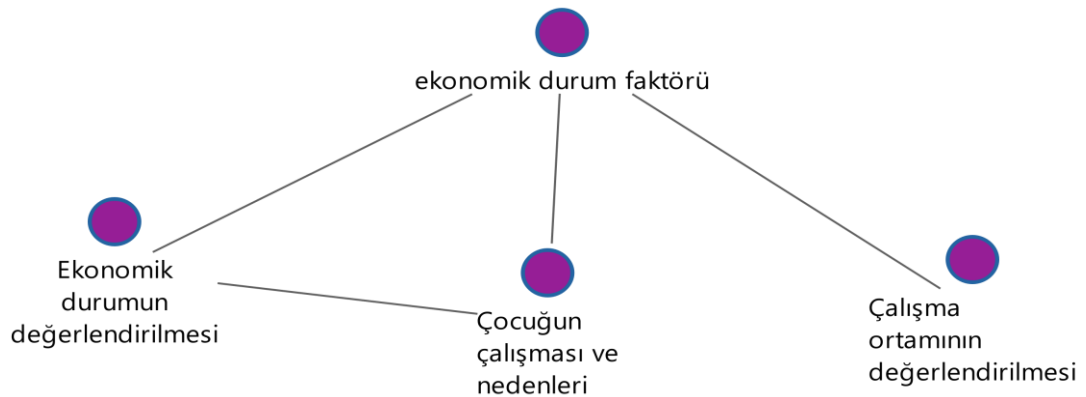
“Çocuğum hata yapmaz düzgün bir işe girmeden. Dediğim gibi oğlum okulu bıraktı açıktan okuyor. Para vermediler iş yerinde diyor. Bunun istediği meslek kaynak, ben gönderdim, ben diyor 2000 liradan fazla maaş isterim diyor. Onlar 1500 veririm diyor, o da gitmiyor. Bir işe girmesi lazım başka türlü hata olmaz.” (A5, E, 42)

Görüşülen çocuklardan biri de suça sürüklenme ile ekonomik durum arasında ilişkinin olabileceğini ama kendisinin öyle bir durumunun olmadığını, çalışmayı çok sevdiğini, kendisini “seyyar bir amele” olarak adlandırdığını belirterek ekonomik ihtiyaçlardan dolayı çalıştığına dikkat çekmiştir.

“Ben seyyar ameleym. Garsonluk yaptım, düğün salonunda çalıştım, Çelikkayalarda çalıştım, temizlikçi oldum. Yani bir nevi ihtiyaç. Mecburen çalışıyorum.” (Ç12, K, 17)

Yine hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, başta çalışmayı merak ettiği için çalışmaya başladığını ancak daha sonra bırakmak istese de ekonomik durumdan dolayı çalışmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Çocuk suça sürüklenme ile ekonomik faktör arasında bir ilişki olabileceğine ancak kendisini arkadaşının etkilediğini belirtmiştir.

“Çalışmak istedim baktım abim-babam çalışıyor merak ettim gittim çalıştım, hiç iyi bir şey değilmiş onu öğrendim. Çalışınca insan kendini acayip hissediyor, ben gezmeye alıştığım için çalıştım çalıştım ondan sonra zaten işi bırakamadım, mecburuz. Bizim durumumuz iyi bence suç yoksullarda olur ama benimki değil benim, dediğim gibi sebebi Y.” (Ç18, E, 18)

Şekil 3.6. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde ekonomik durum faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar.

Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi

Çocuk ve ailelerin ekonomik durumları hakkında ne düşündükleri çalışma açısından önemli kabul edilmiş ve kişilerden ekonomik durumlarını değerlendirecek olduklarında, neler söyleyebilecekleri sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar değişmekte kimi ekonomik durumlarını yeterli bulduğunu, kimi yetersiz bulduğunu kimi ise idare edebildiğini ifade etmiştir. Bu nedenle konu hakkında sadece dikkat çeken bazı kısa yorumlara yer verilecek ve diğer temaya geçilecektir.

Çocuklardan biri, ekonomik durumlarını değerlendirirken farklı bir ailede doğmak istediğini çünkü ekonomik durumlarının iyi olmaması gerekçesiyle ailesinden az harçlık aldığını belirtmiştir. Ayrıca yeterince parasının olması durumunda, neler yapabileceğinden bahsederek, ekonomik açıdan daha iyi durumda olmayı istediğine değinmiştir.

“Borçlara gidiyor ailemin kazandığı, ben okula yemek getiriyorum evden. Kazandığı para bize çok az yetiyor. Herkes değişik değişik yerken ben onları alamadığım için canım çekiyor. Zengin ailede doğmak isterdim. Her istediğim olurdu. Mesela küçük olsam, oyuncak severim olur, teknolojik aletim olur, okula para götürürüm, her istediğimi yerim. İstedğin yere gidersin. Ben bunları ara sıra yapabiliyorum. Keşke daha iyi olsaydı diyorum.” (Ç6, E, 15)

Suçta sürüklenen çocuklardan biri de ekonomik durumu değerlendirirken, ailesinin kazandığını yeterli bulmadığını bu sebeple okulu terk edip sanayide babasının yanında çalışmaya başladığını belirtmiştir.

“Ailemin kazandığına bakıyorum yok yani yetmiyordu. Ben de okula gidiyordum zaten bırakacaktım, bıraktım ben de babamın yanında işlere bakıyorum. Azdı yani eve gelen ben de çalıştım kazanıyoruz işte biraz daha bi şeyler.” (Ç20)

Suçta sürüklenen bir diğer çocuk da ailesinin maddi durumlarının yetersiz olduğunu ve kendi bir takım ihtiyaçlarını gideremediğini bu sebeple de çalışmaya karar verdiğini ifade etmiştir.

“Ailemin kazandığı yetmiyor ki. Ben de çalışmak istediğim. İşte kendi ihtiyaçlarım var alamıyordu babam. Ben de çalışmaya başladım artık alıyorum sigaramı da diğerlerini de. Artık bazen tatile de gidiyorum. Orada tatilde yapıyorum çalışıyorum da. Bi şeyler satarak kazanıyorum.” (Ç5, E, 17)

Son olarak çocuklardan biri ise ailesinin kazandığı ücret az olsa da bazı lüks ihtiyaçları (kendi deyimiyle) dışında çoğu ihtiyacını karşılayabildiğini belirtmiştir.

“Ailemin kazandığı az, ben okuyorum çalışmıyorum o yüzden. Dediğim gibi az ama lüks ihtiyaçlarım hariç neredeyse alıyorum istediğimi. Bize yetiyor işte.” (Ç14, K, 17)

Temaya ilişkin elde edilen cevaplara genel olarak bakıldığında, maddi durumu iyi aile çocukları haricindeki diğer çocuklar, ailelerinin kazandığı çok olmasa da bir takım ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında maddi durumlarının yeterli olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Çocuğun Çalışması ve Nedenleri

Çocuklarla yapılan görüşmelerde çocukların çoğunun çalıştığı ve okula devam edenlerin okul dışı zamanlarda çalışmaya devam ettiği görülmektedir. Çocuklara neden çalıştıkları ve çalışma ortamını nasıl değerlendirdikleri, kendileri için herhangi bir risk barındırıp-barındırmadığı sorulmuş ve çocuklardan elde edilen bulgular aşağıda ele alınmıştır. Fakat öncesinde çocukların çalıştıkları işlere dair bir tabloya aşağıda yer verilmiştir:

Çizelge 3.4. Çalışan çocukların çalıştığı işlere ait bilgiler.

Sayı	Cinsiyet	Yaş	Meslek
Ç1	E	15	Çalışmıyor (daha önce çeşitli işlerde çalışmış)
Ç2	E	15	Elektrikçi yanında çırak
Ç3	E	15	Garson (çeşitli işlerde çalışmış)
Ç4	E	16	Telefon dükkânında çalışıyor (daha önce hurdacılık)
Ç5	E	17	Sanayide tamirci (çeşitli işlerde çalışmış)
Ç6	E	15	Çalışmıyor (daha önce çeşitli işlerde çalışmış)
Ç7	E	16	Çalışmıyor
Ç8	E	18	Sanayide tamirci
Ç9	E	17	Çalışmıyor
Ç10	K	18	Garson
Ç11	K	17	Pastacı
Ç12	K	17	Garson (çeşitli işlerde çalışmış)
Ç13	K	18	Otelde garson (çeşitli işlerde çalışmış)
Ç14	K	17	Çalışmıyor
Ç15	E	16	Sanayide oto tamirci
Ç16	E	17	Sanayide tamirci
Ç17	E	14	Çalışmıyor
Ç18	E	18	Sanayide ayakkabı tamirci
Ç19	E	16	Sanayide tamirci
Ç20	E	17	Sanayide oto tamirci (çeşitli işlerde çalışmış)

Çocukların 5'i hariç hepsi araştırmanın veri toplama sürecinin gerçekleştirildiği dönemde çalışmaktadır. Çocukların çeşitli işlerde iş deneyimi olsa

da çoğunlukla erkek çocuklar sanayide tamirci, kız çocuklar ise garson olarak çalışmaktadır. Çocuklar özellikle yaz aylarında çalıştığını, okul dönemlerinde ise okul çıkışı ya da hafta sonu çalıştıklarını belirtmişlerdir. Kimi, çalışma nedeninin maddi yetersizlik kimi ise para kazanma isteği olduğunu ifade etmiştir. Çocukların bir kaçı haricinde genel olarak çalıştıkları iş yerlerini kendileri açısından riskli bulmamakta, kazandıkları ücretin küçük bir kısmını tek kendilerine ayırıp geri kalanını ailelerine verdiklerini belirtmektedirler. Yine çocuklardan bir kaçı haricinde genel olarak çalıştıkları işlerden memnun oldukları da ifade edilmiştir.

Görüşülen çocuklardan biri, çalışmaya kendi isteği ile başladığını, kendini geliştirmek istediğini ifade etmiştir. Ailesinin maddi durumunun iyi olması nedeniyle ilkin karşı çıktıklarını ama para kazanmanın güzel olduğunu düşündüğü için çalışmaya devam ettiğini eklemiştir.

“Çalıştım. Ben kendimi geliştirmek istedim. Geçen sene bana çok kızmışlardı “niye çalışıyorsun yetmiyor mu?” diye. Dedemgil falan sorun yapıyorlardı. Ben garsonluk falan yaptım restoranda. Hani “niye çalışıyorsun biz sana bir şeyler veremiyor muyuz?” diyorlardı. Ben kendimi geliştirmek için çalışıyorum, zaten evde oturunca daralıyorum falan ondan önce şeker falan satmaya gidiyordum bayramdan bayrama. Asfora market var ya orda satıyordum. Çalışmak güzel bir şey, kimseye bir şey demeden kendi paranı kazanmak daha güzel bence.” (Ç11, K, 17)

Yine Ç9 da, kendi isteğiyle çalıştığını para kazanmaktan mutluluk duyduğunu ifade eden çocuklardan biri olarak şu şekilde yorum yapmıştır;

“Tatillerde babamın yanında. Sabah 8 akşam 5 çalışırım. Çalışmak iyi bir şey, maddi olarak bana gelir sağlıyor mutlu oluyorum.” (Ç9, E, 17)

Ancak bazı çocuklar da istediği için değil maddi gerekçeler nedeniyle çalıştığını yani biraz da çalışmak zorunda kaldıkları ifade etmişlerdir.

“Ben babamdan farklı bir yerde çalışıyorum. Bizimki küçük bir dükkân yüzlük bi dükkân içinde beş altı kişi çalışıyoruz. Çalışmak zorundayım, başta kendim istiyordum ama sonra bırakmak istedim de işte mecbur.” (Ç18, E, 18)

“Çok işte çalıştım. Mecburen tabi ki, Yani bir nevi ihtiyaç işte.” (Ç12, K, 17)

“Üç ay tatilde çalıştım. Yazları çalışıyorum. Elektrikçide çalıştığım da gene üç ay tatilde çalıştım. Yani meslek öğreniyorum. Hem de ihtiyaçtan.” (Ç1, E, 15)

Görüldüğü üzere çocuklardan bazıları isteyerek bazıları ise zorunluluktan çalıştıklarını ifade etmişti. Bu çocuklardan bir tanesi de çalışmayı sevdiğini fakat bazı istediği şeyleri bu sebeple yapamadığına değinerek çalışma konusunda kararsız kaldığına vurgu yapmıştır.

“Valla gezmekten hoşlanırım başka bir şey yok onu da çalıştığımız için gezemiyoruz hafta sonları. Yani ne bileyim iyi de kötü de.” (Ç18, E, 18)

Çalışma Ortamının Değerlendirilmesi

Çalışma ortamının, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi açısından risk taşımaması önemli bir durumdur. Bazı ortamların çocuğun suç öyküsünün oluşmasında ve sürdürülmesinde etkili olabileceği düşüncesiyle, çocukların çalıştıkları ortamı değerlendirmeleri istenmiştir. Çocuklardan bazıları ortamı sağlıkları açısından olumlu bulmadıklarını dile getirse de genel olarak riskli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu yorumlardan bazılarını aşağıda değinilmiştir.

Sanayide tamirci olarak çalışan ve aynı zamanda hurdacılık yapan çocuklardan biri çalıştığı işi pek sevmediğini, okumak istediğini ve çalıştığı ortamı sağlığı açısından riskli ve başka açılardan (suçlu bireylerin olması ya da suça sürüklenmesinde kendisini etkileyen kimselerin varlığı nedeniyle) riskli bulmadığını da eklemiştir.

“Çalıştığım işi sevmiyorum, keşke okusaydım. Başkasının işini yapmasaydım. Benim derslerim iyiydi 8. Sınıfta. Yüksek puan alıyordum. Şimdi başkasının işini yapıyorum. Çalıştığım yer sanayi. Yani elektrik falan da çarpabilir. Bu açıdan riskli ama başka da yok.” (Ç5, E, 17)

Görüşülen çocuklardan biri de çok çeşitli işlerde çalıştığını en son büyük ve lüks bir otelde garsonluk yaptığını ve bunun için sabah erken saatlerde işe gitmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Çocuk, çalışmayı önce pek istemediğini hatta işe her sabah ağlayarak gittiğini çünkü çalıştığı işin yaşına pek uygun olmadığını vurgulamıştır. Ancak daha sonra işine alıştığını da eklemiştir.

“Ben çok işte çalıştım. Burada R. otelde de çalıştım otel çok büyük iş çaktı. Sabah erken kalkıyordum. Önce çalışmayı aslında hiç istememiştim çok zorlandım ağladım sabahları gitmek istemiyordum diye. Çünkü çok ağır bir iş benim için ama sonradan alıştım evde boş durmaktansa iyidir.” (Ç13, K, 18)

Son olarak görüülen çocuklardan biri de, çalıştığı ortamı sevdiğini ama yaşı gereği biraz riskli bulduğunu belirtmiştir. Sanayide kaynak işinde çalışan çocuk, bazen elektrik ve ateş işlerinin olduğunu ve korktuğunu ancak alışmaya başladığını eklemiştir.

“Ben işimi seviyorum da sevmiyorum da bilmiyorum. Aslında biraza riskli. Kaynak yapmak zor ki. Ateş var elektrik bazen çarpar diye korkuyor insan ama yapacak bi şey yok alışıyorum.” (Ç20, E, 17)

Konu hakkında ailelere de bir takım sorular sorulmuş ve ailelerin çocuklarının çalıştığı işleri riskli bulmadıkları ve çocuklarının çalışmasından memnun oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmadaki çocukların bazıları ekonomik açıdan yoksunluk yaşamadığını belirtse de çoğunluğun ekonomik sıkıntılar yaşadığından bahsetmiştir. Çocukların bir kaçı hariç hepsi çalışmaktadır. Bazı çocuklar, isteyerek çalıştığını belirtse de çoğunluk ekonomik açıdan yaşadıkları yoksunluk nedeniyle çalıştığını belirtmektedir. Yine çalışma ortamını değerlendiren çocuklar, genellikle çalışma ortamının kendileri için risk taşımadığına değinmektedirler. Bu başlıktan sonra, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olabilecek nedenlerden biri olarak görülen diğer bir ana temamız olan, madde kullanımı konusuna geçilebilir.

3.2.6. Madde Kullanımı

Yapılan bir takım çalışmalar, suç davranışının ortaya çıkmasında veya tekrarlanmasında madde kullanımının önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada görüşme yapılan çocuk ve ailelere (çocukları hakkında) madde kullanma durumuna dair bir takım sorular sorulmuş ve çocukların sadece dördü hariç hepsinin sigara kullandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çocuklardan ikisi uyuşturucu madde kullandığını, ikisi de alkol kullandığını belirtmiştir. Burada dikkat çeken önemli bir bulgu ise, çocukların büyük bir çoğunluğunun sigara kullanmaya arkadaşlarından etkilenecek başlamalarıdır. Aynı şekilde uyuşturucu madde ve alkol kullanan çocuklar da öncelikle arkadaş çevrelerinde gördükleri için merak ettiklerini ve kullandıklarını söylemişlerdir.

Ç5, sigara içtiğini ve birkaç sene önce de esrar kullanmaya başladığını ara ara da alkol kullandığını ifade etmiştir. Esrar kullanmaya nasıl başladığı sorulduğunda sigara kullanmadan önce arkadaş ortamında kendisine önce esrar denetildiğini, ardından sigara verildiğini böylece kendisi de alıştığını belirtmiştir. Ancak çocuk,

sigarayı bile kendisine kötü şeyler yaptırabilecek bir şey olarak gördüğünü ve bırakmayı düşündüğünü de eklemiştir.

“Sigara içiyorum. Kötü yola da götürür bırakacağım. Ben esrar kullandım. İlk bir iki sene önce denemiştim. Zaten ben sigaraya başladığımda önce bunu içirdiler arkadaşlar, onu içtim sonra sigaraya başladım. Dört beş kere falan denedim önce.” (Ç5, E, 17)

Ç5’e uyuşturucu maddeye nasıl ulaştığı sorulduğunda, bulundukları mahallede birinin olduğunu ve herkesin de onu bildiğini ondan kolaylıkla sipariş ettiğini belirtmiştir.

“Tanıdığım bir kişiyle. O zaten orada satıyordu ben gidip oradan aldım, bizim orda bilir herkes onu zaten. Konya’nın yaridan çoğu o adamdan alır. Söyledim aldım.” (Ç5, E, 17)

Ç5’in ailesiyle yapılan görüşmede, aile çocuklarının günde iki paket sigara kullandığını ifade etmiş ve bundan rahatsız oldukları gözlemlenmiştir. Ancak çocuklarının uyuşturucu madde kullanmadığını belirtmeleri dikkat çeken önemli bir bulgudur.

“İçiyor dün diyo iki paket bitirdim diyor. Çok içiyor! Başka bi şey yok.” (A5, E, 42)

Görüşme yapılan çocuklardan biri de sigara kullandığını, kullanım miktarını giderek arttırdığını, ilk nasıl kullandığı sorulduğunda, anne ve babasının boşanmasından sonra kullanmaya başladığını ancak daha sonra arttırdığını ifade etmiştir. Çocuk, kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ve aldığı destek sırasında öfke kontrolünün olmadığı gözlemlendiğinden ayrıca psikolog desteği için yönlendirilmiştir. Bu süreçte daha çok içmek istediğini eklemiştir. Ancak çocuk, sigaradan rahatsız olduğunu ve bırakmayı düşündüğünü belirtmiştir. Sigaranın kendisine zarar verdiğine de vurgu yapmıştır.

“İlk annem ve babamın durumundan sonra başladım sonra sonra devam etti işte giderek arttı. Ben de nefret ediyorum hatta bırakmayı istiyorum. Çünkü hem verdiğim para mürşif oluyor hem benim çalıştığım bir işe yaramıyor hem de bedenime zarar veriyor, istemiyorum ama böyle alışkanlık olunca gidiyor. O benim psikolog sürecinde daha çok bilmiyorum ama sürekli arka arkaya yakıyordum salak salak. Çok saçmaydı ama niye içtiğimi bilmiyorum, gerçekten alışkanlık olmuş ya sürekli arıyorum.” (Ç11, K, 17)

Hem sigara hem de uyuşturucu madde kullandığını belirten çocuklardan biri okulda uyuşturucu madde bulundurduğu ve kullandığı için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuk. Çocuk, bunu önce arkadaşından daha sonra ise teyzesinden gördüğü için kullandığını belirtmiştir. Vücudunun pek çok yerinde kesik olan çocuğun madde kullanmaktan rahatsız olduğu gözlemlenmiştir. Kendisi de bırakmak istediğini ifade etmiştir.

“Arkadaştan ve teyzeden işte. Merak ettim kullandım alıştım. Bırakmak isterim de işte zor ki.” (Ç14, K, 17)

Herhangi bir madde kullanmadığını ifade eden çocuklardan biri de bunları gereksiz bulduğuna ve kullanmakla hayatını mahvetmek istemediğine dikkat çekmiştir.

“Benim içinde hiç öyle şeyler geçmediği için takıntım olmuyor. Ben gereksiz buluyorum, kendi kendimin hayatını mahvetmeye gerek duymadım. Ben hiç kullanmadım sigara falan.” (Ç10, K, 18)

Bu ifadelerden sonra çocukların suça sürüklenmelerinde madde kullanımının ne gibi bir etkisinin olabileceği merak edildiğinden suç ve madde kullanma arasında nasıl bir ilişkinin olabileceğine dair bir takım sorular sorulmuştur.

Madde Kullanmanın Etkisi

Çocukların suça sürüklenmeleri ile madde kullanımı arasında bir ilişkinin varlığı merak edildiğinden sorulan sorulara çocuklardan bazıları, durumu genelleştirerek suç ve madde kullanımı arasındaki ilişkiye değinerek açıklamaya çalışmıştır. Ve genellikle, madde kullanımı ile suç arasında bir ilişki olduğunu, madde kullanımının suça sürüklenmekte etkili bir faktör olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu ifadelerden bazılarına bakacak olursak;

“Bunlar etkili olabiliyor. Bazıları var millete sarkıyor bazıları var kafası güzel millete sarkıyor başka bir şeyler daha yapıyor adam öldürüyorlar falan. Eskiden tanıdıklarım vardı öyle. Şu an cezaevindeler. Zaten kafası güzel olunca hiç bir şey anlamıyor ki. Suç işliyor.” (Ç5, E, 17)

Çocuklardan biri madde kullanma ve suç arasında bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşünü, uyuşturucu madde kullanan biri üzerinden örneklendirerek, madde kullanan kişilerin, zamanla satıcılık yaparak suça yönelebileceğine değinmiştir. Ancak kendisi herhangi bir madde kullanmadığı için öyle bir durumunun olmadığına dikkat çekmiştir.

“Suç ile madde kullanma arasında bir ilişki var. Mesela bir insan derdini bir başkasına anlatamazsa dertlendiği zaman daha fazla kullanıyorlar o şeylere gerek duyuyorlar. Suça sürüklenmede etkisi var, kendi halinde tek başına madde kullanmaz zaten onun ortamına göre madde ala ala sonra o da torbacı durumuna düşüyor. O insan seni kullanmaya çalışıyor. Ben saçma bulduğumdan ben de öyle bir durum yok.” (Ç10, K, 18)

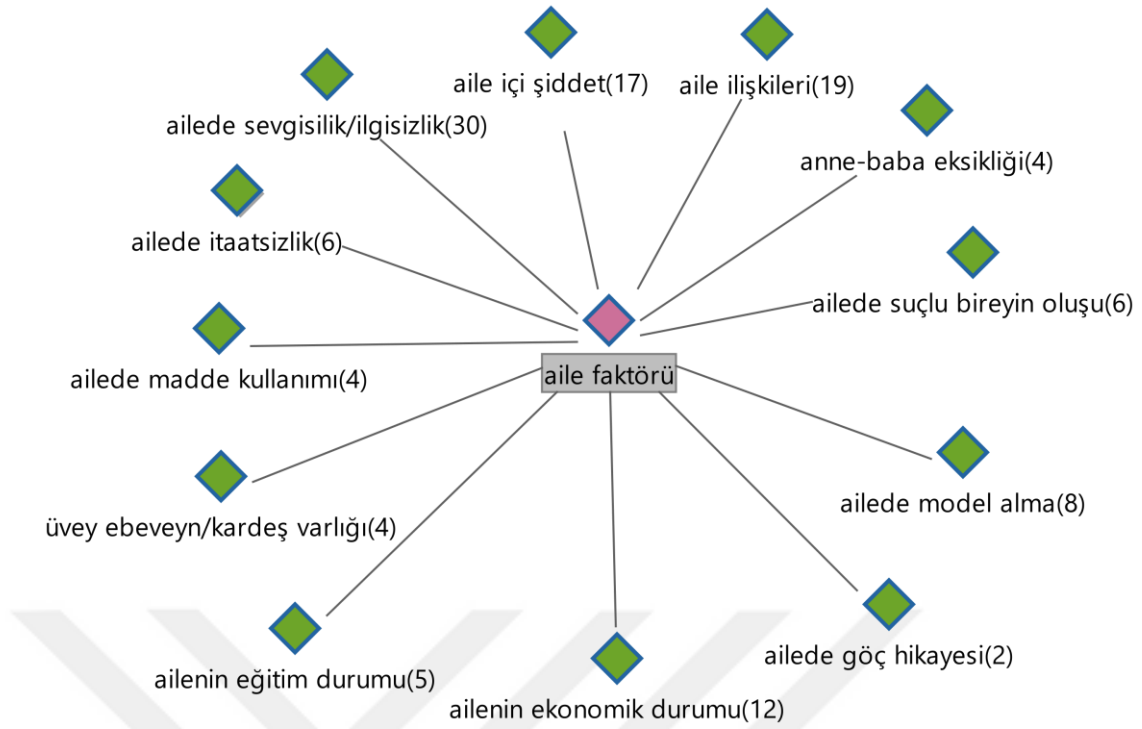
Yine çocuklardan biri de madde kullanımı ile suç arasında bir ilişki olduğunu düşündüğünü bir örnekle açıklamıştır.

“Bence ikisi arasında bir bağ var. Mesela ben bakıyorum, dizilerde o mafya dizilerinde hep kavgaya silah var. İnsanlar da bakıp hevesleniyor güç gösteriyor kavgaya bulaşılıyor.” (Ç14, K, 17)

Çalışmada çocukların hemen hepsinin sigara kullandığı görülmektedir. Çocuklar kendileri için olmasa da genel olarak madde kullanımı ile suça sürüklenme arasında bir ilişki olduğuna değinmektedirler. Bu maddelerin suça sebebiyet verebileceğini ifade etmektedirler. Madde kullanımı ve suç arasındaki ilişkiyi irdeleyen sorulara verilen bu cevaplardan sonra sıra, çalışma açısından çok önemli görülen bir diğer temamız olan “aile” faktörü temasına ve onun alt temalarına geçilebilir.

3.2.7. Aile Faktörü: “Hiç Girmesek Olur Mu Oralara?”

Çalışmanın temel amaçlarından biri, suça sürüklenen çocuklar açısından aile faktörünü değerlendirmek olduğundan, bu başlık en önemli başlıklardan biri olarak değerlendirilebilir. Konuyu daha ayrıntılı irdelemek ve hem çocuklar hem de aile açısından, ailenin önemine değinmek amacıyla, bir takım sorular sorulmuş ve bu sorulardan elde edilen bulgular neticesinde birkaç alt tema oluşturulmuştur. Alt temalar; “Aile İlişkileri”, “Anne-Baba Eksikliği”, “Ailede Sevgi Eksikliği(İlgisizlik)”, “Ailede Suçlu Bireylerin Oluşu”, “Ailede Model Alma”, “Aile İçi Şiddet”, “Ailedeki Göç Hikâyesi”, “Ailenin Eğitim Durumu”, “Ailenin Ekonomik Durumu”, “Üvey Ebeveyn/ Kardeş Varlığı”, “Ailede Madde Kullanımı”, “Ailede İtaatsizlik” şeklinde ele alınacaktır. Bu tema ve alt temalara aşağıdaki şekilde yer verilmiştir:

Şekil 3.7. Çocukların suça sürüklenme nedenlerinde aile faktörüne dair bulguları içeren tema ve alt temalar (ve görüşmede bahsedilme sayısı).

Aile ile ilgili alt temalara geçmeden önce çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olan faktörleri araştırırken, gerek aile gerekse çocuklardan, aile faktörüne ilişkin elde edilen bazı bulgulara değinilebilir.

Hem okuldaki lavaboları söküp çalma hem de mahallelerindeki hurda bir arabaya ait parçaları sahibinden izinsiz satma gerekçesiyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, suça sürüklenmesinde ailesinin etkili olduğunu belirterek, aile içinde yaşanan huzursuz ortamdan etkilenecek bu tür davranışlarda bulunduğu dikkat çekmiştir.

“Bu durumda evet, onlar (ailem) sebep oldu. (Çocuğun bunu söylerken suratında, nefret ve sinirlilik belirtilerinin olduğu gözlemlenmiştir). Bir iki kere kavga ettim suçum yokken onlarla. Sonra da öyle oldu zaten.” (Ç5, E, 17)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede ise aile, çocuklarına karşı ilgili davrandıklarını belirtmiş ve bu durumun tekrar yaşanmaması için çocuklarını çalışmaya zorladıklarını eklemiştir. Bu şekilde çocuklarının düzenli geliri olan bir işe girmesiyle bir daha hata (kendi söylemleri) yapmayacağına inandıklarını eklemiştir.

“Biz ilgilendik sonra da onu işe gönderdik, ondan sonra zorla işe soktuk. Bi daha hata olmasın diye. Zaten düzenli işe girerse bi daha olmaz öyle şeyler.” (A5, E, 42)

Okulda yaşadığı bir kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve sırf ailesini cezalandırmak amacıyla bir müddet sevgi evinde kalmayı tercih eden çocuklardan biri de suça sürüklenmesinde ve sevgi evlerinde kalmasında, ailesinin etkili olduğunu belirtmiştir. Ancak daha sonra durumun farkına vardığını ve ailesiyle aralarındaki sorunların birbirini anlayamamaktan kaynaklandığını düşündüğünü ifade etmiştir.

“Ailemle dargınlıkların, kızgınlıkların etkisi oluyordu, ona bir şey diyemem ama ondan sonra sıkıntı olmadı. O dönem çocukluk dönemi olduğu için doğruyu yanlış ayırt edemiyorsun daha ziyade kendi fikrinde olsun istiyorsun. Onlar bizi anlayamıyor biz onları anlayamıyoruz sıkıntı bundan kaynaklanıyor anlayamıyorsun anlayamayınca daha fazla sıkıntı yaşıyoruz, yanlış anlamakta geçiyor her şey.” (Ç10, K, 18)

Ailelerden biri de çocuklarının suça sürüklendiği dönemde, çocuklarına karşı pek anlayışlı olmadığını, çocuğuna karşı kimi zaman fiziksel kimi zaman psikolojik şiddet uyguladığını ifade etmiştir. Aile, çocuklarının suça sürüklenmesinde başta arkadaşlarını suçladığını bu sebeple arkadaşı ile görüşmeme konusunda çocuklarına baskı kurduğunu ancak daha sonra çocuklarının yaşadığı durumun kendilerinden de kaynaklanabileceğini belirterek suça sürüklenmekte aile faktörüne dikkat çekmektedir.

“O dönemlerde düşünüyorum biraz fazla üstüne gidiyordum, kızırıyordum bağırıyordum, dövüyordum. O çocuğun yanına gitme diyordum gidiyordu istemiyordum ama yani bazen kendimi de suçluyorum.” (A4, K, 36)

Görüşme yapılan başka bir aile de yine çocuklarına karşı suçlayıcı davrandığını ancak bu durumdan dolayı pişmanlık duyduğunu ancak kendilerine engel olamadığını ifade etmiştir.

“Ben kendime sürekli yapmasaydım etmeseydim güler yüzlü davransaydım diyorum ama yapamıyorum. Ben dayanamıyorum. (A2)

Görüşülen çocuklardan biri, suça sürüklendiği dönemde ailesini suçlayan bir tavırla, onlarla bir şey paylaşmadığını çünkü kendisine sürekli bağırarak ve külmeye geçerek ailedeki tutumun burada etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

“Ablamla annenle kesinlikle paylaşmam çünkü bağırip çağırırlar. O dönem de öylelerdi zaten o yüzden.. Öyle oldukları için de paylaşmazdım onlarla. ” (Ç18, E, 18)

Cinsel istismar vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede, çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olan nedenlerin neler olabileceği sorusu aileye sorulmuştur. Aile, bunun nedenlerinden birini kendilerine bağlayabileceğine, çocuklarına karşı yeterince ilgili davranmadığına ve bu durumdan dolayı yanlış yaptıkları konusunda kendilerini sorguladıklarına değinmiştir.

“Şu durumda keşke biraz daha ilgili olsaydım düşündüğüm zamanlar oluyor acaba benim de hatam var mıydı diye.” (A1,E, 48)

Görüşülen çocuklardan biri de suça sürüklenmesinde değil fakat sonrasında ailesinin tutumunu hatalı bulduğuna, ailesinin kendisini değil sosyal çevrelerinin olaya vereceği tepkileri düşündüğü için onlara kızgın olduğuna dikkat çekmiştir.

“Beni değil önce neden yaptın millet sana ne diyecek, elalem bize ne der diye düşünmüyor musun dediler ya! (Bunu söylerken ilkin alaycı bir tavırla güldü ve sonrasında sinirli bir ses tonuyla devam etti. Hala ailesine kızgın olduğu gözlemlendi.) ” (Ç12, K, 17)

Suçta sürüklenen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede yine aile, çocuklarının yaşadığı durumda kendilerinin etkili olduğuna değinmiştir. Anne ile yapılan görüşmede anne, o dönem eşiyle boşandığını ve bu durumu oğlunu çok açıdan olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Anne ayrıca, bu durumdan dolayı çocuğunun normalde iyi giden eğitim hayatını da olumsuz etkilediğini eklemiştir.

“Biz babasıyla boşandık. O yıl bizim boşanma dönemimizdi oğlum iki puanla sınıfta kaldı. Gittim müdürle görüştüm oğlum hep takdir teşekkür alırdı boşanma yılına denk geldiği için iki puanla sınıfta kaldı dedim. Dedi ki müdür onun için iyi olur, sınıf tekrarı yapsın sınıf tekrarı yapmadı lise birde bıraktı. Şu anda açıktan okuyor sınıfını bilmiyorum geçiyor o şekilde gidiyor.” (A19, K, 37)

Uyuşturucu madde kullanma gerekçesiyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olan kişinin teyzeleri olduğunu belirterek aile faktörüne dikkat çekmiştir. Aile, çocuklarının madde kullanmayı ilkin teyzeden ve arkadaşlarından görerek devam ettiğini söyleyerek, teyzeye durumdan dolayı öfke duyduğunu eklemiştir.

“Teyzesi açıklarını kapattığı için anne gördüler beni anne görmediler, bir hata yaptılar mı hep teyze hep teyze. Onlar da demek bizim iyiliğimizi düşünüyor deyip kandılar. Hâlbuki çocuğumu o maddeye alıştıran da teyze oldu. Biz duyuyorduk her akşam değişik adamlar onu evine bırakıyormuş. Benim çocuklarım da yapacak korktuk. Ama çok şükür tanıdılar geldiler.” (A14, E, 41)

Görüşülen çocuklardan biri de suça sürüklenmesinde değil de sonrasında aile faktörünün önemine dikkat çekerek, yaşadığı durumdan dolayı ailesinin kendine kızgın olduğunu ve cezalandırdığını ifade etmiştir. Kendisi de buna çok kızdığı için ailesiyle bir müddet konuşmadığını ve bazı olumsuz şeyler olduğunu ancak bu olumsuz şeylere değinmek istemediğini eklemiştir.

“Tedbir kararları uygulanırken ailenle ilişkim değişti. İlgilenmez oldular keşke yapmasaydın dediler. Kızdıkları için biraz etkilendim. Ben bir süre onlarla konuşmadım. Mahkeme bitinceye kadar yani. Cezalandırdılar. Hiç girmesek olur mu oralara?” (Ç8, E, 18)

Yaşanılan bu deneyim konusunda hem çocuklar hem de aile açısından aile faktörünü ele alan bazı ifadeler genel haliyle yukarıda kısaca ele alınmıştır. Şimdi ise verilen cevaplardan elde edilen alt temalarımızı daha ayrıntılı ele alabiliriz. Bu temalardan ilki, aile içi ilişkilerdir.

Aile İlişkileri

Çocuğun suça sürüklenmesinde aile faktörünü araştıran bu çalışmada, ailenin etkisine değinen yorumlardan bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalara bakıldığında, çocuk ve aileler tarafından ifade edilen aile içi ilişkiler teması, en sık tekrarlanma açısından ikinci sırayı oluşturmaktadır. Yani görüşmeciler tarafından sık tekrarlanan en önemli ikinci ailevi etken, aile içi ilişkilerdir. Bu ilişkilerin sorunlu oluşu, suçun meydana gelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Görüşmeciler ile yapılan görüşmelerde, ailelerin birlikte yaptıkları aktiviteler, nasıl zaman geçirdiklerine dair sorulara genel olarak birlikte ara sıra da olsa pikniğe gittiğini ve genellikle beraber televizyon izlediklerini söylediklerine rastlıyoruz. Bazı ailelerin çocuklarına yakın davrandıkları bazılarının ise sorunlu ilişkiler yaşamaları dolayısıyla pek yakın olmayan ilişki içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Aşağıda bunlardan bazılarına yer verilmiştir.

Sanayide tamirci olarak çalışan ebeveynlerden biri, evde çok otoriter olduğunu ve çocuğunun kendisinden çok çekindiği için pek bir şey anlatmadığını

hatta çocuğuna sigara içmesi durumunu bile kendisine anlatmaması gerektiğini söylemiştir.

“Bana hiç bir şey anlatamaz, çekinir baya mesafem var hiç bir şey anlatmaz sigara içen ben gizli için derim benden gizler.” (A18, E, 42)

Görüşülen ailelerden biri yıllar önce Van’dan göç etmiş ve Konya’ya yerleşmiştir. Aile ile yapılan görüşmede anne, kendi yaşadıkları bölgenin gelenekleri dolayısıyla çocukları ile biraz mesafeli olduklarını, çocuklarının kendileri ile her şeyi paylaşmaktan çekindiğini ifade etmiştir. Bu duruma sigara ile ilgili bir örnek vererek aile içinde biraz mesafeli bir ilişkilerinin olduğuna dikkat çekmiştir.

“Bilmiyorum bana anlatmıyor mesela sigara içtiğini bana hiç bir zaman göstermemiş. Bazen fark ediyorum evin içerisinde rahat içmiyorlar. Bizim doğulularda biraz da disiplin var. Mesela ben şuan kayınvalidemin yanında olmayı seviyorum diyorum ya utanmıyorum, öyle bir yapı içerisindeyiz bizim âdetimizde bu mesela. Oğlum kardeşine gizlice bana bir tane sigara getir diyor, ama benim görmemi istemiyor. Ben biliyorum sigara içtiğini o da biliyor benim bildiğimi. Diğer kardeşleri de öyle bizim âdetimizde böyle rahat anlatmazlar. Biraz mesafe olur.” (A4, K, 36)

Kavga etmesi nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, aile içi ilişkilerini değerlendirirken, anne ve babasından çekindiğini ve bir hata yaptığında azar işitmekten korktuğu için onlara anlatmadığını ama abisiyle paylaşabildiğini belirtmiştir. Aile içinde mesafeli bir ilişkilerinin olduğuna dikkat çekmiştir.

“Annemle babamla rahat konuşamam da abimle konuşurum. Korkuyorum, utaniyorum bazen bir suç işliyorum söyleyemem onlara, mesafe var yani.” (Ç2, E, 15)

Görüşme yapılan ailelerden biri de aile içi ilişkilerini değerlendirirken baba ilişkilerinin iyi olduğuna ve ailede genellikle kendi sözünün geçtiğine ve kendi söylediklerinin uygulandığına vurgu yapmıştır.

“Ailede iyiyiz zaten benim sözüm geçiyor. Ben ne dersem olur çok şükür. Ben desem evet, evet; yok, yok.” (A17, E, 59)

Bu görüşe paralel olarak görüşülen başka bir ailede de baba, aile içi ilişkilerinin iyi oluğunu ve kendi sözünün geçtiğini belirterek aile içi genel aktivitelerini anlatmıştır.

“Benim hanım çocukların elbisesidir ütüsüdür yemektir evde iki tane tavuğum var onlara bakıyor, kızımın iki tane keçisi var

onlarla uğraşır, evin işi ile uğraşır. Boş kaldığımızda köyümüze gideriz. Çocuklar da seviyorlar köyü, orda amcalar halalar dayıları ziyaret ederiz. Bazen çevremizde dostlarımız var, gideriz iyiyiz yani. Tabi ki de benim geçer.” (A7, E, 44)

Başka bir ebeveyn de yine ailede, ilişkilerinin iyi olduğuna değinerek, ailede kendi sözünün geçtiğine ve bu durum içinde yaşadığı toplumun kültürüne uygun olduğuna değinmiştir.

“Biz iyiyiz, ailemiz iyi. Ailede en çok benim lafım geçer, dinlemesini de bilirim. Ama son sözü ben söylerim Türk aile yapısı böyledir.” (A15, E, 39)

Görüşülen ailelerden birinde baba, aile içi ilişkileri değerlendirirken, ailede kadın erkek rollerine kendi bakış açısıyla değinerek, ailede ilişkilerin iyi olduğuna ve kendisinin biraz otoriter olduğuna değinmiştir.

“Biz kuyruğu dik tutarız yani. Aslında iyiyiz, kendi halimizdeyiz ama şimdi hanımlara biraz çok özür dilerim hanımsın da, tahsillileri bilmiyorum ama bizim gibi ilkokul mezunu kadının eline fırsatı verirsen pazarda parayı döker gelir. Aybaşını bulamam gerisini bilmem ben bu kadarını biliyorum tahsillileri bilmem. Şunu alıverim kızıma oğluma derken para bitmiş, aybaşına para yok örneğin. Yenge mesela çalışmıyor ev kadını diyelim harcıyor da harcıyor para vermedin ki sen diyo, aybaşını sen bulacan bakkaldan ekmeği kasaptan eti sen alacan. Herif, misafir geldi şu alınacak şimdi herif yok da bey var. Biraz çerez alsak mandalin, portakal.. Avrat para var mı ben bilmem herifsen al gel der.” (A6, E, 57)

Suçta sürüklenen çocuklardan biri de, aile içi ilişkilerini değerlendirirken, babasının işi gereği kendisini pek görmediğine ve diğer aile üyeleriyle de pek görüşmediğine değinmiştir. Çocuk, aile içi iletişimlerinin pek olmadığına vurgu yapmakta ancak bir sorunlarının olmadığını eklemektedir.

“Birbirimizi çok görmüyoruz zaten ben akşam işten gelip uyuyorum. Babam zaten gececi, çalışıyor bir hafta gece bir hafta gündüz. İyi yani bir sıkıntımız yok.” (Ç16, E, 17)

Bu görüşe paralel olarak çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede baba, mesleği gereği ailesiyle çokça vakit geçiremediğine ve sosyal hayatlarının bu durumdan olumsuz etkilendiğine değinmiştir. Ancak baba, buna rağmen çocukları ile ilgilendiğini düşündüğünü ve aile içi ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiştir.

“Ben 10 seneden beri bekçilik yapıyorum hep ordayım evde akşam oturup çocuğumla konuşamıyoruz sürekli gece ordayım sosyal hayatımız biraz kısıtlı iş yönünden. O yüzden ilgilenmeye ilgileniyorum elimden geldiği kadar çocuklarımla dördüyle de

ilgileniyorum elimden geldiği kadar. Ailemiz iyi, iyiyiz yani.” (A16, E, 43)

Ailelerden biri, aile içi ilişkilerini değerlendirirken çocukları ile birlikte yaptıkları aktivitelere değinmiş ve ilişkilerinin iyi olduğuna vurgu yapmıştır.

“Yemek yeriz çay içeriz beraber televizyon seyrediyoruz yani oğlumla oturup çay içeriz genelde aile olarak iyiyiz.” (A8, K, 40)

Ailelerden biri de, çocuklarının genellikle kendileri ile iletişim kurmadığına daha çok odasında bilgisayar ile vakit geçirdiğine değinerek aile içi ilişkilerinin az iletişime dayandığına vurgu yapmıştır.

“Oturup televizyon izliyoruz birlikte zaten kendi odalarına çekilirler bilgisayarla bilişim bölümünde okuduğu için bayağı yüksek şeyli bir bilgisayar aldı babası ona. Kendi odalarına ikisi genelde oturuyorlar birisi üniversiteye hazırlanıyor işte dersaneye gönderiyoruz onları, çok görmeyiz.” (A3, K, 45)

Aile içi ilişkisini değerlendirmesi istenen çocuklardan biri, babasının annesini defalarca aldatması nedeniyle boşandıklarını ve babası ile pek görüşmediğini ifade etmiştir. Çocuk, babasını pek istemediğini kendisiyle görüşmediğini, babasının bir baba gibi yerine getirilmesi gereken görevleri yerine getirmedeğini vurgulayarak, aile içi ilişkilerinin pekiyi olmadığına ve bir aile gibi olmadıklarına dikkat çekmiştir. Çocuğun babası hakkında konuşurken, hala sinirli ve babasına kızgın olduğu gözlemlenmiştir.

“Babamla zaten görüşmüyorum ne zamandır bir kardeşimi getirip götürüyordu o da son zamanlar kendi gidip gelmeye başladığı için görüşmüyorum. Nedeni yaptığı şeyleri kendi yüzünde görüp iğrenmem. Bir de baba gibi değildi, sürekli başka yerlere giderdi. Biz bir aile gibi değildik zaten. Ben çocukken de çok ayrılıp barışmışlar. Zaten annemi 15-16 kez aldatmış.” (Ç11, K, 17)

Aile içi ilişkilerinin iyi olduğunu belirten çocuklardan biri, anne ve babasının hiç tartışmadıklarını ve iyi bir iletişimlerinin olduğunu ve hayalindeki gibi bir aileye sahip olduğunu vurgulamıştır.

“Hayalimdeki ailedeyim zaten. Annemle babamın hiç kavga ettiğini görmedim. Zaten büyük bir aşkla evlenmişler. Babam anneme çok iyi davranır annem de öyle. Her şey iyi yani.” (Ç13, K, 18)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede ise, anne eşinin işi gereği birlikte pek vakit geçiremediklerine ve görüşebildikleri zamanda genellikle evde beraber vakit geçirdiklerini ifade ederek ilişkilerinin iyi olduğuna değinmiştir.

“Pek öyle vaktimiz olmuyor ki bizim. Genellikle eşim yolda oluyor hafta sonları eğer denk gelir de eve gelirse çoğunlukla evde geçiriyoruz veya alışveriş yapmaya bir yerlere gidiyoruz. İyiyiz. Hep beraber pek bulunamıyoruz açıkçası çoğunlukla evde çocuklarla eşim de geldiği zaman evde geçiririz.” (A13, K, 42)

Görüşülen çocuklardan birinin aile içi ilişkilerini değerlendirmesi istendiğinde çocuk, genellikle yalnız olmaktan hoşlandığını, başka kimseye gerek duymadığını ifade etmiştir. Ayrıca çocuk, ailesinden sadece annesiyle iletişim kurduğunu, babasının dengeli olmadığını düşündüğü için onunla çok görüşmediğini, kardeşi ile de pek iletişim kurmadığını eklemiştir. Çocuk aile içi ilişkilerini değerlendirirken ailede iletişimin pek olmadığına dikkat çekmiştir.

“Geçekten yalnızlığı seviyorum. Sokağa çıktığım anda kulaklığı takıp yürüyorum. Buradan Eyüp Sultan durağına kadar yürüyorum ve kimseyle muhatap değilim. Yalnızlıktan ziyade tek tabancayım diyelim yalnızlık Allah’a mahsustur. Ben yalnız olduğumu düşünmüyorum, kendimleyim baş başayım. Başka kimseye ihtiyaç yok. Evde bir kardeşim var arada o odamın kapısını şiddetle açtığı için çık dışarı diyorum şiddetle. Zaten ailemle çok görüşemiyoruz sadece hafta sonları o da kursa geliyorum, kütüphaneye gidiyorum dışarıdayım. Onlar da. Ama annem, her şeyi dinler hiçbir şeyi saklamam. Azar işiteceğimi bilsem bile her şeyi anlatırım, okuduğum kitapları bile. Annem de sen zaten manyaksın manyak kitapları okuma der. Babamla zorunda olmadığımız sürece konuşmayız. Babamla geçinemiyoruz. Dengesiz bence. Aile ilişkimiz böyle” (Ç12, K, 17)

Ailelerden biri, çocuklarının bazı aile kurallarına uymadığı için aile içinde bazen sorunlar olduğunu ifade etmiştir. Aile, çocuklarını korumak amacıyla bazen kural koyduğunu ancak çocuklarının kendilerini anlamayıp bu durumdan dolayı aile içinde gerginliklerin olduğunu eklemiştir.

“Ne hissedebilirim, ailenin içerisinde yaşıyoruz birbirimize bağlı bir şekilde tabi ki çocuklarımız ağızımızdan çıkan sözleri tutmadığı için gerginliklerimiz oluyor. Bir anne baba olarak istemiyoruz gece geç kalmasını iyi bir şey değil. Gelmediği zaman ben kime sorabilirim, köy değil burası kocaman bir şehir. Şuradan çık, kimse senin çocuğunu tanımaz belki biri götürüp öldürecek belki başka bir yerlere sürükleyecek. O yüzden gerginliğim oldu çocuklarımla o da çocuklarımla evlerine dönmedikleri için, saatinde dönmedikleri için. Bundan dolayı soğuk görünüyorlar, annem bize kızıyor bağılıyor diyorlar, iyi değiliz diyorlar ama ben onlar için yapıyorum.” (A10, K, 40)

Yıllar önce boşanmış ve çocuğu ile tek başına yaşayan bir ebeveynle yapılan görüşmede anne, çocuğuyla suça sürüklendiği dönemde de sonrasında da çok iyi bir

ilişkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Anne, oğlunun yaşının büyük olmasına rağmen onunla hâlâ beraber uyuduğu zamanlarının da olduğunu ekleyerek, iyi iletişimlerinin olduğuna dikkat çekmiştir.

“Televizyona bakarız çay kahve içip film izleriz. Oğlumla çok iyiyiz anne oğul gibi değil. Şakalaşırız her şeye kucaklaşırız. Oğlum 17 yaşında, biz onunla sarılıp uyuruz yani o derece.” (A19, K, 37)

Hem çocukların hem de ailelerin bakışıyla aile içi ilişkilerinin genel olarak sorunlu olduğunu belirten yukarıdaki ifadelerden sonra şimdi diğer önemli tamamıza geçebiliriz.

Anne-Baba Eksikliği

Aile bir sistem olarak değerlendirildiğinde, ailedeki her bir birey de birer alt sistem olarak görülebilir. Bir alt sistemde meydana gelen herhangi bir değişiklik de tüm sistemi etkiler. Bunun gibi ailenin en önemli alt sistemini oluşturan parçalarından biri olan anne-baba eksikliği, nitekim tüm sistemi etkiler. Anne-baba varlığı koruyucu, kollayıcı, kural koyucu ve bağlayıcı faktörlerin de varlığı anlamına gelmektedir. Anne-baba eksikliğin var oluşu, çocukları hiç kuşkusuz pek çok açıdan etkileyecektir.

Görüşme yapılan çocuklardan ikisinin ailesi boşanmıştır. Bu durumdan dolayı çocuklar, anne ile beraber yaşamakta ve babaları ile pek görüşmemektedirler. Her iki boşanmanın sebebi sorulduğunda, babanın aldatması sonucu evliliklerin sonlandırıldığı ve bu nedenle de çocukların babaya olan kızgınlık ve öfkelerinin devam etmesi sebebiyle kendi istekleri ile babalarıyla görüşmedikleri öğrenilmiştir.

Hem çocuk hem de anneler ile yapılan görüşmelerde, ailelerinin yaşadığı bu durumun, yani baba eksikliğin, çocukların suça sürüklendiği dönemlerde, çocuğu oldukça etkilediği görüşü her iki tarafın kullandığı ifadelerde görülmektedir. Aşağıda konu hakkında, her iki aile ve çocukla yapılan bazı yorumlara yer verilmiştir.

Eşinin kendisini yakın bir akrabasıyla aldattığını ve bu nedenle boşandığını ifade eden anne, çocuğunun suça sürüklenmesinde ailenin boşanmış olmasını ve çocuğunun arkadaş çevresinin etkili olduğunu vurgulamıştır. Anne, çocuğunun babasına olan kızgınlığının hala geçmediğini, diğer arkadaşlarının babalarıyla olan ilişkilerine özendiğini ve bu sebeple de babasına olan öfkesinin arttığını belirtmiştir.

Ve çocuğunun babasına olan kızgınlığı nedeniyle herkese babasının öldüğünü söylediğini eklemiştir.

“Ben boşandım, bir yuvanın dağılmasına taraftar değilim olan çocuklara oluyor. Oğlum bu konuda çok mustarip, babasıyla görüşmüyor. Oğlum zaman zaman arkadaşları babasını anlattığı zaman mesela M. 'nin babası bizi pikniğe götürdü, şunun babası bizi etli ekmek yemeye götürdü, babam adam olsaydı da götürseydi ama babam adam değil ki diyor. Babası da çok iyiydi ama ona da kötü demem. Ondan dolayı babasına bir kızgınlığı var. Oğlumun bu durumunda bizim boşanmamız ve arkadaş çevresi etkili. Bir de oğlum babasıyla hiç görüşmüyor. Babası oğlumu hiç aramıyor. Babası evlendi, oğlum onu sildi herkese babam tren kazasında öldü diyormuş. Hiç görüşmüyorlar babası da arayıp sormuyor, oğlum da her yerde öldü diyormuş babası tekrar evlendiği için kızgın.” (A19, K, 37)

Çocukla yapılan görüşmede çocuk, babasından bahsetmemeyi tercih ettiğini ve danışmanlık tedbir kararı almasını gerektiren durumu yaşamasında ailesinin içinde olduğu durumun etkili olduğunu ancak konu hakkında konuşmak istemediğini vurgulamıştır.

“Babadan bahsetmek istemiyorum. Zaten o dönemler çok şey oldu. O tedbirin çıkmasında da zaten onun etkisi var tabi. Bu konuyu kapatsak? (o esnada çocuğun ifadesinden babasına olan kızgınlığının hala devam ettiği gözlenebilmekteydi.)” (Ç19, E, 16)

Babasının, annesini birçok kez aldatmasından dolayı ona kızgın olduğu için görüşmeyen çocuklardan biri de, suça sürüklendiği dönemde, babasına olan öfkesinin etkili olduğuna vurgu yapmış ve öfke kontrolünü, aldığı psikolojik tedavi sürecindeki ilaçlarla atlatabildiğine değinmiştir.

“Yok, görüşmüyorum ne zamandır. Bi kardeşimi getirip götürüyordu o da son zamanlar kendi gidip gelmeye başladığı için görüşmüyorum dediğim gibi işte. Yani o durumda da, öfkede de illa ki etkisi var. Kızgındım çok. Ama aldığım ilaçlarla iyiyim ara ara olsa da, geçti gibi.” (Ç11, K, 17)

Çocuğun annesiyle yapılan görüşmede de, kızının babasına olan öfkesinin devam ettiğini ve babalarının bazı görevleri yerine getirmemesi nedeniyle görüşmediklerini belirtmiştir. Ayrıca çocuğunun danışmanlık tedbiri almasını gerektirecek olan olayın sonradan yaşanmış olmasına rağmen babaları ile ayrı olmalarının etkili olabileceğini eklemiştir.

“Biz babasından ayrıldık babasından çok nefret ediyordu, babası hiç arayıp sormuyor, bize faydası yok. Kızım, arayıp sormuyor

ben alışkınım ama kardeşimi arayıp sorsaydı diyor. Biz ayrıldıktan kaç sene sonra oldu bu kavga üçüncü sınıftayken ayrıldık orta ikide ya da orta sonda oldu bu kavga ama vardır tabi etkisi bence.” (A11, K, 37)

Ailede ebeveyn eksikliğinin önemine vurgu yapan bu ifadelerden sonra, çalışmada üzerinde durulan bir diğer alt temaya, aile içinde sevgi ve ilgi eksikliğine, geçilebilir.

Ailede Sevgi Eksikliği ve İlgisizlik

Bu konu aile faktörü teması altında, görüşülen kişilere sorulan sorulardan verilen cevaplarda en çok tekrarlanan konudur. Yani aile faktörü başlığı ele alındığında, en çok değinilen bağlantı sayısı, aile içi sevgi ve ilgi yoksunluğunda olmaktadır.

Danışmanlık tedbir kararının verilmesini gerektirecek durumun ortaya çıkmasında etkili olan faktör ne olabilir diye sorulduğunda ve hem aile hem de çocuğa, ailenin ilgili ve sevgi gösteren bir tutumun olup olmadığı sorulduğunda elde edilen cevaplar, bu tema altında birleştirilmiştir. Aşağıda bunlardan bazılarına yer verilmiştir.

Aile üyeleriyle pek yakın bir ilişkisi olmadığı gözlemlenen çocuklardan biri, anne-baba ve kardeşlerinin eğitim durumunu bilmediğini ve ailesini sevmediğini rahatlıkla dile getirmiştir. Neden sevmediği sorulduğunda ise cevap vermek istemediğini dile getirmiştir.

“Annemin babamın eğitimlerini bilmiyorum. Kardeşlerimi de bilmiyorum. Ben sevmiyorum. Gerek yok.” (Ç5, E, 17)

Uyuşturucu madde de denediğini söyleyen çocuğun ailesiyle görüşüldüğünde ise ailenin, çocuklarının uyuşturucu madde kullandığından haberinin olmadığı ve sadece sigara kullandığını söylediği görülmektedir. Aile, bu durumu bilmemesine ek olarak, danışmanlık tedbir kararı kapsamında gitmesi gereken görüşmelere de artık gitmediğini belirterek çocuklarıyla yeterince ilgilenmediği izlenimini vermektedir.

“Oğlumda başka bi madde yok sadece sigara kullandı. Sıkıntısı yok ki... Eskiden gidiyordum görüşmelere şu anda gitmedim.” (A5, E, 42)

Görüşme yapılan çocuklardan biri, hakkında verilen danışmanlık tedbir kararı ile ilgili süreçte ailesinin pek ilgili olmadığına vurgu yapmıştır. Anne ve babasının

süreç hakkında haberdar olmadıklarını ve babasının, durumu basite aldığını, babasına ait bir ifadeyle belirtmiştir.

“Yani şu an haberleri yok şu an konuşmamızdan haberleri yok bir ara annem söylemişti. Ondan sonra babam, Allahtan cinayet işlemedi filan diye öyle şeyler oluyor.” (Ç8, E, 18)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede annenin, çocuğu hakkında verilen danışmanlık tedbir kararı ve verilme nedeni hakkında bir bilgisinin olmadığı, daha önce gitmesi gereken aile görüşmelerine dahi gitmediği görülmektedir.

“Ben bilmiyorum babamız görüştü mü ama ben görüşmedim. Sizin gibi beş altı sene önce o olaydan sonra sosyal hizmet uzmanları geldi aynen böyle oğlum hususunda görüşüldü, salonda bilgisini aldılar gittiler. Başka da hiç görüşülmedi. Okula falan da çağrılmadı”. (A8, K, 40)

Çocuğu uyuşturucu madde kullandığı için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, çocuklarının madde kullandığını okuldan aramaları ve hastaneye gitmeleri ile öğrendiklerini dile getirmiştir. Ayrıca aile, çocuklarının madde kullandıktan sonra kendine zarar verdiğini bildiğini ama çocuklarının vücuduna bakmadığını ve bu durum hakkında yapacakları bir şeyin olmadığını ekleyerek yeterince ilgili olmadıklarına değinmiştir.

“Çocuğu hastaneye götürene kadar ben zaten hap kullandığını bilmiyordum. Okuldan telefon açtılar burdan gittik, hastaneye götürünce öğrendik uyuşturucu kullandığı tahlilde çıkınca öğrendik. Okulda almış bir arkadaşından almış. Arkadaşının ismini ver dedik ismini vermedi tanımıyorum dedi. Bir kere kullandım diyor ama bilmiyorum. Artık bir kere mi kullandı, iki kere mi kullandı? Sordum bunu kullanan bu kadar yapıyor muymuş dedim hissetmiyorsun ki diyor. Evet, madde kullandıktan sonra kolundaki izleri görmedim. Biliyoruz ama görmedik. Kendi canını kendi yakar ben ne yapayım dedim. Yeterince ilgilenemiyoruz ama yapacak bir şey yok. İlgilenmezsen çocuklarla suç olur.” (A14, E, 41)

Bir aile görüşmesinde anne, çalışmaya başlamadan önce diğer çocukları ile ilgilendiğini fakat suça sürüklenen çocuğu için yeterince ilgili olmadığını ve bunun çalışmaya başlamasından kaynaklandığını belirtmiştir.

“Ben çalışmaya başladıktan sonra tabi ki eskisi gibi gösteremedim ilgimi. Önceden ben evdeyken çok ilgilenirdim ama sekiz yıldır çalışıyorum mesela ben onları okula da kendim götürürdüm derslerini birlikte yapardık ama çalışmaya başladıktan sonra azaldı, sekiz senedir çalışıyorum. Öncesinde evdeydim diğer iki

çocuğum aslında onlara daha faydalı oldum. Bu çocuğumda biraz daha şey kaldım.” (A3, K, 45)

Görüşülen ailelerden biri, çocuklarının okulu bırakmasına pek müdahale etmediğini, ilgi konusunda bazı eksikliklerinin olduğunu bilmelerine ve bu sebeple çocuklarıyla ilgilenmeye çalıştığını ifade etmiştir. Nasıl bir ilgi gösterdiklerini ise, genellikle çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması üzerinden örnek verdikleri görülmüştür.

“Biz de çok okuma şeyi yok. Çok üstüne düşmedim istekli olsa zaten yapabilecek bir çocuk, isteği olmadığı için o yüzden. Üstüne başına dikkat ediyorum mesela akşam gelir, oğlum çoraplarını çıkart rahatına bak diyorum. Mesela dün telefon açtı anne sofrayı kur ben geliyorum dedi, hemen iki dakika içerisinde sofrayı hazırladım yedi. Her şeyine önem veriyorum. Evde oturması benimde hoşuma gidiyor ben korkuyorum. Dışarda kaldığı zaman eve geldikçe elimden gelen ilgiyi gösteriyorum başka ne yapabilirim ki tatlı dil konuşuyorum hiç bir zaman bağırıyorum çünkü yaşına bakıyorum bağırılacak bir yaşta değil diyorum. Ama küçükken kızardım da döverdim de ama artık hiç yapmıyorum kendimi suçlamıyorum ama belki eksiklerim vardır her şeyine dikkat ediyorum dışlarını bile takip ediyorum. Eksikliklerimiz de olabilir.” (A4, K, 36)

Görüşülen ailelerden biri de, çocuklarıyla pek ilgili olmadığını, mahkeme sürecini de takip etmediğini belirtmiştir. Aile bu ilgisizlikten dolayı suçluluk duyduğunu ancak şu an sosyal medyadan çocukları ile ilgili olabilmek adına neler yapılacağını anlatan bazı kişileri takip etmeye başladığını eklemiştir. Ayrıca aile, çocuklarının yaşadığı durumu, herkesin başına gelebilecek bir durum olarak gördüğü için sorunun üzerinde pek durmadığını vurgulamıştır.

“Olay, çocuk, oğluma karşı el hareketi yapmış oğlum da sabredememiş sınıf arkadaşımı herhalde ben ne aile ile görüştüm ne de çocukla görüştüm. Yeterince ilgilenmiyorum bazen. Okula gitmeyi istiyorum, bir türlü vakit bulamıyorum. Öğretmeni ile görüşüp durumunu öğrenmek istiyorum ama karşı taraftan iyi bir sonuç alamayacağımı düşündüğüm için çekiniyorum iyi bir izlenim alamayacağımı düşünüyorum. Hiç sormadım, hiç araştırmadım bu konuda hiç ilgilenmedim. Ben şimdi Facebookta İshak Orhan'ı takip ediyorum anne baba suçlu, çocuğu yetiştiremediği için. Örnek olun diyorlar herhalde iyi örnek olmadık, beceremedik çocuk yetiştirmeyi. Mahkemede nasıl davrandığını bilmiyorum. Biraz gayesiz bir tipim sorunları büyütmem. Her insanın başına gelebilir çok kafaya takmadım mahkemeyi.” (A2, K, 45)

Yine ailelerden biri de, çocukları ile yeterince ilgilenmediğini, hakkında verilen danışmanlık tedbir kararı ile ilgili süreci takip etmeme örneğini vererek dile getirmiştir.

“Ne olduğunu sormadım o zamanlar uzmanlar söylemişlerdir ama belki hatırlamıyorum. İlgileniyorum desem yalan söylemiş olurum.” (A16, E, 43)

Annesi ve babası boşanan çocuklardan biri de, babasıyla görüşmediğini çünkü babasının eskiden de kendisiyle pek ilgilenmediğini, bir takım ihtiyaçlarını bile dedesinin karşıladığını ifade ederek baba ilgisizliğine dikkat çekmiştir.

“Çok gereksiz bir insan olduğu için hani benim için bir katkısı olduğunu düşünmüyorum çünkü birliktelerken bile dedem bakıyordu bize formalarımızı, kırtasiye alışverişimizi, ev alışverişini dedem yapıyordu. Hiçbir şekilde bi katkısı olduğunu düşünmüyorum bize karşı ondan dolayı görüşmüyorum.” (Ç11, K, 17)

Ailelerden biri ise, çocuklarının yaşadığı durumun nedenini dahi tam olarak bilmediklerini ifade etmiştir. Aile ilgili olduğunu ancak bazen yanlış yapabildiğini eklemiştir. Ancak ailenin olayı tam olarak bilmemesi ve çocuklarının ifadesiyle yetinmesi dikkat çekmektedir.

“Tam bilmiyorum konuyu, kavga etmişler ama niye kavga ettiler tam hatırlayamıyorum. O zaman sekizdeydi zaten liseye geçmemişti, biz çocuk gözüyle bakıyorduk. Nasıl bir şey olduğunu da anlayamadık, niye kavga ettiklerini de anlayamadık. O çocuk da baktım benim çocuk gibi bir çocuk, ne yapabilirsin. Yani ilgileniyoruz ama işte bazen hata olabiliyor. Ama sebebini bir bilsek ne olduğunu konusunu bilsek. Kızıma sorduk ama kesin bize bir yanıt vermedi. Budur diyebileceğimiz inandırıcı bir cevap vermedi.” (A13, K, 42)

Son olarak çocuklardan birinin, ailesinde babasına karşı duyduğu sevgisizliği ifade ederken kurduğu cümleler dikkat çekicidir. Bunlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

“Babamla zorunda olmadığımız sürece konuşmayız. Geçinmiyoruz. Dengesiz bence.” (Ç12, K, 17)

Bu konu hakkında genel olarak bakıldığında, ailelerin ve çocukların ağzından aile ilgisizliği ve çoğu zaman da aile üyelerinden bazılarına karşı sevgisizlik durumu ile karşılaşıldığı görülmektedir.

Ailede Suçlu Bireylerin Oluşu

Ailede suç işlemiş başka bir üyenin olması çalışma açısından önemli kabul edilen bir diğer durumdur. Hem aile hem de çocuklarla yapılan görüşmelerde konu hakkında sorular sorulmuş ve bu sorulardan elde edilen cevaplar bu tema altında ele alınmıştır.

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede anne, eşinin yıllar önce kavga nedeniyle birini bıçakladığını ifade etmiştir. Ancak eşinin başta ceza almadığını, aradan zaman geçtikten sonra davanın yeniden açıldığını ve eşinin ceza aldığını belirtmiştir. Önce hapis daha sonrada da hâlâ devam eden bir denetimli serbestlik durumu olduğunu eklemiştir.

“Kavgadan dolayı akrabalar arasında kavga, bıçaklama, yaralama vardı. Baya yıl aşımaya uğradı, dosyaya bakılmadı ama 5 yılı geçtikten sonra raflar incelenince patlama yapmış, eşim hapse girdi. 6 ay yattı 3 sene denetim serbestlik şu an 1 yılı tamamladı.” (A10, K, 40)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birine ailesinde suç işlemiş bireyin olup olmadığı sorulduğunda, babasının yıllar önce cinayet nedeniyle ceza aldığını belirtmiştir. Babasının amcasıyla kavga ettiği esnada amcasını bıçakla öldürdüğünü ve bu olayı pek anlatmadığını, senelerce hapiste kaldıktan sonra çıkıp annesiyle evlendiğini eklemiştir.

“Babam bir kavgada birini öldürmüş ben doğmadan bayağı bir önce. 6 sene içeride kalmış annemle nişanlıyken. Çıktıktan sonra askere gitmiş ve annemle evlenmişler. Babam hiç bahsetmiyor da annem bahsediyor. Amcasıymış babamı herkesin ortasında dövüyormuş, babamın boğazını sıkmış nefes almamış, herkes ayırmaya gitmiş gidememiş. Adamın elinde bıçak varmış, adam çok iri yarıymış, babam da cılızmış. Babam da elinden bıçağını alıp birkaç kere bıçaklamış onu sonra bacağına saplayacağım derken üzerine düşmüş ciğerine saplanmış ölmüş.” (Ç13, K, 18)

Boşanmış bir anneyle yapılan görüşmede anne, kendisinin herhangi bir suç geçmişinin olmadığını fakat eşinin birkaç kavgası nedeniyle cezasının olduğunu belirtmiştir.

“Benim yok ama bilmiyorum da var, babasının var kavgaları falan var. Daha önceden sonradan olmuş kavgaları. Birkaç sefer mermi kurşun yakalatmış davası hatta var bir şeyler.” (A11, K, 37)

Çocuğu kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ailelerden biri de geçmişte sadece bir kavga nedeniyle hakkında bir suç davasının olduğunu fakat ceza almadığını davasının kapandığını eklemiştir.

“Eskiden bir komşuyla ekin yüzünden kavga etmiştik ama ceza almadım. Hatta 2009 da buraya geleceğim zaman dilekçe verdik temyize çıkarttık ama düşmüş dosyası.” (A16, E, 43)

Çocuğu cinsel istismar vakası nedeniyle danışmanlık tedbiri alan ailelerden biri ile yapılan görüşmede baba, eşinin herhangi bir suç geçmişinin olmadığını fakat kendisinin olduğunu belirtmiştir. Baba, bundan birkaç yıl önce çalıntı bir mal alıp kanuna aykırı bir şekilde satış yaptığı için hapis cezası olduğunu ifade etmiştir.

“Eşimin yok öyle ama benim var. Çalıntı mal satın aldık, faturasız satış yaptık. İki ay cezaevinde kaldım.” (A1, E, 48)

Son olarak görüşülen ailelerden biri, suça sürüklenen çocuğunun daha önce kendisini şikâyet etmesi üzerine davasının olduğunu belirtmiştir. Sebebi sorulduğunda ise baba, çocuğuna karşı şiddet uyguladığını ve çocuğunun kendisini şikâyet etmesi üzerine mahkemelik olduğunu ifade etmiştir. Bu durumdan dolayı ceza aldığını eklemiştir.

“Ben bunun kafasını yarmıştım işte şikâyet etti ceza aldım! (Kişi bunu söylerken, oldukça soğukkanlı ve yaptığı şeyden hiç pişman değilmiş gibi görünmekteydi.) 3-4 sene kavga etmemem lazım öyle bir şeyler.” (A5, E, 42)

Ailede Model Alma

Suçta sürüklenmekte aile faktörünü araştıran bu çalışma için önemli olarak kabul edilebilecek bir diğer konu, aile içinde bireylerin kendilerine rol-model olarak seçtikleri biri/birilerinin varlığı konusudur. Bu nedenle başlık altında çocuklara, kendilerine model aldıkları birilerinin olup-olmadığı sorulmuştur.

Çocuğu uyuşturucu madde kullanan ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, çocuklarının teyzelerinden etkilendiğini onu örnek aldığını ve muhtemelen uyuşturucu maddeyi de teyzeden görerek ilkin kullanmaya başladığını açıklamıştır.

“Bilmiyorum ama ben teyzesinin kullandığını tahmin ediyorum. Onu örnek alırdı zaten yani ondan etkilendiğini tahmin ediyorum.” (A14, E, 41)

Oturduğu apartmanın yöneticisine saldırmak ve arabasına zarar vermek nedeniyle şikâyet edilen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan

birinin ailesiyle yapılan görüşmede baba, çocuğunun kendisinden etkilenebileceğine dikkat çekmiştir. Baba kendisinin de daha önce yöneticiyle kavga ettiğini ayrıntıları ile anlatmıştır. Bu esnada çocuğunun da orada olduğu ve kendisinden etkilenmiş olabileceğini eklemiştir. Ama durumdan dolayı karşı tarafı suçlamaktadır.

“Benden gördü o adamı ben çünkü daha önce dövdüm ben bunu değnekle evimin önünde, elinden değneği aldım değnek kırılasya kadar dövdüm. Hâkimin karşısına vardık, doğruyuz ya bunu öküz döver gibi dövdüm efendim dedim. Elinden değneği aldım değnek kırıldı kavga bitti dedim, hâkim güldü. Çıkalım bahçede kozumuzu paylaşalım diyor bu da. Ulan! sen zaten postu daralttırmışsın bahçede falan dövüşecen, seni dövüştürürler mi?. Oğlum oradaydı tabi gördü zati her şeyi. Ama onun ne suçu var?” (A6, E, 57)

Çocuklarının sık sık okuldan kaçtığını, devamsızlık yaptığını ifade eden ailelerden biri de bu durumun yaşanmasını, çocuklarının abisini kendine model almasına bağlamıştır. Aile, abisi okula gitmediği için suça sürüklenen çocuklarının da okula gitmek istemediğini ifade etmiştir.

“Lise bir sonlarına doğru devamsızlıkları oluyordu, biz sürekli yapma etme, abisi de sürekli hani okula gitmek istemediği için gitmiyordu artık. Okuldan alırsın, şöyle yaparsın, abin gibi olma diyorduk.” (A1,E, 48)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri ile yapılan görüşmede çocuk, suça sürüklendiği dönemde öfke kontrolünün olmadığını daha önce anlatmıştı. Bunun nedeninin ne olabildiği sorulduğunda çocuk, babasının kendisini etkileyebildiğini ifade ederek babasının olumsuz anlamda model olduğuna vurgu yapmıştır.

“Babamın belki olabilir. O hep bağırırdı zaten beni de etkilemiş olabilir. O sıralar sürekli baskı yapıyordu işte annengil seni dolduruyor sen böyle değilsin ben size bir sürü şey yaptım çok nankörsünüz de arıyordu bir ton laf ediyordu mesela. O olabilir belki ama ailemde hiçbir sıkıntı olmadı bugüne kadar her şekilde yanımızda olmaya çalıştılar dedem babalık yaptı zaten.” (Ç11, K, 17)

Sigara içmeye abisinden görerek başladığını ifade eden çocuklardan biri daha sonra alışkanlık ettiğini belirterek abisinin kendisi için model olduğuna vurgu yapmıştır. Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede de aile, çocuklarının abisinden çok etkilendiğini bazı kötü davranışları abisinden görerek kendisinin de yapmak istediğini ifade etmiştir.

“Sigarayı abimden alıyorum babamdan da alıyorum. Kendim de alıyorum.” (Ç2, E, 15)

“Oğlum yanardöner gibi bazen bana mutfakta yardım eder aşçı mı olsam, aşçılık bölümünü de kazandı ama TEOG vardı ya biz rehber hocasının yanına gittik, aşçılık, turizm baya bir şeyler tutturuyormuş o zaman benim büyük oğlan orda okuyordu motor bölümünde. Abimin okuluna gideceğim diye hiç bir seçeneğe bakmadı. Şartlandırmış kendini. Abisini çok sever ondan gördüğünü yapar. Bazı kötü şeyleri de.” (A2, K, 45)

Yukarıda bazı yorumlar ele alınarak suça sürüklenen çocukların aile içinde kendilerine model aldıkları kişiler ile ilgili bir takım kısa bilgilere yer verilmiştir. Şimdi aile faktörünü ele alan çalışma için diğer önemli temamıza geçebiliriz.

Aile İçi Şiddet

Aile içinde çocuğa karşı gerçekleştirilen şiddet ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında bir ilişkinin olduğu, daha önce yapılan çalışmalarda da ele alınmıştır. Aile içinde bireylere karşı gerçekleştirilen şiddetin sadece çocuğa değil aynı zamanda aile içindeki diğer bireylere yapıyor olması da suça sürüklenme noktasında, önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Ayrıca şiddetin sadece fiziksel yönde değil psikolojik, cinsel, ekonomik gibi yönlerinin varlığının önemli olduğu söylenebilir. Bu amaçla çocuklara ve ailelere görüşmeler esnasında, konu hakkında bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Görüşülen çocuklardan biri ile yapılan görüşmede çocuk, ailede babasının kendisine zaman zaman şiddet uyguladığı için ailesini sevmediğini belirtmiştir. Çocuğa, şiddete uğradığı zaman kendisini nasıl hissettiği sorulduğunda, çocuğun duyulandığı gözlemlenmiş ve çocuk soruya cevap vermek istemediğini ifade etmiştir.

“Bir iki kere bacağım kırıldı. Arada oluyordu. (Bunu söylerken çok duygusaldı ve ağladı. Ayrıca sinirlendiği gözlemlenmiştir.) O yüzden onları sevmiyorum, evet. Başka ailede olsaydım diyorum, şiddet olduğu için eskiden, sevmediğim için başka da yok.” (Ç5, E, 17)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede baba, çocuğuna şiddet uyguladığını belirtmiş ve bu durumdan dolayı, çocuğunun kendisini polise şikâyet ettiğini eklemiştir.

“Bilmiyorum, değnekle bir şeyle vurdum, bardakla plastik bardakla vurdum, kafaya vurdum. Hastaneye götürünce ifade almışlar bisikletle gittik hastaneye orda sordu polis ne oldu diye, ben de dedim kafasını yardım! (bunu söylerken oldukça soğukkanlıydı) İfademi aldılar.” (A5, E, 42)

Çocuğun annesi de aynı ortamda olduğundan o da araya girerek suça sürüklenen çocuğun kendisine zaman zaman vurduğunu, bir anne olarak bunu kaldıramadığını ifade etmiştir. Çocuğun diğer kardeşlerine de zaman zaman şiddet uyguladığını eklemiştir. Çocuğun genellikle kendisine ve kardeşlerine neden şiddet uyguladığı sorulduğunda anne, suça sürüklenen çocuğun, eşyalarına dokunulmasından hoşlanmadığını ve genelde bu sebeple sinirlendiğini ifade etmiştir.

“Bazen bana karşı geliyor, kızıyor dövüyor. Tokadını yedim yani oğlumun. Bana laf söyleme diyor, sen bana bir şey söyleme diyor. Annelere vurulur mu diyorum, vururum diyor. Kızdığında, kafasına estiğinde, sandalyeyle vuruyor tokat vurur. O bana vurduğu zaman ben o kadar kaldıramıyorum ki ben ona vursam da o kadar vuramıyorum ki. Kardeşlerini dövüyor arada. Yani bilgisayara değme, onlara bunları odaya sokma diyor. Bozuyorlar diyor.” (A5, K, 39)

Anne babası boşanan çocuklardan biri, babasının annesiyle evli olduğu süre içinde annesine sık sık şiddet uyguladığını, ona herkesin içinde hakaret ettiğini vurgulamıştır. Çocuk, babasının kendisine de daha önce bir kez şiddet uyguladığını eklemiş ve bu durumdan dolayı babasına olan kızgınlığının geçmediğini eklemiştir.

“Babam annemi döverdi, zaten bir kez ben de dayak yemiştım bir annemle babamı ayırmak için. Bir gün talipliye gidecektik biz, dedemgil karne hediyesi olarak talipliye götürecekti ve ben o güne kadar denize gitmedim. Sonra akşam sorduk biz gidebilir miyiz, gidebilirsiniz. Valizi hazırladık, sabah dedem eve geldi çıkın dedi. Valizi aldık tam çıkacağız valizi aldı fırlattı. Sonra annemin üstüne yürüdü, vurmaya başladı gidemezsiniz kim izin verdi size falan diye. Öyle, ben onların arasına girdiğimde o zaman bi kalbime vurmuştu. Ondan sonra sürekli öyle sürekli aşağılama oluyordu, sürekli kötü sözler söylüyordu anneme karşı. İyi hissetmezdim anneme karşı kötü oluyordu. Düşünsenize herkesin içinde seni aşağılıyor, illaki gurur kırıcı bir şey. Kızgınım ona.” (Ç11, K, 17)

Suçta sürüklenen çocuklardan biri ile yapılan görüşmede çocuk, ailesinin bazı katı kurallar koymasından şikâyetçi bir şekilde, ailesinin küçükken istemediği bir durum yaşandığında sözel ve fiziksel şiddete maruz kaldığını vurgulamıştır. Bunu genellikle bir hata yaptığı zaman yaşadığını da eklemiştir.

“Bazen katı kurallar koyuyorlar. Mesela bir şey dediğim zaman, karşılık verdiğim zaman kızıyorlar, döverim diyorlar. Küçükken arada babam vuruyordu, suça göre vuruyordu ya da konuşuyordu.” (Ç6, E, 15)

Ailelerden biri ile yapılan görüşmede anne, çocuklarının istenmeyen bir davranışlarının olması durumunda babalarının kendileriyle önce konuştuğunu ancak bazen sabırlı olamayıp şiddet uyguladığını ifade etmiştir. Annenin bunu ifade ederken şiddetten, normal bir şeymiş gibi bahsettiği gözlemlenmiştir.

“Babası genelde kimsenin olmadığı bi odaya çeker nasihat ediyor konuşuyor. Dinlerlerse dinliyor, dinlemezlerse yapacak bir şey yok, babamız bizim biraz sinirli öyle olaylar oldu mu sabredemiyor, bazen vuruyor.” (A2, K, 45)

Ailelerden biri ile yapılan bir diğer görüşmede anne, çocuğunun suça sürüklendiği dönemde, çocuğuna karşı yeterince anlayışlı olmadığını, ona şiddet uyguladığını ifade etmiştir. Anne, daha sonra çocuğuna karşı daha anlayışlı olması gerektiğini, böylece belki de çocuğunun suça sürüklenmeyeceğine vurgu yaparak pişman olduğunu eklemiştir.

“O dönemde çok kızardım çok üstüne giderdim yapma diye mesela dışarı çıktığı zaman bağıırdım, döverdim. Yani o dönem çok dövmüşümdür. Bilmiyorum belki de daha anlayışlı olsaydım, bazen isteklerini yapsaydım öyle olmazdı.” (A4, K, 36)

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğun ailesi, Suriye’den göç edip Konya’ya yerleşen bir ailedir. Bu aileyle yapılan görüşmede baba, çocuğuna çok kızgın olduğunu, yaptığı şeyden dolayı ona acınmaması gerektiğini hatta evladı olmasaydı oğlunu öldürebileceğini dahi ifade etmiştir. Maddi bir sıkıntılarının olmamasına rağmen çocuğunun böyle bir sürece girmesini kabullenemediğini eklemiştir. Babanın görüşme boyunca oldukça öfkeli olduğu gözlemlenmiştir.

“Çocuğuna acımayacaksın aslında. Biz çok kötüydük, çoluk çocuk hepimiz çok kötüydük. Evlat olmasa belki öldürürdüm! ama evlat olduğu için çok ta vurdum. Bize yakışmaz, buraya gelmişiz bizim paramız da var, fakir çocuğu da değiliz. Ben Suriye’de ayakkabı toptancısıydım. Durumum çok iyi öyle bir sıkıntımız da yok, para istiyorsan gel benden iste.” (A18, E, 42)

Yapılan görüşmelere bakıldığında, kimi ailelerde çocuğa kimisinde ise hem çocuğa hem de ailedeki diğer üyelere karşı gerçekleşen bir şiddet öyküsünün varlığından bahsedilmektedir. Şiddete maruz kalan çocukların ifadelerine

bakıldığında, kendilerine şiddet uygulayan ebeveyne karşı kızgın oldukları gözlemlenmiştir.

Ailedeki Göç Hikâyesi

Çocuk suçluluğunun nedenini araştıran bazı çalışmalarda, ailedeki göç geçmişi ve suç arasında bir bağlantı olduğu sıkça görüldüğünden bu çalışmada konu merak edilmiş ve çocuklara sorulara sorulmuştur. Ancak yapılan görüşmelerde göç geçmişi olan çok az ailenin var olduğu görülmektedir. Bu ailelerle görüşüldüğünde aileler, kısaca geldikleri yer ile yerleştikleri yer arasında kültürel anlamda çok fark olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıda bu görüşlerden birine yer verilmiştir.

Aile ile yapılan görüşmede aile, küçük bir yerleşim yerinden şehre göç ettiğini ancak şehir hayatına uyum sağlayamadığını belirtmiştir. Sebebi sorulduğunda ise, eski yaşadıkları küçük yer ile şimdiki yer arasında kültürel açıdan çok fazla fark olduğunu bazı deneyimlerinden örnek vererek açıklamıştır. Ayrıca aileye çocuklarının yaşadığı durumun nedeninin ne olabileceği sorulduğunda aile, büyük şehirlerde kuralların da farklı olduğunu ekleyerek suçun meydana gelmesinde şehirlerin etkisine vurgu yapmıştır.

“Ben 24 yaşına kadar köyde yetiştim. Ekindi, harmandı, köydeki komşularımız da evlatlarımızdır. Köye gitmeyi düşünüyorum. Biliyorsunuz köy durumlarını, şu toplum beni çok boğuyor. Kismetse, bir keçi çiftliği açıp Konya’dan gitmeyi düşünüyorum. Sakin, temiz. Ben şu anda hiç kimseye güvenmiyorum. Burada kural da her şey farklı. Benim köyümde art niyetli çok insan yoktu, burada insanlara güvenilmeyeceğini anladık. Ama biz yine iyi niyetli olacağız, zorda kalana yardım edeceğiz. Ama hiç kimseye taviz vermeyeceğiz, bunu öğrendik. Köyde yaşayanlara gidin, tek sözde 30 bin 50 binlik hayvan alabilirsiniz. Şimdi o dönemden bu döneme geçtiğimiz için, şöyle bir bakıyoruz çok yoruyor bizi bu olaylar. Küçüklüğümü hatırlıyorum mesela, bodur hasan vardı ona söyle 10 kg tereyağı versin, para pul geçmiyor. O adam sonra diyor ki, oğlunu gönderiyor 1 tulum peynir göndersin para ne zaman verecek olayı yok biz böyle büyüdük şimdi kardeş kardeşe parasız bir şey vermiyor. Şimdi şu ortama bakıyorum mesela, biri hasta olurdu köyün hepsi hastanın başına üşüşürdü. Ölecek bir hasta olursa, çevre köylerdeki tanıdıklardan helallik isterlerdi. Bizim yaşantımız buydu, şu yaşantımız yaşam değil. O yüzden burada milyarlarca param olacağına, köyümde 3 tane keçim olur sade bir hayat, yeter.” (A7, E, 44)

Ülkelerindeki savaş nedeniyle Konya’ya göç eden aile de kendi ülkelerinde yasaların daha farklı olduğuna vurgu yaparak cezalandırma sistemlerinin

değişikliğinin suçun meydana gelmesinde ya da devam ettirilmesinde önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

“Bizim ülkemizde böyle mi? Burada suç işliyor, ama cezası yok. Benim ülkemde mesela, biri hırsızlık yaptı mı eli bile kesilir bi daha yapmaz ama burada öyle değil. Korkmuyor ki suçtan.” (A18, E, 42)

Son olarak Van’dan göç edip Konya’ya yerleşen ailelerden biri ile yapılan görüşmede baba, memleketlerinde herkesin birbirini tanıdığını ve bu nedenle kimsenin kötülük yapmayacağını ama şehirde kimsenin kimseyi tanımadığını ve bu nedenle zarar verebileceğini belirterek şehir ortamında suç işlemenin daha mümkün olduğuna vurgu yapmıştır.

“Bizim orada herkes her şeyini tanır eder. Kimsenin kötülüğü yok. Ama burada öyle? Kimse kimseyi bilmez, yapar kötülük de yapar, yanlış da.” (A17, E, 59)

Ailenin Eğitim Durumu

Ailelerin eğitim durumu, çocukları ile yeterince ilgili olma konusunda, çocuklarının geleceklerini şekillendirmede onlara yardımcı olma noktasında ve eğitim hayatlarına destek olma konusunda önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle bu konu ayrıntılı olarak ele alınmış ve görüşülen kişilere bir takım sorular (eğitim durumlarının ne olduğu, çocuklarına okul konusunda destek olma durumları, ne gibi destekler sağladıkları, yeterli olduklarını düşünüp düşünmedikleri) sorulmuştur. Aşağıda cevaplardan bazılarına yer verilmiştir.

Görüşülen ailelerden biri, ilkokul mezunu olduğunu ve bu nedenle çocuklarının eğitim hayatlarında onlara yeterince destek olamadığını ifade etmiştir.

“Hayır, bilmediğim için yardımcı olamıyorum ben ilkokul mezunuyum. Eğitimleri bana farklı geliyor bunların derslerinden anlamıyorum anlasam tabi ki yardım ederim.” (A10, K, 40)

Yine ilkokul mezunu olan bir anne ile yapılan görüşmede anne, okul konusunda çocuklarına yeterince destek olamadığını düşündüğünü ve bu durumdan dolayı üzgün olduğunu belirtmiştir. Ancak anne, okul derslerine yardımcı olma dışında diğer konularda çocuğuna destek olduğunu düşündüğünü eklemiştir.

“Ben ilkokul mezunu olduğumdan, çocuklarla şey yapamıyorum gibime geliyor, yetersiz kaldığımı düşünüyorum dersleri konusunda. Mesela beşe giden çocuğum var ben ona yetemiyorum.”

Derslerini bilemiyorum, üzüliyorum ben de. Onun dışında ihtiyaçlarını karşıladığımı düşünüyorum.” (A8, K, 40)

Görüşülen ailelerden birinde baba, ilkokul mezunu olduğu için çocuğuna ders konusunda çok yardımcı olamadığını fakat kendisi de eskiden sporla ilgilenen biri olarak çocuğuna, spor konusunda yönlendirmelerde bulunduğunu belirtmiştir. Çocuğu da güreş için kursa giden baba, sporculardan zarar gelmeyeceğini ekleyerek, çocuğunu spora teşvik ettiğine vurgu yapmıştır.

“Ben ilkokul mezunu olduğum için diyemiyorum, sadece şunu diyorum; “Spordan zarar gelmez.” Ben de uzak doğu sporları yaptım, biraz spora sevdalıyım. 28 yaşından sonra yaptım. Spor beden terbiyesidir, spor yapan insan kötü insan değildir. Sporcuların hepsine baktığımda, kendilerini karşıdaki insana izah edemezler ama yürek olarak, insanlık kalitesi olarak sevdiğim kişilerdir.” (Ç7, E, 16)

İlkokul mezunu olduğu için üniversiteye giden çocuğuna ders konusunda yardımcı olamasa da bazı eğitici ödevlere destek olmaya çalıştığına değinmiştir. Ayrıca anne, ders konusunda yardımcı olamasa da maddi konularda destek olduğuna vurgu yapmıştır.

“Kızım, üniversite okuyor ilkokul mezunu olduğum için yardım edemiyorum. Yol parası ister, onu alacağım bunu alacağım diyor veriyorum. Bir de çocuk gelişimi okuduğu için, malzeme almak istiyor maddi olarak destek oluyorum. Bazen bazı şeyleri kesmesine, yapıştırmasına yardım ediyorum.” (A12, K, 42)

Görüşülen ailelerden bir başkası, çocuklarının okulu bırakmak istediğini fakat yine de çocuklarını daha sonra pişman olmasın diye okula gönderdiğini belirtmiştir. Ancak okula devam etmek istemeyen çocuk, babasının yanında sanayide tamirci olarak çalışmak istediği için okulu terk etmiş ve babasının yanında çalışmaya başlamıştır. Aile, bu durumdan dolayı yapabilecekleri bir şeyin olmadığı, bunun kendi tercihi olduğunu eklemiştir.

“Oğlum, abisiyle birlikte gidiyordu. Abisi son sınıftaydı. Oğlum, ben okumayacağım babamın yanında çalışacağım diyordu. Yazın zaten burada çalışıyordu. O, ben okula gitmek istemiyorum dedi. Biz okumadık, gitsin dedik. Gitmek istememesine rağmen babam salmadı demesin diye 1 sene saldım sonra çocuk beni boşuna gönderdin dedi bu işi de seviyor. Patronun oğlu var, o da okumak istemedi seviyorlar bu işi. Napalım yapacak bi şey yok, kendi tercihi.” (A15, E, 39)

Yukarıdaki ifadelerin benzerlerine diğer ailelerle yapılan pek çok görüşmede de rastlanmıştır. Kısacası genel olarak ilkokul mezunu olan aileler, bu nedenle

çocuklarına yeterince destek olamadığına ve bu durumdan dolayı üzüntü duyduklarına vurgu yapmıştır.

Ailenin Ekonomik Durumu

Suçta sürüklenen çocuklar açısından aile faktörünü araştıran bu çalışmada önemli olarak değerlendirilebilecek diğer bir tema da, ailenin ekonomik durumudur. Ailenin gelir seviyesi ile suçta sürüklenme arasında bir bağlantının olabileceği fikrinden ilham alınarak hem çocuk hem de ailelerden, ekonomik durumlarını değerlendirmeleri istenmiş ve bu durumdan dolayı ne düşündükleri merak edilmiştir. Verilen cevaplar, başlık altında toplanmıştır. Şimdi onlardan bazısına yer verilecektir.

Oturduğu mahallede hurdacı olarak çalışan ve az kazandığını ifade eden alilerden biri ile görüşme yapılmıştır. Aile, kazançlarının az olduğunu ancak evlerinin kirasını ve faturalarını ödeyebildiklerini, geriye kalan ihtiyaçların karşılanmasında zorluk çektiklerini ifade etmiştir. Aile, çocuklarının bir takım ihtiyaç ve beklentilerini karşılama noktasında da maddi durumlarının yetersiz kaldığını eklemiştir.

“Çok kazanıyorum diyemem mesela bu hafta çıktım 150 lira aldım hafta boyunca. Buranın kirası 200 lira burayı, kirayı verdim mi yakıt paramı verdim mi öbür evin. Dedim ya bu evin kirası 200 lira veriyorum öbür evin kapıcı güvenlik parası 140 lira elektrik ıvır zıvır 200 lira verdim mi geri kalan önemli değil. Bazen çocuklar, bir şeyler istiyorlar alamıyoruz. Tableti bozuldu alamıyoruz. Okuldan bir sürü bir şey istediler, gömlek pantolon aldık pijama takımı 120 lira alamadık kız için. (Bunu ifade ederken ailenin oldukça üzgün olduğu gözlemlenmiştir.)” (A5, E, 42)

Maddi durumları yeterince iyi olmayan ailelerden biri ile yapılan bir görüşmede aile, çocuklarının suçta sürüklenmesi ile ailenin maddi durumları arasında bir ilişki olduğuna vurgu yapmaktadır. Aile, çocuklarına sevgi gösterdiğini ancak bunun yeterli olma noktasında soru işaretlerinin olduğunu belirterek, suçta sürüklenen çocuklarına daha fazla maddi kolaylık sağlamakla onun yanı sıra yönelmesinden çekindiklerini eklemiştir.

“Çocuğumun durumu ile maddiyat arasında bir şey var biliyorum. Varı da biliyorlar yoku da biliyorlar var oldu mu yapacağımı da biliyorlar. Acaba ben parayı fazla vermiyorum dışarıda özeniyorlar da ondan mı yapıyorlar? Ne kadar sevgiyi vermesek de parayı versek acaba daha iyi mi olur? Parayı da

korkudan veremiyorum küçük kıza başka yola gidecek diye. Üzüliyorum ama işte.” (A10, K, 40)

Görüşülen ailelerden biri de, maddi durumlarının pekiyi olmamasından dolayı çocuklarının şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca aile, çocuklarına az harçlık verdiğini, sebebinin de çocuklarının yanlış yapmasından çekinmek olduğunu ekleyerek maddi durum ile suça sürüklenme arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

“Şikâyetçiler canım, harçlıklarında şikâyetçiler, okul şeylerinde şikâyetçi değiller de harçlıktan şikâyetçiler. Harçlığı biraz sıklıkla veririm ben şaşırıp da başımıza iş çıkarmasınlar, en kötü ihtimalle sigara içerler. Buna ihtimal vermemek için kısıtlı veririm.” (A6, E, 57)

Çocukları, cinsel istismardan dolayı danışmanlık tedbir kararı alan ancak daha sonra istismara uğrayan kişinin ailesi tarafından şikâyetin yenilenmesi nedeniyle şu an Ankara Çocuk evinde kalan aile, çocuklarına daha iyi bir hayat sağlamak için maddi durumlarının yeterince iyi olmadığını belirtmiştir. Aile, çocuklarının yargılanma sürecinde içinde bulunduğu durumdan dolayı çok para harcamak durumunda kaldığını ancak paralarının olmaması sebebiyle kredi çekmek zorunda kaldığını ekleyerek maddi durumlarının yetersizliğine dikkat çekmiştir.

“Bazı eksiklikleri gidermeye çalışıyoruz ama şöyle, maddi durum yerinde olsa sosyal faaliyetleri olsun daha ileri boyutlu bir şeyler olsun, yapmak istiyoruz elimizden geldiği kadar ama yapamıyoruz. Ben çocuğuma bir avukat tuttum 25’e tuttum. Kredi çektim 25 milyar para verdim. Dedik en iyisi bir avukat tutalım. 15 bin ama bize 25’e patladı kredi çektik, paramız yok ki krediyi ödüyoruz şu an.” (A1, E, 48)

İnşaat işçisi olarak çalışan bir baba ile yapılan görüşmede baba, ailenin maddi durumlarının iyi olmadığını ifade etmiştir. Baba, kazandığı paranın hem eşi hem çocukları hem de evinini ihtiyaçlarını giderme noktasında yetersiz kaldığını belirtmiştir.

“İyi demem imkânsız, yazın ek iş yapıyorum bir nevi hamallık bir kamyon ağaç inecektir gider kabala anlaşır onu indiririm. Sabit bir gelirimiz yok mesela şimdi bir işimiz yok. Şimdi gidiyorum öğlene kadar çalışıyorum, 25-30 TL kazanıyorum. Yağımızı, salçamızı, bulgurumuzu aldık mı çocukların harçlığını çıkarttık mı tamamdır. Tabi ki yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ben erkek olarak, evin reisi olarak eşime yılda 2 takım elbise alamıyorsam, oğluma spora gidiyor arkadaşları Adidas ayakkabı giyerken benim ki giymiyorsa bu benim için kötü bir şey, insan üzüliyor. Ama çok şükür biz kimsenin fazla malında az malında çok malında değiliz. Allah bize helalinden versin,

evimizde de bolluk versin, soğan ekmek yiyelim kimseye bulaşmayalım.” (A7, E, 44)

Son olarak başka bir aile de maddi durumlarının iyi olmadığına vurgu yaparak, çocuklarının suça sürüklenme nedenlerinden birini, ailenin yetersiz ekonomik durumuna bağlamaktadır.

“İşte diyorum ya arabamızı sattık, ondan sonra dükkânımız vardı bitirdik telefonlarımız bitirdik çocuklar okulu bıraktı. Valla bazen zorluk çekiyoruz. Kalabalık bir aileyiz yalnız bayramdan bayrama elbise alıyoruz. Zaten oğlum da ondan dolayı da o hataya gitti bence. E, tabi üzülüyorum.” (A4, K, 36)

Bir kaç haricinde genel olarak yapılan görüşmelerde aileler, maddi durumlarının yetersiz olduğunu, çocuklarının bazı ihtiyaçlarını giderme noktasında yetersiz kaldıklarını ve bu nedenden dolayı üzüldüklerini belirtmiştir.

Üvey Ebeveyn/ Kardeş Varlığı

Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilecek en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilen aile faktörünü ele aldığımızda, üzerinde durulması gereken bir başka konu da ailede üvey ebeveyn veya kardeş varlığıdır. Görüşme yapılan kişilerde bu durumun olup olmadığı merak edilmiş ve bu sebeple bazı sorular sorulmuştur. Boşanan ailelerden biri tekrar evlenmiş ve çocuk sahibi olsa da başlık altında “birlikte yaşayan üvey ebeveyn ve kardeşler” ele alınacaktır. Bu sebeple bu koşulu sağlayan iki aile ele alınmıştır. Bu ailelerden birinde üvey kardeş varlığı, diğerinde hem üvey anne hem de üvey kardeş varlığı mevcuttur. Bu durumun aile ve çocuklar için ne anlama geldiği merak edilmiş ve konu hakkında kişilerle görüşülmüştür. Elde edilen bazı yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Görüşülen çocuklardan birine kaç kardeş oldukları ve kimlerle beraber yaşadıkları sorulduğunda çocuk, üç kardeş olduklarını ve evde anne-baba ve bu üç kardeşi ile birlikte yaşadığını belirtmiştir. Ancak daha sonra aile ile görüşmek amacıyla ev ziyareti yapıldığında, evde üvey bir anne ve üvey kardeşlerin de olduğu ve birlikte yaşadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Baba, biri resmi biri dini olmak üzere iki nikâh yapmıştır ve her iki eş ve bu eşlerinden olan çocuklarla birlikte yaşamaktadır. Anne ile yapılan görüşmede anne, uzun zamandır bu durumun olduğunu ancak eşinin ilk eşiyle ve çocuklarıyla iyi geçindiklerini ve beraber yaşamaktan mutlu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca anne, suça sürüklenen çocuğu ve diğer çocukları için bunun olumsuz bir etken olmadığını düşündüğünü eklemektedir.

“Çok şükür bir sıkıntım yok eşimin önceki eşinden dolayı, çocuklardan da ondan da. Ben geldiğimden beri işte 1998’den beri aynı evdeyiz mutluyum. Zaten iyi olmazsak bu zamana kadar hiç oturamazdık. İmkânsız bir şeydi. Aynı yerde büyüdüler çocuklarımız, aynı yatakta yattılar öz kardeş gibiler hiç ayrımları yok çocuklar da gayet iyi. Oğlumu da diğer çocuklarımı da kötü etkilemez.” (A4, K, 36)

Görüşülen ailelerden biri de yıllarca çocuk sahibi olmadığından evlat edinmeye karar verdiklerini ve evlat edindiklerini belirtmiştir. Ancak daha sonra iki çocuğu daha olan aile, ilk çocuklarına evlatlık olduğunu söylemekte zorluk çektiğini belirtmiştir. Anne, abisini çok seven ve onu model alan suça sürüklenen çocuk açısından bunu öğrenme aşamasının çok zor bir süreç olduğunu eklemiştir.

“Beyim Hadim’li ben Pınarbaşılı’yım. Eşim memur olduğu için ilk önce Ege bölgesine göç ettik ama o zaman çocuklar yoktu. Ege bölgesinde 12 sene durduk çocuğumuz olmadı bizim. 12 sene sonra Konya’ya geldik gene çocuğumuz olmadı biraz tedavi falan gördük. En büyük oğlumuzu evlatlık olarak aldık. Çocuk olmadı diye. Bilmiyordu, sonra doktorlara falan götürdük söyleyin dedi çok geç olmadan söyledik. Oğlum da biliyor. Ufak olan bilmiyor. Biraz kavga esnasında yeni öğrenmişti oğlum bu durumu, sabahlara kadar ağladı, inanamadı abisinin evlatlık olduğuna, hep o ne yaparsa o da yapar. O sırada öyle bir sorununuz vardı çok dokundu inanamadı bir türlü. Söylemeyecektik ama nasıl olduysa öğrendi. Bu durumunu etkilemedi ama çok üzüldü.” (A2, K, 45)

Bu iki aile açısından dikkat çeken şey ise aileler, kendileri açısından olaya yaklaşıldığında, ailede üvey kardeş veya ebeveyn olmasının çocuklarının suça sürüklenmesinde bir etken olmadığını belirtmeleridir.

Ailede Madde Kullanımı

Ailede madde kullanımının varlığı ve bunun çocukları nasıl etkilediği konusu da suça sürüklenme faktörlerini araştıran bir çalışma açısından önemli bir durum olarak düşünüldüğünden, görüşme yapılan kişilere konu hakkında bazı sorular sorulmuştur. Genel olarak, ailede sigara kullanımının yaygın olduğu görülmekle beraber, bazı ailelerde alkolün de olduğu ve bu çocukların sigara kullanmaya arkadaş çevrelerinin etkisiyle beraber aileden bir etkilenmenin olduğuna değindiği gözlemlenmektedir. Aşağıda bu yorumlardan bir kaçına yer verilecektir.

İlkin herhangi bir madde kullanmadığını belirten çocuklardan biri babasının sigara içtiğini ve bu durumdan dolayı şikayetçi olduğunu ifade etmiştir.

“Ben bi şey kullanmıyorum şahsen, rahatsız oluyorum. Ben sigarayı sevmiyorum babam kullanıyor, babamın sigara içmesini sevmiyorum.” (Ç8, E, 18)

Yine, babasının ve abisinin sigara kullandığını ifade eden çocuklardan biri, sigara içme konusunda, onlardan bir etkilenmenin de olduğuna değinmiştir. Çocuk, sigarayı hem onlardan aldığını hem de kendisinin de aldığını eklemiştir. Bir başka çocuk da, bu görüşe paralel bir cevap vermekte ve ailede ablası hariç herkesin sigara içtiğine vurgu yapmaktadır.

“Sigarayı abimden alıyorum, babamdan da alıyorum, onlar içiyor zaten. Onların etkisi var ama kendim de alıyorum.” (Ç2, E, 15)

“Annem, babam, abim kullanıyor ablam kullanmıyor. Herkes kullanıyor ki ben de kullanıyorum işte.” (Ç1, E, 15)

Son olarak görüşülen çocuklardan biri de, anne ve babasının sigara kullandığını ve babasının bunun yanında alkol kullandığını bildiğini ifade etmiştir. Çocuk da, eskiden arkadaş ortamında sigara kullandığını ancak artık kullanmadığını ekleyerek, evde genelde yalnız kalmaktan hoşlandığını vurgulamaktadır.

“Sadece sigara kullanıyorlar ama babam arada bir içiyormuş görmedim ama. Annem bırakmaya çalışıyor da benim yanımda çok içmez. Ben eskiden arkadaşlarla içerdim ama bıraktım onları. Zaten evde de ben onların yanında pek oturmam odama kapanırım, genelde yalnızlığı tercih ederim.” (Ç13, K, 18)

Ailede İtaatsizlik

Suçla sürüklenen çocukların aile içinde genelde nasıl davrandığı merak edilen başka bir konudur. Bu nedenle ailelere, çocuklarının ailede genelde nasıl bir tutum sergiledikleri sorulmuştur. Ailelerden bazıları çocuklarının uyumlu olduğunu vurgulasa da bazı aileler, çocuklarının genel olarak inatlaşan ve kendi bildiklerini yapmayı tercih eden reddedici bir yönlerinin var olduğuna dikkat çekmiştir.

Bu ailelerden biri ile görüşüldüğünde anne, suçla sürüklenen çocuğunun ve diğer çocuklarının da eve geç geldiğini, bir anne olarak onları merak edip soru sorduğunda ise cevap alamadığını belirtmiştir. Anne bu durumdan dolayı üzgün olduğunu ancak bir şey yapamadığını eklemiştir.

“İlişkilerimiz güzel de bak yeni zamana kadar bu saat 9-10 diyorum ki kızım senin okul çıkış saatin şu. Ben bir anneyim 9-10’da sen nereye gidiyorsun, nereye gittiklerini soruyorum ne soruyon diyorlar. Bir anne olarak sorgulanacak bir şey. Bir kız çocuğu, 9-10’a

kadar nerede kalıyor, bunun açıklamasını yapmıyorlar. Mutlaka ya teyzesigile gidiyor ya da bir arkadaşı var onla kalıyorlar ama çoğu zaman bana bunun açıklamasını yapmıyorlar, dinlemiyorlar. Çok zaman beni sinirlendirdiler, üzülüyorum.” (A10, K, 40)

Başka bir ebeveynle yapılan görüşmede baba, denetimli serbestlikten faydalandığını ve şu an herhangi bir suç işlememesi gerektiğini belirtmiştir. Baba, çocuğun kendisine karşı söz dinlemez bir yapısının olduğuna ve çocukları üzerinde pek bir etkiye sahip olmadığına vurgu yaparak, onlara kızdığında bir şey yapamadığını aksi halde ceza alabileceğini eklemiştir.

“Hiç dinlemiyor ki bizi. Ne yapayım bir şey söylesem denetimliğim yanar hapse girerim. Bir tokat atsam, polis gelir denetimliğim yanar. Ondan sonra içerdeyim. Yapamıyorum bi şey.” (A14, E, 41)

Ailelerden biri de yine suça sürüklenen çocuklarının kendilerini pek dinlemediğini, kendileri ile inatlaştığını belirterek durum karşısında ne yapabileceğini bilmediğini eklemiştir.

“Çok söz dinlemiyor ki. Öyle yaptığım zaman yani yapma etme dediğim zaman, daha beterine gider, ilkokulda olduydu. İnatlaşıyor biraz oğlum bizimle. Ne yapabilirim ki?” (A16, E, 43)

Başka bir aile, suça sürüklenen çocuklarının kendilerini pek umursamadığını yapmak istediği şeyi yaptığını ifade etmiş ve çocuklarının söylenenlerin zıddını yaptığını belirterek genel olarak itaatsiz bir yapısının olduğuna vurgu yapmıştır.

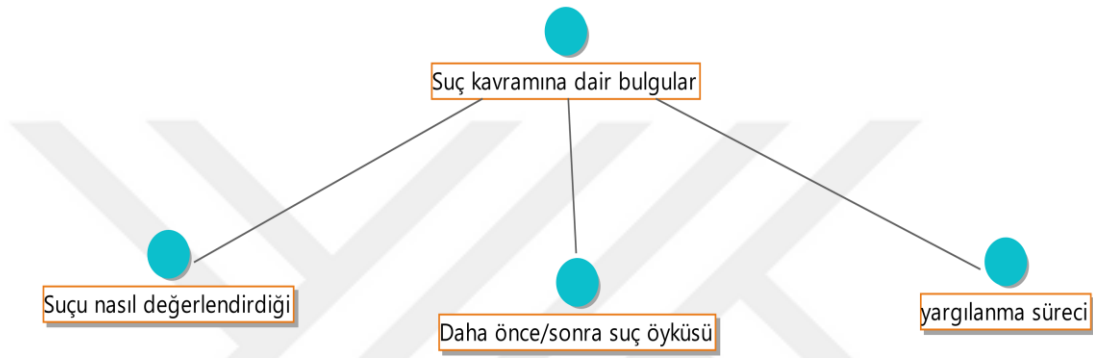
“Öyle demedim hiç, tam zıttını yapıyor yap dediğimi yapmıyor tersini yapıyor. Babasından çekinir ama yine yapacağını yapar, konuşurken de babasından da çekinmez, kızacağını bilse bile söyler çekinmez. Mahkemelere gidişlerde gelişlerde ne olacak diye devamlı insanın içinde sıkıntı oluyor sabah evden çıktığında akşam gelene kadar ne yaptılar, ne ettiler oğlan çocuğu da olunca en ufak bir şeyde yan baktın niye baktın, koluma çarptın en ufak şeyi bahane ediyorlar.” (A2, K, 45)

Aile, çocuğun kriminal kariyerinin şekillenmesinde ve sonrasında etkili olabilecek önemli bir sistem olarak değerlendirildiğinden çalışmada pek çok yönüyle ele alınmaya çalışılmıştır. Elbette konu açısından önemli kabul edilebilecek başka temaların da varlığından bahsedilebilir. Fakat çalışmanın amacı doğrultusundan hazırlanan sorulardan elde edilen cevaplara bakıldığında yukarıdaki temalar elde edilmiştir. Ve bulgular başlığı altında ele alınan başlıklara ile yetinilmiştir. Bazı temalar sadece birkaç kişi ile sınırlı durumları belirtse de ana tema altında ele

alınmıştır. Çünkü ekolojik sistem yaklaşımı bağlamında konuyu ele alan çalışmada elde edilen her veri önemli kabul edilmektedir. Bu bulgulardan sonra çalışmadaki diğer ana temamız olan suç kavramı ve alt temalarına geçilebilir.

3.3. Suç Kavramına Dair Bulgular

Bu başlık altında çocuğun ve ailenin suçu nasıl değerlendirdiği, çocuğun daha önce/sonra herhangi bir suç öyküsünün olup-olmadığı ve yargılanma sürecinde yaşanan durumları nasıl değerlendirdiğine dair düşünceleri ele alınacaktır. Aşağıda tema ve alt temalara ait şekle yer verilmiştir:

Şekil 3.8. Suç kavramı teması ve alt temaları.

3.3.1. Suçu Nasıl Değerlendirdiği

Suça sürüklen çocuklar için suçun ne anlama geldiği, çocuğun suçu nasıl değerlendirdiği önemli bir bulgu olarak kabul edilebilir. Özellikle de danışmanlık tedbir kararı gibi, suça sürüklenen çocuğu cezalandırmayı değil, aile ve okul desteği ile ona yol göstermeyi hedefleyen bir hizmet için bu kavramın anlamı, önemli kabul edilir. Çünkü danışmanlık tedbir kararı, henüz yaptığıının ayırında olmayan ya da yaptığı şeyin ne gibi sonuçlar doğurabileceğini tam kestiremeyen suça sürüklenmiş çocuklar için hizmet vermeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla çalışmada, hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bu çocuklar için suçun anlamı önemsenmektedir. Tıpkı bunun gibi, ailelerin de suç kavramını ve çocuklarının yaşadığı süreci nasıl değerlendirdiği merak edilmiştir.

Genel olarak çocuklarla yapılan görüşmelerde dikkat çeken bir durum ile karşılaşmıştır. Çocuklar suçu tanımlarken, kendi yaptıkları şeyleri değerlendirerek suçun tanımını yapmaya çalışmıştır. Aşağıda bir takım örneklere yer verilmiştir.

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri suçu tanımlarken, “birine ait bir eşyayı, kişinin izni olmadan almak” şeklinde bir tanımlamaya gitmiştir.

“Kötü bir şey, mesela hiç kimsenin malını izinsiz almamaları lazım bunu yaparlarsa kötü birisi olur, suçlu olur. (Ç17, E, 59)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve öfke kontrolü olmadığı düşünüldüğü için psikolojik destek alan çocuklardan biri ile görüşülmüştür. Çocuk suçu, istenmeyen bir şeyi yapmak veya bir şeye öfkelenmek şeklinde tanımlamaya çalışmıştır.

“Yanlış olan şeyleri yaparlarsa suçtur, yani yapılmaması gerekenleri, öfkelenmeleri suçtur.” (Ç11, K, 17)

Yine hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen başka bir çocuk ile yapılan görüşmede çocuk suçu, başkasına ait bir şeyi almak ve birine zarar vermek şeklinde bir tanımlamaya gitmiştir.

“Bir insanın bir şeyini ondan izinsiz ya da bir insana zarar vermek gibi bir şey suç.” (Ç3, E, 15)

Son olarak cinsel istismar vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri de, yaptığı şeyi hata olarak değerlendirdiğine vurgu yaparak, başkasına zarar vermeyi suç olarak gördüğünü belirtmiştir.

“Yani abla o ara şeytana uyduk işte. Kötü işler yapan yani bi kişiye karşı istenmeyecek şeyler yapan suçludur.” (Ç1, E, 15)

Başka bir çocuk da suçu tanımlarken, birinin yaptığı bir şeyin suç olabilmesi için, yapılan şeyin bilinçli olarak yapılmasına dikkat çekmiştir.

“Kaza vardır, suç vardır. Kaza bilmeyerek üzerine bir insan gelir uzaklaştırmaya çalışırken kazayla yapmıştır. Ama bilerek yapmışsa suçtur. Yani telefonunu çalsam bilerektir, suçtur bu. Yanımda unuttun, gittin bu suç değildir.” (Ç13, K, 18)

Görüşülen başka bir çocuk, kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararın verilen bir çocuktur. Çocuk okulda arkadaşları ile yaptığı bir kavga nedeniyle danışmanlık tedbiri almıştır. Çocuk daha önce suça sürüklenmesinde arkadaşlarının etkisi olduğunu ve kavganın başlama gerekçesini de arkadaşlarının kendisine attığı bir iftira olduğunu ifade etmişti. Burada suçun tanımını yaparken karşı tarafın ona yaptığı şeye atıf yaparak suçu tanımlamaya çalıştığı dikkat çekmektedir.

“Karşındakini iftira atmak yalan söylemek, kırmak üzmek haksız yere suçlanmak, suçtur.” (Ç10, K, 18)

Çocukları kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ailelerden biri de, çocuklarının yaşadığı durumu kendi hakkını savunmak olduğu için suç sayılmayacağına vurgu yapmıştır. Aile, karşı tarafın ciddi zarar aldığını ve bu nedenle darp raporu aldığını eklemiş ancak hangi tarafın haklı olduğunun araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca olaydan dolayı kendilerinin de çocuklarının da olumsuz etkilendiğini eklemiştir. Aile, yaşanan durumdan dolayı ebeveynlerin değil herkesin suçlanması gerektiğine vurgu yaparak suçun toplumsal kökenlerine dikkat çekmiştir.

“Sanki oğlum gitmiş genelkurmay komutanını vurmuş gibi hissettim. Psikolojik olarak bunlar bizi etkiliyor, benim çocuğum da etkilendi, o dönem dersleri komple kötüleşti. Biz sanki genelkurmay komutanına bir suikast düzenledik bize öyle bir sıkıntı veriyordu. Bu konular beni çok geriyor. Bu oğlumun isminin geçmesi sebebi bana anlattığı kadarıyla onları ayırmak içindi dedi ama şöyle bir sıkıntı vardı mahkemeye intikal etmesinin sebebi karşı tarafın darp raporu almış olması ve vücudunun çeşitli bölgelerinde ciddi darbelerin olması. Çok fena bir darp var ortada öyle olunca da olayın büyümesi çok normal. Kimin doğru söylediğini bilemezsiniz. Çocuk mu doğru söylüyor, oğlum mu doğru söylüyor mahkemeye çıkmadan önce araştırılması gerekiyordu. Bu çocuklar bizim çocuğumuz, sadece annesinin babasının suçu değil, bu suç hepimizin. Bizim zamanımızda adam gelirdi, para verirdi bana sigara getir. Bakkaldan sigara getirince adam kahveye giderdi adamı arayıp bulurduk bulunca bize iki tane tokat atardı niye geç kaldın diye. Bizi çok sigara içtiğimizi gördükleri zaman köyün büyükleri tokatlarlardı, akşamda babana söyleyeceğim derlerdi. Bak bakalım bir daha sigara içiliyor mu? Şimdi baba çocuğuna kızamıyor, erkek eşine kızamıyor ya da kadın eşine kızamıyor, komutan askerine kızamıyor, öğretmen öğrenciye ders dinle diyemiyor. Bu toplumda niye suç var? Suç bizim değil suç hepimizin bu yüzden. Arkadaşı bir tane değnek kafasına vurmuş. Burada benim çocuğumun suçu ne? Keşke benim çocuğum da vursaydı.” (A7, E, 44)

Ailelerden biri de suçu değerlendirirken bilinçli olarak yapılan davranışların suç olarak görüleceğine değinmiş ve kişinin, istediği takdirde suç işlemeyebileceğini vurgulamıştır.

“Bence gezmeyecen dikkat edeceksin ben kaç yaşında adamım bilmediğim adamlarla dolaşırsam ben de suça bulaşabilirim ayık davranman lazım. Bilerek yapılan bi şey. Gitmeyeceksin herkesle. Yapmazsın.” (A18, E, 42)

Suça sürüklenen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile suçu değerlendirirken, bir davranışın suç sayılabilmesi için onun karşı tarafa büyük bir zarar vermesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Aile, çocuklarının karşı tarafa zarar verdiğini kabul etmiş fakat yaşı gereği çocuk olduğundan bunun suç sayılamayacağına dikkat çekmiştir.

“Bir insanın suçlu sayılabilmesi için karşıdaki insanın bayağı bir canını yakmış olması lazım. Tabi suçlu değil, çocuk olduğu için. Ben karşı tarafa da bir şey diyemiyorum ki çocuk yani şimdi büyük kız oldu ama o zaman çocuktuk hepsi.” (A13, K, 42)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen suça sürüklenen çocuklardan biri de suçu değerlendirirken, suçu kötü bir şey yapmak şeklinde tanımlamış ve yaptığı şeyin de suç olduğunu fakat kötü bir suç olmadığına değinerek suçun farklı boyutlarının olabileceğine değinmiştir.

“Kötü bi şey yapmak. Ben de işledim herhalde ama kavga sadece, o kötü bir suç değil. Okulda kavga ettiğim için suç ama o da hak etti.” (Ç2, E, 15)

Ayrıca çocukların bir kaç hariç yaptıkları şeyin suç olduğunu bildiğini fakat sonrasında yargıya taşınabilecek kadar önemli bir süreç gerektirdiğini bilmediklerini, bildikleri takdirde yapmayabileceklerini ifade etmişlerdir. Bazıları ise yaptıkları şeyin suç olduğunu bildiklerini fakat tekrar yaşanması durumunda aynı şeyi gerçekleştirebileceklerini belirtmişlerdir.

3.3.2. Daha Önce/Sonra Suç Öyküsü

Suça sürüklenen çocuklarla yapılan bu görüşmelerde önemsenen diğer bir konu, çocukların danışmanlık tedbiri almadan önce ya da sonra herhangi bir suça dayalı geçmişlerinin olup olmadığı konusudur. Bazı çocuklar, danışmanlık tedbir kararı almalarını gerektirecek suç davranışını daha önce de bir kaç kez yaşadıklarını, bazıları daha farklı suç öyküsü olduğunu ancak yargı sürecine dâhil edilmediğini vurgulamıştır. Bazıları ise danışmanlık tedbir kararı aldıktan sonra tekrar başka bir suç sayılabilecek durum yaşadıklarını belirtmiş (hatta çocuklardan birinin görüşüldüğü dönemde tekrar mahkemesinin olacağı öğrenilmiştir), bazıları ise öncesinde ya da sonrasında suç sayılabilecek herhangi bir davranışta bulunmadığını ifade etmiştir. Aşağıda bu ifadelerden bazılarına yer verilecektir.

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, danışmanlık tedbir kararı aldıktan sonra hizmetten faydalandığını ancak yakın

zamanda tekrar kavga nedeniyle hakkında şikâyet olduğu için yeniden mahkemesinin olduğunu, yarın mahkemeye gireceğini ve bazı korkularının olduğunu vurgulamıştır.

“Danışmanlık aldım bitiyordu ama yarın mahkemem var ama o kavga için değil başka bir kavga için. Bu sefer biraz korkuyorum.” (Ç16, E, 17)

Suçta sürüklenen çocuklardan biri de şu an kavga nedeniyle danışmanlık hizmeti aldığını fakat daha öncesinde de kavga öyküsünün olduğunu belirtmiştir.

“İkinciydi. Aynı arkadaşınla da başka arkadaşlarla da oldu da onunla ikinciydi.” (Ç2, E, 15)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede anne, çocuğunun daha önce de pek çok kez benzer şekilde kavga ettiğini ve şikâyet edilmediğini ancak bu sefer karşı tarafın ailesinin hassas olduğunu ve şikâyet ettiği için böyle bir sürece dâhil olduklarını vurgulamıştır.

“Kavga her zaman oluyordu ama karşıdaki aile herhalde biraz titiz bu konuda şikâyetçi olmuş.” (A2, K, 45)

Hırsızlık nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan ikisi de daha önce kavga nedeniyle şikâyet edildiğini çünkü karşı tarafın zarar gördüğüne vurgu yapmışlardır.

“Daha önce işte bi kavga olmuştu. Valla bu dayak yiyen çocuğun kafası gözü şişmiş darp raporu almıştı.” (Ç7, E, 16)

“Oldu, ondan bu zamana kadar olmadı ondan öncesi olmuştu. Kızın biriyle kavga ettim. Ben nöbetçiydim o zaman kavga etmiştik. Benim sorunun vardı o zamanlar zaten. Kavgadan dolayı.” (Ç8, E, 18)

Yine hırsızlık nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen başka bir çocuk da daha önce okul dışında bir arkadaşı ile kavga ettiğini hatta disiplin cezası aldığını fakat olayın mahkemeye taşınmadığını ifade etmiştir.

“Bir kere kavga etmiştim. Disiplin cezası da almıştım. Okul dışında kavga ettim annesi müdürü aramıştı. Ceza aldım ama mahkeme yok.” (Ç17, E, 14)

3.3.3. Yargılanma Süreci

Yargılanma sürecinde mahkeme, polis, karakol, yasalar ve benzeri yeni şeyler, çocuklar için ürkütücü ve karşılaşıldığında ne yapacağını bilmediği şeylerdendir. Yetişkin biri için bile tedirginlik yaratan bu süreçlerin, henüz çocuk yaşta olan biri için istenmeyen hissiyatlar yaratması kaçınılmazdır. İşte bu sebeple,

çocukların ve ailelerin bu süreçte ne yaşadığı ya da ne hissettikleri merak edilmiş ve bu kişilere bir takım sorular sorulmuştur.

Kendisine yargılanma sürecinde haklarının anlatılmadığı ve yanında destek olacak kimsenin olmadığını ifade eden çocuklardan biri, o süreçte kendisine iyi muamele edilmediğini ayrıca kötü hissettirildiğini belirtmiştir.

“Yanımda kimse yoktu. Kötü, içeriye girecekmişim gibi hissettirdiler.” (Ç8, E, 18)

Çocuklardan biri şikayetvari bir şekilde, yargılanma sürecinde kendisine kimsenin herhangi bir şey anlatmadığını, bazı formlar imzalattırdıktan sonra götürüldüğünü ifade etmiştir.

“Kimse anlatmadı şu kâğıtları imzalayacaksın dediler ondan sonra elime kalem verdiler, imzalattılar. Sonra işte sen otur, seni götüreceğiz dediler sonra savcılığa götürdüler.” (Ç1, E, 15)

Çocuğu çekindiği için kendisine yaşadıklarını anlatmadığını belirten ailelerden biri, yargılanma sürecinde, kendilerine polis ya da mahkeme tarafından hiç kimsenin haber verilmediğini, bu durumun yasal olarak yanlış bir şey olduğunu ve bu nedenle de kızgın olduğunu belirtmiştir.

“Şimdi çocuk okuldan alınıyor, karakola götürülüyor karakoldan direkt adliyeye gidiyor. Bizim bunlardan hiçbir süreçte haberimiz yok. Aslında bizim o karakolda bulunmamız lazımmış. Bu çocuğa zorla mı ifade verildi, nasıl ifade verildi? Biz bunların hiçbirini bilmiyoruz. Kızdığım bir şey yok, ben polislerden şikâyetçi olacaktım. Avukat olmadan veya anası babası olmadan 15-16 yaşındaki çocuğu mahkemeye götüremezsin, sorgulayamazsın. Bizim hiç bir şeyden haberimiz yok, benim çocuğum da hatalı en azından bana demiş olsaydı. Baba, böyle bir şey var, ben giderim o polisleri şikâyet ederim, niye götürüyorsun benden habersiz niye çocuğu mahkemeye sokuyorsun? diye.” (A1, E, 48)

Çocuğu hırsızlık vakası nedeniyle danışmanlık tedbir hizmeti alan ailelerden biri de bu süreçte çocukları için kötü hissettiğine değinerek üzüntüsünü dile getirmiştir.

“İnsan ne hisseder, çocuğun elden gidiyor. Canından can gidiyor siz ne hissederdiniz?” (A15, E, 39)

Suçta sürüklenen çocuklardan birinin babası da, yargılanma sürecinde kötü hissettiğini ve bu yargılanma sürecinde bir takım yanlış davranışların olduğunu, dolayısıyla haksızlığa uğramış hissettiğine değinmiştir.

“Çocuğu dinlemedi hâkim, çocuğa ezberlettirmişler olayı dedi yaptın oğlum yapmadın mı dedi, yapmadım deyince, tamam anlaşıldı oğlum dedi. Hâkimler biraz da işte çocuk diye şey yapıyor ben hâkimler hoşuma gitmedi doğruyu söyleyeyim avukatlar da hoşuma gitmedi. Örneğin sen avukat olmuştun karşı tarafı savunuyorsun ben de diyorum ki avukat bey, bu savunduğun adamın samimi ve dürüst olduğuna inanıyor musun? diyorum, ben işimi yapıyorum diyor. Haksızlık oldu yani.” (A6, E, 57)

Yargılanma sürecinde kendilerini, savunan avukatların yeterince çaba harcamadığı için kızgın ve üzgün olduğunu ifade eden çocuklardan biri de, mahkemesinin bir kaç kez ertelenmiş olmasına pek mutlu olmadığına dikkat çekmiştir.

“Hep ertelendi, bilgi vermediler. Avukat vardı sanırım. Yani adam sadece katılıyorum dedi başka bir şey yapmadı. Üzdü tabi bu beni.” (Ç12, K, 17)

Hırsızlık vakası nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin, yargılanma sürecinde polis ve yargı üyelerinin kendisine karşı tutumundan dolayı kendisini “suçlu” gibi hissettiğini dile getirerek, süreçten rahatsızlık duyduğunu göstermiştir.

“Mahkemede ifadem alındığında suçlu gibi hissettim. Kötüydü.” (Ç17, E, 14)

Savaş nedeniyle Suriye’den göç eden çocuklardan biri, yargılanma sürecinde kendisini şikâyet üzerine almaya gelen polislerden birinin, kendisine bağırdığını ve bazı ayrıştırıcı ifadeler kullandığını, bu sebeple kötü hissettiğini vurgulamıştır.

“Bağırdı çağırdı sen Suriye’den geldin utanmıyon mu? dedi. Dedim sen ne bağırıyon. Boğazıma sarıldı. Ben de şeyde görüşeceğiz dedim. Kötü hissettim ki.” (Ç18, E, 18)

Yine suça sürüklenen çocuklardan biri de yargılanma sürecinde dinlenilmediği için kızgın olduğuna ve bu nedenle kötü hissettiğine değinmiştir.

“Ben anlatmaya çalışıyordum ama kimse dinlemedi o durumda alakam olmadığını anlatsam bile kimse dinlemiyor. Sonra karakola götürdüler. Gittiğim karakolda bir tane polis tanıdığım vardı dükkânda müşterim vardı. O inanmadı mesela nasıl oldu, beni tanıyor böyle bir şey yapmayacağımı biliyor.” (Ç4, E, 16)

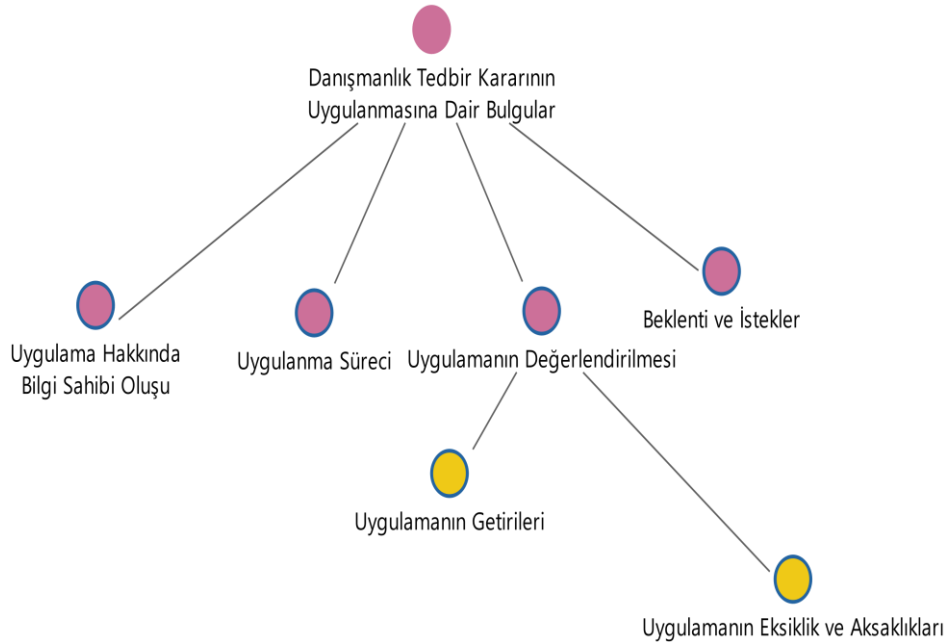
Son olarak suça sürüklenen çocuklardan biri de bu süreçte, haklarının korunmadığına ve bu nedenle hak etmediği bir yargılanma süreci yaşamakta olduğuna değinmiştir.

“Hakkım korunmadı, bilinçsiz yaptığım bir şey için şu an bu durumdayım. Tabi ki avukatın beni savunmasını isterdim. Sabıkam oldu bu beni üzdü.” (Ç9, E, 17)

3.4. Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanmasına Dair Bulgular

Danışmanlık tedbir kararının uygulanma amacı, hizmet gören kişilere gerekli desteği vermek ve süreçte onların haklarının korunmasını sağlamaktır. Hem ailesinin yanında kalan çocuğu korumak hem ailesine veya bakımından sorumlu olan kimselere yol göstermek hem de hizmet göreceği tedbir hakkında onları bilgilendirmeyi hedeflediği bilinmektedir. Böyle bir amacı güden bir tedbir kararının, hizmet gören kişiler açısından nasıl değerlendirildiği çok önemli bulgu olarak değerlendirilebilir.

Bu nedenle başlık altında, suça sürüklen çocuk ve ailesi açısından danışmanlık hizmetlerini değerlendiren bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplar bazı alt temalar altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “kişilerin uygulama hakkında bilgi sahibi olup-olmaması”, “uygulanma sürecindeki tutumlara ilişkin davranış ve düşünceleri”, “kişilerin uygulamayı değerlendirmesi”, “hizmeti alan kişilerin beklenti ve istekleri” ile ilgili temalardır. Aşağıda konu ile ilgili tema ve alt temalara ait şekle yer verilmiştir:

Şekil 3.9. Danışmanlık tedbir kararının uygulanmasına dair tema ve alt temalar.

3.4.1. Uygulama Hakkında Bilgi Sahibi Oluşu: “Ne Olduğunu Bilmiyorum”

Hem çocuklara hem de ailelere danışmanlık tedbir kararının ne olduğunu bilip bilmedikleri veya çevrelerinde daha önce bu hizmetten yararlanan kimseleri duyup duymadıkları sorularak alınan hizmet hakkında bilgi sahibi olma durumları araştırılmıştır. Görüşülen kişilerin hepsi, daha önce bu konu hakkında bilgi sahibi olmadığını ancak hizmetten yararlanmaya başladıktan sonra böyle bir şeyin varlığından haberdar olduklarını ifade etmiştir. Görüşmelerde dikkat çeken en önemli bulgulardan biri, bazı çocukların ve çoğu ailenin, aldıkları hizmetin hâlâ tam olarak ne olduğunu bilmediklerini, hizmeti değerlendirmeleri istendiğinde dile getirmeleridir. Aşağıda konu hakkında bazı bulgulara yer verilecektir.

Görüşülen ailelerden biri, çocuğunun suça sürüklenmesinden sonra danışmanlık tedbir kararı almış ve kendisi de görüşmelere katılmış olsa da, henüz danışmanlık tedbir kararının ne olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Ayrıca kendisine, ne olduğunun anlatılmadığını ifade etmiş ve bu hizmetin amacının da ne olduğunu anlamadığını eklemiştir.

“Tebdir kararının ne olduğunu bilmiyorum. Ben hiçbir şey yapmıyorum ama doktora gidersin dizim ağrıyor dersin yazar gönderir ama dizimde ne var hastalık mı var söylemez bunun gibi aynı. Hoca çağırıyor bizi, biraz muhabbet tedbir midir nedir? bildiğimiz yok. Hadi çay içtik hadi bize eyvallah çektik gittik nedir, ne değildir ben bilmiyorum. Zaten amacın ne olduğunu anlamıyorum onlar da bana bir şey söylemedi.” (A7, E, 44)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri de, danışmanlık tedbir kararının ne olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Çocuk, okula devam etmediği için bu hizmeti Rehberlik Araştırma Merkezinde almaktadır. Çocuk, mahkemede kendisine yaşı gereği ceza verilmediğinden danışmanlık tedbir kararının verildiğini eklemiştir.

“Yok, ne olduğunu bilmiyordum. Ceza ehliyetin olmadığı için seni hapse alamıyoruz ama bir daha yaparsan olmaz dedi hâkim. Danışmanlık tedbir kararı nedir bilmiyorum.” (Ç16, E, 17)

Suçta sürüklenen çocuklardan bir diğeri de danışmanlık tedbir kararının ne olduğunu bilmediğini ve bunun kendisine anlatılmadığını ifade etmiştir. Çocuk ayrıca görüşmeye çağırıldığını ancak gitmediğini ve kimsenin gelmediğini vurgulamıştır.

“Bana anlatılmadı danışman tedbir kararının ne olduğunu kimse anlatmadı. Çağırdılar bi ama gidemedim, kimse de gelmedi sonra.” (Ç10, K, 18)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve hem kendisi hem de annesi görüşmelere katılmış çocuklardan biri de, bunun ne olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Çocuk, süreç içerisinde kendisine psikolojik destek verileceğinin söylendiğini eklemiştir.

“Daha önceden söylemişlerdi zaten iki yıl boyunca mı dediler, yirmi yaşına kadar mı dediler tam bilmiyorum. Psikolojik destek alman gerekiyor dediler.” (Ç11, K, 17)

Yine kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve babası ile birlikte görüşmelere katılmış olan çocuklardan bir diğeri de danışmanlık tedbir kararın ne olduğunu bilmediğini belirtmiştir.

“Ne kararı verildiğini bilmiyorum da. Bu ne kadar süre geçerli de bilmiyorum.” (Ç2, E, 15)

Çocukları kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ailelerden biri, danışmanlık tedbir kararının ne olduğunu bilmediğini ancak çocuklarının kavga öyküsünün olması sebebiyle verilmiş olabileceğini belirtmiştir.

“Hiçbir bilgim yok, olan olay anlatmıştı kavga etme, şey yapma o tür şeylerden söylemişti. Ondanmış herhalde ama.” (A9, K, 35)

Ailelerden biri ise çocuklarının ve kendilerinin aldığı hizmetin ne olduğunu bildiklerini çünkü daha önce bunu duyduklarını ifade etmiştir.

“Biliyorum ne olduğunu. Bizim bi komşu vardı oradan biliyorum. Biz de gittik işte görüştük iyiydi yani. Danışmanlık, karşılıklı konuştuğu sürekli devamlı tedbir olduğu için o insanın hayatı ile ilgili nasıl davrandığı süreçte nasıl değiştiği devamlı bir kişiyle konuşulması ve kayıt altına alınması, bunun da ilgili yerlere ulaştırması diye düşündüm. Yani devamlı karar kalkana kadar gözetim altında olması diye düşünüyorum.” (A20, E, 42)

Görüşülen çocuklardan biri de, danışmanlık hizmetinin ne olduğunu bildiğini belirtmiş ve aldığı hizmetten memnun olduğunu eklemiştir.

“Ben biliyorum evet, ne olduğunu biliyoruz. İşte konuşuyorlar. İyi yani.” (Ç4, E, 16)

Bu ifadelere benzer örnekleri çoğaltmak mümkün. Çünkü belirtildiği üzere aileler ve çocuklar hizmetten faydalanmış olsa da çoğunluk, aldıkları hizmetin ne

olduğunu tam olarak bilmediklerini ve amacının ne olduğunu da tam olarak anlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

3.4.2. Uygulanma Süreci

Tedbir kararının uygulanmasına karar verildikten sonra hem çocuk hem aile hem de hizmeti veren eleman için önemli ve zor bir süreç başlamaktadır. Çünkü hedef edilen şeye ulaşmak, tahmin edildiği üzere kolay olmayabilmektedir. Bu süreçte bizzat hizmet gören çocukların ve ailelerin, hissiyatları, süreci nasıl değerlendirdikleri önemli bir bulgudur. Kişilerin, danışmanlık tedbir kararını nasıl değerlendirdiklerini araştıran çalışmada, kişilere bir takım sorular sorulmuştur. Bu sorulardan biri de kararın uygulanma sürecinde kişilerin yorumlarının ne olduğu, yani örneğin, sosyal incelemelerin yapılıp yapılmadığı, kişilere nasıl ulaşıldığı, takip raporları hakkında bir takım bilgiler alınmış ve aşağıda bunlardan bazılarına yer verilmiştir.

İlkin, görüşülen çocuklardan biri tedbir kararının uygulanma sürecinde kendisine ulaşma noktasında hizmet verenlerin yeterince kendisiyle ilgilenmediğini düşündüğüne değinerek, kendisiyle görüşme isteğinin kâğıt üzerinden yapıldığını ancak gidemediğini ve bir daha adım atılmadığını eklemiştir.

“Benim hakkımda çok geldiler ama ben görüşmedim sadece tebliğ bırakmışlar danışmanlık için kâğıtlar falan veriyordu ama ben gidemiyordum sürekli iş. Gelmeleri gerekirdi, ben gidemesem de. Eve de kimse gelmedi bi daha benim için.” (Ç10, K, 18)

Çocuklardan biri de bu süreçte, okuldaki rehber öğretmenin kendisine, kararın uygulanma sürecinde bir takım görüşmelerin yapılacağını bildirdiğini ama az görüştüğünü bu nedenle de görüşmelerin hedefinin ne olduğunu pek bilmediğini ifade etmiştir.

“Önceki rehber öğretmenim görüşmeler falan yapılacağını söyledi. Ailenle seninle görüşme yapacağız dedi. Çok olmadı ki. Görüşmelerin amacını bilmiyorum.” (Ç9, E, 17)

Görüşülen çocuklardan biri, danışmanlık tedbir kararının uygulanma sürecinde, olayın üzerinden dört yıl geçtikten sonra kendisine ulaşıldığını belirterek, rehber öğretmenin kendisiyle ara ara görüştüğünü ifade etmiştir. Bu süreçte evine herhangi bir sosyal inceleme yapılmadığını da eklemiştir.

“Mahkeme olalı 4 yıl falan oluyor, hatırlamıyorum. Burada da haberim yoktu mesela beni telefondan görüşmek için buraya

çağırdılar. Ben de o zaman Konya’da değildim, haftaya gelsem olur mu dedim olur dediler. Diğer hafta geldim hoca anlattı sekiz görüşme yapacağız böyle böyle diye. Eve kimse gitmedi.” (Ç4, E, 16)

Görüşülen ailelerden biri de, kararın uygulanma sürecinde kendisiyle kimsenin görüşmediğine değinerek, sosyal inceleme yapılmadığını fakat yapılmasını istediğini, kendisiyle görüşülmesini istediğini ifade ederek, bu süreçte aileyle de ilgili olunması gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Eve gelsinler, sorsunlar istiyordum. Bir iki sefer eve gelmişler ben evde değildim hatta gelinim imzayı da atmış, kim gelmişse haberim yoktur. İşitmişe, görmemişem. Dedi oğlun için gelmişler imzayı atmışlar o. Eve bakmamışlar. Keşke gelselerdi sizin gibi. (A17, E, 59)

Bu görüşe paralel olarak görüşülen ailelerden bir diğeri, eve inceleme amaçlı kimsenin gelmediğini, çocuğu okula devam etmediği için rehberlik araştırma merkezi tarafından çağırılan baba, gidemediğini ve kimsenin tekrar çağırmadığını ifade etmiştir.

“Dışarıdan öyle söylediler gittiler. Eve kimse gelmedi. Bana dediler, gitmedim, kimse de gelmedi. Süreç bu. (Ç18, E, 18)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve okula devam ettiği için bu hizmeti okul rehber öğretmeni tarafından verilmesi uygun görülen çocuklardan biri de, kararın uygulanma sürecinde, kimsenin kendisine bu süreçte görüşme süreci hakkında bir bilgi vermediğine değinmiştir. (Ancak hem kendisinin hem de annesinin görüşmelere katıldığı bilinmektedir.)

“Nasıl olacağı anlatılmadı sadece seninle görüşmeler yapılacak dedi o kadar, onun detayına girmediler.” (Ç11, K, 17)

Çocuğu ilkin cinsel istismar vakası nedeniyle danışmanlık tedbir kararı alan fakat çocuk eğitim evinde devam eden ailelerden biri de, kararın uygulanma sürecinde çocukları hakkında karşı ailenin tekrar şikâyetle bulunması üzerine çocukları, Ankara çocuk eğitim evine yerleştirilen ve bu sebeple okula devam edemeyen bir ailedir. Aile, çocuklarının bu süreçte, yapılan görüşmeleri bir psikolojik destek olarak değerlendirdiğini fakat bunu istemediğini vurgulamıştır.

“Bizim çocuk zaten Ankara’da doktora gidiyor, en son iki üç hafta önce tekrar gitmiş demiş ben gelmek istemiyorum psikolojik destek için. Ben gelmek istemiyorum demiş buraya geldiğimde psikolojim bozuluyor diye. Ordan telefon açmış doktor gelmek isterse öne getirin diye yani gitmek istemiyor. Şu an Ankara çocuk eğitim

evinde. Okuldan da aldım sınavlara giremediği için, açık liseye yazdırmışlar.” (A1, E, 48)

Kavga ve mala zarar nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, tedbirin uygulanma sürecinde, çocuklarının ilkökul öğretmenlerinin görevlendirildiğine ve öğretmenlerinin çocuklarını uzun süredir görememesi sebebiyle eski durumuna göre bir değerlendirme ve görüşme süreci belirlediğine değinerek süreçte duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

“Oğlumun bir öğretmeni geldi (okuduğu okul adı)...’den. Oğlumu okutan bir öğretmeni geldi, çocuk bilmem neyi olmuş adliyede pedagog olmuş. Onun ilkökuldaki davranışına göre program hazırlamış bu da çok yanlış. Bugün ilkökul çocuğuyla 16 yaşındaki çocuk eşit olamaz. İlkokulda çocuk ne yaptıysa yaramazlığını dökmüş indirmiş rapora. Bu rapora göre çocuğum gidiyor görüşüyor.” (A6, E, 57)

Görüşülen ailelerin sık tekrarladığı ve biraz da eksiklik olarak değerlendirdiği önemli bir bulgu, kararın uygulanma sürecinde eve sosyal incelemelerin yapılmaması ve ailenin süreç hakkında yeterince bilgilendirilmemesidir. Bu konuya, uygulamayı değerlendirme başlığı altında daha ayrıntılı olarak değinileceğinden şimdilik sadece yukarıdaki yorumlara yer verilecektir.

3.4.3. Uygulamanın Değerlendirilmesi: “Şu Ana Kadar Hiçbir Şey Olmadı, Kimse Bir Şey Demedi. Niye Şimdi?”

Suçta sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklara yönelik bu çalışmadaki en önemli konulardan biri, hizmeti alan kişilerin süreci nasıl değerlendirdiğidir. Çalışmanın amaçlarından biri de, hizmetten yararlanan kişilerin süreç hakkındaki değerlendirmeleri olduğundan başlık altında, konu hakkında sorulan sorulardan elde edilen cevaplara yer verilecektir. Kişilerin uygulamayı değerlendirmeleri istenmiş ve elde edilen cevaplar, “uygulamanın getirileri (olumlu yönleri)” ve “uygulamanın eksiklik/aksaklıkları” olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. İlk uygulamanın getirileri teması ele alınacaktır.

Uygulamanın Getirileri

Görüşülen kişilerin uygulama sürecini, aldıkları hizmeti nasıl değerlendirdiği, aldıkları danışmanlık hizmetinin hayatlarında ne gibi bir değişiklik yaptığı (ya da yapıp/yapmadığı) araştırıldığında bazı katılımcıların, uygulamanın hayatlarında

olumlu bir takım değişiklikler yaptığını ifade ettikleri görölmüştür. Aşağıda bunlardan bazılarına yer verilecektir. Çocuğu hakkında kavga nedeniyle danışmanlık tedbir kararı verilen ve hem kendisi hem de çocuğu görüşmelere katılan ailelerden biri, bu süreçte aradan uzun zaman geçse de hizmet verenlerin çocukla olay hakkında konuşmasının ve olayı irdelemesinin iyi bir şey olduğunu düşündüğünü eklemiş ve hizmetten memnun olduğuna dikkat çekmiştir.

“Aslında iyi bir şey, yani çocuğun en azından belki ailesiyle sorunu var belki diyemeyeceği bir şey var, devlet ilgileniyor bunla. Okulda bak o kadar rehber öğretmenle özel görüştü, kendisi beni çağırđı ben görüştüm. Çocukların böyle arkalarını aramaları incelemeleri dört beş sene geçmiş hala konuyu didiklemeleri diyeyim artık. İyice en ufak detayına kadar incelemeye çalışıyorlar iyi bir şey bence.” (A13, K, 42)

Görüşülen çocuklardan biri danışmanlık hizmeti ile hayatında bazı değişiklikler olduğuna değinmiştir. Okulu terk eden çocuk, bu sayede açık liseye başladığını ve danışmanlık hizmeti sürecindeki yönlendirmeye, ehliyet kursuna başladığını belirterek, aldığı hizmetten memnun olduğuna dikkat çekmiştir.

“Sadece hoca bir şeyler önerdi. Mesela, ben açık liseye de gitmiyordum o önerdi kaydoldum. Geçen hafta ehliyete yazıldım. Düşünüyordum ehliyete yazılmayı. Hoca anlattı, hem açığa hem ehliyete yazıldım. Mesela insanın sorumlulukları falan. Ben buraya gelmeseydim, açık liseye yazılmayacaktım geldim bir sebep yani güzel. Tabii buraya mesela geliyorsun o konuda konuşuyorsun suç işlemek pek hoş olmuyor. Unutması gerekiyor. Başka meseleden de gelebilirdik ama o meseleden geliyorsun. O yüzden iyi yani” (Ç4, E, 16)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede de aile, çocuklarının olumlu görüşlerine paralel olarak, çocuklarının bu süreçte aldığı hizmetten memnun olduklarına çünkü çocuklarıyla konuşulmasının olumlu bir tutum olarak gördüklerine değinmiştir. Ayrıca kendileriyle konuşulmasının da olumlu olarak gördüklerini eklemiştir.

“Oğlumun işine çok yaradı diyorum, baya bir değişti. Daha çok onu söylüyordum. Daha iyi olduğunu ona iyi geldiğini düşünüyorum. Bana da güzel şeyler anlatıyordu hoca. Belki ben anlattığımda kafasına girmez olabilir bazen anne babaların lafları ters gelebilir. Ama o anlattığı zaman, daha çok kafasına girer sanıyorum.” (A4, K, 36)

Hırsızlık nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan biri, aldığı hizmetle hayatında çok şeyin değişmediğine ancak yapılan konuşmalar

sayesinde başkasına ait bir eşyayla artık ilgilenmediğine değinerek, süreçten aldığı verimi vurgulamıştır.

“Aynı, her şey normal, şey oldu sadece daha tedbirli olmamı söylediler yerde altın görse alma o senin malın değil hakkın değil. Ben de tamam dedim o günden beri hiç bi şeye bakmam.” (Ç17, E, 14)

Karşı tarafın suratında kalıcı bir iz bırakacak kadar kızgın olduğundan kavga eden ve bu sebeple danışmanlık tedbir hizmeti alan çocuklardan biri, yapısında saldırganlık olan bir insanı değiştirmenin zor olduğuna fakat aldığı hizmetle biraz daha sakin olabileceğine değinmiş ve kendisinin de aldığı bu hizmetten olumlu etkilendiğini ifade etmiştir.

“İnsan saldırgansa ehlileştiremezsin. Hayvanı ehlileştirebilirsin ama insanı ehlileştiremezsin. Yani biraz daha uysallaştırma olur ama sinirli insanları benim gibi. Öyle oldu.” (Ç12, K, 17)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede aile böyle bir hizmete gerek olmadığını fakat aldıkları hizmetin çocukları için çok faydalı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Ayrıca aile, bu hizmetin o yaş grubundaki tüm çocuklar için gerekli olduğunu vurgulamıştır.

“Buna gerek yoktu ama olunca da memnun oldum. Kızıma destek veren, o kadar öğrencinin içinde ona dikkat edilmesi benim hoşuma gitti. Bunun bütün çocuklar için olmasını isterdim. Aslında 13-15 yaş arasında ki bütün çocuklarda olmasını isterdim. Ama bu imkânsız.” (A12, K, 42)

Çocuğu kavga nedeniyle danışmanlık hizmeti alan aileyle yapılan görüşmede aile, ilk başta tedbiri gereksiz bulduğunu ancak sonrasında süreç içerisinde danışmanlık hizmetinden memnun olduğunu ifade etmiş ve kendileriyle de görüşülmesinin olumlu olduğunu ve bilgi alış verişi yaptıklarını belirtmiştir. Aile, danışmanlık hizmeti sürecinde öfke kontrolü nedeniyle psikolojik destek gören ve ilaç kullanan çocukları için verilen tedavinin iyi geldiğini vurgulamıştır. Ayrıca anne, ilkin bu kararı biraz gerekli bir şey olarak görmediğini ancak daha sonra yaşanabilecek olan suç öykülerinin önüne geçme noktasında bilinçlendirme yoluyla önleyici olabileceğini düşündüğünden, süreçten memnun olduğunu eklemiştir.

“Bana göre kızım bu süreci hak etmedi. Çok basit bir şeyi kavgayı sanki bir silahla kavgaymış gibi çok aşırı büyüttüler. Ben de adliyeden gelmeyim zamanla bakıyorum şöyle büyük kavgaları hiç büyütmeden takipsiz kararı verildi bitirdiler ama ben burda şuna

yorumluyorum. Öğrenci bir kız bu yaşlarda bunu yaparsa ilerdeki yaşlarda ne olur bunun önlemini almamız lazım diyerek bastırıldı hesabına görüyorum. O zamanlar düşünüyorum ki tamam hakikaten iyi yaptılar belki bu olaylar bizim isteğimiz dışına da çıkabilirdi ilerde. Bu şekilde hem psikolojik tedavi alması hem ilaç tedavisi alması bence düzgündü yerindeydi. Birbirimize anlattık her şeyi kızımın okuldaki huylarını arkadaşlarını anlattı. Benim için de iyi yani. O kavgadan sonra kızım gayet güzeldi. Gençlik merkezi mi pedagog orda verdiler hapi, altı ay kullanacak dedi. Onun sayesinde iyi oldu.” (A11, K, 37)

Görüşülen ailelerden biri de, danışmanlık hizmeti sayesinde çocukları ile ilgilenildiğine değinerek, aldığı hizmetin faydalı olduğunu vurgulamıştır. Çocukları ailesinin belirttiklerini destekler ifadeler kullanarak, aldığı hizmetle dertleşecek birilerinin yanında olduğunu düşündüğünü ve bu sebeple hizmetten memnun olduğunu ifade etmiştir.

“Tabi faydası olmaz olur mu? Bir nevi ibret yani veyahut da öğüt veriliyor az buçuk. Anne-babanın olmadığı yerde bir nevi anne babanın yerine geçiyor.” (A16, E, 43)

“Benim için iyi oldu. Dertleşecek biri oldu yani.” (Ç16, E, 17)

Okula devam etmeyen ve hizmeti rehberlik araştırma merkezinden alan çocuklardan biri, danışmanlık hizmetinden memnun olduğunu, görüşmelere sık sık gitmek istediğini ancak çalıştığı için gidemediğini ifade etmiştir.

“İyi oldu, ordaki abiyle çok konuştuk. Bana çok iyi şeyler anlattı, iyi geldi. Bana sürekli gelebilirsin dedi ama ben gitmedim. Çünkü işimden oluyordum, her hafta ustam laf yapıyordu gitmedim.” (Ç18, E, 18)

Suçla sürüklenen çocuklardan biri, sık sık çevresindekileri tehdit ettiğini ancak danışmanlık hizmetinde kendisine verilen bir takım tavsiyeler sayesinde bunu azaltmaya çalıştığını ifade ederek hizmetten memnun olduğuna dikkat çekmiştir.

“İyi geldi tavsiye verdiler, o tavsiyeleri tuttuğum için iyi geldi. Tehdit ediyorum hep ben. Bir hafta tehdit etme nasıl olacak dedim. Bir hafta ablamı tehdit etmedim sonra patladım. Ablam suç işlediğinde babama derim diye tehdit ediyordum mesela.” (Ç6, E, 15)

Çocuklardan biri de, gördüğü hizmetle bazı davranışlarını düzeltmeye çalıştığını ve görüşmelere babası ile beraber katıldığından, babasından utandığı için de duyduklarını yapmaya çalıştığını ifade etmiştir. Çocuk, bahsettiği sebepten ötürü hizmetten memnun olduğunu belirtmiştir.

“Bundan sonra kendime daha çeki düzen verdim, kendime daha dikkat ettim. Orda sana bi yol gösteren oluyor düzelmezsen daha daha da anlatıyorlar, babanın yanında konuşuyorlar. Babandan filan utanıyorsun kendine çekidüzen veriyorsun. İyi.” (Ç7, E, 16)

Görüşülen ailelerden bir diğeri de yine, danışmanlık hizmetinin hem kendisi hem de çocukları için faydalı olduğunu çünkü hizmet sayesinde kendilerine yol gösterildiğini belirtmiştir.

“Benim için de oğlan için de iyi oldu. Yol gösteriyorlar konuşarak. Doğruyu öğretiyor ya işte.” (A20, E, 42)

Görüldüğü üzere, çocuk ve ailelerden bazıları aldıkları danışmanlık hizmetin kendi hayatları açısından faydalı olduğuna ve aldıkları hizmetten memnun olduklarına değinmişlerdir. Ancak bazı çocuk ve ailelerle yapılan görüşmelerde kişiler, hizmete yönelik bir takım şikâyetlerde bulunmuş ve hizmetin bazı eksiklik ve aksaklıkları olduğunu dile getirmişlerdir. Bir sonraki temada uygulamaya yönelik eleştirilere yer verilmiştir.

Uygulamanın Eksiklik ve Aksaklıkları

Yapılan bazı görüşmelerde kişiler, danışmanlık hizmetini eleştirmişlerdir. Bazıları “uygulamanın gerekli olmadığını” düşündüğünü, bazıları süreç içerisinde gördüğü olumsuz tutumların olduğunu, bazıları yapılan hizmetin yeterince faydalı olmadığını ve benzeri şikâyetleri dile getirerek, bir takım eksiklik ve aksaklıkları vurgulamışlardır. Kişilerin danışmanlık hizmetini değerlendirmeleri istendiğinde verilen olumsuz cevaplar, bu alt tema altında toplanmıştır. Aşağıda bunlardan bazılarına yer verilecektir.

Çocuklardan biri ile yapılan görüşmede çocuk, danışmanlık hizmetini değerlendirmesi beklendiğinde şikâyetvari bir tarzda, olayın üstünden çok zaman geçtiğini ancak hiçbir şey yapılmadığını o kadar zaman sonra şimdi neden adım atıldığını merak ettiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, ailesinin süreçten haberdar olmasını istemediğini ve görüşmelerin okulda gerçekleşmesi nedeniyle durumdan rahatsızlık duyduğunu eklemiştir.

“Bu olay 6. sınıftayken oldu mahkeme bitti şu ana kadar hiçbir şey olmadı, kimse bir şey demedi. Niye şimdi? diye söylemeyi düşündüm ama söylemedim. Bu ikinci görüşme. Görüşme yapmak istemezdim. Rahatsız oluyorum. Sizin için gerekli görevi yapıyorsunuz. Bana da gerekli oluyor da okulda beni biraz rahatsız ediyor. Yani, bir de ailem duymayacak şekilde olsun yani.” (Ç8, E, 18)

Çocuğun ailesiyle yapılan görüşmede aile de, yaşanmış olayın üzerinden çok zaman geçtiğine vurgu yaparak, şimdiye kadar bir kere sosyal inceleme yapılması haricinde kendileriyle görüşülmediğini belirterek konuya eleştirel yaklaşmıştır. Ailenin, bunu ifade ettiği zaman biraz gergin olduğu gözlemlenmiştir.

“Kaç yıldır görüşülmedi. Sizin gibi beş altı sene önce o olaydan sonra, sosyal hizmet uzmanları geldi aynen böyle, oğlum hususunda görüşüldü. Salonda bilgisini aldılar, gittiler. Başka da hiç görüşülmedi. Okula falan da çağırılmadı. ” (A8, K, 40)

Görüşülen ailelerden biri, çocuklarının danışmanlık hizmeti almaya başladığını ve kendilerini de birkaç kez görüştüğünü ancak daha sonra aralarında iletişimsizliğin başlaması nedeniyle görüşmelerin devam etmediğini ancak bunun devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Aile bundan dolayı rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir.

“Anlatmışlar da bende unutkanlık var. Ben de gittim kaç kez. Hoca hanım yardım edeceğiz dedi sonra telefonum bozuldu, bi daha arayacaktı böyle böyle yapacağız dediler de telefonu kırdı oğlumun. Ondan sonra kimse bi daha aramadı sormadı. Ben istiyorum keşke arasalar. Öyle yapmasalardı. (Aile, bu ifadeden sonra danışmanlık hizmeti veren uzmanın telefon numarasını istemiş ve kendileriyle daha fazla ilgilenilmesi gerektiğini onlara iletmemi istemiştir)” (A5, E, 42)

Görüşülen ailelerden biri de, çocuklarının danışmanlık hizmeti almalarından memnun olacağını fakat kendileri ile henüz iletişim kurulmadığını ifade etmiştir. Aile, çocukları ile yapılan görüşmelerin çocuklarına iyi geleceğine inandığına dikkat çekmiştir.

“Bilmiyorum, eve geldiler yarım saat konuştuk kim olduğunu bilmiyorum. Çocuklarla benim konuşmam ayrı, onların konuşması ayrı. Belki de daha iyi akıl verebiliyorlar. Ne kadar olsa destek destektir, anne-babanın dediğini yeri geldiği zaman tutmazlar ama senin verdiğini tutarlar. Ondan konuşmaları gerekirdi. Keşke arasalardı. Ama kimse aramadı hiç.” (A10, K, 40)

Ailelerden biri de birkaç noktaya değinerek, kendi bakışıyla hizmete dair bir takım eksiklik ve aksaklıktan bahsetmiştir. Aile önce, danışmanlık hizmeti veren rehber öğretmenin süreç içerisinde değiştiğini ve kendilerine sadece form imzalayıp muhabbet ettiğini ve danışmanlık hizmetinin sonlandığını bildirdiğini ifade etmiştir. Konunun ara ara tekrar açılmasından rahatsız olduğunu, kendisiyle görüşüleceği söylenip, görüşülmemesini ve olayın kapanmamasına kızgın olduğunu belirtmiştir.

“İşte bilgim olmadığı için soruyorum. Dediler ki rehberlik servisine gidin. Valla bayağı ortaokuldayken üç dört kere gittim sırf ordaki rehberlik hocasıyla bir şeyler doldurduk, form falan doldurduk, konuştuk onları imzaladık. Bu olayları anlattı işte çocukla görüşmüş ayrıyeten kendisi onları söyledi bana. Görüşüyoruz dedi, herhangi bir sıkıntı yok dedi. Ben oğlundan çok memnunum dedi, bunu da bildireceğim dedi bildirdi zaten. Sonra geldik burdaki rehberlik hocasıyla devam ettik burda birkaç kez görüştük tamam dediler sizinle bir şey kalmadı sonra beni aradılar kapandı dediler bir şey kalmadı dediler. İki sene falan oldu beni kapandı diye arayalı bu olay yaşanalı üç dört sene oluyor hemen hemen dört sene olmuştur. Buraya geldiğinde liseye başladığında lisedeki hocası iki kez çağırdı bir sene öyle geçti yazın beni aradılar işte önce bi geleceksiniz dediler tamam dedim nereye geleceğim sonra dediler gelmenize gerek kalmadı onaylıyor musunuz dedi telefonda ben de tamam dedim kapandı. Sonra yine arıyorlar. Bu kadar uzamasını hiç istemezdim beş altı aya bir sene de bitecek, anam üç dört sene oldu, hala var, geçen sene değil önceki sene bitti dediler. (Aile, bunu ifade ederken ses tonu artmış ve durumdan dolayı kızgın oldukları gözlemlenmiştir.)” (A3, K, 45)

Suçta sürüklenen çocuklardan biri aldığı danışmanlık hizmetinin, yaşadığı durumu bir daha yaşanmaması noktasında yol gösterici olması nedeniyle olumlu olduğunu fakat hayatında değişik yaratmadığını ve görüşmelerin tekrarlanmasını gereksiz bulduğunu ifade etmiştir.

“Sık sık yapmaları gereksiz bence. Bir kere yapıldıktan sonra tekrar tekrar yapmamaları lazım. Hayatımı etkilemedi, hayır. Ama bu şeyi, olumlu oldu yani yapmamamız gerekiyordu.” (Ç15, E, 16)

Görüşülen ailelerden biri de danışmanlık hizmetinin gerekli olmadığına vurgu yaparak, bir ebeveyn olarak sorumluluklarını bildiğini ve bu nedenle buna gerek duymadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca aile, konunun sık sık tekrarlanmasını ve görüşme sayılarının fazlalığını ileri sürerek, çocuklarının psikolojik açıdan olumsuz etkileyeceğine bu nedenle sık tekrarlanmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Hizmet verenlerin kendisine danışmanlık hizmetlerinin ne olduğunu anlatmadığını eklemiştir.

“Bu durumda çocuğumun psikolojisi bozuluyor. Olayın üzerinden 1-2 sene geçti çocuk bu olayları tam unutmak üzereyken, çocuğumu spora da gönderiyorum. Ben çocuğumu tehlikeye koyar mıyım? Kimseyle kavga etme diyorum, ben çocuğumla arkadaş gibiyim. Öyle içkim kumarım yok, bu çocuk devamlı böyle bu ne zaman sonlanacak ben de öğrenmek istiyorum. Bu çocuk sanki içeri girmiş çıkmış gibi sabıkalı gibi biz anne-baba değiliz gibi bir ortam oluyor. Ben cahil biri değilim, köyden gelen birisi de değilim benim böyle çocuğumun psikolojisi bozuluyor. Bunu da düşünmek

lazım. Aşağı inse arkadaşları üzerine gelse beni de etkiliyor. Belki aşağıda vurmaya kırmaya heveslenecek bak sana şuradan geliyorlar diyecek belki iyi yönde etkilenecek belki kötü yönde etkilenecek. Danışmanlık tedbir kararı diye geldi gittiler. Bana direk açıklamadılar ama eve gelmişler biliyorum.” (A15, E, 39)

Çocuklardan birini ailesiyle yapılan görüşmede anne, danışmanlık hizmetinin verileceğini kendisine bildirildiğini fakat üzerinden zaman geçmesine rağmen kendisiyle görüşülmediğini ifade etmiştir. Anne bu durumdan dolayı rahatsız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca anne, çocuğunun okula devam etmediğini ancak etmesini istediğini ve bu konuyu konuşmasın rağmen hiç kimsenin kendisine destek olmaması nedeniyle de hizmeti eleştirdiğini eklemiştir.

“Yok bi şey de demediler, bi geçen yıl aradılar ama gelmediler geleceğiz dediler gelen olmadı. Eve geleceklerdi ev adresimi falan verdim. Biz kimseyle görüşmedik o olaydan sonra ilk defa sizinle görüşüyorum. Tabi benim açımdan sıkıntı yok ama oğlumun görüşmesini istedim hatta onları da tembihledim oğlum okusun dedim. (X) hanım bizim yapacağımız bir şey yok dediler. Gene de siz böyle şey verin belki okumaya meyillenir dedim ama olmadı.” (A19, K, 37)

Ailelerden biri çocukları ilkin danışmanlık hizmeti almaya başladığını ancak daha sonra çocuk eğitim evine devam ettiğini fakat hizmeti verenlerin bu konu hakkında yeterince bilgili olmadığına değinerek durumdan dolayı rahatsızlığını dile getirmiştir. Ayrıca kendileri ile görüşülmediğini ilgisiz kalındığını ekleyerek eleştiride bulunmuşlardır.

“Oğlum o olaydan sonra cezaevine girdi, başına her şey geldi ama haberleri yok. Cezaevine girdikten sonra görüşmek için beni tekrar aradılar hatta tekrar eve geldiler çocuğun psikoloğa gitmesi için yönlendirilmesi için eve gelip haber verdiler biz de dedik, zaten cezaevinde orda gidiyor. Haberleri yoktu. Ama gelip bizimle de konuşmalıydılar. Kimse sormadı bize.” (A1, E, 48)

Çocukla yapılan görüşmede çocuk da, ailesini destekler şekilde cevaplar vermiş ve kendisine danışmanlık hizmetinin yeterince anlatılmadığını fakat anlatılmasını istediğine dikkat çekmiştir.

“Kimse anlatmadı nedir, abla. Yani genelde anlatsınlar neden olduğunu ne olacağını niye yaptıklarını.” (Ç1, E, 15)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve öfke kontrolü olmadığı gerekçesiyle psikolojik destek alan çocuklardan biri, ilkin ilaç tedavisi aldığını fakat ondan uzun zaman sonra danışmanlık hizmeti almaya başladığını ancak o süreçte buna gerek kalmadığını ifade etmiştir.

“Gerekli olabilir belki de bilmiyorum hani benim için o kadar çok değil. Benim öfke zaten geçmiş, gittim ben zaten psikoloğa 6 ay boyunca yaklaşık bir yıl sürdü zaten 6 ay sadece hap tedavisi verdiler onun haricinde bir şey yoktu.” (Ç11, K, 17)

Çocuklardan biri de, hizmet kapsamında kendisine sadece form doldurulduğunu ve bazı sorular sorulduğunu bu nedenle hizmeti kendisi için pek gerekli bulmadığını ifade etmiştir.

“Bana göre form dolduruyorsun bir şeyler soruyorlar. O kadar. Ders değil ki şöyle olsaydı ne yapardın falan insanlar düşüncelerini söylüyor, bir katkısı yok yani kendin ne anlatıyorsun. Bence bu tedbir kararı saçma yani insanların zihnini ölçüyorlar. Bence gereksiz.” (Ç13, K, 18)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık kararı verilen çocuklardan biri de danışmanlık hizmetini değerlendirirken, kendisi ile yeterince ilgilenilmediğini ifade ederek, görüşmelerin gerekliliğine dikkat çekmiştir.

“Benim hakkımda çok geldiler ama ben görüşmedim sadece tebliğ bırakmışlar danışmanlık için kâğıtlar falan veriyordu ama ben gidemiyordum sürekli iş. Pek ilgilendiklerini sanmıyorum. Çünkü sonuçta bir kere konuşuldu bir kere konuşmakla insan insanı anlayamaz yardım edilmedi. İlgilenmeleri gerekirdi.” (Ç10, K, 18)

Son olarak görüşülen ailelerden biri çocukları ile görüşüldüğünü, kendirlerinin davet edildiğini fakat gidemeyince tekrar çağırılmadıklarını belirterek bu durumu eleştirdiğini ve kendiler ile görüşülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Bizi aradılar bizim kızla görüşmüşler galiba. Ben gidemedim işte bi daha da kimse aramadı. Arsalardı bize de anlatsalardı, isterdim.” (A14, E, 41)

Yukarıda, aileler ve çocuklarla yapılan görüşmelerden en sık tekrarlanan ifadelerden bir kaçına yer verilmiştir. Görüşmelere bakıldığında, buna benzer veya farklı eleştirel ifadeleri çoğaltmak mümkün fakat burada sık tekrarlanan eleştirilere yer vermekle yetinilecektir. Yukarıdaki yorumlardan sonra aile ve çocuklara hizmete dair beklenti ve isteklerinin ne olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar bir sonraki temada ele alınmıştır.

3.4.4. Beklenti ve İstekler: “Dinlesinler”

Çocuk ve ailelerle yapılan görüşmelerde aktarılan hem olumlu hem de olumsuz bir takım değerlendirmeleri verdikten sonra şimdi, başlık altında, bu kişilere hizmetin daha faydalı olması için neler yapılmasını bekledikleri, hizmete yönelik ne

gibi isteklerinin olduğu ve gördükleri eksiklik/aksaklıkların giderilmesi noktasında ne gibi önerilerinin olduğu sorulmuştur.

Görüşülen çocuklardan biri kendisiyle yeterince ilgilenilmediğine işaret ederek, hizmet kapsamındaki görüşmelerin devamlı olması gerektiğini ve kendisine destek olunması için hizmet veren görevlilerin planlı olmaları ve işini takip etmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

“Manevi olarak destek beklerdim, benimle sürekli konuşmalarını devamlı olmalı bunlar. Yapılması gereken bir şey varsa yapılmasını beklerdim. İlk önce planlamasını yaparsın, sürekli o insanla gider gelirsın müsait mi diye bakarsın, ararsın sorarsın illa gelmelerine gerek yok. Bir insana yardım etmek istiyorsan illa eve gitmeye gerek yok, konuşursun kapısına gelmeye çalışırsın böyle yardım etmeyi tercih edersin. Sonuçta bu sana verilmiş bir görev, hakkıyla kazanmak istiyorsan elinden gelini yapmalısın.” (Ç10, K, 18)

Çocuğu uyuşturucu madde kullana ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, yapılan hizmetin çok yönlü olması gerektiğine işaret ederek, gerekli sağlık tedbirlerinin de yerine getirilmesi noktasında kendilerine yardım edilmesi gerektiğine ve bu hizmetlerin kendilerine yol göstermesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Doktorsa doktoru destekse desteği istiyorum, hiç bir aile çocuğun hayatının bitmesini istemez. Hastanede yatması gerekiyorsa, tedavi olması gerekiyorsa yapılsın. Takip edilsin. Öyle bir destek varsa ben onu istiyorum. Eroindekiler hastanede tedavi altında bırakabiliyorlarmış çocuk bıraktım diyor ama ben emin değilim. Her zaman yanımda tutmuyorum sonuçta. Nereelerde dolaştığını Allah bilir, açıklama yapmıyor şunla dolaşıyorum diye. Ben kimseyi tanımıyorum arkadaşlarından. Bize destek olmalılar.” (A14, E, 41)

Suçla sürüklenen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede aile, danışmanlık hizmetinin uzun zaman önce verilmeye başlanmış olmasına hatta kendilerine daha önce sürecin bittiğinin iletilmiş olmasına rağmen ara ara tekrar konu hakkında aranmalarından yola çıkarak, konunun çok uzatılmasından rahatsızlığını dile getirmiş ve bu durumun kapanmasını istediğini iletmıştır. Ayrıca ile konu hakkında kendileriyle görüşülmeler yapılmadığını ama yapılması yoluyla bilgilendirilmeleri ve rahatlatılmanın sağlanması gerektiğini bildirmiştir.

“Kaç yıl oldu bi aradılar geçenlerde bitti diye sonra yine aradılar. Bittiyse artık bitsin her defasında korkuyor insan. Şöyle olabilirdi telefonda değil de beni, nerde yapıyorsa mesela çağırıp yüz yüze görüşüp, beni rahatlatmalarını isterdim. Böyle bir şey oldu ama merak etmeyin, ileride çocuğunuzu hiçbir şekilde etkilemeyecek.

Benim aklımda soru işareti bırakmasalardı, rahat olun deselerdi memnun olurdum. Beni telefonla arayıp bitti demesi benim çocuğum suçlu değil ki zaten!” (A3, K, 45)

Bir kaç arkadaşı ile beraber suça sürüklenen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede baba, çocuğunun danışmanlık hizmetini alma sürecinde sürekli görüşmeler yoluyla olayı hatırladığını ve bu nedenle bu durumun ona zarar verebileceğine değinmiştir. Ayrıca baba, danışmanlık hizmetinin çocuk ve aile ile sınırlı kalmaması gerektiğini ve yakın sosyal çevresinin de sorgulanarak sürece dâhil edilmesi gerektiğini eklemiştir.

“Bu saatten sonra faydadan çok zararı oluyor benim açımdan. Kızgınlık değil, biz bu olayı unutuyoruz ama her gelip gitme de hatırlıyoruz siz telefon açtınız iyilik yapıyor gibi görünüyor ama bir yandın da çocuğun psikolojisi bozuluyor bunu demek istiyorum. Çocuk geri hatırlıyor bu olayı. Çocuk nerede yetişir, ailede algısı var okul öğretmen aile vb. Böyle düşünüyorsunuz çocuğa bakarsınız aileyi incellersiniz ama arkadaş çevresi etkilidir. Şimdi ben ne kadar doğruyum deseniz de mesela çocuğunu okula verdin onun hangi arkadaşlarıyla etkileşim halinde olduğunu bilemezsin. Kontrol etmen mümkün değil, çocuk belki söylemeyecek ne kadar arkasını kovalasan da olmayabilir. Ama ben öyle bir durumumuz olmadı. Orda benim çocuğum yanlış yerde durdu. Ben sizin yerinizde olsam, orda evin etrafında ailelerin kapısını çalarım. Şurada oturan adam nasıl? diye ben sorarım. İş yerine gelirim onlara sorarım ama başta ben sana ne desem boş. Bunun en güzel cevabını böyle öğrenirsiniz.” (A15, E, 39)

Bu ifadeye benzer bir şekilde görüşülen başka bir aile, danışmanlık sürecinin uzun olduğuna vurgu yaparak, sürecin daha kısa tutulması gerektiğine değinmiştir.

“Uyarılmalıydı öğüt verilmeliydi bu kadar uzatılmamalıydı.” (A2, K, 45)

Suçta sürüklenen çocuklardan birinin ailesi de görüşmede, çocuklarına yargılanma sürecinde söz hakkı tanınmadığını ve bu sebeple dezavantajlı konuma düşürüldüğünü ifade etmiştir. Bu sebeple kendisinin dinlenilmesini ve danışmanlık sürecinde desteklenmesi gerektiğini eklemiştir.

“Dinlenmesini isterdim, oğlumu dinlemediler. Ezberletmişler çocuğa tamam sus sus oğlum yaptın mı yapmadın mı demek, orda çocuğu içine kapatır. Adamı idama bile karar alsan adamın son sözü sorulur. Oğluma bu avantajı hâkim vermedi. Çocuk biraz kıvrak konuşuyor karşıda bir büyüğünü görünce mahkeme toplum heyecanı. O makamı çocuk orda okul başka, ora başka. Bu konuda burada çocuğuma yardımcı olunmalı.” (A6, E, 57)

Ailelerden biri de her defasında yapılan görüşmeler sebebiyle olayın hatırlandığı ve çocuğun bu sebeple özgüveninin kaybedeceğini düşündüğünden sürecin uzun tutulmaması gerektiğine değinmiştir.

“Burda her şey yapmada o aklına geliyordur ,çocuğun yararlıysa devam etsin isterim yararına olan bir şeyse. Ama durmadan çocuğun aklına gelirse kendine güveni azalacağını düşünüyorum yani her zaman gidince yani aynı şeyleri kaç senedir hep gözünün önünde bulundurmasın.” (A9, K, 35)

Cinsel istismar vakası nedeniyle önce danışmanlık hizmeti alan ancak süreç içerisinde çocuk eğitim evine gitmesi uygun görülen çocuklardan birinin ailesiyle görüşülmüştür. Bu görüşmede baba, çocuğunun okula devam edememesi durumundan dolayı üzgün olduğunu ve çaba sarf ettiğini ancak işe yaramadığını ve bu nedenle süreçte çocuğuna destek olunmasını beklediğini belirtmiştir.

“Ben milli eğitime gittim dedi ki oğlun üniversiteye gidip ne yapacak? Dedi okumasın oğlun. Böyle tavsiye etti. Dedim ben çocuğumun okumasını istiyorum. Milli eğitim varmış oraya gittim dedim ki böyle böyle öğrenci işleriymiş dedim benim oğlum cezaevinde olduğu için sınava giremedi, okulda kaldı dedim, onun sınava girmesini istiyorum. Ne yapacak da girip? dedi. Oğlumun hakkını korusunlar!” (A1, E, 48)

Kavga nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve süreç devam ederken ikinci bir kavga olayına karışan hatta yakın zamanda mahkemesi olacak olan çocuklardan biri, kavga gibi olayların yaşlıları arasında gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu ve bu nedenle danışmanlık tedbiri gibi bir hizmetin gerekli olmadığını ifade ederek bunun kaldırılmasını istemiştir.

“Kötü davranacak bir şey yok yani, biz adam mı öldürdük veya bi hırsızlık mı yaptık? Bir şey yapmadık sadece ufak bi kavga olabilir normal karşılanması lazım. Böyle şeylere gerek yok ki, olmasın.” (Ç16, E, 17)

Ailelerden biri de danışmanlık hizmetinin daha farklı içeriklere sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Kendisine ne gibi değişikliklerin olabileceği sorulduğunda ise, hizmetin arkadaş çevresini de içine alan bir yönünün olması gerektiğine vurgu yaparak alanını genişletmesi gerektiğine değinmiştir.

“Yani şöyle biraz arkadaş ortamı bitse devam etse biraz topluma kazanır ama arkadaş ortamını bitirmediği müddetçe ne kadar gitse devam eder. Onlar da olmalı.” (A16, E, 43)

Çocuğu kavga nedeniyle danışmanlık hizmeti alan ailelerden biri ile yapılan görüşmede baba, çocuğunun yaşadığı durum karşısında ilkin mahkemeye çıkarılmaması gerektiğini belirtmiştir. Öncesinde her iki tarafın bir araya getirilerek yaşanan olayın sebebinin araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca baba, bu görüşmelerden sonra ailelere yol gösterilmesi gerektiğini eklemiştir. Kendisine danışmanlık hizmeti kapsamında aslında bu amaçla ailelerle görüştüğü bildirildiğinde, aile hizmetin içeriğinin genişletilmesi gerektiğine vurgu yaparak yapılan görüşmelerin daha çok muhabbet havasında geçmiş olmasına değinmiş ve sürecin değişmesi gerektiğini beklediğini düşündürmüştür.

“Bu tip kavgalarda bu tip davalarda devletin şunu yapması gerekirdi, bir aracı yapması lazım yetkili bir aracı, kavgalı tarafları çağırarak bu çocukları niye kavga etti onu çözecek direk bunlar kavga yapmış ver cezayı şeklinde değil. Acaba çocuğun evinde bir sıkıntısı mı var, acaba bu çocuğun parası mı yok veya aile durumumu sıkıntılı veya karakter olarak mı bu böyle kavgaya mı yatkın? Bunu bir araştırın sonra deyin ki karşı ailelere çocuğunuza akıl verin. Bir yol çizin, burada hepimiz koyun gibi yaşayacağımıza bu ülkede kimse kimseye seslenmeyecek zenginler fakiri ezecek o zaman bilmiyorum yani nasıl olacak anlamıyorum. Biz gittik geldik çay, muhabbeti.” (A7, E, 44)

Görüşülen çocuklardan biri de süreç içerisinde bazen kendilerine anlayışlı davranılmadığını ifade ederek bunun yerine daha doğru bir şekilde kendileriyle iletişim kurulması gerektiğine dikkat çekmiştir.

“Valla bilmiyorum artık bizi suçlu gördükleri için bağırıp çağırıyorlar, öyle oluyor bence iyi davranmaları lazım amma. Bağırarak yerine insanca konuşmalılar.” (Ç18, E, 18)

Çocuğu okula devam etmeyen ve sanayide çalışan ailelerden biri ile yapılan görüşmede baba, çocuğunun okula devam etmesini ister bir şekilde, danışmanlık hizmeti kapsamında kendisine bu konuda ve arkadaş ilişkilerini ön plana çıkaran konularda daha iyi bir yönlendirmenin yapılması gerektiğini beklediğini belirtmiştir.

“Gittiğim yerde bir şeyler verilmeli mesela kötü arkadaşlarla gezmeyeceksin, okulda okuman lazım diye. En güzel bu yani okul en güzeli ben bıraksam daha kötü işlere girer. Yani okul sanayiden iyi ama okul okumadığı için mecburen sanayide olacak. Bunu söylemeliler.” (A18, E, 42)

Suçla sürüklenen çocuklardan biri de danışmanlık hizmeti alırken de kendini suçlu hissettiğini ancak bunun olmaması ve kendisiyle daha yakından ilgilenilmesi

böylece değişebileceğine inanılması gerektiğine vurgu yapmıştır. (Bu sürecin kendisini suçlu gibi hissettirdiğini ifade ederken üzgün olduğu gözlemlenmiştir.)

“Buna böyle suçlu gözüyle bakmaması gerekir. Sanki böyle. Bana biraz daha ilgi gösterirlerse belki düzelebilir diye bakmalılar.”
(Ç7, E, 16)

Son olarak suça sürüklenen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşmede baba, çocuğunun suça sürüklenme nedenini daha çok maddi yetersizliklere bağlamakta ve bu hizmet kapsamında çocuğunun iş olanaklarının da değerlendirilmesi gerektiğine akis halde hizmetlerin yetersiz kalacağına işaret etmiştir.

“İşe girmeden yapılan şeyler yeterli değil. Düzenli bir geliri olursa düzelir anca.” (A5, E, 42)

Çocuk ve ailelerin süreç hakkında görüşleri sorulduktan sonra ne gibi beklenti ve isteklerinin olduğu merak edilmiş ve konu hakkında bir takım sorular sorulduktan sonra konuyu uzatmamak adına genel olarak bahsedilen isteklere yukarıda değinilmiştir. Şimdi bulgulara başlığı altında ele alınan son başlığımıza geçilebilir.

3.5. Dosya İnceleme Formuna Dair Bulgular

Çocuk ve ailelerle yapılan görüşmelerden elde edilen bir takım bilgilerin yanında, çocukların resmi kaynaklarda geçen bilgilerine de ulaşılmıştır. Bu bilgilere, çocuklara danışmanlık hizmete veren kurumlardan ulaşılmıştır. Çocuklara ait dosyalar incelenmiş ve dosya inceleme soru formundaki sorular doğrultusunda dosyalar değerlendirilmiştir. Dosyalara ulaşabilmek amacıyla öncesinde, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Bu izin vesilesiyle okula devam eden çocuklar için, okul rehber öğretmen ve okul müdürüyle görüşülmüştür. Okula devam etmeyen çocuklar için ise, Rehberlik ve Araştırma Merkezinde çocuklara hizmet veren meslek elemanlarıyla görüşülmüştür. Dosyalar incelendikten sonra toplam 20 çocuk seçilmiştir. Bu çocukları seçim sürecinde yaş, cinsiyet ve suç türü başta olmak üzere bir takım faktörler göz önüne alınarak çeşitlilik olması düşüncesiyle seçici davranılmıştır. Seçilen çocuklara karar verildikten sonra ilkin, dosyaları ayrıntılı incelenmiş, çocukların hizmetin hangi aşamasında olduğu takip edilmiştir. Daha sonrasında çocuklarla ve aileleriyle görüşmeler ayarlanmaya çalışılmıştır. Dosya inceleme aşamasında çocuklara ait bilgiler analiz edilmiş ve bu başlık altında bu bilgilerden bazılarını, çocuğun kısaca bir takım özelliklerine ve

olayın kısa bir özetine yer verilmiştir. Olayın özeti hem dosyadan okunmuş hem de çocuğun kendisinden dinlenmiş ve burada bir araya getirilmiştir. Bu bilgilere geçmeden önce çocukların yaşları, cinsiyetleri ve suç türünü içeren bir tabloya aşağıda yer verilmiştir:

Çizelge 3.5. Çocukların sürüklendikleri suç türü.

Sayı	Cinsiyet	Yaş	Suç Türü
Ç1	E	15	Cinsel İstismar
Ç2	E	15	Basit Yaralama
Ç3	E	15	Hırsızlık
Ç4	E	16	Hırsızlık-Kamu Malına Zarar
Ç5	E	17	Hırsızlık- Kamu Malına Zarar
Ç6	E	15	Mala Zarar ve Darp
Ç7	E	16	Kavga
Ç8	E	18	Hırsızlık
Ç9	E	17	Kavga-Darp
Ç10	K	18	Kavga- Basit Yaralama
Ç11	K	17	Kavga- Basit Yaralama- Sözlü Saldırı
Ç12	K	17	Kavga- Ağır Yaralama-Tehdit
Ç13	K	18	Kavga- Yaralama
Ç14	K	18	Kavga-Uyuşturucu Madde Kullanımı
Ç15	E	16	Kamu Malına Zarar
Ç16	E	17	Kavga
Ç17	E	14	Hırsızlık
Ç18	E	18	Hırsızlık-Kavga
Ç19	E	16	Kavga- Yaralama
Ç20	E	17	Kamu Malına Zarar

Bu başlık altında ele alınacak konular genel olarak; çocuğun eğitim durumu, suça sürüklenme yaşı, kararı veren mahkeme, hakkında alınan tedbir kararı/kararları, alınan tedbirin işleme süresi, suç türü, daha önce/sonra suça yönelip yönelmediği, suça sürüklenen çocuğun ifadesi, yargılanma süreci nasıl başladı (şikâyet/ihbar?), çocuk hakkında yapılan ilk işlem, çocuk süreç hakkında bilgilendirilmiş mi?, bilgilendirme esnasında yanında kimse var mıydı?, çocuk için avukat görevlendirildi mi?, çocuk ve ailesi hakkında sosyal inceleme yapıldı mı?, tedbir kararı uygulanırken uygulama planı yapıldı mı?, bu planda çocuk ve ailesi sürece dâhil edildi mi?, bu kapsamda yapılan etkinlikler/faaliyetler?, sosyal hizmet müdahalesi?, üçer aylık değerlendirme raporları yapıldı mı?, tedbir kararını uygulayan uzmanların meslekleri ve eğitim durumunun ne olduğu? danışmanlık tedbiri uygulama eğitimi aldı mı?

şeklinde olacaktır. Şimdi çocuklar hakkında bu bilgilerden bazılarını içeren bir tabloya yer verilecektir. Daha ayrıntılı bilgilere ise tablodan sonra metin değinilecektir.

1) Ç1: 15 yaşında olan ve devamsızlık nedeniyle bir yıl sınıfta kalan görüşme esnasında sınıf tekrarı yapan ve o esnada liseye (9. sınıf) devam eden Ç1, kendi yaşıtı olan ve bir süre arkadaşlık ettiği kız arkadaşına onun isteği dışında “cinsel istismarda” bulunmuştur. Gerekçesi sorulduğunda, en önemli faktörün medyadan kaynaklı, merak olduğunu belirtmiştir. Medya yoluyla gençlere sevgililik ve cinsellik kavramlarının çok güzel gösterildiğine ve bunun da onda çok ciddi bir merak duygusu uyandırdığına dikkat çekmiştir. 1. çocuk mahkemesi tarafından Ç1’in hakkında danışmanlık tedbir kararı ile beraber sağlık tedbir kararı da verildiğinden, çocuk psikoloğu ile sık sık görüşmeler yapılmaktadır. Ancak olayın üzerinden bir yıl geçtikten sonra danışmanlık hizmetinin verilmeye başladığı görülmektedir. Çocuk, sürecin kendisine iyi geldiğini ve bu yolla yaptığı şeyin yanlış olduğunu farkına vardığını belirtmiştir. Aşağıda çocuğun olay hakkında kısa bir ifadesine yer verilmiştir.

“Bi kızla olaylar yani bir kızla ilişkiden biraz da aşağıda bir şeyler olmuştu. Yani bi kızla öpüşme olayım oldu, sonra da bir kereliğine dokunma sonra kızın ailesi öğrendi, polise şikâyet ettiler. Sonra kamu davası açılmış üstüme mahkemeye çıktım.”

Çocuğun yargılanma süreci, karşı tarafın ailesinin şikâyeti üzerine başlamıştır. Çocuk, polis karakolunda ifadesi alındıktan sonra mahkemeye sevk edilmiştir. Bu süreçte kendisine bilgilendirme yapılmamış olup hakları kendisine anlatılmamıştır. Çocuğun ailesinin bu süreçte olaydan haberdar olmadığı ancak eve giden mahkeme kâğıdı ile beraber haberdar oldukları öğrenilmiştir. Bu sebeple ilk ifade esnasında çocuğun yalnız olduğu görülmektedir. Daha sonra ailenin olaydan haberdar oluşu ile kendisi için avukat görevlendirilmiştir. Çocuk hakkında mahkeme tarafından sosyal inceleme kararı verilmiş fakat sosyal inceleme kaydına dosyasında rastlanılmamıştır. Aile, oturulan eve sosyal hizmet uzmanları tarafından bir kerelik ziyaretin gerçekleştirilmiş olduğunu fakat o süreçte çocuklarının Ankara eğitim evine gönderildiğini ve görevlilerin bundan haberdar olmadığını belirtmiştir. Bu süreçte olayın üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen, danışmanlık hizmeti kapsamında aileyle görüşme yapılmadığı öğrenilmiştir. Ancak çocukla görüşmelerin tamamlandığı ve bu süreçte çocukla danışmanlık tedbiri el kitabında belirtilen bazı

etkinliklerin (yaratıcı drama, öfke kontrolü, çocuk ve aileyi tanıma bilgi formu) gerçekleştirildiği dosyasından öğrenilmiştir. Dosyada çocuk hakkında üçer aylık değerlendirme raporlarının yapıldığı ve her şeyin yolunda gittiğine dair öğretmen görüşünün olduğu görülmüştür. Hizmeti uygulayan okul rehber öğretmenin, danışmanlık hizmeti uygulama konusunda 3 günlük eğitim aldığı öğrenilmiştir.

2) Ç2: 16 yaşında olan ve liseye (9. sınıf) devam eden çocuk, önce sözlü daha sonra fiili olarak gerçekleşen kavgada, karşı tarafa zarar verdiği için şikâyet edildiğinden polise sevk edilmiştir. Olay aynı yıl içinde gerçekleşmiştir. Ç2'ye bu eyleminin gerekçesi sorulduğunda ise, sebebinin ailesine yapılacak en ufak hakareti asla kabul etmediğini, yaptığı şeyden pişmanlık duymuş olsa da yine ailesine, özellikle annesine bir hakaret edilmesi durumunda aynı tepkiyi verebileceğini ifade etmiştir. Aşağıda 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğun, olay hakkındaki ifadesine yer verilmiştir.

“Dokuzuncu sınıfın birinci döneminde oldu. Anneme küfür etti ben de onun için vurdum işte. Sınıftan bir arkadaşım. Yumruk yumruğa oldu. İşledim herhalde kavga sadece kötü bir suç değil.”

Çocuğun yargılanma süreci karşı tarafın şikâyeti üzerine başlamıştır. Çocuk ilk olarak polis karakoluna yönlendirilmiş ve ifadesi alınmıştır. Çocuk, süreç hakkında bilgilendirilmediğini ve kendisine haklarının anlatılmadığı sadece ifadesi alındıktan sonra bir mahkeme sürecine gireceğinin kendisine söylenildiğini belirtmiştir. O esnada yanında babasının olduğu öğrenilmiştir. Mahkeme tarafından kendisi için bir avukatın görevlendirildiği bilinmektedir. Dosyasından hakkında bir sosyal inceleme kararının olduğu ve eve ziyaret yapıldığı öğrenilmiştir. Tedbir kararı uygulanma aşamasında okul rehber öğretmeni desteğiyle bir uygulama planı yapıldığı görülmektedir. Bu süreçte çocuk ve baba ile görüşülmüştür, aile ile görüşmelerin devam ettiği öğrenilmiştir. Çocuk, kendisi için okul rehber öğretmen tarafından gerçekleşen görüşmelerin iyi geldiğini ifade ettiği ancak tekrar aynı durumun olması durumunda kavga edebileceğini ifade etmiştir. Çocuk hakkında üçer aylık değerlendirme raporlarının düzenlendiği dosyasından görülmektedir. Danışmanlık hizmeti veren okul rehber öğretmenin 3 günlük bir eğitim aldığı öğrenilmiştir.

3) Ç3: 15 yaşında olan ve liseye devam eden (9. sınıf) çocuk, 2 yıl önce, evinin Konya Huzurevi'ne yakın olduğunu ve bir gün eve giderken huzurevi bahçesinin

duvarında bir cep telefonu gördüğünü ve onu ilk önce sahibine teslim etme düşüncesiyle aldığını ancak daha sonrasında telefonu evde beklettiğini belirtmiştir. Bu süre içerisinde, telefonun sahibinin bir şekilde nerde olduğunu öğrendiğini ve eve polis çağırdığını belirtmiştir. Telefonu evde uzun süre bekletmesinin sebebi sorulduğunda ise, “unuttuğunu” ifade etmiştir. Ç3 yaptığı şeyde kötü bir niyetinin olmadığını, o telefonu satma ya da kullanma gibi bir düşüncesinin de olmadığını ve bunun suç olduğunu bildiği takdirde asla yapmayacağını belirtmiştir. Aşağıda çocuğun ifadesine yer verilmiştir:

“Bizim evin orda bir huzur evi vardı, duvarın üstünde bir telefon vardı telefon buldum. Polisi ararız sahibini bulalım diye annem hattı takınca hattan polisler bulmuş. Emniyet müdürlüğünden çağırmışlar. Hırsızlık diye adlandırmışlar. Benim kötü niyetim yoktu. Bilseydim yapmazdım.”

2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğun, yargılanma süreci ilk olarak şikâyet üzerine gerçekleşmiştir. Çocuk, polis merkezinde ifadesi alındıktan sonra mahkemeye sevk edilmiştir. Çocuk, süreç hakkında bilgilendirilmemiş ve mahkemeye annesinin de katıldığını ifade etmiştir. Çocuk için mahkeme tarafından avukat görevlendirilmiştir. Okul rehber öğretmen tarafından gerçekleştirilen hizmete aile ve çocuk dâhil edilecek şekilde bir uygulama planı yapılmıştır. Ancak aileyle görüşmek hedeflense de aileyle görüşülmediği öğrenilmiştir. Çocuk hakkında sosyal inceleme kararı alınmış ancak sosyal incelemenin gerçekleşmediği ve dosyada bunun kaydı olmadığı gözlemlenmiştir. Konu hakkında yeterince takip yapılmadığı görülmüştür. Çocuk için rehber öğretmen tarafından danışmanlık tedbir kararı el kitabında belirtilen uygulamalardan bazılarının yapıldığı dosyadan görülmüştür. Danışmanlık hizmeti veren rehber öğretmenin konu hakkında üç günlük bir eğitim aldığı öğrenilmiştir.

4) Ç4: 16 yaşında olan ve okulu terk ettiği için eğitimine açık liseden (9. sınıf) devam eden çocuk, okula devam ederken yakın bir arkadaşının yönlendirmesiyle okulun erkek lavabosunda bulunan muslukları söktüklerini ve daha sonrasında sattıklarını ve bunu yaparken de okulun lavabosuna zarar verdiklerini ifade etmiştir. Sebebi sorulduğunda ise aslında kendisinin öyle bir düşüncesinin olmadığını, lavaboya girdiğinde arkadaşını bunu yaparken gördüğünü ve onun yönlendirmesi sebebiyle kendisinin de ona yardım ettiğini söylemiştir. Bu olay sonucunda okul müdürü tarafından hem sözlü hem de fiziksel şiddete maruz kaldıktan sonra şikâyet

sebebiyle polis tarafından merkeze götürüldüklerini eklemiştir. Yaşanan durumun kötü bir şey ve suç olduğunu bildiğini ve bu durumdan dolayı pişmanlık duyduğunu ancak okul idaresine çok kızgın olduğunu ve okulu bırakmaktaki en büyük gerekçelerden birinin de bu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yaşanan durumdan dolayı suçlamayı ilkin kabul etmediğini ve asıl suçlunun kendisinin değil arkadaşının olduğunu da eklemiştir. Aşağıda ifadesine kısaca yer verilmiştir:

“Bir arkadaşım vardı o zaman beden eğitimi dersindeydik. Ben lavabodaydım o da lavabonun musluk başlarını sökmüş ben çıktığımda da müdür onu yakalamış, o da suçu bana attı. Arabayı da öyle.”

Suçta sürüklenen ve 1. çocuk mahkemesi tarafından 3 yıl sonra hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, okul idaresinin ve aracına zarar veren kişinin şikâyeti üzerine yargılanmaya başlamıştır. Daha önce de suça sürüklendiği görülen çocuk hakkında yapılan ilk işlem, polis merkezinde ifadesinin alınmasıdır. Daha sonra mahkemeye sevke edilen çocuk, hakları konusunda bilgilendirilmediğini ifade etmiştir. Çocuğun her iki suçlamayı da kabul etmediği şeklinde ifade verdiği görülmektedir. Mahkeme tarafından kendisi için avukat görevlendirilmiştir. İki kere suça sürüklenen ve aile ortamının görülmesi gerektiği düşünülen çocuk için herhangi bir sosyal inceleme yapılmadığı görülmektedir. Okula devam etmediği için rehberlik araştırma merkezine yönlendirilen çocuk, psikolojik danışman ile görüşerek hizmet almaktadır. Sürece ailenin dâhil edildiği ancak 4 oturumu tamamlamadıkları gözlenmemiştir. Çocuk için üçer aylık değerlendirme raporlarının yapıldığı öğrenilmiştir. Hizmeti veren psikolojik danışmanın 5 gün eğitim aldığı öğrenilmiştir.

5) Ç5: 17 yaşında olan ve okulu terk edip eğitimine açık liseden devam eden çocuk, okula devam ederken okulun erkek lavabosunda bulunan muslukları söktüklerini ve daha sonrasında sattıklarını ve bunu yaparken de okulun lavabosuna zarar verdiklerini ifade etmiştir. Sebebi sorulduğunda ise, söktükleri muslukları ”satmak“ istedikleri olduğunu belirtmiştir. Bu olaydan dolayı Ç5, arkadaşıyla arasının bozulduğunu ve o günden sonra bir daha görüşmek istemediğini çünkü olaydan dolayı arkadaşının sürekli onu suçladığını söylemiştir. Ayrıca olay sonucunda okul müdürü tarafından hem sözlü hem de fiziksel şiddete maruz kaldıktan sonra şikâyet sebebiyle polis tarafından merkeze götürüldüklerini eklemiştir. Bu durumun da onu çok sinirlendirdiğini ve okula ara verdiğini belirtmiştir. Okulu bırakıp çalışmaya başlayan çocuk, çalıştığı işten memnun olmadığını bir fırsatı ve maddi imkânları

olduğu takdirde okula tekrar başlamak istediğini söylemiştir. Ç5, bu olayın yanında bir de mahkemede karşısına çıkan başka bir olayla yargılanmıştır.

“Bir iki kişi yüzünden okul çeşme vanaları bir iki kişi söktü sonra suçu bana attı, ben de yanlarındaydım. Lavabodaki çeşme vanalarını söktü suçu üstüme yıktılar. “

İfadeye bakıldığında çocuğun suçu kabul etmediği görülmektedir. 3 yıl önce yaşanan bu durumdan dolayı 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, şikâyet üzerine polis karakolunda ifadesi alındıktan sonra mahkemeye sevk edilmiştir. Çocuk, kendisine süreç hakkında ve hakları konusunda herhangi bir bilgilendirmenin yapılmadığını ve o esnada yanında babasının olduğunu belirtmiştir. Çocuk için mahkeme tarafından bir avukat görevlendirilmiştir. Sosyal inceleme yapılmadığı dosyasından görülmüştür. Çocuk hakkında verilen danışmanlık hizmeti kapsamında rehberlik ve araştırma merkezi tarafından danışmanlık hizmeti alınmıştır. Aileyle sadece bir kez görülmüş fakat daha sonra ailenin görüşmelere katılmak istemeyişi öne sürülerek aileyle görüşülmediği öğrenilmiştir. Çocuk hakkında üçer aylık değerlendirme raporlarının yapıldığı görülmüştür. Hizmeti veren psikolojik danışmanın 5 günlük bir eğitim aldığı ifade edilmiştir.

6) Ç6: 15 yaşında olan ve liseye (10. sınıf) devam eden Ç6, suça sürüklenme nedeni sorulduğunda, 1 yıl önce apartman kapıcıları ile daha önce babası arasında bir kaç kez kavga olduğunu, kapıcılarının sürekli kendilerine hakaret ettiğini söylemiştir. Bir gün yine böyle hakaret ile başlayan bir kavga sonrasında, birilerinin kapıcının arabasına zarar verdiğini ve kapıcının onlardan şüphelenerek polise şikâyet ettiğini ifade etmiştir. Ç6, araca zarar vermediğini ama kapıcının arabayı kendinin ve babasının üzerine sürmesi nedeniyle babasıyla beraber kapıcıyı darp ettiklerini ve bu sebeple hakkında danışmanlık tedbir kararı verildiğini söylemiştir.

“Biz dışarı çıkıyorduk, babam önden çık dedi herhalde ekmek almaya gidiyorduk. Ben de çık dedim tam o sırada babam tehdit mi etmiş ne, seni öldürürüm falan demiş herhalde. O adam babamı tehdit etmiş. Sonra çimenin kaldırım yerine ney gelmiş birinci sefer çıkamamış ikinci sefer de patinaj yapıp çıkmış. Tampon plaka yerinden çıkmış olay yerinde. Ben de yanına aldıydım. Şahit olmasın diye isnat atarak çıkmış herhalde. Şahit olmasın diye hem beni hem babamı isnat atarak şahit olmasın diye şikâyet etmiş. Yumrukladılar tekmelediler demiş. Benim arabama zarar verdiler tekmelediler yumrukladılar falan demiş biz öyle o kadar da bir şey yapmadık beni şahit olarak yazmasınlar diye isnat atarak dâhil etmiş. Biz köyden geliyorduk köyden kavun aldık. Eve taşıyorduk biz haber salmadan

hiç kimseye binaya çöp toplamak için vesaire yapmak için temizlikçi turmuş. Senin burda çalışmaya hakkın yok dedi babam. Burada hesap tutmadan seni buraya işlemsiz almışlar dedi. Gidip kapıcı denen hem emlakçılık yapan patronunu aramış. Patronu geldi bagajında beybol sopası varmış babamın burasına vurmuş. Babam da elinden almış onu dövdü. Ben arabasına zarar vermedim. Onu kabul etmiyorum.”

1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, karşı tarafın şikâyeti üzerine ilk olarak polis merkezine yönlendirilmiştir. Babası ile birlikte ifadesi alınan çocuk, mahkemeye çıkarılmıştır. Çocuk, kendisine haklarının anlatılmadığını, süreç hakkında bilgilendirilmediğini ve mahkemede kendisine yeterince söz hakkı verilmediğini belirtmiştir. Çocuk hakkında danışmanlık kararı verildikten sonra okula devam ettiği için okul rehber öğretmeni tarafından hizmeti almaya başlamıştır. Çocuk ve aileye yönelik hizmetten sadece çocuğun faydalandığı aileyle ise sadece bir kere görüşüldüğü öğrenilmiştir. Ayrıca eve sosyal inceleme yapıldığı öğrenilmiş fakat dosyadan sosyal inceleme raporuna ulaşamamıştır. Çocukla görüşen rehber öğretmenin 2 günlük eğitim aldığı öğrenilmiştir.

7) Ç7: 16 yaşında olan ve liseye (10. sınıf) devam eden Ç7'nin 3 yıl önceki kavgasından dolayı şimdi danışmanlık tedbir kararı mahkemeden çıkmış ve bu kapsamda yakın zamanda destek almaya başlamıştır. Bu durumun da kendisini rahatsız ettiğini, üzerinden o kadar zaman geçtikten sonra neden hâlâ olayın gündeme geldiğini anlayamadığını ve artık bitmesini istediğini belirtmiştir. Ç7, kavgaya istemeyerek bulaştığını, iki arkadaşı kavga ederken ayırmaya çalışma amacıyla müdahil olduğunu, ancak daha sonra kendisinin de eylemde bulunduğunu söylemiştir. Hakkında tedbir kararı verilmesinin gerekçesi olarak, karşı tarafa verdiği zarardan dolayı karşı tarafın yüzünde ve vücudunun bazı bölgelerinde ciddi zarar olduğu için darp raporu aldığını ve bu sebeple mahkemeye çıkarıldığını ifade etmiştir. Görüşme esnasında Ç7'nin kızgınlığının hala geçmediği, olayı anlatırken yüzünün sinirli bir ifadeye bürünerek kızardığı ve ellerinin de sık sık titrediği gözlenmiştir. Kendini Battal Gaziye benzeten Ç7, tıpkı onun gibi güçlü olduğunu ve kolay yenilmeyeceğini eklemiştir.

“Üç yıl önce arkadaşlar kavga etmişti ben de ayırmaya gitmiştim önce ama oğlan beni de kavgada görünce ismimi vermiş o yüzden mahkemeye çıktık filan. Mahkemede anlattım ben ayırıcı taraftaydım diye bana beraat kararı geldi diğer arkadaşlara rehberlik geldi bize.”

1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, karşı tarafın darp raporuna istinaden önce polis merkezinde ifadesi alınmış daha sonrasında mahkemeye sevk edilmiştir. Bu esnada yanında babası olan çocuk için mahkeme tarafından avukat görevlendirilmiştir. Çocuğa hakları anlatılmış ve süreç hakkında bilgilendirilmiştir. Dosyasında herhangi bir sosyal inceleme raporuna rastlanılmamıştır. Danışmanlık hizmetinde aile de sürece dâhil edilmiş ve aileyle iki sefer görüşülmüştür. Ailenin durumu kabul etmediği çocuğunun suça sürüklenen çocuk olarak görüşülmesinden rahatsız oldukları öğrenilmiştir. Çocuğa öfke kontrolü adı altında bir takım etkinlikler yapıldığı belirtilmiştir. Çocuğa ve aileye danışmanlık hizmeti veren okul rehber öğretmenin eğitim aldığı öğrenilmiştir.

8) Ç8: Olayın nasıl olduğunun anlatması istendiğinde Ç8, kendisiyle aynı sınıfta okuyan bir arkadaşıyla arasının hiç iyi olmadığını, sürekli atıştıklarını ve o arkadaşının zaman zaman durup dururken kendisine küfür ettiğini sebebinin ise karşılıklı olarak birbirlerini sevmemesi olduğunu söylemiştir. Yine bir gün bir atışmanın gerçekleşmesi nedeniyle küçük bir kavga çıktığını ve arkadaşının sınıftan çıkınca cep telefonunu sınıfta unuttuğunu, kendisinin de sırf intikam amaçlı telefonu alıp eve götürdüğünü anlatmıştır. Olay sonrasında telefonun polis tarafından yeri tespit edildikten sonra kendisine ulaşıldığı ve polis merkezine ardından arkadaşı ve ailesinin şikâyetçi olması nedeniyle mahkemeye çıkarıldığını söylemiştir. Mahkeme öncesinde ise karşı tarafa o telefonun bir üst modelinin alınacağı sözü verilmesi dolayısıyla ailenin şikâyetten vazgeçtiği ve böylece ceza almak yerine hakkında tedbir kararı verildiğini eklemiştir. Olayı anlatırken Ç8, “ *Ben bir hata yaptım*” diyerek durumdan pişman olduğunu arkadaşı ile hiçbir zaman anlaşılamadığını ama telefonunu almaması gerektiğini ifade etmiştir. Olayın üzerinden 5 yıl geçtiği için o zaman küçük olduğunu bu olayın yanlışlığının o zamanlar farkında olmadığını eklemiştir. Ç8, Olaydan 5 yıl geçmesine rağmen daha yakın zamanda tedbir kapsamında destek almaya başlamıştır. Durumdan rahatsız olduğunu ve ailesinin sürece dâhil edilmesini istemediğini eklemiştir. Aşağıda kısa bir şekilde ifadesine yer verilecektir:

“Arkadaşla aramız bozuktu ondan sonra işte öyle bir şeyler olduydu. Arkadaş geliyordu küfrediyordu benim sorunum vardı bayağı bi rahatsız olduydum onun için bir şey yapamıyordum kendisine dokunamıyordum. O yüzden öyle şeyler oluyorsun. Ondan sonra ben bir hata yaptım, yani böyle bir. Telefonunu aldım. Sonra tespit ettiler zaten sim kart takmayla.”

1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, olayın üzerinden 5 yıl geçtikten sonra danışmanlık hizmeti almanın gereksiz olduğunu ve bu hizmeti almak istemediğini ifade etmiştir. Okul rehber öğretmeniyle daha önce bir kez görüştüğünü araya uzun zaman girdiğini ancak kendisiyle görüşüleceği söylenmesine rağmen görüşmenin gerçekleşmediğini eklemiştir. Kendisi için yapılacak danışmanlık hizmeti nedeniyle uygulama planının olduğu ve ailesine yönelik sosyal incelemenin yapılacağı dosyasından öğrenilmiştir. Ancak dosyada sosyal inceleme raporunda rastlanılmamıştır. Ailenin de sürece dâhil edilmediği görülmüştür. Danışmanlık hizmeti veren okul rehber öğretmenin, eğitim aldığı öğrenilmiştir.

9) Ç9: 17 yaşında olan ve liseye (11. sınıf) devam eden Ç9, kendisinin aslında kavgaya karışmadığını, arkadaşına istemeden zarar verdiğini söylemiştir. Arkadaşıyla arasında daha önce de anlaşmazlık olan R. arkadaşının kendisine iftira attığını ileri sürmektedir. Ç9, arkadaşının suratına kapıyı sert bir şekilde çarpmak nedeniyle önce okula sonra da polise şikâyet ediliyor ve ifadesi alınıp mahkemeye çıktıktan sonra hakkında danışmanlık tedbir kararı veriliyor. Ç9'un en büyük şikâyeti ise, bu olay 4 yıl önce yaşanmış olmasına ve kendinin haklı olmasına rağmen hala bu konuda yargılanıyor olmasıdır. Bu sebeple okul rehber öğretmenin tedbir kapsamında yapmaya çalıştığı görüşmelere katılmak istemediğini ve bu yaşanan şeyin asıl mağdurunun kendisi olduğunu görüşme esnasında sık sık ifade etmiştir. Aşağıda kısaca ifadesi yer almaktadır.

“Biz dersten yeni çıkmıştık müzik dersimiz ayrı sınıftaydı. Kalemi almak için yere eğildi, ben de kapıyı açtım kapı başına geldi. Sonra müdür ailemizi çağırdı. Şikâyetçi oldu o gün karakola gittik müdür yardımcısıyla. Orada ifademi aldılar. Sonra mahkemeye çıkardılar.”

3. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık kararı verilen çocuk, 4 yıl önce yaşanan bir olaydan dolayı yaklaşık iki yıldır ara ara okul rehber öğretmeni tarafından çağırıldığını ve danışmanlık hizmeti aldığını ifade etmiştir. Çocuğun olaydan dolayı kendisini mağdur hissettiği hem kendisinden hem de onunla aynı fikirde olan okul rehber öğretmeninden öğrenilmiştir. Dosyasından, çocuk hakkında tedbir uygulama kapsamında uygulama planının olduğu ve üçer aylık değerlendirme raporlarının yapıldığı görülmüştür. Çocuk için mahkeme tarafından avukat görevlendirildiği ve o süreçte yanında ailesinin olduğu görülmüştür. Görüşmelere

ailenin de dâhil edildiği fakat herhangi bir sosyal incelemenin yapılmadığı öğrenilmiştir. Ayrıca, süreçte okul rehber öğretmeninin eğitim almış biri olarak çocuğa, öfke kontrolü başta olmak üzere, danışmanlık tedbiri el kitabında geçen bazı uygulamaların yapıldığı dosyasından öğrenilmiştir. Karşı tarafın da daha sonra şikâyetini geri alması göz önünde bulundurulduğunda böyle bir olayın mahkemeye sevk edilmeden kişiler arasında çözülebilecek kadar büyük bir olay olmadığı ve bu sürece gerek kalmadığı düşünülmektedir.

10) Ç10: 18 yaşında olan ve liseye (12. sınıf) devam eden, denetimli serbestlik yasasından faydalanan bir baba ve ilgisiz olduğunu düşünen bir annesi dolayısıyla daha önce kardeşleri ile beraber sevgi evlerinde kalan bir çocuktur. Ancak daha sonra yurt ortamından sıkılıp ailesinin yanına dönmeyi tercih etmiştir. Çocuğun yurda gitmeye karar vermesinin sebebinin, ailesini cezalandırma isteği olduğunu belirtmiştir. Kendisi de zaman zaman çalışan Ç10, en büyük hayalinin okuyarak meslek sahibi olmak olduğunu belirtmiştir. Kavga etmekteki sebebinin okulda bir arkadaşıyla anlaşamaması ve okul dışında ise, uyuşturucu madde kullandığı için hırçınlaşan ve arkadaşlarıyla kavgaya girişen kardeşini korumak amaçlı ona yardımcı etmek olduğunu söylemiştir. Bu durumdan dolayı pişman olduğunu da eklemiştir. Aşağıda kısaca ifadesine yer verilmiştir.

“Ben kavga etmek istemedim bana sataştılar sonra oldu.”

Ayrıca çocukla yapılan görüşmede ifadesine eklemek istediği bir şeyin olup olmadığı kendisine sorulduğunda çocuk bazı eklemelerde bulunmuştur;

“Ben evde kalmak istemeyince küçük olduğumuz için mecburen sevgi evlerini dediler. Yurt diye düşünmüştüm böyle bir eve düşeceğim aklımda değildi. Öğretmenimle aram iyi dersleri konusunda olsun sınav konusunda olsun arkadaşlarımla tartışmamız oldu ben de onlarla artık konuşmama gerek yok arkadaş çevresinde tekim. İş yerinde abla var M. abla S.abla konuşuyoruz sohbet ediyorum. Çünkü daha olgun düşünüyorum bunu dışında arkadaşlarımla aram iyi değil. Derslerim baya iyi çok çalışkan olunca çekemiyorlar ygs düşünüyorum onu düşünürce başka şeye gerek gelmiyor eve geldiğimde çok yorgun oluyorum telefonuma bile bakmıyorum arkadaşlara gerek duymuyorum ne bileyim gereksiz zaman harcıyorsun. Şimdi bana karşı iyi geleni görmeyince kendi ayaklarım üzerinde kendim durayım bari. Yurtta kalmak inan ki çok berbat. Yurtta kalmak tahmin ettiğim şey daha çok daha iyi bir ortamdır diye düşündüm gidince ortam kötüydü. Sürekli hapis hayatı gibi mutfığa giderken rica ediyorsun istediğin gibi yiyip içemiyorsun

istediğini tv izleyemiyorsun istediğin zaman gezemiyorsun telefon zaten yasak kimseyle görüşemiyorsun bir odanın içinde aynı kişiye baka baka tırlatmaya başlıyorsun. Çok zor iki hafta kaldım bana sanki iki yıl üç yıl gibi geldi insan bir odaya kilitlenir mi o kadar kişinin arasında. İlk gün sohbet ediyorsun hayatını anlatıyorsun ikinci gün tekrar aynı şeyi konuşamıyorsun o zaman tatildi okula gitmiyorsun gidecem bir yerinde yok hafta sonu da çıkamıyoruz gittiğimiz örgün eğitimi vardı oya terzilik gibi onda da iki dakika dışarıda kalıyorsam şükrediyordum.”

Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve süreçte kendisiyle sadece bir kez görüşülen çocuk, kendisiyle bir görüşmeden sonra bir daha görüşülmediğini ve bu durumdan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Çocuk ile iletişim kurulmuş eve sosyal inceleme gerçekleştirilmiş ve aileyle de sadece bir kez görüşülmüş fakat tekrar görüşme gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca çocuğa ait okul rehberlik servisinde bir dosyanın olmadığı sadece mahkemeden giden bir karar raporunun olduğu görülmüştür. Bu durum eksiklik olarak değerlendirilebilir. Çünkü çocuğun hizmet alma sürecinde ne aşamada olduğu ve uygulama planlarının gerçekleşebilmesi için nelerin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceğine dair bilgilerin kaydedilmesi son derece önemlidir.

11) Ç11: 17 yaşında olan ve liseye (12. sınıf) devam eden Ç11, okulda ders esnasında bir kız arkadaşının kendisine durup dururken küfür ettiğini ve kendisini dayanamayıp arkadaşına şiddet uyguladığını arkadaşının da yanında taşıdığı biber gazıyla kendisine saldırdığını belirten bir çocuktur. Kavganın büyümesiyle polise şikâyet edildiği ve karşı tarafın darp raporu alması sebebiyle mahkemeye çıkarıldığını ve danışmanlık tedbir kararının yanında öfke kontrolü sağlayamadığı için sağlık tedbiri kararı verildiğini de eklemiştir. Sağlık tedbirinin hemen uygulandığını ve 6 ay boyunca psikoloğa gidip seanslara katıldığını, ilaç tedavisi de aldığını söylemiştir. Ancak danışmanlık tedbir kararının uzun zaman geçmesine rağmen yakın zamanda uygulanmaya başlandığını ve bu duruma kızgın olduğunu, rehber öğretmenle yapılan görüşmelerin çok gerekli olmadığını çünkü üzerinden uzun zaman geçtiğini şikâyetvari bir tarza ifade etmiştir. Kendisinden o günü anlatması istendiğinde aşağıdaki gibi bir açıklama yapmıştır.

“O gün çok hatırlamıyorum ama aramızda küfürleşmeler falan oldu bi küfürden çıktı herhalde olay. F.idi adı herhalde kız ya sınıf arkadaşım ya yan sınıf tam hatırlamıyorum cidden hatırlamıyorum. Yan sınıftan da olabilir hatırlamıyorum tam ama bi küfürleşme falan oldu ailelerimize karşı öyle başladı, itişme kakışma oldu. Ondan sonra

oldu ne olduysa. Rapor falan almıştı hâlbuki o kadar bir şey yoktu ortada. Ondan sonra ayırdılar ama yani öyle çok çok kötü bir şey yoktu nasıl oldu bilmiyorum. Sonra da bir şey olmadı mahkeme oldu mahkemeye gittik. Onlar hiç gelmediler zaten mahkemeye bildiğim üzere hiç karşılaşmadık mahkemelerde. Son bi mahkemeye gitmemiştik sanırım biz de hala devam ediyor işte hani. Okuldan iki yıllık olarak mı yirmi yaşına kadar mı tam bilmiyorum bi hem destek almam gerekiyormuş psikolojik olarak. Zaten mahkeme de göndermişler beni psikoloğa. Ordan aldım altı ay hap kullanma şeyi falan verdi. Öfke patlaması mı ne varmış galiba ondan dolayı antidepresan gibi bir şey verdiler. Onu kullanıyorum zaten altı aylık sürecim onu kullandım. Ordan da gitti diye biliyorum mahkemeden gönderdiler.”

Çocuğun ifadesinde de karşı tarafın kışkırtması nedeniyle kavganın başladığını ve kendisine biber gazı sıkılmasından sonra olayın büyüdüğünü belirtmiştir. 2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğun dosyasına bakılmış fakat dosyasında mahkeme kararı ve ifadesi dışında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Okul rehber öğretmenine sorulduğunda kendisini yeni geldiğini ve süreç hakkında tam haberdar olmadığını ancak kendisinin de çocukla ve aileyle görüşme gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Herhangi bir uygulama planına ve sosyal inceleme raporuna rastlanmamıştır. Çocuğa ait dosya bilgilerinin kaydedilmemesi nedeniyle üçer aylık değerlendirme raporları hakkında bilgi sahibi olunamamıştır. Çocuktan alınana bilgiye göre, yargılama süreci karşı tarafın şikâyeti üzerine gerçekleşmiş ve ilkin polis karakolunda ifade alındıktan sonra mahkeme süreci başlatılmıştır. Hizmeti uygulayan rehber öğretmenin danışmanlık hizmeti hakkında eğitim aldığı öğrenilmiştir.

12) Ç12: 17 yaşında olan ve liseye (12. sınıf) devam eden Ç12, önce okulda sınıfta başlayan bir kavga sonrasında eve giderken kavga ettiği 2 kız arkadaşı ve onların erkek arkadaşları tarafından saldırıya uğradığını ve annesine kötü söz söylenmesinden sonra kendisini adeta kaybettiğini söylemiştir. Karşı tarafın yüzünde kalıcı bir yara izi bırakan Ç12’ye kavganın nasıl geliştiği sorduğumda hiçbir şey hatırlamadığını hatırladığı tek şeyin “pat pat” sesleri olduğunu ve karşı tarafın ifadesi sonucunda çıkan o sesin, karşı tarafın kafasının arabaya çarpması dolayısıyla çıkan ses olduğunu anladığını söylemiştir. “ Kendimi o kadar kaybettim ki hiçbir şey hatırlamıyorum, çıkan o ses meğersem kızın kafasını arabaya çarpıyormuşum onun sesiymiş, sonra anladım” şeklinde anlatırken karşımda hala sinirden titrediğini fark ettim. Olayın yaşanmasının üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına rağmen hala hırsını

alamadığını bugün karşısına çıkarsa tekrar onu dövebileceğini belirtmiştir. Ç12, bu durumdan dolayı öfke kontrolleri seansına dayalı psikolog desteği aldığını, ilaçların kendisini bir müddet sakinleştirdiğini ancak daha sonra kısa sürede yeniden öfkelenme alışkanlığının tekrarlandığını ve kızdığı zaman etrafındaki her şeye ve herkese zarar verebileceğini, bu durumun en büyük suçlusunun da babası olduğunu söylemiştir. Bu durumdan dolayı pişman olmadığını eklemiştir. Çocuğun olay gününü anlatması istendiğinde aşağıdaki yorumu yapmıştır.

“Hatırlamıyorum inanır mısın? Kız, zaten herkese sataşıyordu. Hanım ağalık taşıyordu kaba kızdı. Normalde böyle şeylerle çok ilgilenmezdim de. F. diye bir çocuk telefonumu aldı kaçmaya başladı ben de onu kovalıyordum. Kız sırasını önüme çekti engel olsun diye bilerek. Ben de çarptım sonra bana bağırmaya başladı. Sürdü tartışma ben sadece devirdiğim şeyleri topladım gerisini F. toplasın dedim. Sonra kız bağırmaya devam etti sonra R. hoca geldi iki tarafı da susturdu. Sonra F. arada gidip laf taşıyormuşçasına bir şeyler söylüyordu. Çıkışta ağzını burnunu dağıtacaklar diyordu bana, ben git başımdan dediğim halde o tarafa küfür ediyordu sana bunu dedi diye. Sonra çıkışta da müdür ve müdür yardımcıları var diye kenara çekildiler bekle bekle seninle görüşeceğiz diye. 10 kişi falan vardı sonra R. hoca geldi dağıttı grubu. Hatırlamıyorum o anı gerçekten hatırlamıyorum. Sadece tak tak sesi hatırlıyorum ifadesinde kafasını arabaya vurduğum yazıyordu sanırım oydu. Biri buradan saçımı çekiyordu onu gördüm göz göze geldik kavga anında gerisi film şeridi gibiydi. O da zaten yerde sürüklüyordu kafamı vurdu, gözümü filan da ama şurası belirgin. Kızgınlığım geçmedi açıkçası ne yalan söyleyeyim. Kendime özgü kızdığım da kendimden geçiyorum. (Çocuk bunları anlatırken ağlamaya başladı ve bir müddet ağladıktan sonra konuşmasına devam etti.)”

3 yıl önce yaşanan bir durumdan dolayı yakın zamanda danışmanlık hizmeti alan çocuk hakkında bu tedbir çocuk mahkemesi tarafından verilmiştir. Karşı tarafın şikâyeti üzerine polis karakolunda ifadesi alınan çocuk daha sonra mahkemeye çıkarılmıştır. Karşı tarafın suratında kalıcı iz kaldığına dair darp raporunun olması nedeniyle çocuk hakkında ilkin psikolog desteğine ihtiyaç duyulduğu kararı verilmiş ve çocuk bu sebeple ilkin psikolog desteği almıştır. Çocuk süreç hakkında bilgilendirilmiş ve kendisi için avukat görevlendirilmiştir. Eve sosyal inceleme amaçlı bir ziyaretin yapıldığı söylendi fakat dosyasında bunun olmadığı görülmüştür. Çocukla görüşmeler tamamlanmış fakat aileyle bir defa dışında görüşülmemiştir. Aile, kendilerine sürecin tamamlandığı bilgisi verildiğini belirtmiştir. Çocuğa verilen hizmet, okul rehber öğretmen tarafından yapılmış ve öğretmenin hizmetin nasıl yapılacağına dair eğitim aldığı öğrenilmiştir.

13) Ç13: 18 yaşında olan ve liseye (12. sınıf) devam eden çocuk, okul çıkışı yakın arkadaşlarının birileriyle kavga ederken gördüğünü, ilkin onları ayırma amaçlı yanlarına yaklaştığını ancak daha sonra kendisine sözel ve fiziksel saldırı olması sebebiyle kendisinin de kavgaya dâhil olduğunu söylemiştir. Ç13, ailesine karşı bu durumdan dolayı çok mahcup olduğunu, daha önce birini öldürdüğü için hapis cezası yiyen ve çıkan babasına durumu anlatırken tamamen haklı olduğunu ifade ettiğini ve yaşanan durumun suç olduğunu bildiğini ve çok pişman olduğunu söylemiştir. Ç13'ün davranışları görüşme esnasında incelendiğinde genel olarak, daha önce kavgaya karıştığı için hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen diğer çocuklara göre daha sakin ve uysal olduğu gözlenmiştir. Babası uzun zaman hapiste kaldıktan sonra çıkmış ve şu an tır şoförü olduğu için çok sık görüşmeler de hayalindeki gibi bir aileye sahip olduğunu söyleyerek beni şaşırtmıştır. Olayın nasıl gerçekleştiği kendisine sorulduğunda aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

“O gün bizim arkadaşlar tartışılar okulun kapısının önünde ben de oradaydım. Onlar tartışırken ben arkadaşımı çektim kavga etmesinler diye, öbürü sen arkadaşını neden çekiyorsun diye üstüme geldi kavga başladı saç baş giriştik. Bende bir şey yok zannediyordum eve gittim kolum şişmeye morarmaya başladı. Annem eve geldi babam çağırmıştı önce okula gittik güvenlikçi görmedim falan dedi. Orada polis çağırdılar güvenlikçiyle alıp direkt hastaneye götürdüler kolum kırılmış alçıya alındı. Oradan da karakola gidip ifade verdik o kız da gelmişti. Biz şikâyetle bulunmuştuk. Ertesi gün mahkeme oldu. Çocuk şubeye sevk ettiler orada bir daha ifade alındı şikâyetle bulunduk ikimiz de. Sonra dediler ki mahkeme kendinize gelecek dediler tarih olarak. Geldi ama ben okula gitmemiştim. Mahkeme kâğıdı bir iki hafta sonra geldi. Sonra çocuk olduğumuz için bir şeye bağlanmadı.”

3. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, yaralanması gerekçesiyle ilkin hastaneye daha sonrasında polis karakolunda ifade vermeye ve sonrasında da mahkemeye yönlendirilmiştir. Çocuk, o esnada yanında annesinin olduğunu ve kendisi için avukat görevlendirildiğini ifade etmiştir. İfadesi alınan çocuğa hakları anlatılmış ve süreç hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Tedbir kararı uygulanma aşamasında uygulama planının yapılmış ve aile de sürece dâhil edilmiştir. Fakat aileyle sadece bir kez görüşülmüş daha sonrasında görüşülmemiştir. Danışmanlık hizmeti okul rehber tarafından gerçekleştirilmekte ve öğretmenin eğitim aldığı öğrenilmiştir.

14) Ç14: 17 yaşında olan ve liseye (10. sınıf) devam eden Ç14, madde ile teyzesi ve arkadaşları sayesinde tanışmış olduğunu ifade etmiştir. Daha sonrasında

arkadaşlarının da etkili olduğunu belirtmiştir. Ç14, sık sık evinden kaçarak, boşanmış olan ve yalnız yaşayan teyzesinin evine gitmekte ve okulda da sık sık arkadaşları ile kavga etmekte, kendini kötü hissettiğinde okulda bile madde kullanabilmekte olduğunu söylemiştir. Ç14, bir gün yine kötü hissettiği için okulda madde kullanmış ve ardından intihar girişiminde bulunmuştur. Olayın okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri tarafından fark edilmesiyle de polise haber verilmiş ve mahkemeye çıkarılarak hakkında danışmanlık ve sağlık tedbir kararı verilmiştir. Ç14'ün görüşme esnasında gözlemlendiği kadarıyla biraz agresif ve hırçın bir çocuk olduğu düşünülmektedir. Ç14 ile ilgili en dikkat çekici durum ise ailesine karşı hiçbir bağlılığının olmayışdır. Ailesiyle pek anlaşılamayan, eve istediği saate giden bir çocuk olan Ç14'ün babası, denetimli serbestlikten faydalanmakta ve çocuklarıyla yeterince ilgilenmemektedir. Aile ile yapılan görüşmede Ç14'ün mahkemesinin olup olmadığını bile bilmemeleri dikkat çekmiştir. Ayrıca vücudunun bazı bölgelerine zarar veren çocuğun, ailesinin durumu bildiği fakat konuyla ilgilenmediği de öğrenilmiştir. Aşağıda çocuğun ifadesine yer verilmiştir:

“Okula götürdüm de kullanmayacaktım işte ama kötüydüm o aralar oldu işte. Kimseye de vermedim kendim kullandım. Almıştım zaten vardı yanımda kötü olunca oldu işte. Ara ara kendime zarar verdiğim oluyor ama geçiyor.”

1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğun dosyasında sadece mahkeme kararı olduğu olayın üzerinden zaman geçmesine rağmen yakın zamanda danışmanlık hizmetinin başladığı görülmüştür. Aile ile de sadece bir kez görüşülmüş ancak daha sonrasında aileye ulaşılmadığı ileri sürülerek aile sürece dâhil edilmemiştir. Hizmetin okul rehber öğretmeni tarafından verildiği ve öğretmenin 3 günlük eğitim aldığı öğrenilmiştir.

15) Ç15: 16 yaşında ve liseye (10. sınıf) devam eden çocuk, 5 yakın arkadaşıyla beraber bir gün mahalle pazarı yakınlarında buluştuklarını ve sıkıldıkları için bir şeyler yapmak istediklerini düşünürken o esnada en yakın arkadaşının pazardaki yerlerden birini ve yakınındaki bir dükkânı yakarken gördüğünü söylemiştir. İlk yapılan şeyin yanlış olduğunu belirtse de yakın arkadaşı kendisinden onun da yapmasını isteyince, dayanamayıp ona yardım ettiğini ve pazar yerini 4 yakın arkadaşı ile beraber yaktıklarını söylemiştir. Sebebi sorulduğunda ise, yakın arkadaşını kırmak istemediği şeklinde bir cevap vermiştir. Ç15, yaşanan bu durumun suç olduğunu bildiğini ancak daha sonrasında mahkeme ve polis ile görüşmek

zorunda kalıp hakkında tedbir kararı verilmesini gerektirecek kadar önemli bir durum olduğunu bilmediğini, bilseydi yapmayabileceğini söylemiştir. Yakın arkadaşları ile o olaydan sonra ailesinin yönlendirmeleri ve herkesin farklı okula gitmesi dolayısıyla bir daha görüşmediğini de eklemiştir. Aşağıda olayı anlatan ifadeler yer verilmiştir:

“5 arkadaşlık T. arkadaşımızın elinde iki tane çakmak vardı. O orayı yakıyordu pazarın o tarafını orası hemen yanıyordu. Bir tane çakmak vardı A.dan iki tane aldı yaktı. Perşembe pazarı. Biz yardım etmedik yandı biz A. yolladık su alsın gelsin diye sönmedi biz de kaçtık. Biz lastikler var ya pazarlarda biz ona atıyorduk kim daha uzun atarsa diye o arada yanıyormuş. Yanımızda bir şişe vardı ona su koyduk o da delikmiş söndüremedik. Korktuk kaçtık.”

1. çocuk mahkemesi, tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Ç15, 1 yıl önce gerçekleşen olaydan dolayı ancak yakın zamanda danışmanlık hizmeti almaya başladığını belirterek durumdan rahatsızlığını dile getirmiştir. Çocuk, şikâyet üzerine evine gelen polis tarafından karakola götürülmüş ve ifade alındıktan sonra mahkemeye yönlendirilmiştir. Kendisi için avukat atanmış ve çocuk süreç hakkında bilgilendirilmiştir. Çocuk bu esnada yalnız olup ailesine haber verilmemiştir. Eve bir sosyal inceleme yapıldığı öğrenilmiş fakat rapora dosyada rastlanmamıştır. Çocuk için danışmanlık el kitabında belirtilen hizmet uygulamaları gerçekleştirilmiş ve üçer aylık değerlendirme raporları hazırlanmıştır. Hizmeti veren okul rehber öğretmenin 3 gün eğitim aldığı öğrenilmiştir.

16) Ç16: 17 yaşında olan ve okulu terk ettiği için açık liseye devam eden Ç16, işte çalışıp yorulduktan sonra eve gittiğini ve mahallede tanıdığı çok yakın olmayan bir arkadaşı ile pek anlaşmadığı için bir gerginlik yaşadığını, karşılıklı küfürleşmelerin sonunda kavgaya başladıklarını ve her iki tarafın da zarar gördüğünü belirtmiştir. Ç16, çok sinirli olduğu için karşı tarafa ağır tehditlerde bulunmuş ve kavga çevredekiler tarafından sonlandırılmıştır. Olay sonrasında siniri geçmeyen Ç16, karşı tarafı tehdit etmeye devam ettiği için polise şikâyet edilmiş ve olay mahkemeye yansımıştır. Her iki taraf da ilkin birbirinden şikâyetçi olmuş ancak ailelerin de müdahil olması sebebiyle şikâyetten vazgeçilmiş ve Ç16 hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiştir. Bu kapsamda Ç16, Rehberlik ve Araştırma Merkezinde danışmanlık tedbir kararı kapsamında destek almaya başlamıştır. Desteklerden memnun olduğunu, görüşmeye katıldığını belirtmiştir. Aşağıda olay gününü anlatmıştır:

“Oturuyorduk arkadaşlarla altı yol tarafında geldiler işte bi laf dalaşma oldu sonra sataştılar sonra ilk hamleyi de onlar yaptı biz bir şey yapmadıydık. Onlar iki kişilerdi biz dört kişiydik. Sonra kavgaya giriştik. Bilmiyorum ki biz ondan sonra çocuklar kaçtılar ambulans falan gelmişler sonradan çıktı zaten sonradan bizi polisler çağırdı, karakoldan şikâyet etmişler bizi. İfademi aldılar mahkemeye çıktık falan. Kötü davranacak bir şey yok yani biz adam mı öldürdük veya bi hırsızlık mı yaptık? Bir şey yapmadık sadece ufak bi kavga olabilir normal karşılanması lazım.”

Ç16, kavga nedeniyle 1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir çocuktur. Çocuk, kavga etmenin normal olduğunu ve olayın büyütülmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocuk, daha sonra tekrar bir kavgaya bulaşması nedeniyle yakın zamanda mahkemesi gerçekleşecek olduğunu eklemiştir. Çocuk şikâyet üzerine polis karakolunda ifadesi alındıktan sonra mahkemeye yönlendirilmiştir. Çocuğun dosyasına ulaşılmış fakat dosyada uygulama planı ve üçer aylık değerlendirme raporlarının olmadığı görülmüştür. Aile de hizmet kapsamında sürece dâhil edilmiştir. Danışmanlık hizmeti çocuğun okula devam etmemesi gerekçesiyle rehberlik araştırma merkezinde psikolojik danışman tarafından gerçekleştirilmekte ve danışmanın eğitim aldığı bilinmektedir. Hizmet kapsamında çocuğa öfke kontrolünü sağlaması amacıyla bir takım uygulamaların yapıldığı öğrenilmiştir.

17) Ç17: 14 yaşında olan ve ortaokula (8. sınıf) devam eden Ç17, bir gün okul etkinliği kapsamında Konya Atatürk stadına gitmiş ve kantinde bir masada duran bir cep telefonunu alarak eve getirmiştir. Ancak daha sonra gerçek sahibinin telefonun yerini tespit etmesi dolayısıyla polise götürülmüş ve mahkemeye çıktıktan sonra hakkında da danışmanlık tedbir kararı verilmiştir. İlk onu almak gibi bir niyetinin olmadığını ancak onu eve götürürken bir arkadaşının ondan satın almak istediğini ve 10 TL karşılığında ona sattığını ancak daha sonra o arkadaşının babasının olayı öğrenmesiyle telefonu ona geri verdiklerini ve o da korktuğu için sakladığını, o esnada polislerin geldiğini söylemiştir. Ç17, ailesiyle beraber Van ilinden yıllar önce göç etmiş ve Konya’da maddi zorluklar yaşamaktadır. Sadece zaruri ihtiyaçlarının karşılanabildiğini söyleyen Ç17, okulda pek başarılı olmadığı için babasının onu okuldan alacağı ve çalışmaya zorlanacağı, babası ile yapılan görüşme esnasında, babasından öğrenilmiştir. Ç17’nin genel olarak çekingen ve sakin bir çocuk olduğu gözlenmiştir. Aşağıda çocuğun olay günün anlatan açıklamalarına yer verilmiştir.

“Stattaydık ben kendime bir şeyler aldım yedim susasım gittim su yerinden su içtim. Telefon vardı orda aldım orda abiler vardı, ben dedim sizin mi ben de aldım yanlışlıkla. Sonra okuldan geliyorduk arkadaşımla ben dedim ben bunu babama vereceğim, polise versin diye. Sonra arkadaşım şuradaki K. dedi ki bana ver on liraya sat ben de verdim. Sonra aramışlar polisler onları sonra bizi de çağırdılar. Sonra, anneme verdi babam telefonu. Sonra amcalar ölmüştü Van’da babam Van’a gitti. Sonra bizim düğün oldu, şu yastığın şeyinden almışlardı arasından çalmışlardı. Sonra da mahkemeye gittik bir kere. K. denen arkadaşısı aramışlardı onlar da bizim evi söylemişler. Sonra biz bir kere mahkemeye gittik sonra da kaç kere çağırdılar görüşmeye gittik bir kere. Sonra buraya geldiler iki mi üç abi sonra bizimle konuştular dedi bir yere geleceksin ya da okulda rehberlik hocanla konuşacaksın tamam dedik böyle bekledik babamın numarasını da verdik ama kimse aramadı.”

1. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, 1 yıl önce gerçekleşen olay kapsamında kendisiyle sadece bir kez görüşüldüğünü belirtmiştir. Ancak ailesiyle sadece sosyal inceleme esnasında görüşüldüğünü bir daha da kendisi ve ailesiyle iletişim kurulmadığını belirtmiştir. Çocuğa ait dosyaya bakıldığında mahkeme kararının olduğu fakat uygulama planı ve değerlendirme raporlarının olmadığı görülmüştür. Yargılanma sürecinde çocuk için avukat görevlendirilmiş ve kendisine hakları anlatılmıştır. O süreçte yalnız olmadığı ailesinin de yanında olduğu öğrenilmiştir. Hizmetin bir kereliğine gerçekleştirilmiş olsa da, danışmanlık tedbiri uygulama eğitimi alan rehber öğretmen tarafından verildiği öğrenilmiştir.

18) Ç18: 18 yaşında olan ve okula devam etmeyen Ç18, bir pet shop’da çalışırken tanımadığı ama başka mahalleden gelen birkaç kişi ile arkadaş olmuş ve ailesi onaylamasa da onlarla sık sık görüşmeye başlamıştır. Bu arkadaşlardan çoğu, suça sürüklenen hatta bazıları hapis deneyimi yaşayan çocuklardan oluştuğu için, zamanla onlardan etkilenerек onlar gibi davranmaya başladığını belirtmiştir. Bu arkadaşları içerisinde biriyle çok yakın olduğu ve o arkadaşının, bir gün okul binasına girerek orda çalışan öğretmenlerin çantalarından para çaldığını ve kendisinin de istemese de ona yardım ettiğini başka bir gün de Konya Kent Plaza Avm’ de bir mağazada hırsızlık yaptığını ve yine onun yanında olduğunu söylemiştir. Ç18, her iki olayda da arkadaşının suçlu olduğunu ancak yakın arkadaşı olduğu için ona yardımcı olduğunu, arkadaşı yakalanır yakalanmaz polise kendi adını da verdiğini ve o olaydan sonra onunla bir daha görüşmediğini belirtmiştir. Ç18, babasının çok otoriter olduğunu belirterek, ondan çok çekindiğini söylemiştir. Ayrıca Ç18, bir yandan okumak

istemekte fakat ülkesinde olmadığı için, “benden hiç bir şey olmaz” diyerek, ne kadar umutsuz olduğunu göstermektedir. Görüşmede en çok dikkat çeken şey ise, Ç18’in Türkçeyi kendi ana dili gibi düzgün ve akıcı bir şekilde konuşmasıdır. Ayrıca Suriyeli arkadaşlarını hiç sevmemesi ve sadece Türk arkadaşları ile beraber olmak istemesi dikkat çekmiştir. Aşağıda olay günü anlatan açıklamasına yer verilmiştir:

“Okul değil orası, hanımlar lokali burda. Ben o zaman çocuktum daha şurda çalışıyordum az ileride Y.arkadaşımdı. Geldi oraya ne yapıyon dedi bana iyiyyim sen ne yapıyon dedim, konuştuk. Seninle bir işimiz var dedi, annemin yanına gideceğim para alıcam dedi tamam dedim. Girdi camdan, camdan niye giriyon dedim. Annem içeriye paspas çekmiştir dedi şimdi kızar dedi. Camdan girdi alarım filan öttü ben kaçtım zaten. Sonra polisler geldi beni aldı. Valla ben hiçbir şey hissetmedim zaten yorgundum islandıydım o gün yağmurda kafamı vurdum yattım. Suriyeli arkadaşım yok ben Suriyelilerle anlaşıyorum Türklerle daha iyi anlaşıyorum.”

Çocuğun ifadesinde de; suçlamayı kabul etmediği sorumlunun arkadaşı olduğu ve kendisini ona yardım ettiğini ve bundan dolayı pişman olduğunu” belirttiği görülmüştür. Olayın üzerinden zaman geçtiği fakat çocuk hakkında yakın zamanda danışmanlık tedbir kararı çıktığı ve çocukla sadece iki kez görüşüldüğü, uzun zamandır da kendisiyle iletişime geçilmediği öğrenilmiştir. Aile de sürece bir kez dâhil edilmiş fakat sonrasında görüşmeye çağırılmamıştır. Çocuğun yargılanma süreci ilkin şikâyet üzerine başlamış ve polis merkezinde ifadesi alındıktan sonra çocuk, mahkemeye yönlendirilmiştir. Çocuk hakkında uygulama planı hazırlanmış fakat süreç henüz tam istenilen şekilde ilerlememiştir. Çocuğun evine sosyal inceleme gerçekleşmemiş sadece baba ile görüşülmüştür. Çocuk, okula devam etmediği için rehberlik araştırma merkezi tarafından görüşmelere çağırılmakta ve hizmeti veren danışmanın eğitim aldığı bilinmektedir.

19) Ç19: 16 yaşında olan ve okula devam etmeyen Ç19, işyerindeki ve aynı zamanda aynı mahallede oturan bir arkadaşıyla tartışmaya başladıktan sonra, arkadaşının kendisine bıçak çektiğini ve daha sonrasında kendisinin de orada bulunan, bazı aletleri kullanarak birbirlerine saldırdıklarını, her iki tarafın da zarar gördüğünü ifade etmiştir. Ç19, okula devam etmediği için Rehberlik ve Araştırma Merkezinde destek görmesi gereken bir çocuktur. Fakat hem çalıştığı için hem de çok gerekli görmediğini düşündüğü için görüşmelere düzenli katılmadığını söylemiştir. Fakat kendisi ile yaklaşık 5 kez görüşülmüştür. Ç19’un yapılan bu görüşme boyunca da çok sıkıldığı, verilen sorulara kısa kısa cevap verdiği öğrenilmiştir. Aşağıda çocuğun

olay günün anlatan bir ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca dosyasında çocuğun, olay günü arkadaşının suçlu olduğunu ve kavgayı onun başlattığını belirttiği öğrenilmiştir.

“Ben küçüktüm zaten ya hatırlamıyorum çok iyi ama arkadaşım vardı işte komşumuz da bana çok bulaştı dur dedim durmadı. Küfretti sonra ben de önce durdum sonra kavga ettik kötü oldu tabi o. Sonra bi daha görüşmedik ama annesi gitmiş şikâyet etmiş. Şimdi barıştık ama hala devam ediyor bu dava.”

2. çocuk mahkemesi tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, olayın gerçekleşmesinden 3 yıl sonra danışmanlık hizmeti almaya başlamıştır. Olayın üzerinden zaman geçtikten sonra başlayan danışmanlık hizmetinin artık pek bir faydasının olmadığını hatta kavga ettiği arkadaşıyla şu an iyi olduklarını ekleyerek, durumdan şikâyetçi olduğuna değinmiştir. Çocuğun ailesiyle de sadece bir kez görüşülmüş, kendileri ile tekrar görüşüleceği söylene de daha sonra herhangi bir iletişime geçilmediği öğrenilmiştir. Çocuk için yargılanma süreci, şikâyet üzerine gerçekleştirilmiş ve ifadesi alındıktan sonra mahkemeye yönlendirilmiştir. Kendisi için avukat görevlendirilmiş ve o esnada yanında annesi olduğu öğrenilmiştir. Görüşmelerde, öfke kontrolü başlığı altında bir takım etkinlikler yapıldığı öğrenilmiştir. Çocuk, okula devam etmediği için hizmeti, rehberlik araştırma merkezinde almış ve hizmeti veren danışmanın eğitim aldığı öğrenilmiştir.

20) Ç20: 17 yaşında olan ve okula devam etmeyen, açık liseden eğitime devam eden Ç20, yakın arkadaşlarıyla beraber çok sıkıldıkları bir gün birlikte dışarı çıktıklarını ve mahalle pazarının yanında otururken aklına bir fikir geldiğini söyleyerek arkadaşlara hep beraber pazardaki tavlalardan birini yakarak eğlenebileceklerini söylemiştir. Bunun üzerine arkadaşları da kabul ettiği için hep beraber çakmakla tavlayı yaktıklarını ancak daha sonra yangının büyümesiyle çevreden müdahale etmeye çalışan insanları görünce korkup paniklediklerini ve kaçtıklarını eklemiştir. Ancak çevreden birilerinin onları görmesi üzerine haklarında şikâyet olduğunu ve polisin tüm arkadaşları ile beraber onu da yakalayarak karakola götürdüklerini ve mahkemeye çıkarıldıklarını anlatmıştır. Ç20, yaptıkları şeyin bu kadar büyüyeceğini tahmin etmediklerini aksi takdirde bunu yapmayacaklarını söyleyerek, pişman olduğunu eklemiştir. Ancak görüşme esnasında olayı anlatırken sergilediği tavırlarından çok rahat olduğu ve durumu eğlenceli bir hatıraymışçasına anlatırken zaman zaman güldüğü gözlenmiştir. Aşağıda çocuğun olay gününü anlatan ifadesine yer verilmiştir:

“Valla ben de vardım işte bi kaç arkadaşlık, yakalım dedik. Baktık yakıyor bize dedi kalkın, biz de tekerlekleri yaktık baktık ateş büyüdü korktuk kaçtık. Pişmanın böyle olacağını bilseydim yapmazdım.”

2. çocuk mahkemesi, tarafından hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk, yaptığı şeyin suç olduğunu bildiği ancak olayın yargılanma aşamasına kadar taşınacağını bilmediğini ve bu sebepten pişman olduğunu bir kaç kez belirtmiştir. Çocuğun şikâyet üzerine polis merkezinde ifadesi alındığı ve daha sonrasında mahkemeye yönlendirildiği öğrenilmiştir fakat dosyasında sadece mahkeme kararının olduğu gözlemlenmiştir. Herhangi bir sosyal inceleme yapılmadığı ve üçer aylık değerlendirme raporlarının olmadığı görülmüştür. Çocuk için mahkemede avukat görevlendirilmiş ve hakları kendisine anlatılmıştır. Aile de sürece dâhil edilmiş fakat sadece bir kez görüşme gerçekleşmiştir. Okula devam etmeyen çocuğa, danışmanlık hizmetinin rehberlik araştırma merkezi tarafından verildiği ve danışmanın eğitim aldığı öğrenilmiştir.

4. TARTIŞMA

Ekolojik sistem yaklaşımı perspektifinde, suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların, suça sürüklenme nedenlerini, bu süreçte aile faktörünü ve danışmanlık tedbir kararı kapsamında gerçekleşen uygulamaları hem çocuk hem de ailelerin kendi anlatımıyla değerlendiren bu çalışmada, suçun meydana gelmesindeki tek faktörün çocuk kaynaklı olmadığı görülmüştür. Gerek suça sürüklenmekte gerekse sonrasında aile etkisinin çokça hissedildiği anlaşılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında, ekolojik yaklaşımın “çevresi içinde birey” anlayışı ile tutarlı sonuçların elde edildiği yani, suçun meydana gelmesinde çevre faktörünün önemli bir belirleyici etken olduğu görülmüştür. Ayrıca danışmanlık tedbiri kapsamında gerçekleştirilen hizmetlerin, yönetmelikte bahsedilen beklentileri karşılama noktasında eksiklik yaşadığı düşünülmüştür. Çalışmada, aile ve çocuklarla ayrı ayrı görüşülerek, aynı temel soruna yönelik değerlendirmeler yapmaları beklenmiş ve böylece sorunun odağında yatan nedenlerin ortaya konulması noktasında çalışmanın, ilgili literatüre katkı sağlayacağı umulmuştur. Bu çalışmanın danışmanlık tedbiri uygulamalarının, hem çocuk hem aile görüşmeleri yoluyla hem de dosya formuna bakılarak değerlendirilmesi sebebiyle özgün bir çalışma olduğu söylenebilir.

Başlık altında, araştırma bulgularından elde edilen bilgilerin, literatüre dayalı bir değerlendirmesi yapılacaktır. Değerlendirilecek başlıklar şu şekilde sıralanmaktadır; Çocukların Suça Sürüklenme Nedenlerine Dair Bulguların Değerlendirilmesi, Suç Kavramına Dair Bulguların Değerlendirilmesi, Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanmasına Dair Bulguların Değerlendirilmesi, Dosya İnceleme Formuna Dair Bulguların Değerlendirilmesi.

“Suç, insanın içinde.” (Ç9)

4.1.Çocukların Suça Sürüklenme Nedenlerine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Türkiye’de çocuk suçluluğu konusu, özellikle değişen ve gelişen toplumsal yapıya bağlı olarak son zamanlarda daha çok ele alınsa da, konu hakkındaki çalışmaların tarihi 1930-50’li yıllara kadar gitmektedir. Ayrıca sadece tek bir bilim dalının değil, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet ve hukuk olmak üzere pek çok mesleki araştırmanın konusu olmaktadır. Çocuk suçluluğunda etkili olabilecek

faktörler çeşitlilik göstermektedir. Ancak bu etkenler çoğunlukla birbiri ile bağlantılı olmaktadır (Smith ve Smith 2006, Yörükoğlu 2016).

Suçun meydana gelmesinin tek kaynağını çocuk olarak görmeyen ve çocuk suçluluğunun nedenleri konusuna ekolojik sistem perspektifiyle yaklaşan bu çalışmada, suçun pek çok sebebinin olabileceği görülmüş ve bunlardan toplumsal nedenler üzerinde durulmuştur. Bu durum çalışmada görüşülen çocuklardan biri tarafından da dile getirilmiştir; *“Bir insanın hatasından dolayı oradalar, yani çevrelerinden dolayı, kendi hatalarından dolayı değil. Her insan hata yapar ama onlar başkalarının hatasından dolayı orada kalıyorlar.”* (Ç10) Burada çocuk, suça sürüklenme nedeniyle kurumda kalan çocukları kast ederek, bireysel nedenlerden ziyade daha çok toplumsal nedenlere bağlamakta ve genellemeye gitmektedir. Ekolojik sistem yaklaşımı, çevresi içindeki bireyi mikro, mezzo ve makro düzeyde yaşadıkları tecrübelerle ele alır ve sorunların daha çok bireyin çevresi ile yaşadığı etkileşimden kaynaklandığını ileri sürer. Ayrıca çocuğu etkileyen makro faktörlerin, onun habitusunda yer alan mikro ve mezzo sistemlerini de etkilediği anlayışı, ekolojik sistem yaklaşımında hakim olmaktadır (Teater 2015, Karataş 2016, Yılmaz 2017). Bu perspektifle çocuğun yaşadığı sorun değerlendirilirken, çocukla etkileşim halindeki ailesine, arkadaşlarına, öğretmenlerine, yakın sosyal çevresine, ilgili olduğu alanlara ve bazı yaşam koşullarına bakılarak, çocuk için neler yapılabileceği konusu sorgulanmaktadır.

Bronfenbrenner (1979), ekolojik sistem yaklaşımını açıklarken, bireylerin gelişimsel süreçlerinde; aile, okul, arkadaş ve yaşanılan yer gibi çeşitli katmanların etkilerinin olduğunu ve bunların kişinin gelişim sürecinde hem değişiklik hem de süreklilik yaratabileceğini vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla, çocuğun suça sürüklenme nedenlerini araştıran bir çalışmada, bütüncül bir bakış açısının hâkim olmasının beklendiği söylenebilir. Zira ekolojik sistem yaklaşımın sosyal hizmete sağladığı en büyük katkılardan biri, ele aldığı konuları ya da sorunları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmesi ve etkileşime odaklanmasıdır (Baykara Acar ve Acar 2002). İşte bu yüzden, aile ve çocuklar ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, çocuğun suç ile tanışma aşaması ve nedenleri ayrıntılı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır. Görüşme verilerinden yapılan analizler sonucunda genel olarak şu temalar oluşturulmuştur; aile başta olmak üzere, okul, arkadaş/akran, sosyal çevre, kitle iletişim araçları-

medya, ekonomik durum, madde kullanımı. Bu bölümde bahsedilen temaların değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.1. Okulun Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Eğitim, temel insan haklarına erişebilme noktasında aracı bir rol oynar. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocuklar için eğitim, hem haklarının elde edilmesinde hem de hak gaspının engellenmesinde etkili olabilecek önemli bir basamaktır. Çocuğun eğitime devam ettiği okulun, gerek mekânsal koşulları gerekse sosyal koşulları, suç çalışmalarında önemli kabul edilmektedir. Kimi zaman suçun başlanmasında kimi zaman da suç sayılan davranışın tekrarının önlenmesinde okulun etkisi görülebilmektedir. Bu çalışmada da çocuklara sorulan, “*bir çocuk neden suç işler?*” ya da “*sence senin suça sürüklenmende etkili olan faktör(ler) neydi?*” sorusundan yola çıkarak alınan cevapların bir kısmında, okul ve okulda yaşanan durumlara atıf yapıldığı görülmektedir. Ayrıca suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların eğitim hayatları, okulla ilgili düşünceleri irdelenmiş ve bazı çocuklarda benzer sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Bireyin sağlıklı bir sosyalleşme sürecini destekleyen, toplumda önemsenen değerleri, normları ve beklentileri gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlayan sosyal kurum olarak okul, suç kariyeri açısından önemli bir faktördür. Çalışmadaki çocukların bazıları, suça sürüklenme noktasında okulun **engelleyci bir yönünün** olduğunu dile getirmektedirler. Çocuklar okulu, meslek sahibi olma ve gelecekte kendilerine iyi bir hayat sunma noktasında, aracı bir faktör olarak görmektedirler. Çocukların okula böyle bir değer atfetmeleri, onların geleceğe dair umutlarının olduğunu düşündürmektedir. Bayoğlu (2013) da danışmanlık tedbir kararı alan çocuklar ile suça sürüklenmemiş fakat sürüklenme riski olan çocuklar hakkında yaptığı bir çalışmada, danışmanlık hizmeti alan çocukların %74’ünün, suça sürüklenme riski bulunan çocukların %95’i gibi önemli bir oranının, geleceğe dair umudunun olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu oranlara bakıldığında, danışmanlık hizmeti alan çocukların daha az umutlu olduğu görülse de %74 gibi büyük bir oranın ortaya çıkması hiç de azımsanmayacak kadar önemli bir durumdur.

Ayrıca çalışmadaki çocuklar, okulda vakit geçirerek **dışardaki bazı tehlikelerden ve kötü ortamlardan (kendi deyimleriyle) uzak kaldıklarını** ve boş zamanlarının azlığına bağlı olarak, suç sayılabilecek ortamlarla daha az etkileşim

halinde bulunduklarını düşünmektedirler. Bu bulguya benzer şekilde Kızmaz ve Bilgin (2010)'ın sokakta çalışan çocuklar ile ilgili yaptıkları bir çalışmalarında, çocukların boş zamanlarının çok olduğuna değinilmiştir. Boş zaman çokluğuna bağlı olarak, çocukların tehlikeli olabilecek ortamlarla tanışma ve etkileşim halinde bulunma ihtimalinin artabileceği ve suç sayılabilecek davranışlarda bulunma riskinin ortaya çıkabileceği üzerinde durulmuştur. Walters (1992) de, bireyleri kontrol etme özelliği taşıyan okul gibi bazı kurumsal yapıların, suça sürüklenme ihtimalini azalttığına dikkat çekmiştir.

Çalışmadaki bazı çocuklar ise, okul arkadaşları ve idarecilerin olumsuz tutum ve davranışları nedeniyle, **okuldan soğuduklarını ve dolayısıyla bu durumun, suça sürüklenmelerinde** etkili bir faktör olarak gördüklerini ileri sürmüşlerdir. Çocukların bu görüşlerinin aileleri tarafından da desteklenmesi, önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Okul, çocuklara eşitlik, adalet ve sahip olduğu temel haklarını öğreten başat kurumlardan biri olarak kabul edilmektedir. Fakat çalışmadaki bazı çocukların okullarda yaşadıkları olumsuz tecrübeleri, tezat bir duruma sebebiyet vermekte ve çocuklar, okuldan kaynaklanan nedenlere bağlı olarak, bir takım yasal olmayan davranışlarla yönelmektedirler. Ayrıca sağlıklı bir sosyalleşmeyi gerçekleştirmeyi hedefleyen ve bunu yaparken de, çocukların katılımına önem vermesi gereken bir kurumun, bireyleri daha çok edilgen kılan ve karar verme sürecinde kendi düşüncelerine değer vermeyen (Göker ve Çilingir 2012) yapıya dönüşmesi, çocuklar açısından istenmeyen bir durum olmaktadır. Yine çalışmada, bazı çocukların okuldaki eğitimi pek verimli ve gerekli bulmadığı ve okulda maruz kaldığı şiddet ve baskıcı, ayrıştırıcı argümanlar nedeniyle okulu terk ettikleri, bu durumun da suça sürüklenmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Işık (2006) da çalışmasında benzer bir bulguya ulaştığına işaret ederek, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve okuldaki aktivitelerin yetersiz kalitede oluşu gibi sorunları, çocukları suça iten birer risk faktörleri olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla okul kalitesinin, suça sürüklenme açısından bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir.

Okul, bireyin hem eğitim kariyerinin geliştirildiği hem sosyalleşmesinin sağlandığı hem de disipline edildiği bir kurumdur. Ve bireyin eğitim hayatının kurumsal yönüne oluşturur. Dolayısıyla çocukları eğitmek yoluyla, onları disipline eden ve sosyalleşmesini amaçlayan bir kurumun, bunu beklenen yönde yapamaması, beraberinde bazı sorunları kaçınılmaz kılacaktır. Sosyal kontrol kuramına göre,

toplumsal kontrol ve bağdan yoksun olan bireyin, riskli davranışlarda bulunma ihtimali yüksektir. Bu bakış açısıyla olaya yaklaşıldığında, okuldaki kontrol mekanizmasından yoksun kalan bireyin suç davranışına yönelmesi, okula devam eden bir çocuğa göre daha yüksek olmaktadır. Avcı (2015), suça sürüklenen çocuklar ile yaptığı bir çalışmada, benzer bir duruma işaret ederek, okul ortamındaki olumsuz havanın, çocuğun suça sürüklenmesinde belirleyici bir faktör olabileceğini ileri sürmüştür. Nitekim Catalano ve Hawkins (1996)'nin de çalışmalarında, okul ortamında yaşanan durumlardan dolayı veya başka sebeplerle okuldan uzaklaşan bir çocuğun, ileride suç kimliğinin oluşma ihtimaline dikkat çekilmektedir. Yine gerilim kuramının önemli kuramcılarından Cloward ve Ohlin (1960) de, alt sınıfa mensup aile çocuklarının, okul ortamında engellendiği ve bu nedenle de suça yöneldiklerini belirtmişlerdir. Çocuğun toplumsallaşma sürecinde okulda yaşanan olumsuz deneyimleri, onun okuldan uzaklaşmasına ve akademik, çevresel uyum, ruhsal sağlık konularında sorunlar yaşamasına sebebiyet verebileceği (Yavuzer 2011) de unutulmamalıdır.

Çocuk suçluluğunda okul odaklı çalışmaların üzerinde durduğu kavramlardan biri de, akademik başarıdır. *“Akademik başarının yüksekliği, suçun meydana gelmesinde engel midir, yoksa arada genellenen bir ilişki yok mudur?”* sorusunun cevabı merak edildiğinden, çalışmada çocukların okul başarı durumlarına bakılmış ve bir kaçı hariç (okul başarı durumu düşük olanlar) genel olarak “orta düzeyde” oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum okul başarı oranı ile suça sürüklenme arasında ters bir orantı olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Yavuzer (1996) de aynı şekilde, okulda başarılı olmayan çocukların, okul ortamında istenmeyen davranışlara daha meyilli olduğunu ifade etmiştir. Benzer görüşe paralel olarak 2009 yılında Ankara, İzmir, Elazığ İslahevlerindeki 214 çocuk ile yaptığı bir çalışmada, katılımcıların başarı oranlarının düşük olduğunu ve bunlardan %52 gibi bir oranının daha önce sınıfta kaldıklarını bulgulamıştır. Bu görüşü savunan başka çalışmalara da rastlamak mümkündür (West ve Farrington 1973, Yancy 1995, Demirbaş 2001, Wasserman ve ark. 2003). Kısacası okuldaki başarı oranı ile suç arasındaki ilişki hem bu çalışmada hem de benzer çalışmalarda dikkat çekmektedir. Fakat şunu belirtmek gerekir ki, suçun meydana gelmesini sadece akademik başarısızlığa bağlamak, eksik bir değerlendirme olacaktır.

Çalışmada okul konusunda üç nokta dikkat çekmektedir. Bunlar; **okuldan kaçma, okula ara verme (devam etmeme) ve disiplin cezasıdır.** Çocukların çoğunluğu farklı sıklıkta olsa da okuldan kaçtığını ve genel olarak dışarıda gezdiklerini ifade etmişlerdir. Tunceroğlu (2015), okula karşı ilgisiz olan, derslere devam etmeyen ve okuldan kaçan çocukların okulun toplumsallaştırma olanağından mahrum kalacağını ifade etmiştir. Kızmaz (2006) da, okuldaki normlardan ve kurumsal kontrolden uzak kalan bir çocuğun, sokaklarda gezerek boş zamanını değerlendirmeye çalışmasıyla, buralardaki suçlu gruplarla etkileşim halinde olma ihtimalini arttıracaklarını vurgulamıştır. Aynı şekilde çalışmadaki çocukların bir kısmının okula devam etmediği, eğitim hayatlarına, aldıkları danışmanlık hizmetinin yönlendirmeleri sayesinde, açık liseden devam ettikleri görülmüştür. Okula ara verme ve suça sürüklenme arasında önemli bir bağın olabileceğine işaret eden başka çalışmaların olduğu görülmektedir. Okula ara verme, okuldan kaçmanın yanında etkili olan faktörler, herhangi bir suç öyküsü olmayan çocuklara nazaran, suça sürüklenen çocuklarda daha fazla olmaktadır. Çünkü okula düzenli gitmeyen bir çocuk, suçlu bir çevre ile etkileşime daha açık hale gelecek ve öz-kontrolünün yanında sosyal kontrolünü de kaybedeceğinden, suça daha meyilli bir hale gelebilecektir (Uluğtekin 1991, Dönmezer 1994, Catalano ve Hawkins 1996, Kızmaz 2004). Bu çalışmalara göre, çocuğun toplumdan ve okuldan izolasyonu, suçun meydana gelmesinde önemli bir etkidir. Çünkü çocuğa ait yanlış davranışları, bazı kurumsal ve sosyal normlarla kontrol altına alan bir kurumun eksikliği fark edilir ve istenmeyen-riskli davranışlara yol açabilir. Yine çalışmada çocuklarla yapılan görüşmelerde, az sayıda olsa da çocukların bir kısmının okul hayatlarında disiplin cezası deneyimi yaşadığı görülmüştür. Bu bilgi, suça sürüklenen çocukların okuldaki kurallara uyma noktasında bazı sorunlar yaşadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak Yalçinkaya (2002)'nın belirttiği gibi okul, bir sistem olarak kabul edilecek olduğunda, okul içi elemanlar gibi okul dışı çevre de birer alt sistemleri oluşturur ve bu sistemlerin bir bütünü de çocuğun suç kimliğinin oluşmasında birlikte etkili olabilir. Dolayısıyla okullarda, çocukların psiko- sosyal ihtiyaç ve sorunlarına önem veren ve bunlara sebep olan suç davranışlarını engelleyebilecek mikro-mezzo ve makro düzeyde sistemli bir şekilde çalışan, okul sosyal hizmetine gereksinim duyulmaktadır (Göker ve Çilingir 2012). Okul sosyal hizmeti aracılığıyla, suça sürüklenmiş çocuklar için hem koruyucu hem de önleyici

destek sağlanmış olacak ve sorunun çözümünde birlikte bir katılım sağlanabilecektir. Yurt dışındaki bazı uygulamalara bakıldığında okulda yapılan bazı koruyucu ve önleyici örnekler rastlanmaktadır. Örneğin; Amerika'da arabuluculuk programları okullarda aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Bu programların asıl odağı suça sürüklenen çocuklar olmakta ve okulda sorun yaşayan çocuklar arasında arabuluculuğa dayalı bir yöntem başvurularak sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Böylece tekrar suça sürüklenme riski olan çocuklar, bu programlar sayesinde bu riskten korunabilmektedir (Haft 1998). Bu tarz örneklerden ilham alınarak daha aktif hale getirilen bir okul sosyal hizmetinin, benzer amaçlar doğrultusunda sorunun çözüme kavuşturulmasında faydalı olabileceği düşünülmektedir. Çünkü çocuk suçluluğunu ortadan kaldırmaya yönelik programların oluşu, daha sağlıklı ve verimli bir eğitim hayatı açısından önemli olmaktadır.

4.1.2. Arkadaş/Akran Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Arkadaş/akran grubu, ailedeki otoriteye karşı çıkan çocuk için, kendini daha rahat ifade etme umuduyla, dâhil olunan bir yapıyı temsil eder. Özellikle de ergenlik döneminde aileden gittikçe kopan çocuk için arkadaş/akran ortamı, sosyalleşme sürecinde oldukça etkilidir. Çocuk suçluluğu konusunu araştıran çalışmaların çoğunda risk faktörleri arasında sık tekrarlanan konulardan biri de, arkadaş/akran çevresidir. Ergenlik dönemi, dış çevrenin yönlendirmelerine en çok açık olunan yaş dönemlerinden biridir. Bu süreçte çocuklar, yakın gördükleri aile üyeleri, arkadaş/akran çevresi ve örnek aldıkları kimselerden kolay etkilenme ve onların kabulünü kazanma noktasında daha gayretli davranma özelliği taşımaktadırlar. Suça sürüklenme nedenlerini araştıran bu çalışmada, çocuklara iletilen sorulardan elde edilen cevaplar analiz edildiğinde en çok tekrarlanan kavramlardan birinin arkadaş/akran etkisi olduğu görülmüştür.

Çalışmadaki çocuklardan bazıları, suça yönelmelerindeki en büyük etkenin arkadaş/akran çevreleri olduğunu belirtmiş hatta yaşadıkları durumdan dolayı arkadaşlarını suçlamış ve onlara kızgın olduğuna vurgu yapmışlardır. Bazı aileler de çocuklarının suça yönelmelerindeki en önemli etkenin, arkadaş/çevreleri olduğuna dikkat çekmiştir. Bu aileler çocuklarının o arkadaşları ile ilişkilerine müdahale ettiklerini ancak bazen tüm uyarılarına rağmen çocuklarının kendilerini dinlemediğini eklemişlerdir.

Çalışmada yalnızlığı tercih ettiğini ve pek arkadaşı olmadığını belirten birkaç çocuk haricinde genel olarak çocukların, arkadaş ilişkilerinin iyi olduğu ve onlarla beraber vakit geçirmekten mutluluk duyduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca suça sürüklenme hususunda arkadaşlarının etkili olduğunu belirten çocuklar; kıskanılma, onların onayını alma, onlara güvenerek ve onları dinleyerek yanlış bir davranışta bulunma, yardım etme amacı taşıma, aileden beklediği desteği görememe, arkadaşını kıramama durumu ve arkadaşı tarafından dalga geçilmekten çekinme nedeniyle suçla tanıştıklarını belirtmişlerdir. Örneğin çalışmadaki çocuklardan birinin; *“Arkadaşlarımdan etkilendim çünkü. Benim anneme küfretse ben döverdim dediler. Etmeseydim benimle dalga geçerlerdi. Pişman oldum kavga ettiğim için ama bugün yine küfretse yine döverdim.”*(Ç2) şeklindeki ifadesine bakıldığında, çocuklar açısından arkadaş görüşünü ne derece önemli olabileceği ve davranışlarını yönlendirme gücü taşıyabileceği görülmektedir. Suça sürüklenmekte arkadaş etkisine dikkat çeken bu çalışmadaki çocukların bazılarındaki ortak nokta, suça sürüklenen ve madde kullan arkadaşlara sahip olmaktır. Bu arkadaşlara sahip çocukların, giderek aileden ve ailenin kontrolünden, kurallarından uzaklaştıkları ve bu durumun suça yönelme ihtimalini arttırdığı düşünülmektedir.

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, arkadaş/akran etkisine dikkat çeken pek çok çalışmanın mevcut olduğu görülebilir. Örneğin; Adelaide ve Johnson (1956), çocukların suça sürüklenme nedenlerini araştırdıkları bir çalışmalarında, daha çok aile ve sosyal çevrenin etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bahsedilen sosyal çevre içindeki en önemli taraflardan birinin, akran/arkadaş grubu olduğunu belirtmişlerdir. Demir ve ark (2005)’in çocuk suçluluğu konusunda yaptıkları bir çalışmada, kötü aile ilişkilerinin yanında akran/arkadaş ortamının olumsuz-sapmış davranışa ve suça yönelmede etkili olduğu görülmüştür. Baykara (1998) da, bir çalışmada, suça sürüklenen çocuklar hakkındaki gözetim raporlarından yola çıkarak, suça sürüklenme ile arkadaş faktörü arasındaki ilişkinin varlığına dikkat çekmiştir. Yine Börekçi (2012), suça sürüklenen 50 çocuk ile ilgili yaptığı bir çalışmada, bu çocukların 43’ü gibi önemli bir kısmının suça sürüklenen arkadaş çevresine sahip olduğunu ortaya koyarak, arkadaş önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca bu çocukların %39 gibi bir oranının da arkadaşları ile beraber suç eyleminde bulunduğunu belirtmiştir. Avcı (2015)’nın da 1399 suça sürüklenen çocuk ile ilgili yaptığı bir çalışmada, bu çocukların %54,4’ünün arkadaş etkisiyle, suça dair planlamayı birlikte yaptıkları

görülmüştür. Suçlu arkadaşın varlığını suça sürüklenmekte başlatıcı bir etken, o arkadaş/arkadaş grubunun terkinde suçun sonlanmasında bir fayda olarak gören bazı araştırmaların olduğu görülmektedir (West ve Farrington 1973, Warr 2002, Göçek 2009, Bartollas ve Schmallegger 2017). Çalışmadaki çocukların yakın arkadaş grubu arasında sigara kullanımının oldukça yaygın olduğu ve bunun yanında alkol ve uyuşturucu kullanan arkadaşı olana az sayıda çocuğun da varlığı dikkat çekmiştir. Madde kullanan arkadaşın varlığını, tek başına suça yönelten bir etken olarak değerlendirmek, eksik olacaktır. Ancak başka faktörlerle birlikte bu özelliğin oluşu suça sürüklenme açısından risk oluşturabilecektir. Buna benzer şekilde Çoban (2012) da yaptığı bir çalışmada, suça sürüklenmeyi akran etkisine bağlayan çocukların yakın arkadaş grubunda, madde kullanımının yaygınlığına değinmektedir. Baykara-Acar (2004)'ın çalışmasında da benzer bir bulguya rastlanmaktadır. Araştırmacı çalışmada, hükümlü çocukların arkadaş çevreleri ile pek çok açıdan birbirine benzer koşullara sahip olduklarını ve polisle karşı karşıya geldiklerini ileri sürmüştür.

Kısacası çocuk suçluluğu konusunda yapılan pek çok araştırmada olduğu gibi bu çalışmada da, suç davranışının meydana gelmesindeki en önemli sosyal kaynaklardan biri, arkadaş/akran grubu olmaktadır. Çocuğun arkadaş/akran grubu içerisinde suçu öğrendiği hatta çoğu zaman suç davranışını onlarla birlikte planladığı düşünüldüğünde, arkadaş faktörünün azımsanamayacak kadar önemli olduğu söylenebilir. Arkadaş/akran grupları içerisinde üretilen suç alt kültürünün varlığı, çalışmadaki çocukların ifadelerinden anlaşılmıştır. Arkadaşlar arasında yaratılan bu suç alt kültürü ile çocuk, gruba dâhil olmak ya da dışlanmamak ve arkadaş/akran onayını almak amacıyla suça sürüklenmektedir. Ailelerden bazıları da bahsedilen duruma dikkat çekmiş ve özellikle danışmanlık hizmeti gibi çocuk yararına odaklanan uygulamalarda, bu etkiye dâhil bir takım uygulamaların gerekliliğine vurgu yapmıştır.

4.1.3. Sosyal Çevrenin Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Bireyin içinde bulunduğu sosyo-kültürel doğası, onu düşünme yapısından tutup davranışlarına kadar pek çok açıdan etkiler. Çocuk suçluluğu konusunu irdleyen araştırmaların pek çoğunda, konunun, hukuksal boyutundan ziyade sosyolojik ve psikolojik bir kökeni olduğundan, dolayısıyla çocuğun içinde bulunduğu çevrenin hem toplumsal hem de psikolojik boyutlarının önemli olduğundan bahsedilmektedir (Güngör 2008). Aydemir (2011)'in de belirttiği üzere,

“toplum, bir inşa sürecidir”. İçinde yaşanılan toplum; kurallar, davranış kalıpları ve kültürel değerler inşa eder. Jeffery (1977)’nin de *“ suçlular yoktur, sadece suç ile sonuçlanan çevresel koşullar vardır.”* şeklindeki ifadesi suçun toplumsal boyutuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bireyin içinde yetiştiği sosyal çevre, onun kriminal kariyerinde de yönlendirici olabilmektedir. İşte bu yüzden sosyal çevre faktörü, suçun türetilmesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmiş ve araştırılmıştır. Çalışmada çocuklara sorulan sorulardan elde edilen veriler analiz edildiğinde, bu tema altında üç ayrı tema ele alınmıştır. Bunlar; kültürel çevre, akraba-komşuluk ilişkileri ve yaşanılan yer şeklinde olmaktadır. Başlık altında daha fazla etkeni saymak elbette ki mümkün fakat araştırma bulguları değerlendirildiğinde genel olarak alınan cevaplar bu başlıklara işaret etmiştir.

Çocuğun içinde bulunduğu toplumun kültürü onun, kabul gören ve istenen davranışlarda bulunmasını sağladığı gibi, istenmeyen ve zararlı kabul edilen davranışlardan uzak durmasına da etki eder. Burada kültürün iki yönlü etkisinden de bahsedilebilir. Yani olumlu yönlendirme sonucunda çocuk, düzene ve normlara uymakta ancak olumsuz yönlendirmeler ise onun, davranışlarında uyumsuzluğa, düzensizliğe hatta şiddet, saldırganlık ve nihayetinde suça yönelmesine sebebiyet verebilmektedir. Suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklarla yapılan bu çalışmada, çocukların suça sürüklenme nedenleri analiz edildiğinde, karşılaşılan faktörlerden biri kültürel çevreye işaret etmektedir. Çocuklardan bazıları, gerçekleştirdiği eylemin suç olduğunu bildiklerini fakat yapmadıkları takdirde sosyal çevreleri tarafından dışlanabileceklerini ya da güçsüz bulunabileceklerini ifade ederek sosyal çevrenin önemine dikkat çekmişlerdir. Konu hakkında yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Nitekim Ayan (2011), çocuk suçluluğunun ortaya çıkma nedenlerini araştırdığı bir çalışmada, sosyal ve kültürel çevrenin öneminden bahsetmiş ve buradaki risk faktörleri ile suçun ortaya çıkması arasındaki sistematik ilişkiyi ortaya çıkarmıştır. Demirbaş (2012) da, çocuk suçluluğunun ortaya çıkma nedenlerini sadece bireysel faktörlere değil, bir takım sosyal faktörlere bağlamış ve kültürel çevrenin önemi üzerinde durmuştur. Loeber (1990) da benzer şekilde, çocuk suçluluğunun nedenlerinin araştırıldığı çalışmalarda, sosyal faktörlere daha fazla rastlanıldığını belirtmiştir.

Bir davranışın suç kabul edilmesi ya da normal kabul edilmesi, içinde bulunduğu toplumun değerlerine bağlı olmaktadır. Bazı toplumlarda yapılan bir davranış suç olarak değerlendirilirken başka toplumlarda aynı davranış, suç olarak kabul edilmeyebilir. Bu çalışmada suçun kültürel boyutuna işaret eden bir takım örneklere rastlanmıştır. Örneğin; Suriye’deki iç savaş nedeniyle ülkesinden göç edip Konya’ya yerleşen ve çocuğu hırsızlık nedeniyle danışmanlık hizmeti alan ailelerden biri, çocuğunun gerçekleştirdiği eylemin Türkiye’deki yaptırımını yasal olarak oldukça hafif bulmuş ve kültürel farklılığa dikkat çekmiştir. Aile, gerçekleşen eylemin kendi ülkelerinde yasal olarak daha sert bir ceza sistemi ile karşılaşacağını ve bunun caydırıcılık noktasında daha etkili olabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca Türkiye’deki yasaların daha sert ve caydırıcı olması gerektiğini, aksi takdirde benzer suçların artacağını ifade ederek, bazı kültürlerin suç doğurabildiğine atıfta bulunmuştur. Çalışmadaki ailelerden bazıları da benzer görüşü desteklemiş ve suç-kültürel yaklaşım ikilemine dikkat çekmiştir. Bu görüşe benzer şekilde Oktik (2013), bireyin suça yönelmesi için onun sapkın olmasının şart olmadığını, içinde bulunduğu topluma ait kültürel değerlerin, suç sayılabilecek bir davranışı normalleştiren ve onu yasaklara aykırı bulmayan bir özellikte olmasının yeterli olabileceğini ileri sürmüştür. Yine Adelaide ve Johnson (1956) da çalışmalarında, kültürün belirleyici rolüne değinerek, kültürel çevre açısından doğru bulunan bir davranışın, yasalarda suç olması halinde bile yapılabileceğini ifade etmişlerdir.

Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin de irdelendiği bu çalışmada, çocuk ve ailelerle yapılan görüşmelerde, ilişki ve iletişimin pek yoğun olmadığı, bu kişilerle nadiren görüşüldüğü öğrenilmiştir. Katılımcıların genellikle komşu ve akraba çevresinde suç geçmişi olan kişi sayısının az sayıda olduğu öğrenilmiştir. Özellikle iki çocuğun, aile üyelerinden birinin suç geçmişin olduğu ve çocukların da ondan etkilenecek suça sürüklendiği aileleri tarafından dile getirilmiştir. Bu durum akrabalık ilişkilerinin önemine dikkat çekmektedir. Ayan (2011)’in yaptığı çalışmada ise, suça sürüklenen çocukların %63,6’sının suç geçmişi olan akrabalarının olduğu görülmüştür. Fakat Göçek (2009)’in suç faili bulunan çocuklar açısından çocuk suçluluğunu araştırdığı bir çalışmada, suça sürüklenme ile suç geçmişi olan akraba üyelerine sahip olma arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Buradaki 117 çocuktan hiçbir çocuğun akrabaları içerisinde suç öyküsü olmamaktadır. Bu durum suçlu akraba ya da komşuya sahip olmanın tek başına bir

etken olmayabileceği fakat bazen de, model alma ya da sosyal öğrenme yoluyla bu kişilerden etkilenme riskinin olabileceğini düşündürmektedir.

Son olarak çalışma bulgularına bakıldığında, oturulan yerin de suça sürüklenme açısından etkili bir faktör olabileceği görülmektedir. Çünkü yerleşim yeri, bir çocuğun düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olabilecek faktörlerden biri olabilmektedir. Çalışmada uyuşturucu madde kullanma gerekçesiyle danışmanlık hizmeti alan çocuklardan biri, bu maddeyi kullanmakta ve temin etmekte oturduğu yerin etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Çünkü çocuk, mekânsal açıdan hiçbir sorun yaşamadan bu maddeleri kolayca temin edilebildiğini hatta nerede, kimden, nasıl temin edilebileceğinin mahalledeki herkes tarafından bilindiğini belirtmiştir. Ailelerden bir kaç da, çocuklarının kavga nedeniyle yasal süreçle tanışma sebebini oturdukları mahalledeki tetikleyici ortama bağlamaktadırlar. Sosyal ekoloji ve sosyal düzensizlik teorilerine bakıldığında suç, sosyal ve fiziki çevrenin etkisiyle kolay bir şekilde meydana gelebilmektedir. Bu teorilere göre kötü bir çevrede yaşayan çocuğun, iyi bir çevrede yaşayan diğer çocuklara göre suça sürüklenme ihtimali daha yüksek olmaktadır. İnsanı yaşadığı çevrenin evladı olarak gören bu yaklaşımların üzerinde durduğu nokta çalışma bulgularıyla benzerdir (Dolu 2012). Oturulan yerin suç davranışına yönlendirme noktasında etkili olabileceğini savunan başka çalışmalara da rastlanmaktadır (Baykara- Acar 2004, Öter 2005, Çifçi 2009).

Sonuç olarak, çocuğun suçla tanışması sosyal bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada da, sosyal çevre faktörü çalışmada katılımcılarca dile getirilen önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Kimi zaman neyin doğru neyin yanlış olduğu yasalarda belirtilmiş olsa dahi bunun ne derece dikkate alınacağını belirleyicisi yine bireyin içinde bulunduğu sosyal çevresi olmaktadır. Dolayısıyla böylesi bir çevredeki suç faktörlerinin varlığı, çocukta normlardan sapma ve nihayetinde suça sapma ihtimalini güçlendirebilmektedir. Yine toplumda kabul edilen olumlu bağlardan sapmanın da suçun meydana gelmesine sebebiyet verebileceği düşünülmektedir. Bazı etkileşimli suç modelleri de bu görüşü desteklemekte ve bireyin bu bağlardan kopması sonucunda suç kabul edilebilecek bir davranış daha kolay öğrenip benimseyebildiği ve pekiştirebildiği, bu yolla da suça yönelmeye daha açık hale gelebileceğini savunmaktadırlar.

4.1.4. Kitle İletişim Araçları ve Medya Etkisine Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Günümüzde sıkça kullanılan ve neredeyse bir organımız gibi bizimle bütünleşen, yokluğu büyük bir eksiklik olarak görülen, sosyal medya ve kitle iletişim araçları, hiç kuşkusuz çocuk suçluluğu konusunda üzerinde çokça durulan kavramlardan biridir. Daha çok çocuk ve gençler tarafından sıkça kullanılan bu araçlar, giderek çeşitlilik kazanmakta ve riskli bir hal almakta, bu durum da kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı yoldan suç unsuru sayılabilecek davranışları meydana getirmektedir (Dilber 2014).

Çocuk suçluluğunun nedenlerinin neler olabileceği araştırılırken, suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların, bazı özelliklerine odaklanılmıştır. Dolayısıyla çalışmada, çocuklara sosyal medya kullanıp kullanmadıkları, hangi iletişim ve medya aracını kullandıkları, zamanın ne kadarını bunlarla geçirdikleri, takip ettiği dizi ve filmlerin neler olduğu, kendine yakın hissettikleri bir aktörün olup olmaması ve gerekçesi, internete ulaşma koşulları, suça sürüklenmelerinde bu araçların ne derece etkili olduğunu düşündükleri ve onlara göre bu araçlar ile suç arasında nasıl bir ilişkinin olduğu ve benzeri bir takım sorular sorulmuştur. Ayrıca ailelerine bu konudaki fikirleri sorulmuştur. Genel olarak katılımcılardan bazıları farklı düşüncelere sahip olsa da çoğunluğun, sosyal medya ve kitle iletişim araçları arasında bir ilişkinin olduğuna inandıkları, bu araçların suça sebebiyet vereceği görüşü üzerinde durulmuştur. Hatta cinsel istismar vakası nedeniyle danışmanlık hizmeti alan çocuklardan biri, suça sürüklenme nedenini izlediği dizilerdeki çekici ve etkileyici sahnelerle bağladığını şu ifadeyle açıklamaktadır; *“Abla sebebi hep o diziler. Annem zaten sosyal medya yüzünden başıma bir şey geleceğini biliyordu kullanma kapat falan diyordu. Keşke dinleseydim”* (Ç1). Yine çocuklardan birinin izlediği dizi üzerinden verdiği örnek oldukça ilgi çekici bulunmaktadır. Çocuk *“01 Adana”* adlı bir dizinin akranları arasında giderek beğenildiğini ve çokça takip edildiğini ifade etmiş ve bu dizide suç davranışına yönelik bir özendirme durumundan bahsetmiştir. Çocuğun, *“Adana’da çekiyorlar nerde ne satıyorlar çok açık gösteriyor. Mesela ben hiç Adana’ya gitmedim ama şimdi gitsem nerde, ne uyuşturucu alınır biliyorum, gider alırım.”* (Ç4) şeklindeki ifadesiyle, medya yoluyla suçun öğretilmesine dikkat çekmektedir. Ayrıca bazı çocuklar hem kendileri hem de yakın çevreleri açısından benzer

örneklere işaret ederek, kitle iletişim araçları yoluyla suç davranışının kolay öğrenildiğini belirtmişlerdir. Çocukların çoğu daha çok savaş, saldırganlık ve kahramanlık içerikli diziler izlediğini ve bunun sebebinin de oradaki bazı karakterleri kendilerine yakın hissetme, diğer dizileri sıkıcı bulma, aksiyon içerikli sahnelerden hoşlanmaya bağlamaktadırlar. Çocuklardan bazıları, internet kafeye çok sık olmasa da gittiklerini ve orada genellikle savaş içerikli oyunlar oynadıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklardan bir kaçının, ekonomik yetersizliğe bağlı olarak bu araçları kullanmadığı öğrenilmiştir. Fakat genel olarak çocukların başta televizyon olmak üzere, bahsedilen araçlarla çokça vakit geçirdikleri öğrenilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgulara bakılarak, suç ve medya arasında ilişki olabileceği, kitle iletişim araçları ve medyanın, suçu başlatabilen bir yönünün olabileceği düşünülmektedir. Lim ve ark (2013) da, bu araçların çocuk açısından sinsi bir şekilde işleyen bir sosyal platform haline geldiğini ifade ederek aradaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Yine Öter (2005), özellikle şiddet ve saldırganlığa özendirme yoluyla, kitle iletişim araçlarının suça sürüklemeye etkili olabileceğini ileri sürmüştür. Burada şiddet içerikli bir yayın programı izleyen çocukların, bunun etkisinden kolayca çıkmayacağı ve benzer davranışlar sergileyebileceklerini ifade etmiştir. Coşar (2005)' da benzer şekilde, medya ve çevrenin, suç davranışının onaylaması ya da iyi bir şekilde pazarlaması sonucunda, çocuk ve gençlerin kolaylıkla suça yönelebileceğini belirtmiştir. Çalışmada elde edilen bulguya benzer görüş, çocuk suçluluğunu irdeleyen pek çok çalışma ile de desteklenmektedir (Lukesch 1988, Özkan 1994, Vatandaş 2003, Tarcan 2005). Altheide (2006) Irak savaşı sürecinde kitle iletişim araçlarının etkisiyle, bireylerin suç algılayışı ve kabulünün yönlendirildiğini vurgulayarak bu araçların kişi üzerindeki etkileyici gücüne dikkat çekmiştir. Nitekim Baykara-Acar ve ark (2012) da, medyanın çocukların suça yüklediği anlamı etkileme gücüne dikkat çekmektedirler. Suçu ele alan sosyolojik teorilerde, toplumun bazı suç fiilini yüceltmeleri nedeniyle, suçlu bireye kahramanlık misyonu yüklendiği belirtilmektedir. Medya aracılığıyla gerçekleştirilen bu durum çocukları, suça yüklediği anlam konusunda etkilemektedir.

Yapılan bu çalışma ve sayılan diğer çalışmalara genel olarak bakıldığında, kitle iletişim araçları ve medya yoluyla çocuğa suç davranışı öğretilmekte ve özendirilmekte, böylece suç sayılan davranış; normal, çekici ve aksiyonlu bir özellik

kazanmaktadır, denebilir. Kimi zaman medya yoluyla, suç ve suçlu sempatik ve güçlü gösterilmekte hatta reklamı yapılmakta böylece, suç davranışı ve suçlu kimsenin model alınmasına sebebiyet verilmektedir. Özellikle televizyon, sinema ve internet sebebiyle şiddet ve saldırganlığa dayalı bir eğilimin yaygınlaştığı söylenebilir. Çalışma bulgularına bakıldığında, televizyon izlenme oranının çokça olduğu görülmüştür. Hatta yapılan görüşmelerde televizyon çocuk ve aileler için ortak bir etkinlik olarak değerlendirilmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki, sıkça televizyon izlemek aile içi iletişim açısından da sorunlara sebebiyet verecektir. Şiddet ve saldırganlığa dayalı dizilerin çokça izlenmesi, sorunların çözümünü şiddete bağlayan bir kanının oluşmasına sebebiyet verecek ve bu da çocuklarda istenmeyen davranışlarda artışa yol açacaktır. Böylece suça sürüklenme olasılığı gündeme gelecektir.

4.1.5. Ekonomik Duruma Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Suç ve çocuk suçluluğunda etkili olan faktörleri araştıran pek çok çalışma, suç ile ekonomik yetersizlik arasındaki yakın ilişkiye değinmiştir. Ekonomik koşulları, suçun başlamasında veya devam ettirilmesindeki en önemli gerekçelerden biri olarak gören çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla çalışmada, çocukların ve ailelerin ekonomik durumlarını değerlendirmeleri, çocuklara çalışma nedenleri, çalışma hayatı ve işyeri ortamı hakkında ne düşündükleri sorulmuştur.

Katılımcıların bir kaçı (çok iyi olmasa da ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtenler) hariç genel olarak, ekonomik durumlarının, orta ve alt seviyede olduğunu düşünmektedir. Çocuklardan bazıları, ekonomik koşullarını yeterli bulmadıkları gerekçesiyle okulu terk edip sanayide çalışmaya başladıklarını belirtmiştir. Çocukların çalışma hayatları ile ilgili bulgulara bakıldığında; 5 kişi hariç diğer çocukların hepsinin çeşitli işlerde çalışmakta olduğu görülmektedir. Daha önce farklı işlerde deneyimleri olsa da görüşme esnasında elde edilen bilgilere göre, erkek çocuklar genelde sanayide tamirci, kız çocuklar ise çeşitli yerlerde garson olarak çalışmaktadır. Çalışma nedenleri, genel olarak, maddi yetersizlikler, para kazanma isteği, ailenin yönlendirmesi şeklindedir. Çocukların bir kaçı hariç genel olarak hepsinin, çalıştıkları iş yerinden memnun olduğu görülmüştür. Hatta bir çocuk, kendini “*seyyar amele*” olarak gördüğünü ve kendi parasının kazanarak ayakları üzerinde durduğu için memnun olduğunu vurgulamıştır. Bazı çocuklar, çalışma ortamının kendileri açısından risk taşıdığına dikkat çekse de genel olarak, çocukların

memnun oldukları görülmüştür. Çalışma ortamı, çocuğun sadece para kazandığı bir yer değil suç kariyeri açısından da önemli olmaktadır. Konu hakkında aile ile yapılan görüşmelerde, bazı ailelerin çocuklarının suça sürüklenme nedenlerini bazen başka faktörlerin yanında, bazen tek başına ekonomik gerekçelere bağlaması dikkat çekmektedir. Myner (1998)'in de bir çalışmasında belirttiği üzere, düşük ekonomik seviye, aynı zamanda suç davranışlarının tekrarlanma olasılığını da arttırmaktadır. Geleri (2010)'nin çalışmasında da benzer sonuç ortaya konmakta ve ekonomik koşulların düzeltilmesi ile suç davranışının tekrarlanma olasılığının düşebileceğine atıfta bulunmaktadır. Yine Kavgacı ve Erzurumluoğlu (1998)'in çocuk suçluluğunu araştırdıkları bir çalışmalarında, Türkiye'deki çocuk suçluluğunun en önemli gerekçelerinden birinin, ekonomik yetersizlikler olduğuna dikkat çekmektedirler. Çalışmadaki bulguya benzer bir şekilde, ekonomik yetersizlikler nedeniyle çocukların bazı haklarından mahrum kalarak, küçük yaşta çalışma hayatlarına başladığı ve bunun da bir nevi hak gaspı olduğunu belirten çalışmalara (Erbay 2013) da rastlanmaktadır. Hancı (2002) da, maddi yetersizliklerin tek başına olmasa da başka faktörlere bağlı olarak çocuğun hayatını etkileyebileceği hatta suça yönelmesine sebebiyet vereceğini belirtmiştir. Clowerd ve Ohlin (1960) maddi açıdan alt grupta olan aile çocuklarının, sosyal statü ve ekonomik ihtiyaçları noktasında tatmin olmamaları neticesinde, suça yönelme riski ile karşı karşıya kaldıklarını vurgulamışlardır. Pudney ve ark (2000) de çalışmalarında, suç davranışının ortaya çıkma sebebini ekonomik koşullar ve çevreye bağlamışlardır. Küçük yaşta ekonomik zorluk çeken ve bu nedenle kimi zaman yapmak istediğini yapamayan, okulu terk edip çalışmak zorunda kalan, temel ihtiyaçları dışında bir takım isteklerini yerine getiremeyen çocukların ileriki yaşlarda sapma ve suç davranışlarına yönelme ihtimalinin varlığına işaret eden başka çalışmalar da dikkat çekmektedir (Beck 1955, Eliot 1994, Baykara Acar 2004). Ancak bu görüşlerden farklı olarak Açıkgöz (2015) bir çalışmasında, genel kanının yoksulluğun suçu doğurduğu yönünde olmasına karşın, yoksulluğun da bir etkisini olduğunu fakat bu ikisi arasında doğrusal bir ilişki olmadığını ileri sürmüştür.

Düşük bir ekonomik profile sahip olmak ile suça sürüklenme arasında kaçınılmaz bir ilişkiden bahsetmek mümkün değildir. Fakat hem bu çalışmada hem de konu hakkında yapılan daha önceki pek çok çalışmada, bunların birbirini tetikleyen etmenler olduğu görülmektedir. Bu faktör çoğu zaman suç davranışının

başlamasında veya devam etmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca ekonomik koşullarının yetersizliği nedeniyle çocuklar, çalışma hayatına girebilmektedir. Her zaman olmasa da bu durum onları; riskli, istismara açık ve kimi zaman da tehlikeli bir ortamla karşı karşıya bırakmaktadır.

4.1.6. Madde Kullanımına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Suç ve çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmaların odağında olan unsurlardan biri de, madde kullanımıdır. Özellikle uyuşturucu madde ve alkol kullanımı ile suç davranışının ortaya çıkması arasındaki etkileşim, yapılan çok sayıdaki araştırmada görülmektedir. Bu çalışmaların ortak noktası; maddelerin kötüye kullanımını, suç kariyerinin oluşumundaki vazgeçilmez parça olarak görmeleridir. Çalışma grubundaki katılımcıların, madde kullanım durumları merak edilmiş ve konu hakkında bir takım sorular sorulmuştur.

Çocukların dördü haricinde tüm hepsinin sigara kullandığı, ikisinin bunun yanında uyuşturucu madde, ikisinin de alkol kullandığı öğrenilmiştir. Çoğunluk madde kullanmaya arkadaş etkisi ve merak sebebiyle başlamıştır. Bazıları ise aile üyelerinden etkilendiği için kullanmaya başladığını belirtmiştir. Anne babası boşanan çocuklardan ikisi de madde kullandığını belirtmiş ve bunun gerekçesini ailedeki sorunlara bağlamıştır. Ayrıca çocuklardan bazıları, madde kullanımının suçu tetiklediğine değinerek suça sürüklenme nedenlerini açıklamaya çalışmıştır. Ancak kendileri için böyle bir durum olmadığını belirtmişlerdir. Çocukların kendi yaşam deneyiminde olmasa da genel olarak suç- madde kullanımı arasında bir ilişkinin olabileceği şeklindeki ifade, ilgili literatür tarafından desteklemektedir (Morakinyo ve Odejide 2003, Fırat ve ark 2016). Yine Kızmaz (2006)'ın cezaevinde kalan ve daha önce suç işlemiş tutuklularla yaptığı bir çalışmada, suçluların büyük oranı, uyuşturucu madde ve alkolü, suçlu yaşamları için vazgeçilmez birer unsurlar olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Uyuşturucu madde nedeniyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin, okul ortamında intihara kalkıştığı fakat okul görevlileri ve arkadaşları tarafından fark edildiği için müdahale edildiği öğrenilmiştir. Yine çocuğun kendisi ifade etmese de ailesi, çocuğun kendine zarar verdiği ve vücudunun çeşitli bölgelerinde kesik izleri olduğu öğrenilmiştir. Bu durum uyuşturucu madde kullanımı ile kendine zarar verme ve agresif davranış sergileme arasındaki ilişkiyi

gündeme getirmektedir. Bu görüşe benzer şekilde Cankurtaran-Öntaş ve Baykara Acar (2005) da bir çalışmalarında, ergenlik dönemindeki çocukların, hızlı bir değişim yaşadığını ve bu nedenle çevresi tarafından destek duymaya ihtiyaç duyduğunu ve desteğin görülmemesi durumunda, kendi başa çıkma yollarına başvuracaklarını ifade etmişlerdir. Bu yöntemlerden bazıları, içindeki sosyal çevreden uzaklaşma (çalışmadaki çocuk da ailesinden uzaklaştığını belirtmiştir), saldırganlaşma, yok olma dürtüsüne sahip olma ve madde kullanma şeklindedir. Çalışmada, çocuğun sayılan tüm yöntemleri denemesi dikkat çekmektedir. Yine Palut (2008)'un da, suça yönelme ve madde kullanımı arasındaki ilişkiye dikkat çeken bir çalışmasına rastlanmaktadır. Araştırmacı, ihmalkâr anne ve babanın çocuklarının daha çok madde kullandığını ve madde kullanım etkisiyle suça yöneldiklerini ileri sürmüştür. Fakat ikisi arasında her zaman kesin bir bağlantının olmayabileceğini savunan çalışmalardan da bahsedilebilir. Örneğin; Fırat ve ark (2016)'ın Adana ilinde suça sürüklenen ve tedbir kararı alan 258 çocuk hakkında yaptığı bir araştırmada, bu çocuklardan 152 kişinin sigara dâhil hiçbir madde kullanmadığı görülmüştür.

Madde kullanımı ve suç arasındaki ilişkinin varlığına dikkat çeken araştırma örneklerinin sayısı çoğaltılabilir. Zira ulusal ve uluslararası literatürde, ikisi arasındaki doğrusal ilişkiyi ortaya koyan çok sayıda çalışma mevcuttur. Ancak bu çalışmada çocukların daha çok sigara kullandığı, bunun yanında farklı madde kullanan kişi sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Bunun nedeni belki de yaşlarına ve içinde bulundukları sosyal çevrelere bağlanabilir. Fakat şunu belirtmek gerekir ki, kişi sayısının azlığı, konuya önem verilmeyeceği anlamına gelmez. Nitekim verilen örneklerle bakılarak, bu maddelerin kullanımı ile suç arasında kaçınılmaz bir ilişkinin olduğu söylenemese de, çoğunlukla ikisi arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve madde kötüye kullanımının, gelecekte yeniden suç davranışının tekrarlanma ihtimalini yüksek kılabilceği düşünülebilir.

4.1.7. Aile Faktörüne Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Aile, bir toplumun temel taşı ve çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan temel kurum olarak kabul edildiğinden, aile içinde suça ve suçluya karşı tavır son derece önemlidir. Ailenin suçun meydana gelmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri olduğu, hep tartışılan bir konudur (Maxwell 2001). Ulusal ve uluslararası literatüre bakıldığında suçun meydana gelişini orta çıkaran en büyük faktörün aile olduğunu

belirten çok sayıda çalışma ile karşılaşilmektedir (Farrington 1996, Tezcan 2003, Polat 2004, Ümit 2007, Gökçeaslan Çiftçi 2008, Loureiro ve ark 2009, Junger ve ark 2013). Kriminoloji ile ilgili literatüre bakıldığında suçu ele alan özellikle sosyolojik kuramların, suçluluğun kökeni olarak, çocuğun ilk sosyalleştiği kurum olarak aileyi gördüğü bilinmektedir. Gerek suçun meydana gelmesinde gerekse sonrasında ailenin tutumu önemli kabul edildiğinden, çalışmada bu konu üzerine çokça durulmuştur. Dolayısıyla suçun meydana gelme ya da önleme ve danışmanlık sürecinde, aile tutumu ve aile-çocuk ilişkisi irdelenmiştir. Çocuk ve ailelerden elde edilen bilgiler ışığında oluşturulan temalar, bu başlık altında, ilgili literatür ele alınarak genel hatlarıyla tartışılmıştır.

Öncelikle suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuk ve **ailelerin ilişkilerinin** nasıl olduğu hem çocuk hem de ailelere sorulmuştur. Aile içi ilişki ve iletişimin iyi olduğunu ve aileden ziyade arkadaş ilişkisinin varlığını belirten çok az sayıdaki çocuğun olduğu görülmüştür. Ancak genel olarak, aile üyelerinden çekinen, azar işitmekten korktuğu için onlarla pek bir şey paylaşmayan, aile üyelerini ilgisiz veya aşırı otoriter bulan, ebeveyn-çocuk ilişkisini pek sağlıklı bulmayan çocukların varlığı dikkat çekmiştir. Ayrıca suça sürüklenme sebebini ailesine bağlayan çok sayıda çocukla karşılaşmıştır. Hatta bazı aileler de bu görüşü desteklemekte, çocuğunun suça sürüklenme nedenini kendilerine bağlamaktadır. Bu aileler suçun kendilerinden kaynaklanma gerekçesini; yeterince ilgilenmeme veya aşırı otoriter olma, iş nedeniyle çocuklarıyla az vakit geçirme ve ekonomik olarak onları yeterince desteklememeye bağlamaktadırlar. Aile ilişkilerini değerlendirmesi beklenen ailelerden bazılarında, ortak bir değerlendirme biçimi dikkat çekmiştir. Bu aileler, aile içi ilişkilerini iyi bulma görüşünü sadece beraber televizyon izleme ve hafta sonu pikniğe gitme aktivitesine bağlamaktadır. Hatta bazı babalar, ailede kendi sözünün geçtiğine ve bu durumun içinde yaşadığı toplumun kültürüne uygun olduğuna değinerek, aile ilişkilerinin iyi oluşunu buna bağlamaktadır.

Katılımcılardan elde edilen bilgilere bağlı olarak, aile içi ilişkilerin sorunlu oluşu, suçun meydana gelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Aile ilişkilerinin sorunlu oluşuyla bazı çocuklar, yalnızlığı tercih etmekte ve kendini aileden soyutlamaya çalışmakta, bazıları ise arkadaşları ile daha fazla vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Sorunlu aile ilişkileri sonucu meydana gelen böylesi koşullar nedeniyle, çocuğun riskli ortamlara daha açık hale gelmesi ve suç sayılabilecek davranışlar

sergilemesi ihtimali ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan elde edilen bu çıkarımı destekleyen başka çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin; Demirtaş (2011) yaptığı bir çalışmada, Türkiye’de çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasındaki en büyük etkenlerden birini, aile ilişkilerin sorunlu oluşuna bağlamaktadır. Şenses (2010) de, aşırı otoriter ve baskıcı aile çocuklarının daha kolay suça sürüklendiğini belirterek, aile ilişkilerinin etkisine dikkat çekmektedir. Yavuzer (2009) de, suça sürüklenen çocuklar ile ilgili bir çalışmada, aile ilişkilerinin sorunlu oluşunu daha çok sert ve aşırı otoriter ebeveynlere bağlayarak, suça sürüklenen çocukların %85 gibi bir oranının bu tarz bir aile yapısına sahip olduğunu vurgulamıştır. Yine Ayan (2011) da çalışmada, aile ilişkileri düzensiz- kararsız bir yapı sergileyen ve sorunlu olan çocukların suça daha kolay yöneldiklerini ortaya koymuştur.

Katılımcılar tarafından dile getirilen aileye ilişkin sorunlardan biri de çocukların yaşamış olduğu **anne- baba eksikliğidir**. Ölüm, boşanma veya ayrı yaşama gerekçesiyle, aile sisteminin eksik bir yapıda olması bazen doğrudan bazen de dolaylı yoldan sapma ya da suç sayılan davranışa yönelmeye yol açabilmektedir. Çalışmada çocuklardan ikisinin ailesinin boşandığı görülmüştür. Her iki çocuğun da annesiyle beraber yaşadığı ve babalarına kızgın oldukları öğrenilmiştir. Çocuklar, babalarının ihanetiyle aile bütünlüklerinin bozulduğunu, ona kızgın olduklarını ve onunla görüşmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca her iki çocuğun babasına karşı öfkelerinin hala devam ettiği gözlemlenmiştir. Çocuklardan biri, boşanma öncesinde babasının annesine sık sık şiddet uyguladığını ve ailede huzursuz bir atmosferin hâkim olduğunu dile getirmesi dikkat çekmiştir. Çünkü boşanma öncesi aile içi yaşanan olumsuzluklar, parçalanmış aile yapısının getirdiği sorunlara ek olarak çocukta bazı travmalara yol açacaktır (Yavuzer 2004). Bu travmaların ve sorunların etkisiyle çocuk kimi zaman aileden uzlaşabilmekte ve bu durum da beraberinde yeni sorunlara yol açabilmektedir. Çocuklardan biri, babasına kızgın olduğu için agresif tavırlar sergilediğini ve öfke kontrolünü sağlayamadığını, ancak aldığı psikolojik tedavi sürecindeki ilaçlarla bunu atlatabildiğini ifade etmiştir. Çocuk, ve suça sürüklenme gerekçesi olarak babasına karşı beslediği kızgınlığın getirdiği öfke ve saldırganlığa bağlamaktadır. Burada önemli olan diğer bir nokta da içinde bulunan toplumsal yapıya bağlı olarak, çoğu ailede bir otorite figürü olarak görülen baba yoksunluğudur. Böylesi bir eksiklik, çocukta daha itaatsiz ve başına buyruk bir tutuma yol açabilmektedir.

Çocuk suçluluğuna dair yapılan başka araştırmalarda benzer durum gündeme gelmektedir. Çoban (2012) yaptığı bir çalışmada ailenin parçalanmış olması ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ailedeki birey eksikliği otorite eksikliği ile açıklanmaktadır. Barış (2009) da sokakta yaşayan çocuklar hakkında yaptığı bir çalışmada suça sürüklenme ihtimali olarak, çocukların parçalanmış ailelerden gelmiş olmasının önemli olduğunu, bu durumun beraberinde pek çok soruna yol açtığını ileri sürmüştür. O, istismar edilen çocuk için bile ailedeki ebeveyn eksikliğinin çok ciddi olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, Glueck ve Glueck (1950)'in 500 suça sürüklenen ve aynı sayıda suç geçmiş olmayan çocuk hakkında yaptıkları bir çalışmalarında, suça sürüklenen çocukların diğerlerine göre parçalanmış aileden gelme oranının iki kat daha yüksek olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ganzer ve Sarason (1973) da çalışmalarında, parçalanmış aileye sahip olmak ve suça sürüklenme arasındaki nedensel ilişkiye değinmişlerdir. Araştırmacılar, parçalanmış aileye sahip olan çocukların, derin ruhsal sıkıntılar yaşayabileceği ve suça daha meyilli olabileceğini tartışmışlardır. Yine Bayoğlu (2013) da danışmanlık tedbiri alan çocuklarla, suça sürüklenme riski bulunan çocukları bazı değişkenler açısından karşılaştırdığı çalışmada, tedbir alan çocukların suça sürüklenme riski buluna çocuklara göre daha az parçalanmış bir aile yapısına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise, suça sürüklenen sadece iki çocuğun boşanma yoluyla parçalanmış bir aileden geldiği görülmüştür. Çalışma bulgusunda az sayıda çocuğun var oluşuna bakılarak, anne-baba eksikliğinin suça sebebiyet vereceği ya da vermeyeceği şeklinde kesin bir yargıdan bahsedilemez. Zira iki çocuk da suça sürüklenme sebebinin tamamen babalarına bağlamaktadır.

Aileye ilişkin sorunlardan bir diğeri, **ailedeki ilgi ve sevgi eksikliğidir**. Bu çalışmada çocuklar tarafından en çok dillendiren ailevi sebep, çocukların aile üyelerinin pek ilgili olmamalarıdır. Bazı ailelerle yapılan görüşmelerde, ailelerin çocukları hakkında sorulan soruların önemli bir kısmına “*bilmiyorum*” şeklinde cevap vermesi, çocukların bu görüşünü desteklemektedir. Bazı ailelerin, çocukları ile yeterince ilgilenmediğini itiraf ettikleri ve bundan suçluluk duyduklarını belirttikleri, çoğu ailenin ise, çocuklarının aksine onlarla yeterince ilgilendiğini düşündüğü görülmektedir. Çalışmada çocuğu uyuşturucu madde kullanan bir ailenin konu hakkında bilgisinin olmaması, yine kendine zarar vererek vücudunun belli bölgelerinde kesik olduğunu öğrendiğini ancak çocuğuna nedenini dahi sormadığını

bildiren bir ailenin olması ve yine danışmanlık tedbiri almasına ve mahkemeye gitmesine rağmen bunu bilmeyen bir ailenin varlığı çocukların görüşünü destekleyen diğer gözlemlerdir. Çalışma bulgularına bakıldığında bu tarz örnekler çoğaltılabilir. Ancak kısaca söylemek gerekirse, çalışmada aile üyelerinin çocukları ile yeterince ilgilenmediği, bu nedenle de çocukların bazılarının aile üyelerini pek sevmediği görülmektedir. Ancak bu bilgiye rağmen çocuklara, “*farklı bir ailede doğmak ister miydin?*” şeklindeki soruya sadece 2 çocuğun “*evet*” demesi dikkat çekicidir. Bunun sebebi çocukların aile üyelerinden biriyle bile olsa kurduğu bağlanma biçimine bağlanabilir.

Konu hakkında yapılan başka çalışmalarda benzer bulgulara rastlanmıştır. Temel ve Aksoy (2005), ailede sevgi eksikliği ve huzursuz ortamın çocukların suça sürüklenmesinde önemli etkenler olduğunu belirtmişlerdir. Erbay ve ark (2015)’in çalışmalarında, çocuk suçluluğunun büyük belirleyicilerinden bazılarının, aile ve aile ortamındaki ilgi eksikliği, ailedeki sorunlar ve istismar olduğunu ortaya koymuşlardır. Stainn ve Kerr (2000) ailedeki ilgi yoksunluğunun, çocuklar açısından ileride pek çok soruna yol açacağına işaret ederek, ebeveyn izlemesi (parental monitoring) yoluyla, çocukların ev dışında da ne yaptıkları, nerede oldukları ve benzeri şekildeki aktivitelerinin gözlenmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir (Aksoy, ve ark 2008). Loeber ve Stouthamer Loeber (1987) de çocuk suçluluğun nedenlerini araştırdıkları bir çalışmada, aileye bağlı faktörlerin yoğunlukta olduğuna dikkat çekerek, ailedeki ilgisizliğin ve alakasızlığın sonucunda çocuklarda oluşan ruh halinin riskli davranışlara sebebiyet vereceğini tartışmışlardır. Yine Mavili-Aktaş (2011) da çocuğun suça yönelmesini, ebeveynlerinin gelişim süreçlerinde çocuklara gereken özenin gösterilmemesine ve ilgisiz davranılmasına bağlamaktadır. Ayrıca yanlış öğrenme, zayıf sosyal destek gibi olguların da bu durumu etkilediğine vurgu yapmaktadır. Kısacası ailelerin, çocukları ile yeterince ilgilenmemeleri, onlarla beraber vakit geçirmemeleri, yakın arkadaş grubundan tutup pek çok konuda haklarında önemli olan bilgilere sahip olmaması ve çocukları ile doğru iletişim kurma noktasında eksiklik yaşaması, çocuk suçluluğunu araştıran bu ve benzer pek çok araştırmada sorun olarak değerlendirilmektedir.

Aileye ilişkin nedenlerden biri de **ailede suçlu bireyin oluşudur**. Bu bölümde suçlu ebeveyne sahip olmayı ele alan tema, **model alma teması** ile birlikte değerlendirilecektir. Bulgular kısmında daha ayrıntılı ele alma amacıyla farklı

temalar halinde verilen temaların burada bir arada değerlendirilmesinin gerekçesi, her iki temada da aile üyelerinin suç veya istenmeyen davranışlarda bulunmasıdır. Birinde suç geçmiş i olan aile üyeleri varken diğ erinde bunun yanında, sadece istenmeyen davranışlarda bulunan bir aile üyesi olduğ undan temalar ayrı ayrı ele alınmış tı. Fakat ikisinde de ortak nokta çocukların, aile üyelerinden etkilenme durumlarının varlığıdır. Ailede suçlu bir bireyin varlığı, çocuğ un yanlış model almasına sebep olabilmekte ve onun doğru ile yanlış i kimi zaman ayırt etmesinde sorun yaş amasına ya da sorunların çözümünde yanlış yöntemler tercih etmesine neden olabilmektedir. Çalışmada ebeveynleri içerisinde ve aile üyeleri arasında suç geçmiş i olan birkaç çocuk olduğ u görölmüş tür. Ebeveynlerden birinin adam öldürme suçu nedeniyle cezaevinde kaldığı, bir başkasının yine adam öldürme nedeniyle önce cezaevi sonrasında (hala devam etmekte) denetimli serbestlikten faydalandığı öğ renilmiştir. İki ebeveynin kavga nedeniyle suç geçmiş lerinin olduğ u, bir ebeveynin ç alıntı mal nedeniyle hakkında dava açılmış olduğ u diğ er bir bulgudur. Ayrıca suça sürüklenen çocuğ una ş iddet uygulaması nedeniyle bir ebeveyne dava açılmış olduğ u görölmektedir. Çocuğ una ş iddet uygulayan baba hadiseyi; “*Ben bunun kafasını yarmış tım iş te ş ikâyet etti ceza aldım!*” (A5) şeklindeki ifadesiyle soğ ukkanlı bir şekilde anlatmış tır. Çocuğ un suça sürüklenme nedenlerini araştıran baş ka çalışmalarda da ailede suçlu bireylerin varlığı na dikkat çekilmiş ve genetik faktörlerin öneminden bahsedilmiştir. Hollin ve ark (2002) genetik faktörlerin suç ile ilişkisini araştırdıkları bir çalış malarında, benzer tecrübe ve ailesel risk faktörlerinin olması sonucunda, bireylerin birbirlerini model alarak suça yöneldiklerini ileri sürmüş lerdir.

Kızmaz (2006)’ın mükerrer suçlular ile ilgili yaptığı bir araştırmada da benzer bulguya dikkat çekilmiştir. Çalışmasında katılımcıların %62, 5’inin ailesinde suçlu bireylerin olduğ unu belirtmiş ve bu kişilerin model alma yoluyla taklit edilmesinin, suç davranış ını doğ urduğ unu tartışmış tır. Aile bireyleri arasında suç davranış ının varlığı, çocuk suçluluğ unu araştıran çalış malarda, yaygın bir neden olarak görölmektedir (İçli 2001, Baykara-Acar 2004). Börekçi (2012) de suça sürüklenen çocuklarla ilgili bir araştırmasında bu ikisi arasındaki ilişkiye değ inmiş ve yabancı bir araştırmayı örnek vermiştir. Bahsedilen çalışmada 250 çocuk, 30 yıl boyunca izlenmiş ve bu çocuklardan erkek çocukların babalarının da suç geçmiş inin olduğ unu ortaya koymuş tur. Çoban (2014) da çocuk suçluluğ unda etkili olabilecek sosyal

değişkenleri araştırdığı bir çalışmada, suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen çocukları karşılaştırmıştır. Suçlu ebeveyne sahip olmayı da içeren bazı sosyal değişkenler açısından iki tarafın da benzer özellikler taşıdığını fakat niceliksel açıdan farklılıklar olduğunu tartışmıştır. McCord (1999), yapı teorisi adını verdiği bir kuramında, çocukluk dönemindeki sosyalleşme sürecine odaklanmış ve bu sürecin suçluluk üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada, suçlu ebeveyne sahip olmak gibi nedenlerin etkisinin önemli olduğunu fakat sosyalleşme sürecinin ve bunun yanında bazı bireysel özelliklerin, daha dikkatli incelenmesinin gerekli bir eylem olacağını belirtmiştir. Yine Seydlitz ve Jenkins (1998) de benzer şekilde çalışmalarında, ailede suçlu başka bir kişinin varlığı ile suça sürüklenme arasında belirli oranda görünür bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere aile üyelerinden bir veya bir kaçının suç öykülerinin oluşu, diğer aile üyeleri tarafından bunun taklit edilme riskini beraberinde getirmektedir. Bunun nedeni aile üyelerinin birbirini model almalarından kaynaklanmaktadır.

Çocuklar tarafından aileye ilişkin dile getirilen sorunlardan biri de, **aile içi şiddettir**. Çocuk suçluluğuna ilişkin sebepleri ele alan çalışmalarda aile içinde yaşanan şiddet ve çatışmaların, suç davranışının ortaya çıkmasında büyük katkısının olduğuna değinilmektedir. Şiddete maruz kalan, ailesi tarafından katı kurallarla disipline edilen ve cezalandırılan çocukların, giderek aileden koptukları ve başka sosyal mekânlara yöneldikleri belirtilmektedir. Aile denetiminden uzak bu mekânların da çoğu zaman bazı riskler taşıdığı da bir gerçektir. Çocuk suçluluğunun nedenlerinin irdelendiği bu çalışmada çok sayıda çocuk, aile içinde hem kendilerine hem de diğer aile üyelerine uygulanan şiddetin varlığına dikkat çekmiştir. Söz konusu durumdan dolayı çocuklar, ailelerine kızgın olduklarını belirtmişlerdir. Ancak bazı çocuklar ise, hataları sonucunda bu şekilde cezalandırılmalarının normal olduğunu ifade etmiştir. Çocuklardan bazıları da özellikle maruz kaldığı fiziksel şiddetin yanı sıra psikolojik şiddetten dolayı da ebeveynine kızgın olduğunu hatta onları sevmediğini dile getirmişlerdir. Çalışmadaki ailelerden bazıları, çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığını kabul etmiş ve bunlardan bir kısmı pişmanlık duyduğunu ifade ederken geri kalanı ise disiplin açısından bunun normal olduğunu düşündüklerinin belirtmişlerdir. Ebeveynlerinin ikisi tarafından şiddete maruz kalan çocuklardan birinin de hem annesine hem de kardeşlerine şiddet uyguladığı öğrenilmiştir. Bu durum şiddet gören çocuğun zamanla şiddet davranışını,

normalleştirebileceğini ve sorun çözmede bir yöntem olarak görebileceğini düşündürmektedir. Suça sürüklenme nedeninin ailesine ve ailedeki sevgisiz ve ilgisiz ortama bağlayan bu çocuk, aile içi şiddet maruz kalma sonucunda ailesini sevmediğini ve onlardan uzaklaştığını ifade etmiştir.

Çocuklardan bazıları da fiziksel şiddet görmediğini ancak aileleri tarafından cezalandırılma, önemsenmeme, katı kurallara tabi tutulma ve bir hata yaptıklarında bunu onlarla paylaşmaktan dahi çekinmeleri nedeniyle psikolojik şiddete maruz kaldıklarını düşündüklerine atıf yapmışlardır. Çoğu çocuk da bir hata işlediğinde ailelerinin kendilerini bağırıldığını belirterek ailedeki sözel şiddetin varlığına dikkat çekmişlerdi. Ailelerin, çocuklarına karşı katı ve sert tutumları ya da reddedici davranışları da bir şiddet göstergesidir. Bu konuda Uluğtekin (1991)'in hükümlü çocuklarla yaptığı bir çalışması dikkat çekmektedir. O, hükümlü çocukların ebeveynlerini diğer çocuklara göre daha kısıtlayıcı ve sert olduklarını savunmuş ve bunun da bir şiddet türü olduğunu düşündürmüştür. Bazı çocuklar da aile içinde şiddete dayalı herhangi bir tutumun varlığının olmadığı dile getirmişlerdir. Ancak bunu ifade eden çocukların az sayıda olması dikkat çekmektedir. Bu durum suç ve aile içi şiddet-çatışma ikilisinin bir şekilde varlığına işaret etmektedir. Literatürde de benzer şekilde, suç ve aile içi şiddet arasındaki ilişkinin doğrusal bir düzlemde olduğuna değinen başka çalışmaların olduğu görülmektedir. Örneğin (Gökçeaslan Çiftçi 2008) kapkaç suçundan hüküm giyen suçlular hakkında yaptığı bir çalışmada, görüştüğü kişilerin yarısından fazlasının, çocukluk döneminde babaları tarafından şiddet görmüş olduğunu ortaya koymuştur. Çoban (2012) da, benzer şekilde çocuk suçluluğunun ortaya çıkma nedenlerine değindiği çalışmada, suç ve aile içi şiddetin varlığı arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Avcı (2008)'nın tutuklu çocuklar konusundaki bir çalışmasına bakıldığında, çocukların yüksek bir oranının aileleri tarafından hata yapma durumunda, hem sözel hem de fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmüştür.

Çocuğun aile içi şiddete maruz kalması ya da buna tanık olması, onun ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Yani sadece çocukların değil, aile üyelerinden başka biri(leri)nin maruz kaldığı şiddetin varlığı da önemlidir. Özellikle eşler arası çatışmalarda sorun çözme yolu olarak şiddete başvurulduğu görülmektedir. Bu çatışmalara ek olarak ailedeki başka sorunlar da çocukları, madde kullanma, çetelere üye olma, akademik performans düşüklüğü ve suç davranışına yönelmeye sebebiyet

vermektedir. Bu tarz taktik ve stratejiler, çocukları hem davranışsal hem de ruhsal anlamda olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla oluşan olumsuz ruh hali onu, suç da dâhil çeşitli risklere daha açık hale getirebilir (Coleman ve Henry 1999, Baykara –Acar ve ark 2012, Sağkal ve Türnüklü 2017). Bu çalışmaların ortak yönü, şiddete maruz kalan çocuğun giderek aileden uzaklaşmaya başlaması ve bunun sonucunda istenmeyen davranış gösterme eğilimi sergileyebilme olasılığının yüksek olduğu üzerinde durmalarıdır.

Aileye ilişkin değerlendirmelerde bahsedilen sorunlardan biri **ailede göç öyküsünün** varlığıdır. Aile ve suç ilişkisini araştıran çalışmaların bazılarında, ailede göç geçmişinin varlığı ile suçun meydana gelmesi arasında bir ilişkinin olduğuna değinilmektedir (Yavuzer 1998, Dolu 2012, Kılıç 2016). Fakat bu çalışmada elde edilen bulgu, bahsedilen bilgiyle pek uyuşmamaktadır. Çünkü göç geçmişi olan sadece dört ailenin olduğu, bu ailelerden üçünün suçun nedenini dolaylı olarak göçe bağladığı diğer ailenin ise suça sürüklenme ile göç etmiş olmaları arasında bir ilişkinin olmadığını düşündükleri görülmüştür. Göç ile suça sürüklenme arasındaki ilişkiye değinen ailelerden biri, büyük şehirlerde kuralların farklı olduğunu ve buna bağlı olarak, suç kavramına farklı anlamlar yüklenebileceğini belirterek, suçun meydana gelmesinde şehirlerin etkisine vurgu yapmıştır. Suriye’den göç edip Konya’ya yerleşen aile, geldikleri yer ile yerleştikleri yer arasında kültürel anlamda çok fark olduğunu ifade etmiş ve farklı yerleşim yerlerinin, farklı cezalandırma sistemlerinin oluşu ile suçun meydana gelme ihtimalini gündeme getirmiştir. Aile, kendi ülkelerinde suç sayılan ve karşılığında ağır yaptırımları olan bir suçun, Türkiye’de çok ağır yaptırımlarının olmayışı ile suç davranışının ortaya çıkması arasındaki nedenselliğe değinmiştir. Başka bir aile de köy ve kent arasındaki toplumsal ve kültürel farklılıklara dikkat çekerek, suç davranışının kentsel mekânlarda daha kolay sergilenebileceğini düşündürmüştür. Sosyolojik çalışmalarda, sosyal değişim ve gelişim aşamasında göçün önemi üzerinde çokça durulmaktadır. Hatta bazı suç kuramlarında suç ile göç arasında direkt bir etkileşim olduğu tartışılmaktadır.

Literatürde konu hakkında yapılan çalışmaların bazıları da bahsedilen yargıyı desteklemektedir. Göç eden ve yeni yerleşim yerindeki sosyal yapıya uyum sağlamada zorluk çeken ve bununla beraber bazı açılardan (ekonomik, sosyal, eğitsel) dezavantajlı konumda olan bireylerin, topluma ve kente karşı daha agresif ve

suçlayıcı bir tavır sergiledikleri, güvenlik konusunda bir takım sorunlar yaşadığı ve yaşattığı tartışılmaktadır. Bhandar (2006), göç ve kriminoloji arasındaki ilişkinin sorgulanmasının kritik bir gereklilik olduğuna değinmiş ve göç eden bireyin sahip olduğu kültürel özellikleri ile yeni yerleşim yeri arasındaki kültürel farkların önemine dikkat çekmiştir. Zira bu farklılıkların kriminoloji için önemli olduğu düşünülmüştür. Çalışmada görüşülen üç ailenin görüşlerine benzer şekilde, köy ve kent arasındaki kriminolojik farka değinen çalışmalardan biri Burges (1967) tarafından yapılmıştır. Burges, Chicago Okulu çalışmalarında belirtildiği üzere, kentsel mekânların kırsal alanlara göre suça daha açık olduğu hatta bu mekânların, suçun türetildiği yerler olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmüştür. Barış (2008)'ın İstanbul'da yaşayan 114 çocuk ile yaptığı bir çalışmada suça sürüklenen çocukların yarısından fazlasının ailesinin göç ettiğini ortaya koymuştur. Yine Fırat ve ark (2016) çalışmalarında, suça sürüklenen çocukların yaklaşık %59'unun ailesinin göç etmiş olduklarına ve yeni yerleşilen yerde karşılaşılan dışlanma olaylarının bunu etkilediğine değinmiştir. Kinman ve Lee (1966) da benzer şekilde suça sürüklenen ve sürüklenmeyen çocukların karşılaştırılması durumunda, suça sürüklenen çocuklarının ailelerinin daha çok göç geçmişi olduklarına değinmiştir. Bunun nedeni de yeni sosyal mekânlardaki değişime bağlamıştır. Konu hakkında yapılan çalışmaların sayısını çoğaltmak mümkün. Her ne kadar çok sayıda çalışma tarafından ele alınsa da, suç ile göç etme arasındaki ilişkinin zorunlu bir nedensellikten bahsetmek mümkün değildir.

Çocuğun suça sürüklenme nedenlerini araştıran bu çalışma ve diğer çalışmalarda karşılaşılan bir diğer sorun, **ailenin eğitim durumu konusudur**. Çalışmada, aile eğitim durumunun genel olarak, düşük olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çoğunluğunun, ilkokul mezunu olması önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda çocuklardan çok, ailelerin şikâyetleriyle karşılaşmıştır. Ailelerden bazıları, eğitim seviyelerinin düşük olması gerekçesiyle çocuklarının eğitimi konusunda yeterince ilgili olmadığını, onlara maddi konular haricinde pek destek olamadıklarını ifade etmişlerdir. Anne- babanın eğitim seviyesinin çocuklar için, sadece akademik hayatları açısından değil pek çok açıdan da önemli olduğuna ve çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasındaki dolaylı etkenlerden biri olduğuna değinen araştırmalar vardır. Çünkü eğitim seviyesi düşük olan ailelerin, çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı sorunları çözmede sorun

yaşadıkları düşünülmektedir. Bu da, çocukların sosyal ilişki biçiminde veya antisosyal davranışlar sergilemelerine hatta suç sayılabilecek davranışa yönelmesinde etkili olmaktadır (Sevük 1998, Avcı 2008, Ulaş ve ark 2012). Yavuzer (2009) de bu çalışmada elde edilen bulgulara benzer şekilde hem danışmanlık tedbiri alan çocukların hem de suça sürüklenme riski bulunan çocukların aile eğitim düzeylerini düşük olduğunu ortaya koymuştur. Ailenin eğitim durumu, çocuklarının geleceklerini şekillendirmede onlara destek olmak açısından önemli olduğundan, es geçilmemesi gereken bir konudur. İyi bir eğitim alan aile, çocuğunun geleceğini şekillendirme noktasında ona olumlu yönlendirmelerde bulunabilecektir. Ayrıca ona sağladığı katkılar ile doğru davranışın öğrenilmesi konusunda sağlıklı bir iletişim kurabilecek ve kendini değerli hissettirecektir. Kendini değerli hisseden çocuğun öz saygınlığı da artacağından bu çocuğun suça yönelme olasılığı azalabilecektir.

Yine **ailenin ekonomik durumu** da çalışmada, katılımcılar tarafından işaret edilen önemli sorunlardan biridir. Bu çalışmada ekonomik durum ile çocuk suçluluğu arasındaki ilişki, daha önce ele alınmıştır. Dolayısıyla burada sadece ekonomik durumu yetersiz olduğunu ve suça sürüklenme nedenini buna bağlayan katılımcıların ifadelerinden elde edilen değerlendirmeye yer verilmiştir. Çocuklardan biri, farklı bir ailede doğmak istediğini, ailesinin ekonomik durumunun yetersiz oluşuna bağlamaktadır. “*Keşke başka bir ailede doğsaydım, istediğimi alırdım.*” şeklindeki ifadesi, çocuğun yaşadığı ekonomik yoksunluğuna işaret etmektedir. Bazı aileler de, çocuklarının temel ihtiyaçlarını dahi kimi zaman karşılayamadığını dile getirerek çocuklarının yaşadığı yoksunluğa işaret etmiştir. Ekonomik durumunun yetersiz olduğunu düşünen ailelerin ortak yönü, çocuklarının suç davranışını (kimi doğrudan kimi dolaylı yoldan olsa da) bu yoksunluğa bağlamalarıdır. Konu hakkında yapılan benzer çalışmalarından birinde Fırat ve ark (2016), tedbir alan çocuklardan yola çıkarak, ailenin ekonomik durumu düştükçe, alınan tedbir sayılarının artacağına vurgu yapmıştır. Benzer bulgulara ulaşan çalışmalarda, ekonomik durumu yetersiz olan aile çocuklarının suça sürüklenme olasılığının, ekonomik durumu iyi olan aile çocuklarından daha yüksek olduğu görüşüne varılmıştır. Nedeni ise, karşılanmayan maddi ve manevi ihtiyaçların, ileride çocuğun sapkın ya da istenmeyen hatta suç sayılan davranışlara yönelme ihtimalini arttırması şeklindedir (Klein 1969, Hill ve Nagin 2002, Kılıç 2007, Mum 2011). Hubbard (1958) bu ihtimale atıf yaparak, çocuk suçluluğunun azaltılması ve ailelerin, çocuklarını koruyabilmeleri için

öncelikle ekonomik durumlarının düzeltilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu çalışmada da ebeveynlerden birinin, çocuğunun tekrar suça yönelmesinde etkili olabilecek öncelikli etken olarak, ekonomik durumlarının düzenli olması gerektiği yönündeki görüşü, Hubbard'ın görüşünü desteklemektedir.

McLoyd (1998) bahsedilen çıkarımı daha ileri bir aşamaya taşıyarak, sosyo-ekonomik durumu sürekli düşük olan aile çocuklarının, bazı büyük risklerle karşı karşıya olduğuna değinmiştir. Ona göre bu çocukların, bazı bilişsel ve davranışsal özellikleri, alilerine bağlanmalıdır. Yine Mocan ve Ress (2005) de çalışmalarında suça sürüklenme nedenlerini tartışmış ve ekonomik yetersizliklerin öneminden bahsetmişlerdir. Onlara göre, ekonomik koşulları düzeltmek yoluyla çocuk suçluluğu azaltılabilir. Görüldüğü üzere ekonomik yetersizliği olan aileye sahip olmak, bazı araştırmacılar tarafından bir dezavantaj olarak değerlendirilmekte ve suça sürüklenmeyi öngören bir takım düşüncelere yol açmaktadır. Ekonomik açıdan yetersiz olana aile çocukları, erken yaşta çalışmak zorunda kalabilmekte ve böylece sokağın her türlü riskli ortamına açık duruma gelmektedirler (Göçek 2009). Çalışmadaki çocuklardan sadece bir kaçı hariç hepsinin çalıştığı görüşü bunun desteklemektedir. Fakat yukarıdaki görüşlerin karşıtı sayılabilecek çalışmalar da vardır. Örneğin Öter (2005) çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında etkili olan toplumsal nedenleri araştırdığı bir çalışmada, ekonomik açıdan kötü durumda olan ailelerin çocuklarının suça daha kolay yönelebileceğinin hiçbir kesinlik taşımadığını bir örnekle açıklamıştır. Ona göre günümüz tüketim toplumu, medya yoluyla reklamlardan kolayca etkilenmektedir. Gerçek ihtiyaçlar ve gerçek olmayan ihtiyaçlar birbirine karışabilmekte ve çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir. Bu etkilenme daha çok ekonomik durumu yetersiz olan aile çocuklarında görülse de maddi durumu iyi olan aile çocukları daha çok suça yönelmektedir. Öter'in bu görüşü, ailenin ekonomik durumu ile çocuğun suça yönelmesi arasındaki ilişkinin belirsiz oluşunu düşündürmektedir.

Çocuk suçluluğu konusunda tartışılan nedenlerden biri de **üvey ebeveyn/kardeş varlığı** konusudur. Bu çalışmada, bir çocuğun üvey ebeveyn ve kardeşi, başka bir çocuğun da üvey kardeşi olduğu öğrenilmiştir. Bu durum, çocuk ve aileler açısından olumsuz bir durum olarak görülmemekte ve suça sürüklenme nedeni olarak değerlendirilmektedir. Hatta aileler bu durumdan memnun olduğunu ifade etmektedirler. Fakat çocuklardan biri, üvey bir anne ve kardeşlerinin olduğunu

görüşme esnasında gizlemiştir. Çocuğun böylesi bir davranışı onun utanmış olabileceğini ya da bunu paylaşmak istemeyişinden kaynaklandığını düşündürmektedir. Konu hakkında yapılan bazı çalışmalar ise, çocuk suçluluğunda üvey ebeveyn ve kardeş sahibi olmanın, dolaylı yoldan suça sürüklenme nedeni olarak değerlendirmektedir. Çünkü üvey bireylerin mevcut olduğu aile ortamında, sevgisizlik ve ilgisizliğin olabileceği, bunun da çocuğu aileden uzaklaştırabileceği tartışılmaktadır. Aileden uzaklaşan çocuk, evden kaçmakta, arkadaşları ile veya sokaklarda daha fazla vakit geçirebilmekte böylece dış risklere daha açık olabilmektedir. Bu risklerden biri de suç ve sapmadır. Bahsedilen görüşü destekleyen çalışmalardan birinde, ebeveyni boşanan ve yeni evlilikler yapan çocukların, yaşadığı ruhsal sorunlara değinilerek, bazı çatışmalar yaşadıklarını ve sonuç olarak da evden kaçma ya da suçlu gruplara katılma gibi istenmeyen durumlar yaşadığı vurgulanmıştır (Avcı 2015). Türkiye Yeşilay Derneği (2009) tarafından sokakta yaşayan çocuklar ile ilgili yapılan bir araştırma sonucunda, çocukların neden sokakta yaşadıkları ortaya çıkarılmıştır. Bahsedilen nedenlerden biri de üvey anne-babaya sahip olmaktır. Yine Ivan Nye de üvey ailelerin olduğu ev ortamında, karışıklıkların ve huzursuzlukların ortaya çıkacağına, nihayetinde çocuğun kurallardan koparak suça yöneleceğine değinmektedir (Öter 2005). Zira böylesi bir özellik, aile çocuğun kişilik ve ruhsal yapısında bazen derin izler yaratabilmekte ve kendini değersiz ve güvensiz hissetmesine yol açabilmektedir.

Ailesel risk faktörlerden bir diğeri de yine **ailede madde kullanan birey/bireylerin varlığı** ile ilgili olmaktadır. Ailede rol model olarak seçilen bireyler, çocuğu pek çok açıdan etkileyebilmektedir. Bu çalışmada az sayıda alkol kullanan ebeveyn olduğu fakat sigara kullanımının yaygın olduğu görülmüştür. Sigara kullanan çocuklar, genellikle arkadaş ve aile üyelerinden etkilenererek sigaraya başladıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak çalışmada ailede madde kullanımının yaygın olmadığı öğrenilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada madde kullanan ebeveynin, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olmadığı düşünülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde de bu ikisini birbirini etkilediğine az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalardan biri, Farrington ve Welsh (2007) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar çalışmalarında, çocuk suçluluğu açısından bazı risk faktörlerini araştırmış ve çocuğun aile üyeleri arasında kullanılan maddelerin de bu riski arttırdığını ifade etmişlerdir. Yine Myner (1998) de çocuk suçluluğun ortaya çıkması

ve devam ettirilmesinde, ailenin madde kullanımına dikkat çekmiştir. Alkol ve uyuşturucu madde kullanan ebeveynler, kimi zaman maddenin etkisiyle de saldırgan, şiddete dayalı ve suç sayılan davranışlarda bulunmaya daha meyilli olabilmektedir. Ve aile üyesini rol model olarak gören çocuklar için, birer kötü örnek olabilmektedir. Demir (2006) 276 lise öğrencisiyle yapmış olduğu çalışmada, ebeveynleri sigara ya da başka bir madde kullanan çocukların kullanmayan çocuklara oranla daha fazla bağımlı olma riski taşıdıklarına dikkat çekmiştir. Kısacası bu maddelerin çokça kullanıldığı bir aile ortamında yetişen çocuk, bunun bir alt kültür gibi normal karşılayacak ve kendisi de ileriki yaşlarında benzer maddeleri kullanmaya yönelebilecektir.

Son olarak çalışmada göze çarpan bir özellik olarak **ailede çocuğun itaatsizliğine değinen** aile üyelerini varlığı ele alınabilir. Bazı aileler çocuklarının aile ortamında kurallara pek uymadığını, onlara karşı itaatsiz ve dışlayıcı tavırla sergilediğini, kedilerini dinlemediğini, inatlaşan ve kendi bildiklerini yapmayı tercih eden-reddedici bir yönlerinin var olduğunu ifade etmiş ve suç davranışının ortaya çıkmasını da buna bağlamışlardır. Çocuk suçluluğun ortaya çıkmasında aileye ilişkin nedenleri araştıran çalışmalarda yukarıda sayılanların yanında etkili olabilecek başka pek çok faktöre de değinilmektedir. Bu çalışmada suça sürüklenme nedeni olarak katılımcılarca dile getirilen veya aileye ilişkin değerlendirmelerde göze çarpan bazı değişkenlere değinilmiştir.

Görüldüğü üzere çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında pek çok faktör etkili olabilmektedir. Bu faktörler bazen tek başına bazen de ekolojik sistem kuramının ileri sürdüğü üzere birlikte var olarak, çocuğu etkilemekte ve toplumsal kurallara aykırı, istenmeyen davranışlarda bulunma olasılığını arttırmaktadır. Her çocuğun farklı ve özel olduğu düşünüldüğünde, suça sürüklenme nedenlerinin de farklılık göstermesi doğaldır. Bronfenbrenner (1986)'ın ekolojik sistem modelinde de bu görüş savunulmaktadır. Zira ekolojik yaklaşıma göre, çocuk doğduğu andan itibaren çevresi ve bu çevrenin kendi içindeki uyumundan ya da uyumsuzluğundan etkilenmektedir. Bu etki, onun baş başa kaldığı çeşitli risklerin de sebebi olabilmektedir. Bronfenbrenner, ekolojik modelinde ele aldığı mikro, mezo, ekzo ve makro sistem ile çocuğun kuşatıldığı bir çevreden bahsetmekte ve bu çevrelerin birlikte var olarak çocuğu etkilediğine değinilmektedir. Çocukların gelecekte yaşayabileceği bazı sapkın ve antisosyal kişilik özelliklerinin temeli, şimdiki yaş

dönemlerinde yaşadıkları semptomlara bağlı olarak kendini gösterebilir. Bu nedenle de çocukluk dönemlerinde yaşanan problemlere odaklanmak, hayati bir öneme sahip olmaktadır. Yukarıda bahsedilen nedenler de bu çevresel etkenlerden bazılarıdır. Çocuk suçluluğun ortadan kalkması ve çocuk adalet sisteminin çocuğun yüksek yararını gerçekleştirebilmesi için, öncelikle suçun ortaya çıkma nedenlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu çalışmada danışmanlık uygulamalarının niteliği araştırıldığından, öncelikle çocukların suça sürüklenme nedenleri üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla çalışmadaki katılımcı çocukların suça sürüklenme nedenleri ve bazı özelliklerine dair bilgiler, hem kendileri hem de aileleri tarafından elde edilmiştir.

4.2. Suç Kavramına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Topluma zarar veren ya da tehlikeli olarak kabul edilen, istenmeyen, yasalarda yasaklanan davranış (Dönmezer 1984, Yavuzer 1992, McCord 1999, Paternoster ve Bachman 2000, Polat 2014) olarak çeşitli şekillerde tanımlanabilen suç, her zaman üzerinde durulan önemli olgulardan biridir. Daha özelden ise çocuk suçluluğu konusu, son zamanlarda üzerinde fazlaca düşünülen ve pek çok araştırmaya konu alan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk suçluluğu konusu, geçmişte de üzerinde durulan fakat özellikle günümüzde suçu meydana getiren faktörlerin çoğalması nedeniyle daha çok endişe veren bir hal almaya başlamıştır (Yancy 1995). Sahip olduğu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özellikleri nedeniyle yetişkinlerden ayrılan çocuğun, suça sürüklenme nedenleri, çeşitlilik gösterebilmektedir. Aynı şekilde, çocuğun suça atfettiği değer de yetişkinlerden farklı olabilmektedir. Bu nedenle ilkin çocuğun suç kavramından ne anladığı, suçu nasıl değerlendirdiği merak edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada çocuk katılımcıların suçu nasıl tanımladıkları, çocuğun daha önce/sonra herhangi bir suç öyküsünün olup-olmadığı ve yargılanma sürecinde yaşadıkları durumlar üzerinde durulmuştur. Bulgular başlığı altında katılımcıların konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Bu başlık altında ise çalışma bulguları, ilgili literatür dikkate alınarak tartışılmaktadır.

Çocuk katılımcıların, suçu nasıl değerlendirdiklerine dair görüşlerine bakıldığında, genel olarak, kendi yaptıkları eylemlere atıfta bulundukları gözlemlenmektedir. Yani “Size göre suç nedir, bir insan ne yaparsa suçlu kabul edilir?” şeklindeki soruya karşılık çocuklar, genel olarak başkası üzerinden kendi

yaşadıkları olumsuz deneyimleri dile getirerek, suçu tanımlamaya çalışmışlardır. Suçu değerlendirirken, olayı başkası üzerinden anlatarak tanımlama yapmaya çalışmak, belki de daha az incitici olduğundan (Baykara-Acar ve ark 2012) tercih edilmiştir. Çocuk suçluluğu alanında en çok tartışılan konulardan biri, çocuğun gerçekleştirdiği eyleme yönelik farkındalık düzeyidir. Çalışmada, çocukların kendi eylemlerinden yola çıkarak suçu tanımlamaları, aslında gerçekleştirilen eylemin suç olduğunu bildiklerini düşündürmektedir. Çocukların bir kaçı hariç çoğu, yaptıkları şeyin suç olduğunu bildiğini fakat sonuçlarının adli yargılama sürecine kadar taşınabileceğini tahmin etmediğini, aksi halde bunu yapmayacağını ifade etmiştir. Yargılanma sürecindeki çocukların, gerçekleştirdiği eylemi anlaması ve sonucunu tam olarak kavraması onun hem gelişim özelliklerine hem de içinde bulunduğu toplumsal çevresi, kültürü ve değerlerine bağlı olmaktadır. Bu nedenle çocuğun sahip olduğu hem kişisel hem de çevresel koşullar iyice araştırılmalı ve hakkında verilecek karar ya da yapılacak uygulamalar ona göre belirlenmelidir.

Çalışmada çocuklara **daha önce ya da danışmanlık hizmetinin başlamasından sonra** herhangi bir suç öykülerini olup olmadığı sorusu yöneltmiştir. Çocukların çoğu okul hayatlarında daha önce suç sayılabilecek bazı davranışlarda bulunduklarını fakat haklarında yargıya dayalı bir işlem yapılmadığını belirtmiştir. Çocuklardan bazılarının ise danışmanlık hizmeti başladıktan sonra da suç kabul edilebilecek bir takım davranışları tekrarladığı öğrenilmiştir. Hatta çocuklardan biri, danışmanlık tedbir kararı almasını gerektiren davranışın aynısını tekrarladığını ve yakın zamanda mahkemesinin olacağını ifade etmiştir. Ancak bazı çocuklar ise, öncesinde ya da sonrasında suç sayılabilecek herhangi bir davranışta bulunmamıştır. Suç davranışının tekrarlanması ya da sayısı önemszenmesi gereken başka bir konudur. Yasal olmayan bir davranışın birden fazla sayıda gerçekleşmesi, mükerrer suç kapsamına girmektedir. Suçu bir kez öğrenen bir çocuğun karşılığında maruz kaldığı muameleye bağlı olarak, bunu bir alışkanlık haline getirme riski vardır. Bu nedenle çocuk adalet sistemi ve danışmanlık hizmeti gibi sonraki uygulamalar, suçun tekrarlanma ihtimaline odaklanarak riski yok edecek bir plan ve programa göre işlemelidir. Bahsedildiği üzere hedef, istenmeyen davranışların tekrarlanma olasılığını azaltarak, suç davranışının meydana gelmesini engellemektir. Çalışma kapsamında yapılan dosya inceleme aşamasında hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların büyük bir çoğunluğunun kavga ya da hırsızlık

nedeniyle yargıyla tanıştıkları görülmüşüdü. İlk başta bu şekilde başlayan bir suç öyküsü zamanla önlem alınmadığı taktirde bir alışkanlığa dönüşecek ve çocuğun suç kariyeri bu şekilde oluşacaktır. Tunceroğlu (2015) da suça sürüklenen mükerrir çocuklar konusunda yaptığı bir çalışmada, çocukların genellikle işledikleri ilk suçun hırsızlık olduğunu ortaya koymuştur. Yine Kızmaz (2006) ‘ın da mükerrir suçlular konusunda yaptığı bir çalışmaya göre cezaevi deneyimi yaşayan suçlu bireylerin, suç kariyerlerinin çocukluk döneminde başladığı ve birden fazla sayıda suça yöneldikleri görülmüştür. Dolayısıyla çocuk yaşta başlayan ve toplum tarafından istenmeyen, yasalarca da yasaklanan her davranışın önemli olduğu düşünülmektedir. Danışmanlık hizmeti gibi benzer uygulamalar da tam bu çerçevede faaliyetlerde bulunur.

Çalışmada katılımcıların bazıları, yargılanma sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ifade etse de çoğunluğun, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Özellikle bazı çocuk katılımcılar, mahkeme esnasında sözlerinin dinlenilmemesine ve fikirlerinin sorulmamasına sitem etmişlerdir. Çalışmada kavga sebebiyle hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların birçoğu, sadece kendilerinin yargılanmasını, karşı tarafın da suç kabul edilebilecek davranışlarının olmasına rağmen tek taraf hakkında adli sürecin başlatılmasını haksızlık olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca yargılanma sürecinde, çocukların katılım hakkını dikkate alan bir yaklaşım olmadığı ve böylece çocukların kendilerini rahat ifade edememelerine sebebiyet verildiği belirtilmiştir. Bu durum aileler tarafından da dile getirilmiş ve eleştirilmiştir. Dolayısıyla bazı çocukların, adalete ve temelde topluma olan güvenlerinin zedelendiği gözlemlenmiştir. İşte bu yüzden çocuk mahkemelerine, büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ancak bahsedilen gerekçelerden dolayı çocukların ve ailelerin bir kısmı yargılama esnasında karşılaştıkları tutumun bir nevi, cezalandırma yöntemi olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Literatürde konu hakkında yapılan başka çalışmalara bakıldığında benzer bulgulara rastlanmakta, çocuk adalet sisteminde daha çok cezalandırmaya yönelik bir sistemin mevcut olduğu yönünde bir inancın olduğu görülmektedir (Erükçü ve Akbaş 2012, Akyüz 2013, Irtiş 2015, Karataş 2017). Ancak çocukların korumasına dair metinlere bakıldığında “Çocuk dostu adalet sistemi” nin önemine dikkat çekilmekte ve gerek mahkeme esnasında gerekse sonrasında atılacak her adımda, çocuk haklarına mümkün olan en yüksek düzeyde önem verilmesi

gerektiğine değinilmektedir. Erbay ve ark (2015)'nın yaptığı bir çalışmada da konu gündeme getirilmiştir. Araştırmacılar çalışmalarında, yargı sürecinde çocuk haklarının yeterince önemslenmediğine atıfta bulunmuş ve çocuk hakkında verilecek kararlarda bir takım kişisel özelliklerinin de değerlendirmeye tabi tutulması gerektiğini tartışmışlardır. Akçay (2011) da, çocuğun sahip olduğu kişisel özelliklerine bakılması gerektiğini ve ceza adalet sisteminin çocuklar için farklı işleyişini olması gerekliliğini tartışarak, önceliğin ceza değil tedbir olması gerektiğini vurgulamaktadır. 1987 yılından beri suça sürüklenmiş ve suç mağduru çocuklara yönelik hizmet veren çocuk mahkemeleri başta olmak üzere, çocuk adalet sistemleri çocukları, cezalandırmayı değil daha hümanist bir bakış açısıyla çocukları kollamayı, haklarını korumayı ve güvence altına almayı hedeflemelidir.

Çalışmada elde edilen bulgulardan bir diğeri, katılımcıların çoğunun, **avukatların** kendilerine yeterince hukuki destek sağlamadığı ve mahkeme esnasında pek aktif davranmadığını belirtmeleridir. Çocuklar, yargılanma sürecinde, hem avukatlarının hem de diğer kanun uygulayıcılarının, kendilerine haklarını anlatmadıklarını ve süreç hakkında bilgi verme konusunda eksik kaldıklarını vurgulamışlardır. Karataş (2016)'ın bir çalışmasında da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Araştırmacı, tutuklu bulunan çocuklarla yaptığı nitel bir çalışmada, çocuklara avukatları ile ilişkilerini sormuş ve çocukların çoğunluğunun memnuniyetsizliklerinin olduğu görülmüştür. Bunun en temel gerekçesinin de çocuk müdafaası konusunda görevlendirilen bu avukatların, yeterli donanımına sahip olmadığının düşünülmesidir. Yine Baykara- Acar ve ark (2012) suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yaptıkları bir çalışmalarında ve benzer çalışmalarda, çocuklara ve ailelerine süreç hakkında yeterli bilgi verilmediğini sadece imzalanması gereken bazı formlara imza atılmak yoluyla bir prosedürü yerine getirmekle yetinildiğini belirtmişlerdir. Ancak çocuklara, yaşlarına ve sahip oldukları gelişim özelliklerine uygun bir şekilde bilgilendirilmede bulunulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Avrupa Konseyi (2013), çocuk konusunda görevli bulunan avukatların, başta çocuk hakları olmak üzere, çocuğun gelişim özellikleri ve çocukla etkili bir iletişim yöntemi kurma becerisi konularında eğitilmiş olmaları ve mesleki donanımına sahip olmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Yine duruşma başlamadan önce gerek mahkemelerin gerekse diğer mekânların fiziki yapısı ve burada görev alan kimseler hakkında tanıtıcı bilgiler verilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber 2013). Ancak bu çalışmada

sayılan yukarıdaki özelliklerin yokluğuna işaret edilerek, genellikle mahkeme tarafından zorunlu olarak atanan avukatların oldukça ilgisiz oldukları vurgulanmıştır. Ayrıca çocuk katılımcılarca dile getirildiği gibi, gerekli bilgilendirme sağlanmadığı ve dinlenilmedikleri müddetçe adaletin sağlanması riske girecektir. Sonuç olarak çalışmada çoğu katılımcının dile getirdiği ifadelerle bakıldığında, avukat- çocuk güven ilişkisinin pek oluşmadığı ve mahkeme sürecinde çocuk odaklı bir uygulamanın yeterince önemsenmediği düşünülmektedir.

Bir çocuk, suç sayılabilecek bir eylemde bulunduktan sonra yakalanırsa ilk yapılması gerekenin, çocuğun ailesine veya bakımından sorumlu bulunan kimselere **haber vermek olduğu düşünülmektedir**. Ancak çalışmadaki katılımcılardan bazıları (ailelerin bir kısmı) durumdan sonradan haberdar olduklarını dile getirmiş ve bu konudaki eksikliğe dikkat çekmiştir. Hatta mahkemeye çıkan ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklardan birinin ailesiyle yapılan görüşme esnasında, ailenin hala süreç hakkında bilgisinin olmadığı ve çocuğunun mahkemeye gitmediğini belirttiği görülmüştür. Çocukla yapılan görüşmede çocuk, ailesinin bilgisinin olmadığını ve bunun gizli kalması konusunda ısrar ettiğini vurgulamıştır. Bahsedilen durumun, yasal mercilerce tartışılması ve varsa yasal boşluğun giderilmesi önemli olmaktadır. Pekin Kuralları'nın "*Bir küçük gözaltına alınır alınmaz, durum derhal ebeveynine veya yasal veli ya da vasisine bildirilir.*" şeklindeki ifadesi de söz konusu soruna atıfta bulunmaktadır. Ancak kimi katılımcılar açısından bakıldığında, gerek Pekin kurallarında gerekse diğer uluslararası çocuk hakları metinlerinde belirtilen bu durumun göz ardı edildiği görülmektedir. Cankurtaran-Öntaş (2006), polis ve çocuk ilişkisi konusunda bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada araştırmacı, polislerin % 81,3'ünün çocuğu karakola götürürken ailesine haber verdiğini belirtmiş olmasına rağmen karakol gözlemlerine bakıldığında, çocuğun savcılığa çıkma aşamasında ailesine haber verildiği görülmüştür.

Araştırmaya katılan çocuk katılımcılarca dile getirilen bir başka sorun, **polis-çocuk arasındaki ilişkidir**. Katılımcıların çoğunluğu, polislerle pek sorun yaşamadığını dile getirseler de bazı katılımcılar, özellikle karakola götürülme aşamasında polislerle bazı sorunlar yaşadığını ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğini dile getirmişlerdir. Bazı çocuklar bu süreçte yetişkin bir suçlu gibi hissettiklerini ve herhangi bir bilgilendirme olmadan, konuşmalarına fırsat

verilmeden polis merkezine götürüldüklerini, ailelerine geç haber verildiğini dolayısıyla bu süreçte yalnız hissettiklerini dile getirmişlerdir. Hatta bu çocuklardan biri savaş nedeniyle ülkesinden göç ettiği için Konya’da yaşadığını ve etnik kökeni nedeniyle kendisini karakola götüren polis tarafından hakarete ve şiddete uğradığını dile getirerek kötü hissettiğini vurgulamıştır. Bu kötü muamele çocukların yargıya, adalete ve dolaylı yoldan içinde bulunduğu topluma karşı güvensizlik hissi yaşamasına sebep olabilecektir. Ayrıca desteklenmediğini, değersiz görüldüğünü düşünen bir çocuğun tekrar suça yönelme riski taşıdığı unutulmamalıdır. Bu sebeple adli kolluk birimleri, görevini yerine getirirken, çocukların özel haklarını, onurunu ve iyilik halini korumaları gerektiğini unutmadan hareket etmeleri gerekmektedir (Göç 2006, Cankurtaran-Öntaş 2008). Baykara-Acar ve ark (2012)’nin da suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yaptığı bir araştırmada gözaltına alınan çocuklar, polislerin kendilerine kötü davrandığını hatta şiddete uğradıklarını vurgulamışlardır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (2007) çocuk hakları konusunda altı ilkeden bahsetmiştir. Bunlar; çocuğun yüksek yararını korumak, ayırım yapmamak, adil bir şekilde yargılamak, çocuğun sözünü dinlemek, bir takım gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak ve saygınlığını korumaktır. Bu ilkeler göz önüne alındığında çalışmada kötü muamele gördüğünü ifade eden çocuk katılımcıların mağdur edildiği düşünülebilir. Çocuk suçluluğu konusunda bir nevi önleyici rol oynayabilecek polisin, çocuk hakları ve adaleti konusunda bilinçli olması ve ona göre davranması son derece önemlidir. Çünkü şiddete başvurmak sorunu daha da kökleştirecek ve yeni riskler ortaya çıkaracaktır. Ayrıca böylesi bir tutum, çocuğun toplumsal bütünleşmesini zedeleyecek ve adalet konusunda çelişkiler yaşamasına yol açacaktır.

Sonuç olarak çocuk suçluluğu, basite alınmayacak kadar önemli ve bir o kadar da karmaşık bir konudur. Bu sebeple gerek adli sistemlerin gerek kolluk birimlerinin gerek sosyal çevrenin gerekse danışmanlık hizmeti veren meslek elemanlarının çocuk korumaya dair kanun, hak ve yönetmelikler konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu bilinç ışığında eylemlerde bulunmaları gerekmektedir. Aksi halde suç önleneme-yeniden üretme döngüsü sürekli kendini yenileyecektir.

4.3. Danışmanlık Tedbir Kararının Uygulanmasına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Bir ülkenin ulusal ve uluslararası alanda gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden biri, ülkede bulunan çocuklara verilen değer, onlara yönelik yürütülen faaliyet ve hizmetlerdir. Çocuklar için atılacak her adımın, çocuk hakları ve çocuk koruma kanunu paralelinde gerçekleşmesi son derece önemlidir. Yasalarda belirtilen haline bakıldığı zaman danışmanlık tedbir kararı, çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici hizmetler içerisinde, destekleyici hizmet grubuna giren ve çocuk hakları kapsamında atılan en önemli uygulamalardan biri olarak değerlendirilebilir.

Danışmanlık hizmeti kapsamında nelerin yapılması gerektiği, neler yapıldığı ya da yapılacağı kanunlar çerçevesinde belirtilir ve hizmet verenlerin bu çerçeveye uygun davranması beklenir. Çalışmada, katılımcılardan hizmete yönelik değerlendirme yapmaları istenmiştir. İlk olarak, katılımcıların hepsi daha önce tedbir kararı hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir. Böyle bir uygulamayla daha önce karşılaşmayan bireylerin, danışmanlık hizmeti hakkında bilgi sahibi olmamaları başta normal karşılanabilir. Fakat bulgulara bakıldığında, çoğu katılımcının süreç içerisinde dahi, uygulamanın amacı, süreci hakkında tam bilgi sahibi olmadığını ve kendilerine uygulama hakkında ayrıntılı bilgi verilmediğini ifade ettikleri görülmüştür. Hem çocuklar hem de aileler bundan hoşnut olmadıklarını belirterek, durumun düzeltilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Görüşülen çocuklardan birinin; *“Bana anlatılmadı, danışman tedbir kararının ne olduğunu kimse anlatmadı. Çağırdılar bi ama gidemedim, kimse de gelmedi sonra.”* şeklindeki ifadesine bakıldığında, çocuğa uygulama hakkında bilgilendirme yapılmamasının yanında, çocuğun sürece dâhil edilmesi konusunda da gerekli ilginin gösterilmediği görülmektedir. Cümlelerin burada verilmesinin gerekçesi, görüşmelerde benzer çok fazla ifadenin mevcut olmasıdır. Sürecin nasıl ilerleyeceği, uygulama amacının ne olduğu ve kendisi için neler yapılacağı hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan bireylerin, süreçten yeterince verim alma ihtimali olmayacaktır.

Yasa koyucuların beklentiler yaratacak şekilde ayrıntılı ele aldıkları ve genel çerçevesini çizdikleri böylesi bir uygulamanın, hizmeti alan kişilerce anlaşılmaması ve kendilerine bilgi verilmemesi önemli bir sorundur. Çünkü en başta yaşanan bu

durum, sürecin geri kalan aşamalarında da aksaklıklar yaşanma ihtimalini kaçınılmaz kılacaktır. Dolayısıyla ilk olarak yapılması gereken, bahsedilen eksikliğin/aksaklığın giderilmesidir. Çocukların bir kısmı, ailelerin ise çoğu tarafından dile getirilen bu sorunun üzerinde durulması önemlidir. Çünkü tedbir kararının uygulanma amacı, hizmet gören kişilere gerekli desteği vermek, onlara yol göstermek ve süreçte kişilerin haklarının korunmasını sağlamaktır. Bunun yanında hizmetten faydalanan kişileri gerekli konularda **bilgilendirmek** en önemli amaçlardan bir diğeridir (Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı). Uygulanmanın odağında olan ve temel amaçları arasında sayılan böyle bir özelliğin göz ardı edilmesi, yanlış ve düzeltilmesi gereken bir durumdur. Bu gerekliliğe, Nadir (2015) gibi başka çalışmalarda da atıfta bulunulmuştur. Özellikle uygulamanın odağında olan çocuğun, süreç hakkında bilgilendirilmesi gerekli olmaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber (2013)'de, bir şekilde adalet sistemi veya diğer sistemlerle (sosyal hizmetler, karakol, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti) tanışan bir çocuğa ve ailesine süreç hakkında hemen o esnada gerekli bilgilendirmenin yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bilgi vermenin yanında konu hakkında görüşlerine başvurmak ve onları dinlemek önemlidir (Topaloğlu 2008, Arslan 2009). Özellikle bir çocuk açısından konuya yaklaşıldığında, kendisi hakkında verilecek bir karar aşamasında, ona bilgi verilmesi ve kendi görüşünün önemsenmesi katılımcılarca gündeme getirilen bir durumdur. Fakat gerek hizmeti veren kişilerin konuya hassasiyet göstermemesi gerekse ailelerin görüşmelere düzenli katılmayı ya da görüşmeleri gerekli bulmayı bu sonucu doğurmuştur. Herhangi bir sebeple suçla tanışan bir çocuğa ve ailesine, bazı sorunlarının çözümü noktasında rehber olmayı ve bu yolla tekrar suça sürüklenmesinin önüne geçmeyi hedefleyen bu uygulamanın, böylesi aksaklıklardan arınmış olması gerektiği düşünülmektedir.

Danışmanlık tedbirinin uygulamasına dair yönetmelikte, aile ve çocuğun hizmet kapsamında görüşmelere davet edilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Fakat davete rağmen katılımın sağlanmaması durumunda, kolluğa haber verilmelidir (Madde 22). Kolluğa rağmen katılım sağlanmazsa, mahkeme haberdar edilir. Buna rağmen ailenin katılımı gerçekleştirmemesi ve çocuğun katılımını engellemesi halinde, aile hakkında suç duyurusunda bulunulabilir. Böylece hem çocuk hem de ailenin katılımı sağlanmaya çalışılır. Fakat çalışmada, görüşme gerçekleştirilen

katılımcılardan bazıları, uzun zaman önce durumdan haberdar edilmesine rağmen katılımın gerçekleşmediğini, buna rağmen hizmet veren kişilerce konu hakkında herhangi bir yasal adım atılmadığını belirtmişlerdir. Fakat karşılaşılan bu ilgisizlik durumu, uygulamadan beklenilenin karşılamamasına sebebiyet verecektir. Danışmanlık hizmeti yoluyla suça sürüklenen çocuğa, neyin yanlış olduğunu gösterme, uyumlu bir okul dönemi geçirebilme ve hem eğitim hem de gelişim sorunlarını çözebilme noktasında neler yapması gerektiği konusunda rehberlik edilir. Çocuğun ailesine de, çocuk yetiştirme konusunda yol gösterici olmak, tedbir kararı uygulama esnasında ona destek olmak ve ona bilgi sağlamak amaçlanır (Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler, Madde 12). Çevre içinde birey anlayışından yola çıkan fakat çocuk ve aileye odaklanmadan yapılan ve onların katılımına önem vermeyen her uygulama eksik ve yetersiz sayılacaktır (Karataş 2017). Kısacası, hizmetin odağında olan çocuğa ve en önemli destekçisi olarak görülen aileye yeterince bilgilendirme yapılma ve sürece dâhil edilme hususunda yaşanan eksiklikler, uygulamanın verimini düşüreceğinden, uygulamayı gerçekleştiren görevlilerin konuya daha hassas yaklaşması gerektiği düşünülmektedir. Hizmetin hedef kitlesi kabul edilen çocuk ve ailesinden yoksun bir uygulama, hem eksik ve yanlış hem de yasalara uyumsuzluğu ifade etmektedir.

Tedbirin uygulanabilir oluşu, hizmeti veren görevlilerin mesleki yeterliliği, teoride (ve yasalarda) var olanı uygulamaya aktarım yeteneği ve sürece dâhil olan çocuk ve ailesinin vereceği katkıya bağlıdır. Ayrıca hizmet elemanının sağladığı mesleki müdahalelerin yanında hizmeti alan kişilerin olumlu geri bildirimlerde bulunması da uygulamanın devamlılığına katkı sağlayacaktır (Tarimeri 2007). Çalışmada, katılımcıların uygulamayı değerlendirmeleri istendiğinde bazı katılımcıların **olumlu geri bildirimlere** sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Danışmanlık hizmeti, suça sürüklenen çocuk için, cezaevine dayalı bir ceza sistemine alternatif olarak düşünülen, içerik açısından farklı amaçları olan bir hizmet programıdır. Bu sebeple benzer amaçları olan başka sistemlerden ayrı düşünülmesi gerekir. Örneğin, denetimli serbestlik sistemine benzer bir takım amaçlar taşısa da genel itibarıyla ondan farklı olduğu bilinmeli ve hizmet veren kişi de bunun bilincinde olmalıdır. Sosyal refahın gelişmesine bağlı olarak, çocuk adalet sisteminde toplum odaklı bir takım yeniliklere gidilmiştir (Uluğtekin 1991). Bunlardan biri, danışmanlık hizmetlerine benzer eylemleri içeren onarıcı adalet sistemidir. Onarıcı

adalet sistemi çerçevesinde gerçekleşecek uzlaşmaya dayalı uygulamalar, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirtilmiştir. Bu uygulamalar, hem suça sürüklenen hem de mağdur olan çocuk için geçerli olabilmektedir. Bahsedilen uzlaşmaya dayalı uygulamalar ayrıca, Çocuk Koruma Kanuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve bu kanuna göre verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkındaki Yönetmelik ile uygulanmaktadır (Akçay 2011).

Özbek (2008), Türk Adalet Sisteminde bahsedilen onarıcı adalet programlarının başka ülkelerde de benzerlerinin olduğuna değinmiştir. O, suça sürüklenen çocuklar için uygulanan onarıcı adalet programlarının ülkelere göre farklı özellikler taşıyabileceğini ancak temelde ortak amaçlarının olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 5 onarıcı adalet programından bahsetmiştir. Bunlar: *mağdur fail arabuluculuğu, topluluk ve aile grup toplantısı, grup müzakeresi, uzlaşma grupları, giderime dayalı denetimli serbestlik ve toplum heyetleridir*. Topçuoğlu (2014) da yaptığı bir çalışmada, bu programların çok erken dönemlerde dahi bir müdahale yönünün olabileceğini ileri sürmüştür. Burada sadece suç meydana geldikten sonra değil, meydana gelmeden önce de yapılacakların önemsenmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Cezalandırıcı bir felsefeye değil, onarıcı bir felsefeye dayanması sebebiyle danışmanlık hizmeti, onarıcı adalet sistemine dâhil edilebilir. Fakat arada bazı farklar olduğu bilinmektedir. Bu farklardan biri, onarıcı adalet sisteminde, suça sürüklenen ve suç mağduru çocuk arasında uzlaşmanın ön planda olmasıdır.

Onarıcı adalet yaklaşımı ile suça sürüklenen çocuğa, yaptığı şeyin faili ne gibi bir zarar verdiği gösterilmekte ve zararın giderilmesi noktasında neler yapılabileceğine dayalı bir uzlaşma üzerinde durulmaktadır. Böylece hem fail hatasının farkına varmakta hem de mağdurun hakkı korunmaya çalışılmaktadır. Bahsedilen her iki uygulamada da suça sürüklenen çocuğun, suç işlemesine neden olan davranışlarının değiştirilmesiyle, ileride tekrar suça yönelmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla çocuk, ceza sistemine dâhil edilmeden doğru bir müdahaleyle, suçlu etiketi almaktan kurtulmakta, hizmet veren kişiler sayesinde doğru davranışı öğrenmekte ve tekrar suça yönelme konusunda geri adım atması gerektiğini düşünebilmektedir (Akçay 2011, Uludağ 2011). Literatürdeki bu bilgiye benzer şekilde çalışmadaki çocuklar, danışmanlık hizmetinin onarıcı adalet sistemine benzeyen bu özelliğine dikkat çekerek, bu sayede yaptıkları eylemlerin sonucunu

daha iyi algıladıklarını ve tekrar suça yönelme noktasında geri adım atmalarında vesile olacağını belirtmişlerdir.

Danışmanlık Tedbiri Uygulama El Kitabında çocukların, suç sayılan davranışına odaklanarak, bunun yanlış olduğunun farkına varılması ve tekrarlanmaması için örnek bir takım modüllerden bahsedilmiştir (iletişim becerileri, öfke kontrolü, madde kullanımı, aile içi ilişkiler, akran baskısına hayır diyebilme, cinsel istismar...gibi). Bu modüller çocukların, bazı sorunlu davranışlarının düzeltilmesi ve güçlü yanlarının desteklenmesi amacıyla kullanılmaktadırlar. Çalışma bulgularına bakıldığında, çocuklarla okul rehber öğretmen öncülüğünde bahsedilen modüller yoluyla bir takım faaliyetler gerçekleştirildiği öğrenilmiştir. Öncelikli olarak kullanılan modül, çocuğun sürüklendiği suç türüne göre seçilmiştir. Çocuk katılımcılardan bazıları, bahsedilen modüllere yönelik gerçekleştirilen etkinlikler yoluyla, doğru davranışı öğrendiklerine değinmişlerdir. Fakat bazı çocuklar ise bunları gereksiz bulduğunu ve kendileri için faydalı olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu modüllerin amacı, çocuğun suça sebep olan davranışını öğrenmesini sağlamak ve davranışın tekrarlanma olasılığını azaltmaktır. Suça neden olan davranışın anlaşılması, danışmanlık hizmetinin daha kaliteli yürütülmesini sağlayacağından, bahsedilen faaliyetlerin etkili bir şekilde kullanımı önemlidir.

Modüller yoluyla, en azından bazı çocukları etkileyebilmek mümkün olduğundan, meslek elemanlarının yeterince donanımlı olmaları ve yapılması gerekenleri dikkate almaları gerekmektedir. Çünkü bu etkinlikler vasıtasıyla, davranışlarına dair ne tür sorumluluklar alması gerektiği, çocuğa öğretilmektedir. Örneğin; kavga sebebiyle suça sürüklenen çocuklardan bazılarının, okul rehber öğretmeni önderliğinde gerçekleştirdiği “öfke kontrolü” etkinlikleri yoluyla, hatalı davranışlarının farkına vardıkları görülmüştür. Bu çocukların, empati yoluyla karşı tarafa ne gibi zarar verdiklerini fark ettikleri, aynı davranışı tekrarlamaktan kaçınacaklarını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Empatiye dayalı bir uygulama, katılımcıları olumlu yönde etkileme özelliği taşıyabilir (Seden 2005, Tanrıseven ve Aykaç 2013). Özellikle sosyal hizmet uygulamalarında empatiye ayrı bir değer verilmesi bu sebepten kaynaklanabilmektedir. Gerdes (2011) de empatinin, sosyal hizmet açısından ayrı bir değerinin olduğuna değinerek, bilgi, beceri ve değer üçlüsünde empatiye yönelik uygulamaların öneminden bahsetmektedir (Başer 2016). Katılımcılardan bazıları danışmanlık hizmetinin bu getirisine dikkat çekmekte ve

koruyucu-destekleyici tedbirlerin bu nedenle, kendileri için faydalı olduğuna inandıklarına vurgu yapmaktadırlar.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanma aşamasında başvuru empatisine dayalı bir rehberlik, yeni şeyleri öğrenmeye açık ve duygusal yönü ağır basan çocuklar için, suç sayılabilecek eylemlerden kaçınması noktasında faydalı olabilir. Burada tedbir kararlarının suça yönelme noktasında caydırıcı etki yaratabileceği hususu ön plana çıkmaktadır. Fakat Tunceroğlu (2015) mükerrer suçluları koruyucu- destekleyici tedbir kararı açısından ele aldığı çalışmasında farklı bulgulara ulaşmıştır. Araştırmacı, İstanbul’da suça sürüklenen çocuklardan 100’ünün mükerrer suç kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı aldığını fakat bu tedbirlerin çocuklar için etkili bir sonuç doğurmadığını ortaya koymuştur. Bu 100 çocuğun 43’ünün reşit olduktan sonra da hakkında resmi suç kayıtlarının olduğu görülmüştür. Tedbir kararları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin istenen sonuca ulaşması pek çok faktöre bağlıdır. Kimi zaman uygulamaların yeterliliği, kimi zaman meslek elemanlarının yetkinliği kimi zaman da katılımcıların hazır oluşluk durumu etkili olabilmektedir. Çalışma bulgularında elde edilen sonuca bakıldığında, hepsi için olmasa da bazı katılımcılar açısından beklenen davranış değişikliğine ulaşılması, sayılan bu özelliklerin mevcut oluşuna bağlanabilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerden biri olan danışmanlık tedbirine dayalı uygulamalar, suç sayılabilecek davranışları azaltmanın yanı sıra, çocuklarda var olan bazı olumlu yönlerin **güçlendirilmesine** de odaklanmaktadır. Güçlendirme kavramı, çağdaş sosyal hizmet uygulamalarında üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Müracaatçının, sorun çözme becerisi kazanmasının yanında, güçlü yanlarının ortaya çıkarılması sosyal hizmetin en değerli kazanımları arasında sayılır. Sosyal hizmet literatüründe çokça ele alınan bu yaklaşım ile bireysel sorunlar, toplumsal bir bağlamda ele alınır. Güçlendirme yaklaşımından yola çıkan bir sosyal hizmet uzmanı, ekolojik sistem perspektifi ile müracaatçının güçlü yanları ve çevresel koşullarını ele alır. Bu yaklaşımla soruna değil güçlü yönler odaklanılır ve böylece çoklu sosyal sistemler düzeyindeki sorunları çözebilme yeterliliğine sahip olunabilir (Cankurtaran Öntaş 2004, Seden 2005, Thompson 2007, Duyan 2010). Ayrıca güçlendirme yaklaşımı, ekolojik kuramlar ile kullanılarak, değişim sürecinde kişilere kolaylık sağlar. Çocuk ve ailelere de kendi kendine destek sağlama konusunda fayda sağlar. Araştırma bulgularına bakıldığında, çocuk katılımcılardan bazıları yapılan aktiviteler yoluyla, sahip oldukları bazı güçlü yönlerinin farkına vardıklarına atıfta

bulunmuşlardır. Örneğin çocuklardan biri, görüşmeler vasıtasıyla öfke kontrolünü zamanla sağlayabildiğini fark ettiğini ve çaba sarf ettiği takdirde sakinleşebilmeyi öğrendiğini belirtmiştir. Yine çocuklardan biri sevmediği bir kişisel özelliği olarak gördüğü, başka insanları şikâyet etmeyi, danışmanlık hizmeti kapsamında yaptığı görüşmeler yoluyla atlattığına vurgu yapmıştır. Gutierrez (1991) kişi, aile ve toplulukların, bir takım özelliklerini geliştirmeleri noktasında güçlendirmeyi, hem kişisel hem toplumsal hem de politik gücü artırma yolu olarak gördüklerine değinmiştir. Onun bu yorumu güçlendirmenin, danışmanlık hizmeti sürecinde, çocuk ve ailelerin bazı olumlu özelliklerini artırma yolu olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir.

Danışmanlık tedbiri aracılığıyla çocuklar ve aileler, uzmanlar ile iletişim kurma avantajı elde edebilmekte ve bu süreçte rahatsızlık duydukları sorunların üzerine odaklanabilmektedirler. Kişinin suç sayılan davranışına odaklanmakla birlikte, onun kendi başına çözüm üretmede yetersiz kaldığı diğer sorunları da gündeme getirilerek rehberlik sağlanmaya çalışılmaktadır. Aşağıda bu sorunlardan bazılarına değinilmiştir;

-Çocukların bedensel, zihinsel, psikososyal, duygusal gelişimi

- Okul, aile ve sosyal çevresi ile uyum, eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısı

-Madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları gibi konularda, suç ve mağduriyetin tekrarlanması

*-Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi... gibi konular ele alınır ve bu konularda danışmanlık hizmeti verilir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarından Danışmanlık Tedbirinin Kapsamı). Çalışmada görüşülen katılımcılar içerisinde uygulamadan memnun olduğunu ifade edenlerin, tedbirin bu amaçlarına dikkat çekerek, görüşmelerde **uzmanların kendileri ile sorunların çözümü üzerinde konuşulmasını** bir avantaj olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu durumu gündeme getiren aileler, çocukları ile konuşulmasını faydalı bulduklarını dile getirmişlerdir. Çünkü aileler, dışarıdan birilerinin çocukları üzerinde daha etkili olabileceğine ve yanlış sayılabilecek davranışlarının farkına varmalarında kolaylık sağlayabileceğine inanmaktadırlar. Turan (2012) da çalışmasında bu konuya dikkat*

çekmiş ve bir takım bireysel ya da ailevi sorunların çözümünde, uzman yardımının avantajına değinmektedir. Hatta burada alanda iyi başka uzmanlarla işbirliğinin yapılmasının daha yüksek oranda fayda sağlayacağı üzerinde durmaktadır. Uzman yardımı alan birey ve ailelerin sorunları bazen tek faktöre bağlı değil; bedensel, zihinsel, duygusal ya da davranışsal fonksiyonlarıyla alakalı olabilmektedir. Fakat kişi, tek başına bunun farkına varmayabildiğinden çözüm üretme noktasında tıkanabilmektedir. İşte tam da bu noktada uzman yardımının önemi gündeme gelmektedir. Bu görüşü destekleyen başka araştırmacılara da (Payne 1991, Güdek 2012, Sheafor ve Horejsi 2012, Teater 2014) rastlanmaktadır. Kendi kendine bazı problemlerini çözmede sorun yaşayan bireylerin, profesyonellerden aldığı destek sonrası bu konuda daha cesur ve istekli olabilecekleri düşünülmektedir. Danışmanlık hizmeti sürecinde kişilerin problemleri ve karşı karşıya kaldığı bir takım riskler, koruyucu ve destekleyici bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bu sebeple de onun sorunlarına odaklanan ve gelişimini destekleyen, gerekli olduğu zamanlarda müdahale eden psiko-sosyal ve eğitsel rehberlik hizmeti, uygulamanın faydalı yönlerine işaret eder.

Danışmanlık tedbiri uygulamalarının hedef kitlesi hem çocuk hem de ailedir. Suçun meydana gelme nedenini sadece çocuğa bağlamayan bir bakış açısına sahip bu uygulamanın, sadece çocuğa odaklanması ve onun dışında kalan diğer faktörleri göz ardı etmesi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla sürece, **en yakın çevresi olarak, çocuğun ailesinin dâhil edilmesi** danışmanlık hizmetinin güçlü yanlarını oluşturur. Danışmanlık tedbir kararının değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışmada, uygulamanın faydalı olduğunu düşünen kişilerin üzerinde durduğu diğer bir nokta, çocuk ve ailenin katılımına birden önem verilmesidir. Katılımcıların bazıları, aile katılımının varlığına işaret ederek, her iki tarafın da sürece dâhil edilmesini ve sorun hakkında çözüme dayalı bir dayanışmaya gidilmesini yerinde bulmaktadırlar. Ailelerin varlığını gerekli gören çocuklardan Ç7'nin "*Babandan filan utanıyorsun kendine çekidüzen veriyorsun.*" şeklindeki ifadesi, aile katılımının kimi çocuklar için önemli olduğunu göstermektedir. Ailesinden çekinen ve kendisi hakkındaki görüşlerine değer veren çocuklar için, hizmetin bu yönü, bir nevi suçun tekrar ortaya çıkmasında engelleyici bir etken olarak değerlendirilebilir. Bağdat (2018) da çalışmasında ailenin aktif katılımının önemine atıfta bulunmuş ve etkili bir uygulama açısından bunun bir gereklilik olduğuna değinmiştir. Aile katılımı ile aile içi ilişkilere ve iletişime odaklanmakta ve çocuk yetiştirme konusunda yol

gösterilmeye çalışılmaktadır. Ailelere, çocukları ile daha sağlıklı bir iletişim kurmalarında yardımcı olan ve onlara gereken destek ve ilgi gösterme noktasında yönlendirmelerde bulunan bir uygulamanın başarıya ulaşması öngörülebilir. Çünkü yakın çevresi tarafından sevildiğini, desteklendiğini hissedenen bireyin kendine güveni artacak, benlik saygısı güçlenecek ve kendini daha değerli bulacaktır. Bu duygulara sahip bir çocuğun tekrar suça yönelme ihtimali de dolaylı yoldan azalacaktır. Nitekim Bilgiç (2014) de, mahkûmlar ile ilgili yaptığı bir araştırmasında özgüven ile suça yönelme arasında bir ilişkinin varlığına değinmektedir. Özellikle de ekolojik perspektif açısından suça sürüklenen çocukları ve onlar için yapılabilecekleri ele alan hiç bir uygulama, aile katılımının önemini göz ardı edemez. Zira sorun sosyal bir sorun olduğundan, çözüm sadece çocuğun kişisel özellikleri üzerinden ilerler. Aile başta olmak üzere, yakın sosyal çevresi ile ortak çalışılması önemlidir.

Çalışmanın diğer bir bulgusu, sosyal etkinliklere verilen değer ile ilgilidir. Bazı aileler danışmanlık hizmeti aracılığıyla, çocuklarını farklı **sosyal alanlara yönlendirdiklerini**, böylece çocuklarının istenmeyen davranışlarında azalma yaşanabileceğine dair bir beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu sebeple çocuklarını spor ya da ilgili olduğu bir etkinliğe (pastacılık, çeşitli alanlarda staj yapma, ehliyet kursuna gitme, halk eğitime katılma) yönlendirme yoluna gidilmiş ve bu durumun onlara iyi geldiği düşünülmüştür. Enerjik bir yaş döneminde olan çocukları çeşitli faaliyetlere yöneltmek, saldırgan tutum sergilemelerinin önüne geçecek, enerjilerini farklı alanlara yöneltmelerini sağlayacak ve bu yolla suça sürüklenme ihtimalini azaltacaktır (Steinberg 2007). Ulaş ve ark (2012) da suça sürüklenmiş çocuklarda ebeveyn izlemesini araştırdıkları bir çalışmalarında, hiç suçla tanışmamış çocuklarda, ebeveynleri tarafından bir takım sosyal ve sportif faaliyetlere yöneltmelerinin büyük katkısı olduğuna değinmişlerdir. Çalışmada, okula devam etmeyen bazı çocukların, açık liseye yönlendirildiği görülmüştür. Eğitimin gerekli olduğu inancının çocuklarda oluşturulması en önemli getiriler arasında sayılabilir. Danışmanlık hizmetinin; eğitim, sosyal ve sportif eylemlere ait yönlendirmeleri, ebeveynlerle gerçekleştirilen oturumlarda gerekli olmaktadır. Çünkü aileleri bu konularda bilinçlendirmek çocuklara fırsat sağlamak açısından önemlidir.

Çalışmada, danışmanlık hizmeti uygulama sürecinde bazı katılımcıların kendilerini **kötü hissettikleri** öğrenilmiştir. Çünkü aileler, rehberlik hizmetleri kapsamında kendileri ile yeterince ilgilenilmediğini, süreç hakkında yeterli bilgi

edinemediklerini, görüşme süresinin kısa tutulduğunu ve aile katılımının gerekli olduğu ölçüde gerçekleştirilmediğini düşünmektedirler. Bunlara ek olarak özellikle ailelerin, danışmanlık hizmeti kapsamında kendileri ile **görüşülmesi noktasında yeterli çabanın harcanmadığını** ifade ettiği görülmektedir. Ailelerin katılımı gereken görüşme sayısının tamamlanmaması, uygulamanın yeterince önemsenmediğini düşündürmektedir. Hâlbuki aile oturumlarının gerçekleşmesi ve tamamlaması konusunda gereken özen gösterilmelidir. Bu durum Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabında ve ilgili yönetmelikte de ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Hizmet kapsamında çocuklarla 8, ailelerle 4 oturumun gerçekleşmesi gerektiği bilinmektedir. Fakat çalışma bulgularına bakıldığında, ailelerin büyük bir oranı, planlanan oturumların tamamlanmadığını, **bazıları kendileri ile sadece bir kez görüşüldüğünü**, tekrar görüşüleceği iletilmesine ve aradan uzun süre geçmesine rağmen kendileri ile tekrar görüşülmediğini belirtmiştir. Görüşmeye katılan ailelerden bazılarının sorun çözme konusunda yapılan paylaşımlardan verim aldıkları fakat bazılarının ise **görüşmelerin çay içme ve muhabbet etmenin** ötesine gitmediği için hayal kırıklığına uğradığı görülmektedir. Ayrıca, hem çocuklar hem de ailelerden bazılarının, danışmanlık hizmeti sürecinde çocukların sahip olduğu **gelişimsel özelliklerine** uygun planlamalar yapılmadığını düşündükleri görülmektedir. Eski toplumlarda büyüklerin yönetiminde olan, köle olarak satılabilen, diri diri gömülebilen çocuk, kendine has hak ve özelliklerinin olduğunu ancak 20.yüzyılda kabul ettirebilmiştir. Ancak unutulmaması gereken önemli nokta ise çocukluğun kendine has bir tanımının olduğu ve yetişkinin bir minyatürü olmaktan ziyade hem bedensel hem psikolojik hem de yasal olarak kendine has özelliklere sahip olduğu gerçeğidir. Yani onun kendine has hem kavramsal hem de toplumsal yapısının olduğudur (Heywood 2003).

Çocuk, sadece yaş itibarıyla yetişkinlerden ayırt edilen bir canlı olarak değerlendirilmemelidir. Hem fizyolojik hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan yetişkinlerden farklı gelişimsel özellikler taşıyan çocukların, bu gelişimsel farkları göz önünde bulundurulmadan yapılan her uygulama eksik olmaktan kendini kurtaramayacaktır. Bir yetişkine göre daha kolay etkilenme özelliği taşıyan çocuğun, bu özelliği göz önünde bulundurulmalı ve rehberlik hizmeti boyunca ona göre uygulama planı yapılmalıdır (Yavuzer 1992, Uluğtekin 2004, Polat 2014). Dolayısıyla suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen bir

çocuğun, özel ilgi gerektiren bir gelişimsel özelliğe sahip olduğu unutulmadan bu dönemde bilgi sahibi ve ilgili görevlilerin varlığı önemlidir.

Danışmanlık hizmeti veren uzmanların, çocuğun tekrar suça yönelme ihtimaline yönelik bir plan oluşturması gerekir. Fakat katılımcılardan elde edilen bilgiler ışığında, **uzmanların konu hakkında yeterli hassasiyet göstermediği** düşünülmektedir. Ferrara (1992) bu görüşü destekleyen bir tarzda, suça sürüklenen bir çocuğa yönelik hizmet verecek bir rehberde olması gereken bir takım özellikler sıralamıştır. Bunlar; bu uzmanların suç sayılacak davranışın tekrarlanmaması için kendilerini adanmış olmaları, sorumluluk almaktan kaçınmamaları, yeterince ilgili ve sabırlı olmaları ve iyi liderler olmaları gerektiği yönündedir (Işık 2006). Suça sürüklenen bir çocuğun hem kişisel hem de çevresel özellikleri dikkate alınarak uygulama planı oluşturulmalıdır. Aksi halde çocuğun ihtiyaç ve beklentileri tam anlaşılamayacak ve uygulama beklenen başarıya ulaşamayacaktır. Hizmet verecek olan uzmanların da sahip olması gereken özelliklerle donanmış olması, uygulamayı daha ileri bir aşamaya taşıyacağından, eksiklik yaşayan uzmanların kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Danışmanlık tedbiri kapsamındaki mesleki uygulamalar ve rehberlik hizmetleri, suça sürüklenen çocuğun işlediği fiili takiben ve gerekli yasal adımlar da tamamlandıktan hemen sonra gerçekleşmelidir. Ancak çalışmadaki katılımcıların birçoğu, suç sayılan davranışın gerçekleşmesinin **üstünden uzun zaman geçtikten sonra, harekete geçilmesinden** şikâyetçi olduğunu dile getirmişlerdir. Bazı çocuk katılımcılar, olayın üzerinden zaman geçtiği için artık detayları hatırlamadığına, bu süre zarfında bir takım gerçeklerin farkına vardıklarına dolayısıyla geç başlayan bir rehberlik hizmetinin gerekli olmadığına değinmişlerdir. Aileler de çocuklarının bu görüşlerini desteklemekte ve bunu bir eksiklik olarak değerlendirmektedir. Aynı şekilde danışmanlık hizmetinin uzun süre önce başlaması fakat görüşmelerin tamamlanmaması, **zaman geçtikçe konunun ara ara gündeme gelmesi**, katılımcıları rahatsız eden bir diğer konudur. İletişim eksikliği ve ailelere ulaşamama probleminin bahane edilerek görüşmelere ara verilmesi daha büyük sorunlara yol açmaktadır. Kimi katılımcılar, kendileri ile bir kaç kez görüşüldükten sonra tekrar görüşme gerçekleşmediğini ve tam olayı unutmak üzereyken yaşananların tekrar gündeme gelmesini olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Aileler, özellikle bu durumun çocuklarının psikolojilerini olumsuz yönde etkilediğini

düşünmektedirler. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber (2013)'i de çocuklara yönelik eylemlerin hızlı olmasının öneminden bahsetmiştir. Rehberde, çocuklar ile ilgili yapılacak her işlem ve gerçekleştirilecek her uygulamada, hukukun üstünlüğüne bağlı kalınarak, ivedilik ilkesinin uygulanması gerektiği aksi halde hızlı sonuç alınmayacağı ve çocuğun yüksek yararının korunmayacağı belirtilmektedir. Karataş (2016) da bir çalışmada çocukları içine alan uygulamaların hızlılığın önemsemesi gerektiğine atıfta bulunmuş ve bunu çocuk mahkemeleri örneği ile ele almıştır. Bu sürecin uzun tutulmasının, çocukları başka risklere maruz bırakacağını dolayısıyla hem bu sürecin hem de sonrasının mümkün oldukça kısa tutulması gerektiğini gündeme getirmektedir. Hız çağı olarak adlandırabilecek bir zamanda, böylesi önemli bir konu hakkında yapılacakların zaman aşımına uğraması ve ancak ara ara gündeme gelmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir aksaklığa işaret eder. Mesleki donanım ve yeterliliğe sahip her uzamanın görev bilincinde olması işte bu noktada önemini tekrar hissettirmektedir. Görüşme yapılan katılımcılarca dile getirilen söz konusu olumsuzluk, hem yasalara uygunluk hem de sosyal hizmet açısından istenmeyen bir durumdur.

Gerek danışmanlık hizmeti sürecinde gerekse diğer sosyal hizmet görüşmelerinde yerine getirilmesi gereken koşullardan biri, **görüşmenin süreklilik arz etmesidir** (Sheafor ve Horejsi 2014). Daha önce başlatılan bir uygulamaya, bazı olumsuz çevresel faktörler nedeniyle ara vermek ya da onu aksaklığa uğratmak gelecekte bir takım sorunları kaçınılmaz kılacaktır. Görüşmeye katılan katılımcıların en çok gündeme getirdiği sorunlardan bir diğeri de bu konuda olmaktadır. Özellikle okula devam eden çocukların okul rehber öğretmenlerinin süreç içerisinde değişmesi, çocukların okul değiştirmesi, okula ara verilmesi soruna yol açmaktadır. Çocuk katılımcılardan üçünün danışmanlık sürecinde hizmeti veren rehber öğretmenlerinin değiştiği, yerine gelen yeni rehber öğretmenin zaman geçmiş olmasına rağmen henüz bir faaliyette bulunmadığı görülmüştür. Bu meslek elemanlarından bazıları ile görüşüldüğü esnada, uzmanların çocuklara ait dosyaların nerede olduğunu ve dosyaların içeriğinin tam olarak ne olduğunu dahi bilmedikleri gözlenmiştir. Aileler ile yapılan görüşmelerin sürekliliğinin sağlanmama gerekçesi ise, ailelere ulaşamama veya adres değiştirme olarak gösterilmiştir. Ancak rehber öğretmen değişmiş, çocuk okul değiştirmiş ya da okula ara vermiş olsa da büyük umut ve beklentilerle başlatılan böylesi bir uygulamanın, tamamlanmadan kesintiye

uğraması ya da yeterince önemsenmemesi mahkemece takip edilmesi ve gerekirse yasal yaptırımlar uygulanması gereken bir durumdur. Kadushin ve Kadushin (2016) görüşmelerin süreklilik taşımadan asıl amacına ulaşmayacağına ve tamamlanmasının mümkün olmayacağına değinmiştir. Bu çalışmaya benzer bulgur elde eden bir çalışmada Nadir (2015) de danışmanlık tedbiri alan çocuklara, hizmet veren meslek elemanlarının görüşmelere ara verdiğine değinmiş ve bunu bir sorun olarak değerlendirmiştir. Çalışmasında meslek elemanlarının katılımcılarla az görüştüğünü bazı oranlarla ortaya çıkartarak konunun önemine dikkat çekmiştir. Yaptığı çalışmada sosyal çalışmacıların % 34'ü ayda birden az, % 34'ü ayda bir kez, % 14'ü ayda iki kez, % 10'u ayda üç kez ve % 8'i de ayda dört kez çocuk ve ailelerle görüşme yapmış olduklarını belirtmiştir. Bağdat (2018) da danışmanlık hizmeti kapsamındaki görüşmelerin sürekliliğine değinerek, bu uygulamaların sosyal hizmet müdahalesi içermesi ve alanda iyi yetişmiş elemanlarca yerine getirilmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır. Süreklilik arz etmeyen, bazı çevresel faktörlere bağlı kalarak aksayan ve ara verilen uygulamaların başarılı olması ihtimali düşecek ve istenen sonuç elde edilemeyecektir.

Üzerinde durulması gereken ve ailelerin bir kaçı tarafınca dile getirilen bir diğer sorun da görüşme esnasında kendilerine **sadece form imzalatıp muhabbet edilmesi**, olayın gidişatı hakkında bir takım soruların sorulması ve genel bir değerlendirme yapılmasıdır. Görüşmenin bahsedilenlerle sınırlı kalması nedeniyle bu aileler, hizmeti pek gerekli bulmamakta ve görüşmelerin bir an önce sonlandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu aileler ve çocukları danışmanlık hizmetinin, kendi hayatlarında herhangi bir değişiklik yaratmadığını ve yaratacağı yönünde bir inançlarının olmadığını belirterek, hizmeti gereksiz bir uygulama ve oyalama süreci olarak değerlendirmektedirler. Bu görüşe paralel olarak Antakyalıoğlu ve Bayram (2015)'ın tedbir kararları hakkında yaptığı bir çalışmalarında, bu kararların çocukları kâğıt üzerinde koruyup desteklediğini ileri sürmektedirler. Zira yapılan görüşmelerin fayda sağlamaya yönelik bir amaç taşımadan ve planlanmadan gerçekleşmesi bu sonucu doğurmuştur. Görüşmelerin içeriğinin önemsenmesi gerekliliği tam da burada gündeme gelmektedir. Görev sorumluluğu olan her meslek elemanı, bu gerekliliği göz önünde bulundurmalıdır. Böylece katılımcılar, önemsendiğini hissedecek ve karşılıklı güven oluşacaktır. Tarafların karşılıklı güveni, sorunun daha kolay bir şekilde dile getirilmesi ve çözüm üretilmesi hususunda çekimserlikten ziyade cesur davranılmasını sağlayacaktır. Görüşülen her çocuk ve ailenin sorunu, kendi özelinde

değerlendirilmeli ve ona göre bir uygulama programı oluşturulmalıdır. Sadece sohbet havasında geçen ve temel amaca hizmet etmeyen görüşmeler ile tedbir kararları, prosedür gereği yerine getirilmiş olacaktır. Ancak çocuk suçluluğu konusu, profesyonellikten uzak ve ilgisiz davranan görevlilerce ele alınmamalıdır. Aksi halde sorun daha da büyüyecek ve korunması gereken çocuk, mağdur konuma düşecektir.

Araştırma bulgularına bakıldığında iki ailenin özellikle vurguladığı ve az katılımcı tarafından dile getirilen önemli sorunlardan biri de, **çocukların eğitimleri hakkında gerekli özenin gösterilmediği düşüncesidir.** Aileler, çocuklarının okula devam etmediğini, bunu bir sorun olarak gördüklerini, konuyu görüşmelerde gündeme getirmelerine ve görevlilerden yardım talebinde bulunmalarına rağmen destek alamadıklarını dile getirmiş ve bu sebeple de uygulamaları yetersiz ve özensiz bulduklarını belirtmişlerdir. Özellikle de cinsel istismar vakası nedeniyle önce danışmanlık hizmeti alan ancak süreç içerisinde davanın tekrar gündeme gelmesi nedeniyle çocuk eğitim evine gitmesi uygun görülen çocuğun, eğitimine devam edemediği öğrenilmiştir. Aile ile yapılan görüşmede baba, çocuğunun okula devam edememesi durumundan dolayı üzgün olduğunu ve çaba sarf ettiğini ancak işe yaramadığını dile getirmiştir. Babanın; *“Milli eğitime gittim, dedi ki oğlun üniversiteye gidip ne yapacak?”* şeklindeki ifadesi, “temel amaçlarından biri eğitim konusunda çocuğa ve ailesine destek olmak olan bir uygulamanın, nasıl başarıya ulaşacağı?” sorusunu gündeme getirmektedir. Bilindiği üzere eğitim hakkı, çocuk hakları arasında sayılabilecek en önemli özelliklerinden biridir. ÇKK’de, çocuğun menfaatinin gözetilmesi gerektiği üzerinde durulmuş ve çocuğun gelişimine uygun bir şekilde toplumsal sorumluluk kazanmasının yanında, ona eğitim ve öğretimini geliştirebilmesi konusunda imkân tanınması gerektiğinden bahsedilmiştir (ÇKK madde 4). Akçay (2011) da onarıcı adalet konusunda yaptığı bir çalışmada, çocuğun eğitime devam etmesi hususunda gerekli hizmetlerin gerçekleştirilmesini gündeme getirmiştir. Ve bir çocuğun topluma yararlı birey olması noktasında, eğitimin aracı bir etken olduğunu belirterek, çocuğa yönelik yapılan uygulamalarda eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Hem kendisinin hem de içerisinde bulunduğu toplumun gelişmesinde öncü olabilecek kişiler, yeterli eğitimi almış kişilerdir.

Sosyal hizmet uygulamalarının temel amaçları arasında, müracaatçının sorunlarının çözümü noktasında ona yol göstererek sosyal işlevselliğini arttırmak, bu yolla toplumsal kapasitesini iyileştirmek ve ona tatmin edici bir hayat sürmesi için

destek olmak vardır (Parsons 1991, Şeker 2009, Sheafor ve Horejsi 2014, Adams ve ark 2015). İşte bu noktada eğitimin önemi tekrar gündeme gelmektedir. Çünkü toplumsal bilinç ve sorumluluğun oluşmasında eğitimin önemi yadsınamaz. Toplumsal refahın ve düzenin ilk adımı yine iyi bir eğitim ve eğitime verilen önemden geçer. Eğitimi yeterince önemsemeyen bir uygulama, başarıya ulaşma noktasında tıkanacaktır. Ayrıca dayanağı çocuk koruma kanunu olan bir danışmanlık hizmetinin, çocuğun temel hakları arasında sayılacak bir durumu göz ardı etmesi ve korumaya yönelik herhangi bir çaba sarf etmemesi onun eksik olduğunu düşündürecektir. Bu durum suça sürüklenen bir çocuğa ve ailesine eğitim konusundaki sorunları hakkında destek olmayı amaçlayan danışmanlık tedbirinin, temel felsefesi ile örtüşmemektedir.

Görüşülen çocuk katılımcılardan bazılarının dile getirdiği bir başka durum da görüşme **esnasında çekindikleri**, kendilerini rahat ifade edemedikleri ve en önemlisi de kendilerini suçlu gibi hissettiklerini ifade etmeleridir. Ancak eğitilmiş ve mesleki donanımı olan bir uzman, görüşme tekniklerini ve katılımcıya nasıl davranması gerektiğini iyi bildiğinden bu sorun yaşanmayacaktır. Ayrıca uzman çocuğa, suçlu hissettirmeden kendini rahat ifade etme olanağı tanıyacak ve sorunun temeline odaklanarak, çözüm üretme noktasında ona yol gösterecektir. Mesleki görüşme esnasında uzman, çocuk ve aileden süreç içerisinde karşılaştıkları sorunlar hakkında bilgi alma, onları çözüm sürecine dâhil etme ve sorun çözme stratejileri belirleyerek ona göre davranma noktasında aktif olmalıdır (Turan 2012, Güdek 2013). Dolayısıyla burada uzman- görüşmeci iletişimin olumlu yönde kurulması önemlidir. Olumsuz hissiyatların hâkim olduğu ve sorunu dile getirmede çekinmenin yaşandığı durumlarda verimden bahsetmek zor olacağından, hizmeti verenlerin öncelikle etkili iletişim konularında bilinçli olması gerekmektedir.

Araştırma bulgularında ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri de **kurumlar arası işbirliğinin** yetersiz düzeyde olduğudur. Hâlbuki etkili bir iş birliği, hizmetin kalitesini arttırmanın en önemli basamaklarından birini oluşturur. Tedbir kararlarını yerine getirme aşamasında kurumlar arası işbirliğini arttırmak için her ilde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Hizmetleri İl Koordinasyon Birimi oluşturulmuştur. Bu sayede illerde, çocuk korumaya yönelik hizmetlerin eşgüdümlü ve koordinasyon içerisinde gerçekleşmesi sağlanmıştır (ASPB 2015). Araştırmada görüşülen ailelerden bazıları, işbirliği ve koordinasyon

konusuna değinmiş ve durumdan duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. Örneğin; çocuğu uyuşturucu madde kullanan ailelerden biri ile yapılan görüşmede aile, yapılan hizmetin çok yönlü olması gerektiğine değinerek, kurumlar arası koordinasyonun önemine işaret etmiştir. Aile, sağlık konusunda nasıl bir yol izleyeceğini bilmediğine, kendilerine yol gösterilmediğine vurgu yaparak, kurumların hassasiyet gösterme noktasındaki eksikliğine dikkat çekmiştir. Bazı aileler de danışmanlık hizmetinin sadece çocuk ve ailesiyle sınırlı kalmaması gerektiğine, onun en yakın çevresinden başlanarak sosyal çevresinin de sürece dâhil edilmesi gerektiğine değinmektedirler. Danışmanlık hizmetinin başarıya ulaşması için çocuğun her açıdan sorunlarına odaklanılması gerektiği ve çözüm noktasında ona gerekli rehberliğin sağlanması gerektiğine işaret edilmektedir. Meslek elamanı bu aşamada çocuk ve ailesi, akrabaları, komşuları, arkadaşları gibi onu tanıyan ve problemini çözme noktasında destek alabileceği başka kurum yetkilileriyle görüşmeler düzenleyebilmeli ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayabilmelidir. Ancak çalışmadaki aileler, kurumların birbirleri arasında bilgi paylaşma ve takip sürecindeki yaklaşımlarında eksiklik yaşandığını bildirerek, hizmet verenlere yönelik olumsuz eleştirilerde bulunmuşlardır. Çakmak (2013)'ın koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar konusunda yaptığı bir çalışmada benzer bir sorun gündeme gelmiştir. Çalışmada katılımcılar, kurumlar arası koordinasyon konusunda bir takım problemlerle karşılaştıklarına değinmişlerdir. Buna sebebiyet veren durumlar da; kurumsal bağlamdaki bir takım geleneksel yaklaşımlar, yöneticilerin duyarlılık gösterme noktasında eksik kalması ve bazı kurumsal yetersizliklerdir. Çocuk adalet sistemine bağlı faaliyette bulunan her kurumun, sorumluluk bilincine sahip bir şekilde işlerin takibini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bahsedilen kurumların kendi fiziki ve insani alt yapısal sorunlarına odaklanarak, bunları çözmesi ve diğer kurumlarla gerekli iş birliğine gitmesi, uygulamanın başarıya ulaşması açısından önemlidir.

Çocuğun anne-babası, vasisi, bakımından sorumlu kimse veya sosyal hizmet kurumu ile çocuk hâkimi ve cumhuriyet savcısı tarafından talep edilebilen (ÇKK madde 7, Topaloğlu 2008) koruyucu ve destekleyici tedbir kararları, bazı zorunlu haller dışında genel olarak, çocuğun rızasına bağlı olarak verilmektedir. Tedbir kararlarına yönelik kanunu içeren yönetmeliğe bakıldığında bu kararlar; alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı olup tedavi edilmesi gereken çocuklar

haricinde hiçbir çocuk için devlet zoru kullanılmadan, çocuğun isteği doğrultusunda verilmektedir. Ayrıca bu tedbirler; çocuk adalet sisteminin erken uyarı alanındaki uygulamalarına işaret etmektedirler. Ancak uygulamalara bakıldığında, **önlemeden ziyade müdahale boyutunun ön planda** olduğu görülmektedir. Zaten Türkiye’deki çocuk adalet sistemine bağlı gerçekleşen uygulamalara genel olarak bakıldığında, önlemeye yönelik bir kurumsal sistemin pek mevcut olmadığı daha çok müdahale boyutunun uygulanabilir olduğu görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklar açısından bakıldığında, danışmanlık tedbiri gibi koruyucu ve destekleyici tedbir kararları adı altında verilen hizmetlerin de daha çok koruyucu boyutunun ön planda olduğu, erken uyarı sistemine yönelik önleme boyutunun pek aktif olmadığı söylenebilir. Daha çok suç meydana geldikten sonra, neler yapılacağı üzerinde düşünülmekte ve yasal adımlar da eylem gerçekleştirildikten sonra atılmaktadır. Fakat suçun meydana gelme ihtimaline yönelik faaliyetlerde bulunan sistemli bir kurumsal yapıdan bahsedilememektedir. Danışmanlık tedbiri işte bu noktada, var olan soruna odaklanarak, suçun tekrar meydana gelmemesi noktasında çocuğa ve ailesine rehberlik hizmeti vermeye çalışmaktadır. Dolayısıyla böyle bir amacı olan uygulamanın, yukarıda bahsedilen eksiklik ve aksaklıkları gidermesi ve amacına ulaşma noktasında daha etkin bir işleyişe sahip olması gerekmektedir. Çocuğun ve ailenin ihtiyacına, beklentisine ve motivasyonuna bakılarak programlar oluşturulmalı ve yapılacak faaliyetler ona göre düzenlenmelidir. Ancak çalışma bulguları, bu konuda bir takım eksiklikler olduğuna, bu programlara da çocuğun ve ailesinin etkin bir katılımına yeterince önem verilmediğine işaret etmektedir. Ayrıca çocuğun yüksek yararına yönelik uygulama sayısının azlığı, dikkat çekmektedir. Dolayısıyla “acaba gerçekleştirilen her eylem, sadece mahkeme kararı yerine getirilmiş olsun diye mi yapılmakta yoksa uygulamanın işlevsel oluşu gerçekte önemsenmekte midir? sorusunu akla getirmektedir.

4.4. Dosya İnceleme Formuna Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuklar konusunda yapılan bu araştırmada kullanılan tekniklerden biri, çocuklara ait dosyaların incelenmesidir. İnceleme sonucunda bir takım bilgiler elde edilmiş ve bulgular başlığı altında ele alınmıştır. Şimdi ise, dosyalardan elde edilen bu bulgulardan **daha çok sorun olarak görülen** birkaç noktaya değinilerek, kısa ve genel bir değerlendirme yapılacaktır.

İlk olarak, bazı okullardaki rehberlik servisinde, danışmanlık hizmeti alan ve suça sürüklenen bu çocuklara ait bir **dosyanın olmadığı** gözlemlenmiştir. Sürecin nasıl olacağı o ana kadar ne gibi etkinlikler yapıldığı ve daha sonrasında neler yapılacağını gösteren bir dosya kaydının olmaması, danışmanlık hizmetinin, gereken özen ve özveri ile yapılıp yapılmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Bu durum, özellikle daha önce başka bir rehber öğretmen tarafından başlatılan bir sürecin, yeni bir rehber öğretmenle devam ettirildiği okullarda yaşanmıştır. Yeni gelen rehber öğretmen, dosyanın henüz eline ulaşmadığını ancak yakın zamanda konu ile ilgileneceğini ve kendisi suça sürüklenen çocukla görüşmeye başladığı takdirde dosya kaydı tutacağını belirtmiştir. Dosyaların, hizmet sürecinde bir nevi kaynak özelliği taşıdığı unutulmadan, daha özenli bir şekilde kaydedilmesi ve gerektiği zaman resmî kaynaklarca paylaşılacak üzere saklanması gerektiği düşünülmektedir.

Çocuklara ait dosyalar incelendiğinde dikkat çeken en önemli sorunlardan biri, **uygulama planı konusunda** olmaktadır. Uygulama planıyla sorumlu kişi/kişiler, ilgili mahkemeye, hangi tedbirin uygulanacağı, tedbirin amacının ne olduğu, tedbirin süresi, uygulama sürecinde işbirliği içinde olacağı kurumların hangileri olduğu, neler yapıldığı, gelecekte neler yapılacağı ve uygulamayı nasıl değerlendirecekleri konusunda bir takım bilgiler sunmalıdırlar (ÇKKTY. m.18/3). Sürecin işleyişinin nasıl olacağı hakkında bilgi veren bir planın varlığı, gelecekte sağlam adımlar atılmasını sağlayacaktır. Fakat çalışma kapsamında yapılan dosya inceleme aşamasında çocuklara ait dosyaların birçoğunda uygulama planının olmadığı gözlemlenmiştir. Hizmeti veren meslek elemanları, danışmanlık tedbiri uygulaması hakkında eğitim aldıklarını ve ellerinde neler yapılabileceğine dair bakanlık tarafından çıkarılan bir el kitabı olduğunu, dolayısıyla sürecin bu eğitim ve rehberdeki bilgiler ışığında yürütüldüğünü belirtmişlerdir.

Hizmeti veren meslek elemanları, danışmanlık sürecinin işleyişi hakkında **üçer aylık değerlendirme raporu** yazmaktadırlar (Danışmanlık Tedbiri Uygulama El Kitabı, ÇKK). Yazılan değerlendirme raporları ve gerçekleştirilen eylemler, mahkemeler tarafından denetlenmektedir (Antakyalıoğlu ve Bayram 2015). Fakat bu çalışmada, çoğu çocuğun dosyasında değerlendirme raporlarının olmadığı gözlemlenmiştir. Erbay ve ark (2015) tarafından, hakkında tedbir kararı verilen 534 çocuk ile ilgili yapılan bir çalışmada da benzer bir soruna rastlanmıştır. Bahsedilen çalışmada 411 çocuğun değerlendirme raporunun olduğu fakat geriye kalan 119

çocuğa ait raporun olmadığı görülmüştür. Tedbirin devamı veya sonlandırılması konusundaki karar, bu raporlar yoluyla yapılan geri bildirimler sayesinde olacağından, meslek elemanlarının konuya daha hassasiyet göstermesi ve sorumluluğunu yerine getirmesi gerekmektedir.

Çocukların dosyasında görülmesi beklenen belgelerden biri de, **sosyal inceleme raporudur**. Çalışmadaki görüşmelerde, katılımcıların sadece bir kaçı için sosyal inceleme yapıldığı öğrenilmiştir. Fakat bu çocukların dosyalarında resmi bir sosyal inceleme raporuna rastlanmamıştır. Suça sürüklen çocuk ve ailesi hakkında, mahkemelere sunulan sosyal inceleme raporu ve diğer değerlendirme raporları, planlı değişimi hedefleyen birer resmi belgelerdir (Uluğtekin 1994, Şeker 2005). ÇKK'nun 35. maddesine göre hâkim, suça sürüklenen çocuğun, kişisel ve çevresel özellikleri hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan bir inceleme yaptırır. Daha sonrasında yazılan sosyal inceleme raporuna bakarak (çocuğun yaşı da göz önünde tutulur), ceza sorumluluğu olmadığı kanaatine varıldığı takdirde, çocuk hakkında isterse koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verir (Erbay ve ark 2015). Kanunun ilgili yönetmeliğin 22. maddesinde belirtilen bazı bilgi edinme koşullarına uymak şartıyla, çocukların sosyal inceleme raporlarına bakılabilmekte (Bağdat 2018) ve tedbir kararının verilmesinde raporda belirtilen öneriler dikkate alınmaktadır. Ancak Saruç ve Kayma-Güneş (2014)'in yaptığı bir araştırmaya göre, sosyal inceleme raporundaki tedbire yönelik önerilerin, sadece %8,5'inin mahkeme kararına yansıdığı ortaya konulmuştur. Araştırmacılar, sosyal inceleme raporlarının önemli birer kaynaklar olduğuna, bu yüzden raporda belirtilen önerilere önem verilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Kale (2009) de benzer şekilde sosyal inceleme raporlarının, çocuk hakkında karar veren bir adalet sisteminde olması gerektiğine değinmiştir. Tedbir kararının verilme aşamasında hâkim için referans olan bu raporlar kimi zaman gereken değeri görmese de, etkili bir sosyal hizmet müdahalesi için önemli birer kaynaklardır. Dolayısıyla çalışmada, dosyaları incelenen çocuklara ait bir sosyal inceleme raporunun olmaması, bir sorun olarak değerlendirilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen ve suça sürüklenen çocuklar ve aileleri ile yapılan bu çalışmada, çocuklara verilen “Danışmanlık Tedbir Kararlarının” uygulama sürecinin değerlendirilmesi ve çocuğun suça yönelmesinde, ailenin ve diğer faktörlerin (okul, ekonomik/çalışma durumu, arkadaş, sosyal çevre, madde kullanımı, medya ve internet) etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. İlk konu hakkında ilgili literatür taraması yapıldıktan ve pilot araştırma gerçekleştirildikten sonra çalışmanın amacı doğrultusunda sorular netleştirilerek, çocuk ve ailelerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Danışmanlık hizmeti alan, suça sürüklenmiş çocuğun ve ailesinin, bu hizmet kapsamında gerçekleştirilen uygulamalara yönelik bütüncül değerlendirmeleri ihtiyacından doğan bu çalışmada, etkili bir hizmet için öncelikle başta aile olmak üzere çocuğun, suça sürüklenme nedenlerinin neler olduğunun bilinmesi gerektiği düşünülmüştür. Çalışmanın ikinci kısmında da sorulardan elde edilen cevaplar deşifre edilmiş ve nitel veri analiz programlarından “MAXQDA18” ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen verilerden oluşturulan temalara bakılarak, bulgular kısmı oluşturulmuş ve nihayetinde, bu bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır. Şimdi ise çalışmadan elde edilen sonuçlara yer verilecektir.

5.1. Sonuç

Çalışmada katılımcıların paylaştıkları bilgiler doğrultusunda, suça sürüklenme nedenleri ve çocuklara ait özellikler bağlamında göze en çok çarpan faktörlerin; aile, okul, akran/arkadaş, sosyal çevre, madde kullanımı, medya ve internet ve madde kullanımı olduğu görülmüştür. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında ağırlıklı olarak aileden kaynaklanan nedenlere değinilmekte ikinci sırayı ise, akran/arkadaş etkisi almaktadır. Daha sonra ise sırasıyla; okul, sosyal çevre (akrabalık, komşuluk, yaşanılan yer), medya, ekonomik faktörler ve madde kullanımı gelmektedir. Çalışmada suça sürüklenme nedenlerinin çeşitlilik gösterebileceği ve bazı durumlarda birden çok değişkenin aynı anda bir arada olabileceği görülmüş ve ekolojik sistem yaklaşımı perspektifi desteklenmiştir.

Çocukların suça sürüklenme nedenleri araştırıldığında, en çok dile getirilen sorunlar **aileyle ilgili konularda** olmaktadır. Katılımcılar tarafından ifade edilen aile

kaynaklı neden ve sorunlar çeşitli başlıklar altında toplanmıştır. Bunlar; aile ilişkileri, anne-baba eksikliği, ailede sevgi eksikliği ve ilgisizlik, ailede suçlu bireylerin oluşu, ailede model alma, aile içi şiddet, ailedeki göç hikâyesi, ailenin eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu, üvey ebeveyn/ kardeş varlığı, ailede madde kullanımı, ailede itaatsizlik şeklindedir. Katılımcılar tarafından dile getirilen aile içi ilgisizlik, suçun meydana gelmesinde en çok üzerinde durulan kavram olmaktadır. Sonrasında ise aile içi ilişkilerin sorunlu oluşu gelmektedir. Katılımcıların çoğunluğu genel olarak, aile üyelerinden çekinen, azar ıstıtmekten korktuğu için onlarla pek bir şey paylaşmayan, aile üyelerini ilgisiz veya aşırı otoriter bulan, ebeveyn-çocuk ilişkisini pek sağlıklı bulmayan görüşlerin varlığına dikkat çekmiştir. Danışmanlık hizmeti sürecindeki bazı aileler, çocuklarının herhangi bir hatalarının olması durumunda, fiziksel ya da sözel şiddet içerikli ceza yöntemleri uygulamaktadır. Bazı ebeveynlerin de çocuklarının görüşlerini destekledikleri ve çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasını kendilerine bağladıkları görülmüştür. Bu aileler, çocuklarıyla yeterince ilgilenmediğini ve temel ihtiyaçları dışında bazı beklentilerini karşılayamadıklarını belirterek, suçlu hissettiklerini gündeme getirmişlerdir. Katılımcılar tarafından en sık tekrarlanan aile içi aktivite; birlikte televizyon izlemek ve pikniğe gitmek olmuştur. Ailede babanın daha otoriter olduğu ve genelde babanın sözünün geçtiği görülmüştür. Aile içi ilişkileri sorunlu olan çocuklar, aileden uzaklaşarak dış etkenlere daha açık hale gelmektedirler. Çalışmadaki parçalanmış aile çocuklarının, babalarına kızgın oldukları ve suça sürüklenme nedenini ona bağladıkları görülmüştür. Ayrıca bu çocukların derin ruhsal sıkıntılar yaşadığı ve suça daha meyilli tavırlar sergilediği görülmektedir. Kısacası suça sürüklenen çocukların çoğunun ifadesine göre olumlu aile ortamının olmayışı ile suça sürüklenme arasında ilişki olmaktadır.

Çalışmada çocuklar tarafından en çok dillendiren ailevi sebep, çocukların aile üyelerini ilgisiz bulmalarıdır. Ailede sevgi eksikliği ve huzursuz ortam, çocukların suça sürüklenmesinde önemli etkenlerdir. Bazı aileler, bu durumu kabul etmiş bazıları ise reddederek çocuklarının daha çok maddi ihtiyaçlarına dikkat çekerek, onlarla yeterince ilgilendiğini belirtmişlerdir. Çalışmada, ailede suçlu bireyin oluşu ve yanlış model almanın da suç davranışının ortaya çıkmasına sebep olduğu görülmektedir. Bazı ebeveynlerin cinayet, kavga, çalıntı mal bulundurma ve çocuğa şiddet uygulama nedeniyle ceza geçmişlerinin olduğu öğrenilmiştir. Bazı ailelerde,

aile içinde hem çocuğa hem de diğer aile üyelerine yönelik fiziksel ya da psikolojik ve sözel şiddetin olduğu görülmüştür. Çalışmadaki ailelerin çoğunda çocuklara karşı katı ve sert tutumların ya da reddedici davranışların varlığı dikkat çekmektedir. Göç geçmişi olan sadece dört aile olmakta ve bu ailelerden üçü suçun nedenini dolaylı olarak göçe bağlarken diğer ailenin ise göç öyküsüne sahip olmalarının suç davranışına sebebiyet vermediğini ifade ettiği görülmüştür. Ayrıca çalışmada aile eğitim durumunun, genel olarak düşük olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin çoğunluğu, ilkokul mezunudur ve sosyal- ekonomik statüsü düşük işlerde çalışmaktadırlar. Ailelerden bazıları, çocuklarının suça sürüklenme nedenini kendi düşük eğitim seviyeleri nedeniyle onlarla yeterince ilgilenmemeye bağlamaktadır. Aileye ilişkin nedenlerde dikkat çeken bir diğer sonuç, ailenin ekonomik durumunun kötü oluşu ile suça sürüklenme arasındaki ilişkinin varlığıdır. Ailelerin bir kısmı, çocuklarının suç davranışını (kimi doğrudan kimi dolaylı yoldan olsa da) ailenin ekonomik yoksunluğuna bağlamaktadırlar. Çalışmada üvey ebeveyn/kardeşe sahip çocukların olduğu görülmüş ancak bu durum, suça yönelme ile ilişkilendirilmemiştir. Aileye ilişkin elde edilen sonuçlardan biri; hemen her ailede sigara kullanan üye/üyelerin olmasıdır. Ancak sigara dışında sadece birkaç ailede alkol kullanımının olduğu öğrenilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, madde kullanan ebeveyn varlığının, suç davranışının ortaya çıkmasında kesin bir etken olduğu sonucunun çıkarılmayacağını düşündürmektedir. Son olarak çocuklara ilişkin değerlendirmelerde bazı ailelerin çocuklarının kendilerine karşı itaatsiz ve dışlayıcı tavırla sergilediğini, kendilerini dinlemediğini ve daha çok reddedici bir yönlerinin olduğunu ve suça sürüklenmelerinde bu kişilik özelliklerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmadaki katılımcılar tarafından en çok dile getirilen sorunlardan ikincisi de **akran/arkadaş çevresidir**. Çalışmada suça sürüklenen çocukların, akranları ile ilişkilerinin, suça yönelmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların bazıları suça sürüklenmedeki etkili faktörün, akran/arkadaş çevreleri olduğunu ileri sürmekte ve onlara kızgın ve öfkeli olduklarını dile getirmektedir. Aileler de çocuklarını, yanlış arkadaş seçimi konusunda uyardıklarını fakat çocuklarının kendilerini dinlemediklerini belirterek suça sürüklenmede arkadaş faktörüne vurgu yapmışlardır. Çalışmada arkadaş çevresine dikkat çeken çocukların; suça sürüklenen (5 kişi) ve madde kullan arkadaş (6 kişi-sigara hariç) sahip oldukları görülmüştür. Suça sürüklenen çocukların kendileri gibi suç geçmişi olan arkadaşlara sahip olması, suç

kariyerlerini etkileyebilmektedir. Arkadaş çevresini suçlayan çocuklar; kıskanılma, onların onayını alma, onlara güvenerek ve onları dinleyerek yanlış bir davranışta bulunma, yardım etme amacı taşıma, aileden beklediği desteği görememe, arkadaşını kıramama durumu ve arkadaşı tarafından dalga geçilmekten çekinme nedeniyle suça sürüklendiklerini ifade etmişlerdir.

Suçta sürüklenmede, **okuldan kaynaklı nedenlere** değinen katılımcılar üç noktaya dikkat çekmektedir. Bunlar; okuldan kaçma (17 kişi), okula ara verme (8 kişi), disiplin cezası (3 kişi) şeklindedir. Çalışmadaki katılımcıların bir bölümü, okula ilişkin olumlu değerlendirmelerde bulunmuş ve okulu meslek sahibi olmalarında bir köprü olarak değerlendirmiştir. Bu çocuklar, ayrıca okul nedeniyle boş zamanlarının azlığına dikkat çekerek, dışardaki bazı tehlikelerden ve kötü ortamlarla daha az etkileşim halinde bulunduklarını dolayısıyla okulun suça sürüklenmelerinde engelleyici bir yönünün olduğunu dile getirmişlerdir. Çocuklardan bazıları ise okuldaki olumsuz ilişki ve iletişimin, suça sürüklenmelerindeki başat faktörlerden biri olduğuna vurgu yapmışlardır. Çocukların okul başarı durumları genel olarak “orta düzey ” dedir.

Çalışmada çocukların suça sürüklenme nedenleri arasında dile getirdikleri faktörlerden biri de **sosyal çevreye** işaret etmektedir. Burada; kültür, komşuluk-akrabalık ve yaşanan yer ele alınmıştır. Bazı çocukların, suç eylemini bilmelerine rağmen çevreleri tarafından dışlanma ya da güçsüz bulunma endişesiyle suça yöneldikleri görülmüştür. Suçun meydana gelmesini suçlu akrabanın varlığına ve kültürel yapıya bağlayan aileler mevcuttur. Ailelerden birinin; Türkiye’deki yasaların daha sert ve caydırıcı olması gerektiği, aksi takdirde benzer suçların artacağını ifade ederek, bazı kültürlerin suç doğurabildiğine atıfta bulunması dikkat çekmiştir. Akrabalık ve komşuluk ilişki ve iletişimi pek yoğun olmamakta, bu kişilerle nadiren görüşülmektedir. Birkaç kişi hariç genellikle, katılımcıların komşu ve akraba çevresinde suç geçmişi olan kişi sayısının az sayıda olduğu görülmüştür. Uyuşturucu kullanımı ve kavga gibi saldırgan davranışların yoğunlukta olduğu çevre tarafından etkilenme durumunun varlığı açısından, oturlan yerin de suça sürüklenme açısından risk taşıdığı görülmüştür.

Katılımcıların çoğunluğunun, **sosyal medya ve kitle iletişim araçları** arasında bir ilişkinin olduğuna inandıkları, bazıların da suça sürüklenmelerinde bu faktörün etkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Çocukların çoğu daha çok savaş,

saldırganlık ve kahramanlık içerikli diziler izlemektedirler. Çünkü bu dizlerdeki bazı karakterleri kendilerine yakın hissetmekte, diğer dizileri sıkıcı bulmakta, aksiyon içerikli sahnelerden hoşlanmaktadırlar. Çocuklardan bazıları ara ara savaş içerikli oyunlar oynamak amacıyla internet kafeye gitmektedirler. Bazı ekonomik yetersizliği olan çocuklar hariç genel olarak hepsinin çeşitli sosyal medya araçlarını kullandığı ve bunlarla çokça vakit geçirdikleri görülmüştür. Çocukların hemen hepsi, günlük hayatında çokça televizyon izlemektedir. Hatta bu durum katılımcılar tarafından, ortak bir aile etkinliği olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılara göre, hem televizyon gibi kitle iletişim araçları hem de sosyal medya ile çocuklara, suç davranışının normal ve özenilen bir durum olduğu gösterilmekte ve suç davranışı öğretilmektedir. Kısacası sosyal çevreye ait risk faktörleri, çocuğun normlardan sapmasında ve suça sürüklenmesinde etkili olmaktadır.

Katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer faktör **ekonomik yetersizliklerdir**. Katılımcıların bir kaçı (çok iyi olmasa da ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtenler) haricinde genel olarak, ekonomik durumlarının, orta ve alt seviyede olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar suç davranışının ortaya çıkmasını ekonomik olumsuzluklara bağlamakta ve koşullarını düzeltilmesi halinde suç davranışının engellenebileceğini düşünmektedirler. Ayrıca çocuklardan bazıları, ekonomik koşullarının yetersizliği, para kazanma isteği ve ailenin yönlendirmesi gerekçesiyle okulu terk edip sanayide çalışmaktadırlar. Çalışma gerçekleştiği esnada çocukların çalıştığı işler; elektrikçi yanında çıraklık, telefon dükkânında çıraklık,, garsonluk, sanayide tamircilik, pastacılık...vb şeklindedir. Buralarda çalışmak her zaman olmasa da onları; riskli, istismara açık ve kimi zaman da tehlikeli bir ortamla karşı karşıya bırakmaktadır. Çocuklardan bazıları hariç genel olarak, çalıştıkları yerden memnun olmaktadır.

Çocukların dördü haricinde hepsi sigara kullanmakta, ikisi bunun yanında uyuşturucu madde, ikisi de alkol kullanmaktadır. Madde kullanım gerekçesi genel olarak; akran/arkadaş çevresi ve aile gösterilmektedir. Çocuklar daha çok merak ve model alma nedeniyle madde kullanmaya başlamışlardır. Uyuşturucu madde kullanan çocuklardan birinin ailesi ve alkol kullanan çocukların aileleri, çocuklarının bu maddeleri kullandığını bilmemektedir. Çocuklardan bir kaçı, **suç ve madde kullanımı arasında ilişkinin** olduğunu düşündüklerini ancak kendileri için böyle bir durumun olmadığını belirtmişlerdir. Madde kullanan çocuklar, ailelerinden giderek

uzaklaşmakta, daha çok arkadaş/akran grubuyla iletişim halinde olmakta ve ailelerine karşı suçlayıcı bir tutum sergilemektedirler. Özellikle uyuşturucu madde kullanan çocukların, daha saldırgan ve öfkeli tavırlar sergiledikleri, kendilerine ve çevrelerine zarar verdikleri hatta birinin yok olma dürtüsüyle intihara kalkıştığı öğrenilmiştir.

Sonuçlara bakıldığında ekolojik sistem yaklaşımı perspektifinin bütüncül yaklaşımını destekleyen bir durum ile karşılaşılmaktadır. Yani suça sürüklenmekte tek bir nedenden bahsetmek oldukça zordur. Çalışmadaki çocuklar açısından bakıldığında da; karmaşık fonksiyonların bir araya gelerek bütüncül bir tutuma yol açtığı görülmektedir. Olumlu aile ortamı olmayan çocukların bir kısmının okul ortamında da sorunlar yaşadığı, aynı şekilde olumlu okul ortamı olmayan çocukların akran çevresinde sorun yaşadığı ve suça sürüklenbildiği görülmektedir. Farklı sosyal çevreler arası iletişim ve etkileşim sorunları, çocuklarda istenmeyen davranışlara yönelme ve bu yolla suça sürüklenmelerine sebebiyet vermektedir.

Çocukların **suç kavramını nasıl değerlendirdiklerine** bakıldığında genel olarak, kendi yaptıkları eylemlere atıfta bulunarak suçu tanımladıkları görülmüştür. Bunu yaparken de başkası üzerinden bir tanımlamaya gidilmiştir. Çocuk katılımcıların çoğunluğu, gerçekleştirdiği eylemin suç olduğunu bilmekte ancak yargılanma sürecine dâhil edilmeyecek kadar önemli olmadığını düşünmektedir. Çocukların çoğu okul hayatlarında daha önce suç sayılabilecek bazı davranışlarda bulunmuş fakat ceza almamıştır. Bazıları ise ilk kez suça yönelmiştir. Çocuklardan biri de danışmanlık hizmeti başladıktan sonra da tekrar suça yönelmiş ve adli sürece dâhil edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, yargılanma sürecinde bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Bu süreçte en sık tekrarlanan sorunlardan biri; dinlenilmediğini düşünmektir. Bu nedenle bazı çocuklar, soruşturmada kendi ihtiyaç ve sorunlarının dikkate alınmadığını ve haksızlık hissi yaşadığını belirtmiştir. Bu şekilde düşünen çocukların, adalete ve temelde topluma olan güvenlerinin zedelendiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla katılımcıların bir kısmı, yargılama sürecini, bir cezalandırma yöntemi olarak değerlendirmektedir. Çalışmada katılımcıların çoğu, avukatların kendilerine yeterince hukuki destek sağlamadığını ve mahkeme esnasında pek aktif davranmadığını belirtmiştir. Çocuk katılımcılar, yargılanma sürecinde, hem avukatlarının hem de diğer kanun uygulayıcıların, kendilerine haklarını anlatmadıklarını ve süreç hakkında bilgi vermediklerini vurgulamışlardır. Ayrıca aileye bilgi verilme noktasında sorunlar yaşanmıştır. Ailelerin bir kısmı da

yargılanma sürecine çocuklarının yeterince katılımının sağlanmadığını dile getirmiştir. Sadece imzalanması gereken bazı formlara imza atılmak yoluyla bir takım prosedürler yerine getirmekle yetinilmiştir. Bir çocuk haricinde avukatların mahkeme tarafından görevlendirildiği öğrenilmiştir. Dolayısıyla avukat- çocuk güven ilişkisi pek oluşmamıştır. Katılımcılar, avukatların kendileri ile iyi bir iletişim kuramadığını ve gelişimsel özelliklerine uygun davranmadıklarını da belirtmişlerdir. Ayrıca mahkeme esnasında sosyal çalışma görevlisinin olmasına dair bilgiye rastlanmamıştır. Bazı katılımcılar, karakola götürülme aşamasında karşılaşılan ve ailelerine hemen haber verilme konusunda yaşanan polis-çocuk arasındaki sorunlu ilişkiye de dikkat çekmişlerdir.

Danışmanlık uygulamasına ilişkin değerlendirmelerde; katılımcıların hepsi daha önce tedbir kararı hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir. Hizmet hakkında kendilerine yeterince bilgi verilmediğini, hatta süreç içerisinde dahi, uygulamanın amacı, süreci hakkında bilgi sağlanmadığını ifade etmişlerdir. Hizmetin olumlu yönüne dikkat çeken çocuklar; danışmanlık hizmetinin onarıcı adalet sistemine benzeyen özelliğine dikkat çekerek, hizmet vesilesiyle yaptıkları eylemlerin sonucunu daha iyi algıladıklarını ve tekrar suça yönelme noktasında engelleyici bir etki oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Hizmet sürecinde danışmanın bazı kriterlere göre seçtiği modüller ile yapılan uygulamalarla, doğru-yanlış fark ettiklerini ifade eden çok sayıda katılımcı vardır. Ancak bazıları ise bunları gerekli ve faydalı bulmamıştır. Uygulamalarda empatiye dayalı bir rehberlik yapılması, faydalı bulunmuştur. Ayrıca güçlendirme yoluyla bazı özelliklerinin farkına varılmasının sağlanması çocuk katılımcılarca olumlu bir uygulama olarak değerlendirilmiştir. Bazıları bu yolla davranış değişikliğine gittiğine işaret etmiştir. Bazı katılımcılar, bireysel ya da ailevi sorunların çözümünde tek başına olmaktan ziyade, uzman yardımının var oluşunu avantaj olarak görmektedir. Katılımcıların bazıları, aile katılımının varlığına işaret ederek, her iki tarafın da sürece dâhil edilmesini olumlu bir uygulama olarak değerlendirmiştir. Bazı aileler danışmanlık hizmeti aracılığıyla, çocuklarını farklı sosyal alanlara yönlendirdiklerini, böylece çocuklarının bazı olumsuz davranışlarında azalma yaşandığını belirtmiştir. Ayrıca bu aileler danışmanlık hizmeti sürecindeki rehberlik yoluyla, ruhsal iyi oluşu gerçekleştirme, çocuklarına dair bazı konularda farkındalık kazanma gibi konularda olumlu yönlere dikkat çekmişlerdir.

Danışmanlık hizmetinin **olumsuz yönlerine** dikkat çeken katılımcılar; yetersiz ilgilenme, bilgilendirme konusunda gereken özeni gösterme ve görüşme sürelerinin kısa tutulması, görüşmelerde yeterince dinlenilmeme konusundaki sorunlara dikkat çekmektedir. Ayrıca, ailenin sürece dâhil edilmesi zorunlu bir gereklilik olmasına rağmen, rehberlik sürecinde ailenin katılımına gereken önemin verilmediği, bazı ailelerin sadece birkaç görüşmeye katıldığı ancak tekrar davet edilmeyip, katılması gereken görüşme sayısının tamamlamadığı görülmüştür. Bazı aile görüşmelerinin çay içme ve muhabbet etmenin ötesine gitmediği, danışmanlık hizmeti sürecinde çocukların sahip olduğu gelişimsel özelliklerine uygun ve tekrar suça yönelmelerinin önüne geçecek şekilde planlamalar yapılmadığı öğrenilmiştir. Katılımcıların birçoğu, suç sayılan davranışın gerçekleşmesinin üstünden uzun zaman geçtikten sonra, harekete geçilmesinden şikâyetçi olmuş, geç başlayan bir rehberlik hizmetinin gerekli olmadığına değinmişlerdir. Danışmanlık hizmetinin uzun süre önce başlaması fakat görüşmelerin tamamlanmaması, zaman geçtikçe konunun ara ara gündeme gelmesi, iletişim eksikliği, rehber öğretmen süreci içerisinde değişmesi ve ailelere ulaşamama probleminin bahane edilerek görüşmelere ara verilmesi ya da tamamlanmaması sorunuyla karşılaşmıştır. Aileler ile yapılan görüşmelerin sürekliliğinin sağlanmama gerekçesi ise, ailelere ulaşamama veya adres değiştirme olarak gösterilmiştir. Danışmanlık sürecinde hizmet veren rehber öğretmenlerin değişmesi, yerine gelen yeni rehber öğretmenin henüz bir faaliyette bulunmadığı görülmüştür. Bazı ailelerce dile getirilen sorunlardan biri; görüşmelerin genel bilgilendirmeye gidilerek yetersiz bilgi verilmesidir. Bahsedilen sorunlardan dolayı bazı katılımcılar, danışmanlık hizmetinin hayatlarında herhangi bir değişiklik yaratmaması nedeniyle uygulamayı gerekli bulmamakta ve sonlandırılması gerektiğini düşünmektedir. Çalışmada iki ailenin sık vurguladığı sorunlardan biri; çocukların eğitimleri hakkında gerekli özenin gösterilmemesi konusudur. Aileler, bu konuda görevlilerden yardım talebinde bulunmalarına rağmen destek alamamıştır. Katılımcılardan bazıları, uygulamaların çocuk haklarını ihlal ettiğini, onu korumaya yönelik bir çaba sarf etmediğini dillendirmiştir. Katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer sorun, kurumlar arası iş birliğinin yetersizliği konusundadır. Aileler, danışmanlık hizmetinin başarıya ulaşması için çocuğun her açıdan sorunlarına odaklanması ve çözüm noktasında ona gerekli rehberliğin sağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Suça sürüklenen çocuklar açısından bakıldığında, danışmanlık

tedbiri gibi koruyucu ve destekleyici tedbir kararları adı altında verilen hizmetlerin, erken uyarı sistemine yönelik önleme boyutun pek aktif olmadığı görülmektedir.

Son olarak **katılımcılara ait dosyalara bakıldığında** bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Bunlar genel olarak; bazı okullardaki rehberlik servisinde hizmet gören çocuklara ait bir dosyanın olmaması, çocuklara ait dosyaların birçoğunda uygulama planının olmaması, yine çoğu çocuğun dosyasında üçer aylık değerlendirme raporlarının olmaması ve katılımcıların sadece bir kaçı için sosyal inceleme yapıldığının öğrenilmesine rağmen, bu çocukların dosyalarında resmi bir sosyal inceleme raporuna rastlanılmaması şeklindedir.

Kısacası aktif bir şekilde çocuğun yararı için çabalaması gereken pek çok meslek elamanının bir nevi, üzerine düşen sorumlulukları reddettikleri düşünülmektedir. Danışmanlık uygulaması gibi, beklenti yaratan bir uygulamaya dair mevzuatın güçlü olduğu ancak uygulamaların zayıf olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Konu hakkında yapılan literatür taraması ve çalışmadaki görüşmelerden elde edilen bilgilere bakıldığında, çocukların suça sürüklenme nedenlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Suça sürüklenen çocuğun yeniden topluma kazandırılması ve üretkenliğinin artırılması amacıyla öncelikli olarak bu nedenler araştırılmalıdır. Bu nedenle çocuk suçluluğu konusunu sistemli bir şekilde ele alacak bir çocuk adalet sistemine önem verilmelidir.

Suçta sürüklenen çocuklar için büyük umut vadeden bir danışmanlık hizmetinin, çocuk ve aileler açısından ne anlam ifade ettiği ve hayatlarına ne derece değindiği konusundaki çalışmaların yokluğu dikkat çekmekte, bu nedenle konu hakkında yeni çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Ekolojik sistem yaklaşımı perspektifiyle, çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunda yapılacak müdahaleler; çocuk ve aile olmak üzere sosyal çevresini birlikte ele alan ve olumlu gelişimini destekleyen özellikte olmalıdır. Çocuğun mikro-mezzo ve makro düzeydeki riskleri birlikte araştırılarak planlı bir değişim süreci desteklenmelidir. Bu riskler, sadece suç sayılan davranış meydana geldikten sonra değil; meydana gelmeden önce de suçu önlemeye yönelik bir amaçla araştırılmalıdır.

5.2.1. Ailelere İlişkin Öneriler

Çocuğun sosyalleştiği ve ahlaki değerleri geliştirdiği ilk kurum olarak aile, çocuk suçluluğunun ortaya çıkması açısından riskli sayılabilecek davranışları görme ve bunlardan sakınma noktasında önemli bir kurumdur. Aile içinde yapılacak en büyük yatırım yine kendi yetiştirdikleri ve topluma hazırladıkları çocuklarına yaptıkları yatırımdır. Bu bilinçle sağlıklı bir aile ortamının olması noktasında ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. İşte bu bilincin oluşması için, çeşitli eğitim ve seminerler yoluyla, ailelere çocuk yetiştirme ya da sorunlarını çözme noktasında sorumluluk almaları konusunda eğitimler verilmelidir.

Çocuk, tek başına bazı davranışların ne gibi riskler barındırdığını bilmeyebilir, bu nedenle doğru bir ebeveyn izlemesi ile çocuğa bu risklerden nasıl korunabileceği öğretilmelidir. Doğru bir arkadaş seçimi, madde kullanımının riskleri, medyanın olumsuz etkileri konusunda yapılacak ebeveyn izlenimi bu noktada gerekli olmaktadır.

Verimli bir danışmanlık hizmetinin sağlanması amacıyla, aile ve okul arasındaki ilişki güçlendirilmelidir. Böylece aileler, çocukların eğitim sorunlarıyla daha fazla hemhal olmalıdır. Bu amaçla ilk olarak, ailelerin eğitim konusunda farkındalığı sağlanmalıdır. Ebeveynleri eğitim konusunda desteklemek, çocuğun eğitimden kaynaklanan sorunlarına odaklanmada okul sosyal hizmet uzmanı çeşitli roller üstlenebilir.

Bu süreçte çocuklara ait sorunları çözmede yardıma ihtiyaç duyan ve çeşitli güçlüklerle karşılaşan ailelere, aile rehberlik merkezleri ya da aile terapisi yöntemleriyle gereken destek verilebilir.

Çocuk suçluluğu konusunda ailenin desteği ve bilinçli oluşu önemli olduğundan, okullarda ekolojik model bağlamında, aile değerler eğitimi konularında çeşitli eğitim ve seminerler düzenlenmeli ve çocuğun suça sürüklenme riskleri konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.

Aile bütünlüğünün bozulması, kötü aile ilişkileri, ailede sevgi-ilgi eksikliği, ailede suçlu bireylerin varlığı, ailedeki şiddet öyküsü, kötü ekonomik koşullar ve kötü alışkanlıkların varlığı çocuğu olumsuz etkileyerek aileden uzaklaşması ve suç sayılan davranışlara yönelmesine yol açan ailesel risk faktörleridir. Bu nedenle ailelerin, danışmanlık tedbiri uygulamalarının yanında aile danışmanlığı hizmeti gibi

temelde aileye odaklanan birimler aracılığıyla desteklenmesi gerekir. Böylece öncelikle aile bu konuda farkındalık kazanmalıdır.

Ekonomik yoksunluk yaşayan aileler, çocuklarının temel ihtiyaçları dâhil, bazı beklentilerini karşılamada zorluk çekebilmekte ve yaşamlarının işlevsel bir şekilde sürdürmeleri noktasında yetersiz kalabilmektedirler. Bu durum çocuğun suça yönelmesinde etkili bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla etkili bir sosyal hizmet müdahalesi ile aile ve diğer kaynaklar arasında aracılık sağlanmalıdır.

Çocukların korunmasında temel görevler çocuğun ebeveynlerine düşse de devletin ve diğer kurumların da çocukları koruma konusunda alması gereken sorumluluklar ve sağlaması gereken çeşitli hizmetleri olduğu unutulmamalıdır.

5.2.2. Okula İlişkin Öneriler

Danışmanlık hizmetinin odağında bulunan çocuğun; aile ve okul temelli desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç okullara çeşitli misyonlar yükler. Sorunlu okul ilişkilerini de suça sebebiyet verdiği görüldüğünden, okul ortamının olumlu bir iklime sahip olması ve çocuğun onu sevebileceği bir düzende olması gerekir. Çocuğu okuldan soğutan ve okuldan uzaklaşmasına sebebiyet veren etmenler konusunda önce eğitici ve yöneticilerin farkındalık kazanması sağlanmalıdır. Bu farkındalık eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılabilir.

Danışmanlık hizmeti, özellikle son zamanlarda daha çok Mili Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarca verildiğinden bu kurumlar, konu hakkında özel eğitilmiş bireyler barındırmalıdır. Ayrıca suça sürüklenen ve hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların, okula devam ettikleri ya da okulu terk edip rehberlik ve araştırma merkezlerinde hizmetten faydalandıkları bilindiğinden, bu kurumların risk altındaki çocuklara yönelik özel eğitim programları hazırlamaları gereklidir. Bu programların amacı öncelikle, çocuğa değerli olduğunu hissettirmek olmalıdır. Suça sürüklenen çocuk için de bir rehabilitasyon amacı taşıyarak onun tekrar suça yönelmesini engelleyecek uygulamalara önem vermelidir.

Suçta sürüklenmede tek faktör çocuğun kişisel özellikleri olmamakta başta aile olmak üzere sosyal çevrenin önemi yadsınmamaktadır. Bu nedenle çocuk suçluluğunun ortaya çıkmamasında aile eğitimi son derece önemlidir. Dolayısıyla okullarda veya çeşitli sivil toplum örgütleri aracılığıyla konu üzerinde durulmalı,

ebeveyn eğitimi çeşitli programlarla desteklenmelidir. Yine ailelerin çocuklarının eğitimine önem vermesi ve onlara destek olmasını sağlamak amacıyla, okul sosyal hizmet uzmanı aktif rol almalıdır.

Okullarda, rehberlik servislerinin iş yükünün fazla oluşu ve bu işlemlerin bir iş yükü gibi görülebildiği göz önünde bulundurularak, sadece suça sürüklenmiş ve hakkında tedbir kararı verilen çocuklara yönelik uygulamalar yapacak, özel bir meslek elemanı olmalıdır. Bu meslek elemanı, gerektiğinde başka kurumlarla iş birliği içerisinde olmalı ve çocuğu, ihtiyaç duyduğu diğer kaynaklarla buluşturmalıdır. Böylece tek mesaisi bu çocuklarla ilgilenmek olan meslek elemanının varlığı ile çocuk, risk sayılan ortamlardan uzaklaştırılabilir.

Çocuğun suça sürüklenme nedenlerinden birinin okul ortamı olabileceği daha önce tartışılmıştır. Dolayısıyla okul temelli risklerin azaltılması ve çocuğun suçtan korunmasını amaçlayan bir eğitim biçimine önem verilmeli ve bu noktada okul-aile birliği devreye girmelidir.

Suçta sürüklenen çocuklar ve sürüklenme riski olan çocuklara yönelik okullarda, çeşitli aktivitelerle boş zamanlarını faydalı eylemlerle değerlendirmelerinde rehberlik yapılabilir, onları dinleyerek kendilerini değerli hissetmelerine olanak tanınabilir, böylece benlik saygılarını arttırarak suça sürüklenmeleri önlenabilir.

Aile kadar okul gibi kontrol özelliği taşıyan diğer kurumların da, çocuğun sosyalleşmesi ve bazı kişilik özelliklerinin ortaya çıkarılması noktasında yeterli bir donanım ve ilgiye sahip bir planlamaya sahip olması gerekmektedir.

Okullarda çocuğu aktif bir birey haline getiren, kendini ifade etmesine olanak tanıyan ve kendisine güvenildiği mesajı veren, soranlarının çözümünde desteklendiğini hissettiren bir okul sosyal hizmeti uygulaması, suçlu davranışın ortaya çıkmasını engelleyebilir. Dolayısıyla okul sosyal hizmeti okullarda daha aktif hale getirilmelidir. Böylece, okul sosyal hizmet uzmanları sayesinde çocuk, sokaklardan uzak durması gerektiğini öğrenecek, boş zamanlarını daha verimli ve daha az riskli bir şekilde değerlendirebilecektir. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanları, suça sürüklenmiş ya da sürüklenme riski olan çocuklar için koruyucu-önleyici bir takım programlar geliştirmeli ve bunu yaparken de başta aile olmak üzere diğer kurumlardan destek alabilmelidir.

5.2.3. Hizmete İlişkin Öneriler

Odak noktası çocuk ve çevresi olan bir danışmanlık hizmetinin, çocuk ve aileler üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmada, tedbirinin yasalarda belirtildiği haliyle gerçekleşmediği düşünülmektedir. Bu nedenle yasa koyucular tarafından koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulamalardaki etkinliği konusunda sosyal hizmetine uygun gerekli denetim yapılmalı, çocuklarda ne gibi bir değişim ya da gelişim olduğu, bu hizmetlerin çocuk ve aile hayatına ne derece dokunduğu takip edilmelidir.

Danışmanlık hizmetinin odağında olan çocuk ve ailesi, süreç hakkında yeterince bilgilendirilmelidir. Ayrıca aile katılımına gereken önem verilmelidir, zira ailenin katılımı olmadan yapılacak uygulama eksik kalacak ve amacına ulaşamayacaktır. Bilindiği üzere danışmanlık hizmetinin amaçlarından biri, aile katılımı yoluyla suç sayılan davranışın azaltılmasıdır.

Araya zaman girdikten sonra başlayan bir hizmetin verimli olması beklenemez. Çalışmada çocukların çoğunun, araya giren uzun zaman nedeniyle pek çok şeyi unuttuğunu ifade etmesi dikkat çekmiştir. Zamanında müdahale edilmeyen bir durumun kalıcı olması veya daha ileri bir boyuta taşınması kaçınılmazdır. Ayrıca geç başlayan bir hizmetin verimliliğinin yanında gerekliliği de tartışılabilir. Dolayısıyla suça sürüklenen bir çocuk hakkında danışmanlık tedbiri kararı verilir-verilmez zaman kaybetmeden rehberlik süreci başlatılmalıdır.

Bazı ebeveynlerin ileri sürdüğü üzere, danışmanlık hizmetinin çocuk ve aile ile sınırlı kalmaması gerektiği ve yakın sosyal çevresinin de sorgulanarak sürece dâhil edilmesi verimi arttıracaktır. Bu nedenle ekolojik sistem modeli örnek alınmalı, suç davranışının tekrarlanmaması ve çocuğun topluma rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla sosyal çevreyle ortak çalışılmalıdır.

Uygulamanın amacına ulaşması için, görüşmelerin sürekliliği konusundaki aksaklıklar giderilmelidir. Başladıktan sonra tamamlanmayan ve araya zaman girdikten sonra tekrar tekrar gündeme gelen bir rehberlik süreci, çözümden ziyade başka sorunlara yol açacaktır. Dolayısıyla bir çocuk hakkı olarak değerlendirilen koruyucu-destekleyici tedbirlerin uygulaması noktasında özverili davranmayan her kurum, gerekirse çeşitli yasal yaptırımlarla karşılaşmalıdır.

Suçu bir kez öğrenen bir çocuğun, karşılığında maruz kaldığı muameleye bağlı olarak, bunu bir alışkanlık haline getirme riski vardır. Bu nedenle çocuk adalet sistemi ve danışmanlık hizmeti gibi sonraki uygulamalar, suçun tekrarlanma ihtimaline odaklanarak riski yok edecek bir plan ve programa göre işlemelidir.

Bahsedildiği üzere hedef, istenmeyen davranışların tekrarlanma olasılığını azaltarak, suç davranışının meydana gelmesini engellemektir. Çocukların tekrar suça yönelmeleri ya da kronik suçlu kimliği kazanmalarının önüne geçme amacıyla, çocuk ve ailelerin genel özellikleri önemsenmelidir. Çocuk mahkemelerinde; çocuğun kişiliğinin henüz tam olarak oturmadığı ve çabuk etkilenebilir olduğu, bu süreçte gördüğü muamelenin, onun tekrar suça yönelmesinin engellenmesinde ve topluma kazandırılmasında bir fırsat olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle öncelikle, tedbirinin etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi için doğru bir sosyal hizmet müdahalesi programının olması gerekir. Zira çocuğun içinde bulunduğu psiko-sosyal faktörlerin ve gelişimsel bir takım özelliklerin ona ait olduğu ve henüz tamamlanmadığı bir gerçektir. Bu sebeple suçun işlendiği anda çocuğun gelişimsel özellikleri dolayısıyla, ne derece bilinçli olduğu, yapılan eylemin ne gibi sonuçlarının olabileceğinin bilip bilmediği de tartışılabilir. İşte bu yüzden, hukuksal olarak ele alınan suç/suçlu olgusunu ve faili olan bireyi (çocuğu), gelişimsel özellikleri çerçevesinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Suçta sürüklen çocukların danışmanlık sürecindeki rehberlik hizmetiyle bir takım sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirilmelerinin büyük katkısı olacaktır. Oldukça hareketli ve çevresel faktörlere açık bir yaş dönemi olan ergenlik sürecinde, çocukların bu tarz faaliyetlere yönlendirilmesi, hizmet verenlerin sağladığı önemli yararlar arasında sayılabilir. Aileler, tek başına bunun önemini anlamayabilirler. Dolayısıyla aileleri ve çocukları, çeşitli sosyal ve sportif etkinliklerin getirileri konusunda bilinçlendirerek, çocukların enerjilerini bu alanlarda boşaltmalarını sağlamak, suç davranışının tekrarlanmasını azaltacaktır. Bu konuda meslek elemanları, daha aktif olmalıdır.

Hizmet sürecinde çocuğun sözünün dinlenmesi, ona görüşünün sorulması çocuk adalet sistemi çalışanlarından başlayarak toplumu içine alan bir biçimde, çocuk hakları, çocuğun saygınlığı ve ihtiyaçları konusunda bilinçlenmesi önemli bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle konu hakkında yeterli eğitim ve

hassasiyete sahip uzmanların oluşuna dikkat eden bir örgütsel yapıya gerek olmaktadır.

Çocuk adalet sistemine bağlı faaliyette bulunan her kurumun (Adalet Bakanlığı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı gibi) sorumluluk bilincine sahip bir şekilde, işlerin takibini gerçekleştirmelidir. Bahsedilen kurumların kendi fiziki ve insani alt yapısal sorunlarına odaklanarak, bunları çözmesi ve diğer kurumlarla gerekli iş birliğine gitmesi, uygulamanın başarıya ulaşması açısından gereklidir. Dolayısıyla çocuklar için çalışan her kurumda uzman bir ekip çalışmalı, gerekli tüm kurumlarla işbirliği yapmalı ve koordinasyonu arttırmalıdır.

Görüşmelerin içeriği; hizmetin amacına, çocuğun suç türüne, kişisel özelliklerine ve hizmetten beklediklerine göre oluşturulmalı, çay-muhabbet havasının ve sadece bazı formları doldurarak bir prosedürü yerine getirmenin ötesinde daha profesyonel ve özverili bir şekilde ilerlemelidir.

Suçta sürüklenen çocuk, danışmanlık hizmeti sürecinden önce adli sürece dâhil edilmektedir. Bu durum ilk kez suçta sürüklenen ve yaptığı için ayırdında olmayan bir çocuk için yıpratıcı ve ruhsal açıdan sarsıcı olabilir. Dolayısıyla suçun niteliğine, sayısına ve çocuğun farkındalık düzeyine bakılarak, yargı sistemiyle karşılaşmadan, çeşitli uzlaşma yöntemleri ile sorun çözülmeye çalışılabilir. Uzlaşma olmadığı ve hizmet tıkandığı takdirde gerekli görülürse yargıya başvurulabilir. ABD'deki benzer programlar örnek alınarak öncelikle okul aile birliği çerçevesinde suçlu-mağdur uzlaşmasına ve anlaşmasına gidilebilir.

Danışmanlık sürecinde aile görüşmelerinin gerçekleşmeme sebebi olarak; ailelere ulaşamama, adrese ulaşamama, iş yoğunluğu ya da çağırıldığı takdirde görüşmeye katılmayan ailelerin oturdukları yere gitme noktasında ulaşım sorunu yaşama problemleri gündeme getirilmiştir. Bu nedenle, danışmanlık hizmetini sürdüren meslek elemanına araç tayin etme gibi gereken kaynaklar sağlanmalıdır. Ayrıca kurumlarda, ekstra bir görev olarak değil, asıl iş olarak sadece danışmanlık hizmeti verecek meslek elemanı istihdam edilmelidir.

Danışmanlık hizmeti başladıktan sonra değişen rehber öğretmen ile süreç aksayabilmekte, yeni gelen rehber öğretmenin geçmişte yaşananları öğrenmesi ve uygulama planına bağlı kalınarak hizmeti yürütmeye çalışması, hem zaman kaybına neden olacak hem de çocuk için yeni birine alışma ve ona açılma noktasında

isteksizliğe yol açacaktır. Bu nedenle mümkün oldukça meslek elemanının değişikliğinden sakınılmalıdır.

Danışmanlık hizmeti sürecinde çocuğun eğitim ile ilgili sorunları daha fazla önemsenmeli, okula devam etmeyen çocukları açık öğretime yönlendirmenin yanında okula devam etme şansı olan çocuklar, pek çok açıdan desteklenmeli ve hem çocuklar hem de ailelerde eğitimin önemi ve gerekliliği konusunda duyarlılık oluşturulmalıdır. Fakat öncelikle meslek elemanlarının bu konuda duyarlı olması gerektiği unutulmamalıdır.

Yargı sürecine dâhil olan çocuklar, pek çok açıdan daha hassas ve kırılgan bir yapıda olabilmektedirler. Dolayısıyla onlarla iletişim halinde olan tüm uzman ya da yargı mensuplarının, çocuk hakları ve iletişim becerileri konusunda eğitilmiş olmaları ve mesleki donanımını elinde bulundurmaları gerekmektedir. Ayrıca yargı sisteminin her aşamasında karşısındaki çocuğun her şeyden önce bir insan olduğunu göz önünde bulundurarak, haklarına ve onuruna saygı gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla çocuk için çalışan her meslek elemanına (polis, yargı üyesi, sosyal hizmet uzmanı, rehber öğretmen, psikolojik danışman) bu konularda eğitim verilmelidir.

Yargılama sürecinde bulunan bir çocuğun, hakkının korunması ve yüksek yararının sağlanması noktasında, çocuk mahkemelerine de büyük görevler düşmektedir. Çocuğu adil bir sürece tabi tutan, onun onur ve saygınlığına önem veren ve ne olursa olsun her koşulda iyilik halinin devamının korunmasını amaç edinen, bu zorlu süreci çocuğun yararına uygun olarak ilerleten bir yargılama sürecine gereksinim duyulmaktadır. Söz konusu mahkemelerde öncelikle çocuğa, gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak muamelede bulunulmalı ve çocuk hakkında cezalandırmaya değil refah modeline uygun kararlar verilmelidir. Bu nedenle çocuk adalet sisteminin bu gerçeği unutmaması ve yargı sürecinde çocuğu, yetişkinden ayırarak ona özgü hizmetlerde daha profesyonel bir tutum sergilemesi gerekmektedir.

Çocuk suçluluğu konusu, sadece aile veya yakın sosyal çevresinin sorunu değil; aynı zamanda bir devlet sorunudur. Suç davranışı meydana geldikten sonra değil öncesinde de devlete büyük görevler düşmektedir. Sadece korumaya ve desteklemeye yönelik müdahaleler değil; aynı zamanda önlemeye yönelik hizmet ve faaliyetler de gerçekleştirilmelidir.

Danışmanlık hizmetini veren meslek elemanlarına sık sık hizmet içi eğitim verilmeli böylece çocuk haklarına, çocukların kendilerini daha rahat ifade etmelerine, sorunlarını rahatlıkla dile getirebilmelerine ve çözüm sürecine dâhil edilmelerine önem veren meslek elemanı yetiştirilmelidir. Hizmeti veren kurumlarda yetiştirilen bu eğitilmiş meslek elemanlarının sayısı da arttırılmalıdır.

“Çevresi içinde birey” anlayışına dayanan ve sosyal hizmet uygulamaları açısından önemli olan sosyal inceleme raporlarının hazırlanması ve saklanmasına gerekli önemin verilmemesi büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu raporların iyi koşullarda hazırlanması ve etkili bir şekilde kullanılması son derece önemlidir. Dolayısıyla adli sürece dâhil edilen her çocuk için sosyal çevresini ele alan bir sosyal inceleme yapılmalı ve bu bilgiler raporlaştırılmalıdır.

Yargılanma sürecinde çocuğun hakları korunarak dinlenilmesi sağlanmalıdır. Avukatlar, çocuğa ve ailesine önceden hakları ve dava süreci hakkında gerekli bilgilendirme sağlamalı ve hukuki destek sağlama konusunda üzerine düşeni yerine getirmeli ve bunu yaparken de çocuğun kişisel ve gelişimsel özelliklerine uygun bir tutum sergilemelidir.

Polis merkezlerinde görev alan polislerin de çocuk hakları ve psikolojisi konularında çocuklarla çalışabilecek özel eğitilmiş kişilerin olması ve sadece bu çalışmalar için görevlendirilmiş olmaları önemsenmelidir. Suça sürüklenen çocuğun karakolda olduğu ailesine bildirilmeli, çocukla ilgili bilgiler ayrıntılarıyla anlatılmalı ve aile karakola çağrılmalıdır.

Geleceğimiz olan çocukların, hem kendi gelecekleri hem de sosyal çevrelerinde yer alan kimseler için önemli risk oluşturdukları bir gerçektir. Çok yönlü olan bu konu, başta aile olmak üzere pek çok yapı ve disiplinin işbirliğine dayalı bir takım çalışmaları gerekli kılmaktadır. Burada sosyal hizmet uygulayıcılarına büyük görevler düşmektedir. Bu görevlerden bazıları; suça sürüklenen çocuk için belli risk faktörlerini ortaya çıkarmak, suça sürüklenen çocukların topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak, sosyal çevreleri ile aralarında yaşanan/yaşanacak olan uyum problemlerinin giderilmesini sağlamak, sosyal çevreleriyle ilişkilerini düzenlemek ve uyum içinde yaşamalarına yardımcı olmaktır. Bahsedilen tüm bu sosyal hizmet uygulamalarının karşılık bulması ve etkin bir şekilde sorunun çözülmesi için kullanılmasında, suça sürüklenen çocukların

rızasına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla çocuğa rağmen değil, çocukla birlikte ilerleme kaydedilmesi gerekir.

Danışmanlık hizmeti alan çocuğa ait dosyanın da özenli bir şekilde oluşturulması ve saklanması gereklidir. Hizmet sürecine dâhil bir planlamanın ve değerlendire raporlarının oluşu önemlidir. Bu plan ve raporların yokluğu, sürece yönelik eksikliklerin görülmemesine sebep olacak ve verimi düşürecektir. Dolayısıyla meslek elamanları, bu konudaki aksaklığı gidermelidir.

6. KAYNAKLAR

- Acar H, 2012. Onuncu beş yıllık kalkınma planı çocuk özel ihtisas komisyonu ön raporu. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı.
- Açıkgöz R, 2015. yoksulluk ve suç: doğrusal olmayan bir ilişki. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 25,1, 251-65.
- Adalet Bakanlığı, 2013. Çocuk koruma kanunu. İçinde: Ulusal Çocuk Mevzuatı, Ankara.
- Adams R, Dominelli L, Payne M, 2015. Eleştirel bir sosyal anlayışına doğru. In: Sosyal Hizmet Temel Alan ve Eleştirel Tartışmalar. Eds: Adams R, Dominelli L, Payne M. Ankara: Nika Yayınevi, p. 33-40.
- Adelaide M, Johnson MD, 1956. Causation of juvenile delinquency. Section of Psychiatry, Mayo Clinic and Mayo Foundation, American Academy of Pediatrics, 934-39.
- Agnew R, 1991. The interactive effects of peer variables on delinquency. Journal of Criminology 29, 1, 47-72.
- Ağaoğlu E, Terzi Ç, 2009. Suçla mücadelede aile eğitiminin rolü ve önemi. İçinde: Çocuk Suçluluğu ve Aile. Eds: Solak A. Ankara: Hegem Yayınları.
- Akaslan M, 1998. Çocuk ve hakları mevzuatı. Bursa, Alfa Yayınları.
- Akçay P, 2011. Onarıcı adalet modeli çerçevesinde uzlaştırma ve çocuk mahkemelerinde uygulanması. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 129-44.
- Akers RL, 1999. Criminological theories: introductions, evaluations and applications. Routledge, New York, Roxbury Publishing Company.
- Aksoy AB, Gözün-Kahraman Ö, Kılıç Ş, 2008. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. İnönü Eğitim Fakültesi Dergisi, 9, 15, 1-14.
- Akyüz E, 2011. Suça sürüklenen çocukların hakları. İçinde: Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar, Eds: Süleyman Hançerli, Bilal Sevinç, Cüneyt Gürer, Muzaffer Cihat Öner. Ankara, Sabev Yayınları.
- Akyüz Y, 2011. Türk eğitim tarihi açısından suçlu çocuk kavramına bir bakış ve ilk önemli araştırma. İçinde: Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Eds: Hançerli S, Sevinç B. Ankara: Sabev Yayınları, 54-9.
- Akyüz E, 2013. Çocuk hukuku: çocuk hakları ve korunması. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Antakyalıoğlu Ş, Bayram G, 2015. Çocuk adalet sistemi sorun tespit raporu. Ankara, Çağav Yayınları.
- Aron R, 1994. Sosyolojik düşüncenin evreleri, Çeviren: Alemdar K. Ankara, Bilgi Yayınevi.
- Arslan U, 2009. Türk ceza muhakemesinde adli kontrol. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- ASPB, 2015. Çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyon strateji belgesi. Ankara, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Avcı M, 2015. Çocuk suçluluğu: Erzurum il merkezi üzerine bir çalışma. 1. Baskı, Gece Kitaplığı.
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber, 2013. Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayını.
- Ayan S, 2011. Suçlu kim? Türkiye’de çocuk suçluluğu. 1.Baskı, Ankara, Ütopya Yayınevi, s. 37-120.
- Aydın B, 2013. Çocuk ve ergen psikolojisi. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bağdat C, 2018. 5395 sayılı çocuk koruma kanunundaki danışmanlık tedbirinin sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi: Ankara örneği. Doktora Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balo YS, 2005. Uluslararası ilkeler ışığında çocuk koruma kanunu ve uygulaması. Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Barış İ, 2008. Sokakta yaşayan çocuklar ve aileleri: İstanbul örneği. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Bariş İ, 2009. Sokakta yaşayan çocuklar ve aileleri (İstanbul örneği). Sosyoloji Konferansları, 39, 87-114.
- Bartollas C, Schmallegger F, 2017. Juvenile delinquency. Eds: Yücel D, Gönültaş B, 9.Basımdan Çeviri, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Başer D, 2016. Sosyal hizmette empatinin kavramsallaştırılması, uygulaması, ölçümü ve eğitimine yönelik bir inceleme: karma yöntem araştırması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Baykara Acar Y, 2004. Cinsel suçtan hükümlü çocuklarla grup çalışması: Ankara çocuk ıslahevi örneği. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Baykara Acar Y, 2015. Adli sosyal hizmet ve Türkiye’de çocuk adalet sisteminin tarihi. In: Türkiye’de adalet sistemi ve adli sosyal hizmet. Eds: İçağasioğlu Çoban A, Attepe Özden S. Ankara, 32-68.
- Baykara- Acar Y, Acar H, 2002. Sistem kuramı-ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: temel kavramlar ve farklılıklar. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, 131, 29-35.
- Baykara Y, 1998. Türkiye’de çocuk mahkemeleri ve gözetim raporları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baykara-Acar Y, Kırımsoy E, Koman E, Karagöz D, 2012. Çocuk adalet sistemi odağında kanunla ihtilaf halindeki çocukların durumu (araştırma raporu). In: Türkiye’de çocuk adalet sisteminin yönetimi. Ankara, İnsan Hakları Ortak Platformu, 21-99.
- Bayoğlu F, 2013. Danışmanlık tedbiri alan çocuklar ile suça sürüklenme riski bulunan çocukların kişisel ve sosyal değişkenler açısından karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Beck BM, 1955. The nature of juvenile delinquency. American Academy of Pediatrics, 930-935.
- Bıyıklı Hİ, 1972. Çocuk suçluluğunun nedenleri: ülkemizde çocuk mahkemeleri. Adalet Dergisi, 1, 760-772.
- Bilgiç Ş, 2014. Mahkûmların suç algısı. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3, 8-17.
- Binder A, Geis G, Bruce DD, 2001. Juvenile delinquency : historical, cultural and legal perspectives. 3rd ed. Elsevier, Anderson Publishing.
- Börekçi E, 2012. Suça sürüklenen çocuklarda suç geçmişi ile aile ve akran etkisinin mükerrer suçluluğa etkisi: Ankara ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Brantingham PJ, Brantingham PL, 1990. Environmental criminology. 2nd ed, Waveland Pr Inc,
- Brendgen M, Vitaro F ve Bukowski WM, 1998. Affiliation with delinquent friends: contributions of parents, self-esteem, delinquent behavior and rejection by peers. Journal of Early Adolescence, 18 3, 244-65.
- Bronfenbrenner U, 1986. Ecology of the family as a context for human development: research perspectives. Developmental Psychology, 22, 6, 723-42.
- Bronfenbrenner U, 1979. The ecology of human development: experiments by nature and design. Cambridge, Harvard University Press.
- Büyükoztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F, 2012. Bilimsel araştırma yöntemleri. 13. Baskı, Ankara, Pegem Yayınları.
- Cankurtaran-Öntaş Ö, 2004. Çocuk hakları ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı açısından suça yönelen çocuk-polis ilişkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Cankurtaran-Öntaş Ö, 2006. Çocuk hakları perspektifi bağlamında karakol ve çocuk şubesinde çalışan polislerin suça yönelen çocuklara yaklaşımları. Polis Bilimleri Dergisi, 8, 3-4, 49-78.

- Cankurtaran-Öntaş Ö, 2008. Çocuk adalet sistemi ve çocuk polis ilişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19, 2, 21-37.
- Canter D, 2011. Suç Psikolojisi (Çev: Dönmez A). Ankara, İmge Kitapevi.
- Catalano RF ve Hawkins JD, 1996. The social development model: a theory of antisocial behavior. In *Delinquency and Crime: Current Theories*, New York: Cambridge University Press, p. 149-97.
- Chung IJ, Hawkings D, Gilchrist LD, Hill KG ve Nagin DS, 2002. Identifying and predicting offending trajectories among poor children. *Social Services Review*, 76, 4, 663-85.
- Cloward RA, Ohlin LE, 1960. *Delinquency and opportunity*. The Free Press, New York.
- Cook PJ, Kang S, 2016. Birthdays, schooling, and crime: regression-discontinuity analysis of school performance, delinquency, dropout, and crime initiation. *American Economic Journal: Applied Economics*, 8, 1, 33-57.
- Coşar Y, 2005. Kentleşen Türkiye’de çocuk suçluluğu. *TBB Dergisi*, 56, 281-327.
- Cömert Ö, Sevim Y, 2017. Çocuk ve suç ilişkisinin sosyolojik suç kuramları ile incelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 1, 29-40.
- Çakmak S, 2013. Çocuk koruma kanuna göre verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu*, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi, 7-22.
- Çifci E, 2009. Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin toplumsal alandan dışlanma süreçleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4, 4, 406-21.
- Çifci EG, 2008. Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin sosyo-demografik özellikleri, sosyal dışlanma süreçleri, suç ve diğer sapma davranışlar açısından incelenmesi. *Dalı Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çoban S, 2012. Sosyal çevrenin etkilerinin çocukların suç ve problemli davranışları ile ilişkileri. *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 24.12.2006 Resmi Gazete Sayısı: 26386
- Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul Ve Esasları Hakkında Tebliğ / Resmi Gazete Tarihi: 25.10.2008 Resmi Gazete Sayısı: 27035
- Dağlar S, 1995. Tedbir müesseseleri ve çocuk yargılanmasında uzmanların rolü. *İstanbul Barosu Dergisi*, 121-127.
- Daly M, Wilson M, Vasdew S, 2001. Income inequality and homicide rates in Canada and United States. *Journal of Criminology*, 43, 2, 219-36.
- Danış MZ, Şahbikan İ, 2014. Suça sürüklenmiş çocukların yeniden toplumsallaşma sürecinde ve insan hakları bağlamında sosyal hizmet yaklaşımlarının yeri ve önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7, 18, 627-51.
- Danış Z, 2006. Davranış sistemlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 8, 3, 45-53.
- Demir NÖ, Baran AG, Ulusoy D, 2005. Türkiye’de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örnekleme. *Bilgi Dergisi*, 32, 83-108.
- Demirbaş T, 2001. *Kriminoloji*. Ankara, Seçkin Yayınları.
- Demirbaş T, 2012. *Kriminoloji*. 4. Baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi.
- Demirtaş S, 2011. Suç ve bağlanma. Ed: Tarık Solmuş: Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi. Ankara, Sistem Yayıncılık.
- Doğan A, 2010. Ekolojik kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17, 3, 149-162.
- Doğangün B, Evli S, 2016. Ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi. In: *Adli sosyal hizmet: yaklaşım ve müdahale*. Eds: Yücel D, Gönültaş B. Ankara: Nobel Yayınları, s.165- 78.
- Dolu O, 2010. Suç teorileri: teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji. Ankara, Seçkin Yayınevi.

- Dolu O, 2012. Kriminoloji. , Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2736 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1697
- Dolu O, 2012. Suç teorileri: teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Dönmezer S, 1984. Kriminoloji. 7.Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi.
- Dönmezer S, 1994. Kriminoloji. İstanbul, Beta Yayınları, s.396.
- Durkheim E, 1994. Sosyolojik metodun kuralları. (Çev: Aytekin E), İstanbul, Sosyal Yayınlar.
- Duyan V, 2010. Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, Aydınlar Matbaacılık.
- Duyan V, 2011. Çocuk aile ve suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Eds: Hançerli S, Sevinç B, Gürer Ç, Öner MC. Ankara: SABEV, s. 168-76.
- Ediz A, Türe H, 2015. Ankara ilinde çocuk suçluluğuna yönelten sebeplerin chaid analiziyle incelenmesi. Sosyal Bilimler E-Dergisi, 14, 54, 247-50.
- Elliot D, 1994. Serious violent offenders: onset, developmental course and termination. Criminology, 32, 1-21.
- Elliott D, Menard S, 1991. Delinquent friends and delinquent behavior: temporal and developmental patterns. The Institute of Behavioral Science, University of Colorado.
- Ellis L, Walsh A, 2006. Gene-based evolutionary theories in criminology. In: Cullen F, Agnew R, eCriminological Theory: Past to present, Los Angeles: Roxbury Publishing, p. 229-76.
- Erbay E, Kayma Güneş D, Ege A, Baksi Y, Civelek F, 2015. 2010-2012 yılları arası koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının incelenmesi: Ankara 1. çocuk mahkemesi örneği. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 26, 2, 31-51.
- Erbay E, 2013. Çocuk hakları. İstanbul, Yeni İnsan Yayınları.
- Ereş F, 2014. Lise öğrencilerinin okuldan kaçma nedenlerinin değerlendirilmesi. GEFAD/GUJGEF, 34, 3 , 321-36.
- Erman T, 2007. Çandarlı-Hıdırlıktepe (Altındağ-Ankara) örneği üzerinden suç ve mekân ilişkisi ve mahalleli deneyimleri. TMMOB Bülteni, 6, s. 30-3.
- Esbensen FA, Winfree LT, 1998. Race and gender differences between gang and nongang youths: Result from a multisite survey. Justice Quarterly 15, 3, 505-526.
- Farrington DP, 1996. The explanation and prevention of youthfull offending. In: Delinquency and Crime: Current Theories, Eds; Hawkins JD. Cambridge University Press, 68-148.
- Farrington DP, West DJ, 1993. Criminal, penal and life histories of chronic offenders: risk and protective factors and early identification, Criminal Behavior and Mental Health, 3, p. 4.
- Farrington F, 2002. Towards a useful definition: advantages and criticism of 'social exclusion' . Erişim Tarihi: 15 Eylül 2018, Erişim Adresi: <http://www.ssn.flinders.edu.au/geog/geos/farrington.html>.
- Ferreira BR, 1998. An assessment of relationships among schooling, school performance and delinquency. International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, 22, 2, 235-48.
- Fırat S, Yiğit İ, Gülmen MK, 2016. Adana'da suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik özellikleri. Adli Tıp Bülteni, 21, 2 ,86-92.
- Fischer J, Aydın N, Frey D, Kastenmüller A ve Fischer P, 2012. The delinquent media effect: delinquency-reinforcing video games increase players attitudinal and behavioral inclination toward delinquent behavior. American Psychological Association, Psychology of Popular Media Culture, 1, 3, 201-205.
- Fişek G, Çiner CU, Akpınar T, 2008. Çocuk suçluluğunda öncü çalışmalar ve iki doktora tezi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57, 2, 17-29.
- Geleri A, 2010. Şehirlerde suç önleme politikalarının geliştirilmesi. Polis Bilimleri Dergisi, 12, 3, 23-39.
- Giddens A, 2012. Sosyoloji. (Çev: Battal ÜY). 4.Baskı, Ankara, Siyasal Kitapevi.

- Glesne C, 2013. Nitel araştırmaya giriş. 2.Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Glueck S, Glueck E, 1950. Unraveling juvenile delinquency. Cambridge, Harvard University Press.
- Glueck S, Glueck Et, 1991. Note on plans for further "unraveling" juvenile delinquency. Journal of Criminal Law and Criminology, 41, 6,759-62.
- Gottfredson MR, Hirschi T, 1990. A general theory of crime, Stanford, Stanford Universty Press, p. 161.
- Göcek G, 2009. Suç faali olan çocuklar açısından çocuk suçluluğu ve çocuklara uygulana ceza ve güvenlik tedbirleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Göç L, 2006. Çocuk suçluluğu ve polisin yaklaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Göker M, Çilingir T, 2012. Çocuk suçluluğuna koruyucu-önleyici bir bakış: okul sosyal hizmeti uygulamalarında çocuk katılımının önemi. Çocuklar için Adalet Sempozyumu- Koruma / Önleme Eş Zamanlı Panel Oturumları, s.124, 05-07 Aralık, Ankara.
- Görgüllü T, 2012. Adli sosyal hizmet ve ülkemizde adli alanda çalışan sosyal çalışmacıların durumu. İn: Sosyal hizmet yazıları derleme. Eds: Cılga İ, Zengin O ve Altındağ Ö. Ankara: Sabev Yayınları, 97-123.
- Gutierrez LM, 1991. Beyond coping: an empowerment perspective on stressfull life events. Journal of Sociology and Social Welfare, 21, 3, 201-19.
- Güdek K, 2013. Birey ve aile sosyal çalışma: kuramlar- kavramlar- teknikler- terapiler. İstanbul, Nobel Tıp Kitapevleri.
- Güdek K, 2016. Suçluluk ve suç davranışı adli sosyal çalışma. Ankara, Nobel Tıp Kitapevi.
- Gültekin AG, Akduman B ve Cantürk G, 2007. Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. Türk Pediatri Araştırmaları Dergisi, 42, 4,156-61.
- Güneş A, 2016. Çocuk neyi neden yapar 2 ? Çocuk davranışları anlama rehberi. 1.Baskı, İstanbul, Nesil Yayıncılık, s. 16-54.
- Güngör M, 2008. Evrensel bir sorun olarak çocuk suçluluğu ve sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 1, 25-43.
- Haft WS, Weiss ER, 1998. Peer mediation in schools: expectations and evaluations, Harvard Negotiation Law Review, 213-70.
- Hagan FE, 1991. Introduction to criminology: theories, methods and criminal behavior. Sage Publications, p. 248.
- Hancı H, 2002. Çocuk ve ergen suçluluğu. Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi, 237-63.
- Haynie DL, 2002. Friendship networks and delinquency: the relative nature of peer delinquency. Journal of Quantitatiûe Criminology, 18, 2, 99-134.
- Heywood C, 2003. Batıda çocukluğun tarihi. İstanbul, Kitap Yayınevi.
- Hubbard JP, 1958. Trends: juvenile delinquency. Journal of The American Academy of Pediatrics, 39, 13, 188.
- International Federation of Social Work 2012. Definition of social work. Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2017, Erişim Adresi: <http://ifsw.org/polcies/definition-of-social-work>.
- Işık H, 2006. Çocuk suçluluğu ve okullar ile ilişkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 72, 287-99.
- Işıktan Y, 1994. Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu ve bir hukuk devleti olan Türkiye’de devletin cezalandırma yetkisini kullanış biçimi – uygulama esasları. Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi: Hukuksal Olgular Araştırması ve Hukuk Devleti – Hukuk Devleti Uygulaması ve Görgül Araştırılmasının Bilimsel Temelleri, 3, s.198.
- İçağasıoğlu-Çoban A, 2011. Göçmen ailelerin uyum süreci: kaynaklar ve engeller. İçinde: Özkan Y, Ed: Sosyal dışlanma ve aile: sosyal hizmet müdahalelerinde güçlendirme yaklaşımı, Ankara, Maya Akademi Yayınevi, s.107-22.

- İçli GT, 2001. Kriminoloji. Ankara, Bizim Büro Yayınları.
- İçli GT, 2007. Kriminoloji. 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.
- İçli GT, 2009. Çocuk, suç ve sokak. Ankara, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- İçli T, 2013. Kriminoloji. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- İl S, 2003. Adli sosyal hizmet. Psikiyatri Dergisi, 4, 2, 141-6.
- İrtiş V, 2015. Çocuk ve genç ceza adaleti politikaları: muğlaklaşan sınırlar, yetişkinleştirilen çocuk ve gençler. Amme İdaresi Dergisi, 48, 1, 89-110.
- Kadushin A ve Kadushin G, 2016. Sosyal hizmet görüşme teknikleri. (Çeviri Ed: Özlem Karakuş, Yalçın Özdemir), Ankara, Nika Yayınevi, s.51-137.
- Kale M, 2009. Türkiye’de denetimli serbestlik sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Karataş Z, 2016. Çocuk adalet sistemi kapsamında suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamaların nitel analizi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karataş Z, 2017. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarında sosyal hizmet müdahalesinin önemi. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1, 1, 1-20.
- Kavgacı Hİ, Erzurumluoğlu B, 1998. Sosyolojik açıdan çocuk ihmali, suistimali ve suçluluğu, Polis Dergisi, 14, 50-64.
- Kepenekçi YK, Özcan AY, 2002. Okullarda çocuk suçluluğunun önlenmesi, 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Ankara.
- Kılıç MF, 2016. Türkiye’de büyük kentlere göçün suç oranının artmasıyla ilişkisi: Antalya örneği. The Journal of Europe - Middle East Social Science Studies, 2, 1, 83-106.
- Kızmaz Z, 2005. Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 2, 149-74.
- Kızmaz Z, 2004. Öğrenim düzeyi ve suç: suç- okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14, 2, 291-319.
- Kızmaz Z, 2006. Cezaevi müdavimleri inatçı suçlular. Ankara, Orion Yayınevi, s. 105-76.
- Kızmaz Z, 2007. Mükerrer suçlulukla ilgili değişkenler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17, 2, 227-49.
- Kızmaz Z, Bilgin R, 2010. Sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9, 32, 269-311.
- Klein D, 1969. Some applications of delinquency theory to childhood accidents. Journal of The American Academy of Pediatrics, 805-11.
- Kuş E, 2009. Nicel-nitel araştırma teknikleri. 3.Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Kümbetoğlu B, 2005. Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Küntay E, 2000. Kanunla ihtilaf halindeki çocuklar, Polis Dergisi, 41, 8-14.
- Leober R, 1990. Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquent. Clinical Psychology Review, 10, p.1-41.
- Leung A, 2004. Delinquency, schooling, and work: time allocation decision of youth. Applied Economics, Routledge Informa Ltd Registered, England, 36, 987-93.
- Levy Bruhl H, 1984. Suç sosyolojisine giriş. (Çev: Meriç Ü), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, Pedagoji Dergisi, 2, s. 280.
- Lim SS, Basnyat I, Vadrevu S ve Chan YH, 2013. Critical literacy, self-protection and delinquency: the challenges of participatory media for youths at-risk. Learning, Media and Technology, Routledge Publications, 38, 2, 145– 160.
- Loeber R, Stouthamer-Loeber M, 1987. Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency, University of Chicago Press, 29-149.

- Lukesch H, 1988. Mass media use, deviant behavior and delinquency. *Journal of Communication Research*, 53-64.
- Mangır M, Sütçü Türker, Deveci B, Zalanköy Kİ ve Can H, 2009. Çocuk adalet sistemi. Ed: Murat Ateş, Konya.
- Maxwell SR, 2001. A focus on familial strain: antisocial behavior and delinquency in filipino society. *Sociological Znquiry*, 71, 3, 265-92.
- Mavili Aktaş A, 2011. Çocuk koruma kanunu, çocuk ve suç, suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Ed. Hançerli S, Sevinç B, Gürer C, Öner MC. Ankara: SABEV Yayınları, s.192- 94.
- McCord J, 1999. Understanding childhood and subsequent crime. *Journal of Aggressive Behavior*, 25, 4, 241-53.
- McCracken G, 1988. The long interview. London: Sage Publications, p.9.
- Merton RK, 1968. Social theory and social structure. New York, Free Press. p.
- Miles MB, Huberman AM, 2015. Nitel veri analizi. Ed: Akbaba Altun S, Ersoy A. Ankara: Pegem Akademi, s.12.
- Morakinyo J, Odejide AO, 2003. A community based study of patterns of psychoactive aubstance use among street children in a local government area of Nigeria. *Drug and Alcohol Dependence*, 71, 2, 109-16.
- Morrow SL, 2005. Quality and trustworthiness in qualitative research in counseling psychology. *Journel of counselling psychology*, 52, 29, 250-60.
- Moyer I, 2001. Criminological theories:Traditional and non-traditional voices and themes. California, Sage Publications, p.
- Myner J, Santman J, Cappelletty GG, Perlmuter BF, 1998. Variables related to recidivism among juvenile offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comperative Criminology*, 42, 1, 65-80.
- Nadir U, 2015. Danışmanlık tedbiri uygulamalarında görev alan sosyal çalışma görevlilerinin öz-yeterlilik ve kurumsal yeterliliklerinin değerlendirilmesi. *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet Sempozyumu*, s. 485-91, Ankara Başkent Üniversitesi.
- Nagin DS ve Patrenoster R, 1991. On the relationship of the past to future delinquency. *Journal of Crimşnology*, 29, 163-89.
- National Crime Prevention Centre, 2008. Family-based risk and protective factors and their effects on juvenile delinquency: What do we know canada: Public Safety.
- Neuman WL, 2012. Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar. Ed: Özge S. İstanbul, Yayın Odası.
- Ok A, 1989. Kurumlar ve suçlu çocuklar. Yüksek Lisans Tezi, Ege üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Oktik N, 2013. Sosyal sapma ve suçun sosyolojisine kuramsal yaklaşımlar. İçinde: Suçun sosyolojisi cezanın felsefesi: temel kavramlar, Eds: Önkal G, Sarı Ö. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 3-43.
- Onur B, 2007. Çocuk, tarih ve toplum. Ankara, İmge Kitapevi.
- Ögel K, Aksoy A, 2007. Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 8, 1, 11-7.
- Öktem P, 2004. Sosyolojide nitel araştırma geleneğinin tarihçesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öter A, 2005. Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği). Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özbek MS, 2008. Suça sürüklenen çocuklara yönelik onarıcı adalet programları ve çocuk arabuluculuğu. Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2018, Erişim Adresi: <http://www.turkhukuksitesi.com>,

- Özçeşmeci H, 1999. Ailesi göç etmiş tutuklu çocukların uyumsal davranış özelliklerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir M, 2010. Nitel veri analizi: sosyal Bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11, 1,323-43.
- Özden MC, 2001. Bireysel kariyer yönetimi. Ankara, Ümit Yayıncılık.
- Özkan Ö, 1994. Hukuki ve sosyolojik açıdan ülkemizde çocuk ve çocuk suçluluğu. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkök S, 2001. Erken çocukluk eğitim programlarının toplumsal gelişmeye katkısı. Ankara, Aydoğdu Ofset Matbaacılık.
- Padgett DK, 1998. Qualitative methods in social work research,: Challenges and rewards. Sage Publications, 12-3.
- Palut B, 2008. Düşünme stilleri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 1, 1-11.
- Parsons RJ, 1991. Empowerment: Purpose and practice principle in social work. Social work with groups, 14, 2, 7-21.
- Paternoster R, Bachman R, 2000. Explaining criminals and crime: essays in contemporary Criminological Theory. Oxford University Press, USA
- Patton QM, 2014. Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Çeviri Ed: Bütün M ve Demir SB. 1.Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Payne AA, 2004. School community and disorder (Communal schools, student bonding, delinquency and victimization). LFB Scholarly Publishing LLC, New York.
- Peker H, 1994. Çocuk ve suç. Ankara, Çocuk Vakfı Yayınları.
- Piquero AR, Farrington DP ve Blumstein A, 2006. Key issues in criminal career research new analyses of the cambridge study in delinquent development, Cambridge University Press, New York
- Polat A, 2014, Suç önleme. 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, s.7-115.
- Polat O, 2004. Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat O, 1997. Çocuk hakları. İstanbul, Analiz Yayınları.
- Princiotta D, Reyna R, 2009. Achieving graduation for all: A governor's guide to dropout prevention and recovery . NGA Centre for Best Practise, Washington.
- Punch FK, 2005. Sosyal araştırmalara giriş: nitel ve nicel yaklaşımlar. Çev: Bayrak D, Arslan HB, Akyüz Z, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Robertson AA, Dill PL, Husain J, Undesser C, 2004. Prevalance of mental illness and substance abuse disorders among incarcerated juvenile offenders in Mississippi. Child Pscyhiatry and Human Development, 35, 1, 55-7.
- Roe K, 1995. Adolescents' use of socially disvalued media: towards a theory of media delinquency. Journal of Youth and Adolescence, 24, 5, 617-31.
- Sanders B, 2006. Delinquency development and social policy: Current perspectives in psychology. London, Yale Universty Press.
- Saruç S, Kayma-Güneş, 2014. Suça sürüklenen çocuklar hakkında hazırlanan sosyal inceleme raporlarının mahkeme kararlarına etkisi, Toplum ve sosyal hizmet dergisi, 25, 1, 109-32.
- Schultz DP, Schultz SE, 2002. Modern psikoloji tarihi. Ed: Aslay Y. İstanbul, Kaknüs Yayınevi.
- Seddon T, 2000. Explaining the drug-crime link: theoretical, policy and research Issue, Cmabridge University Press, 29, 1, 95-107.
- Seden J, 2005. Counselling skills in social work practise. Second Edition, Open University Press, England.

- Sevük H, 1998. Uluslararası sözleşmelerdeki ilkler açısından çocuk suçluluğu ile mücadelede kurumsal yaklaşım. İstanbul, Beta Basımevi.
- Seydlitz R, Jenkins P, 1998. The influence of families, friends, schools, and community on delinquent behavior. *Delinquent Violent Youth Theory And Interventions*, 53-97.
- Sheafor BW, Horejsi CJ, 2014. Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler. 1. Baskı, Ankara, Nika Yayınevi, s. 21-197.
- Shoemaker DJ, 2010. Theories of delinquency. 6th edition, Oxford Universty Press.p.
- Short JF, 1958. Differential association with delinquent friends and delinquent behavior. *The Pacific Sociological Review*, 1, 1, p.20-5.
- Siegel LJ, 2011. *Criminology*. 11 ed. Wadsworth Cengage Learning.
- Smith DL, Smith BJ, 2006. Perceptions of violence: the views of teachers who left urban schools. *High School Journal*, 89, 2, 147-58.
- Soyaslan D, 1998. *Kriminoloji*. 2. Basım, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. 10-11.
- Steinberg L, 2007. *Ergenlik*. Ankara, İmge Kitapevi.
- Stoolmiller M ve Blechman EA, 2005. Substance use a robust predictors of adolescent recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 32, 3, 302-28.
- Şeker A, 2009. 101 soruda sosyal çalışma ve sosyal hizmetler. Ankara, Sabev Yayınları.
- Şenses Ü, 2010. Türkiye’de çocuk suçluluğunun nedenleri ve önlenmesi: Adıyaman örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tanrıseven I, Aykaç M, 2013. Üniversite öğrencilerinin yaratıcı dramının kişisel ve mesleki yaşantılarına katkısına ilişkin görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 15, 329-48.
- Tarcan A, 2005. *İnternet ve toplum*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Tarimeri N, 2008. Çocuk koruma(ma) kanunu 1. Ankara, Sabev Yayınları, s. 8-55.
- Teater B, 2014. Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri: uygulama için bir giriş. 1. Baskı, Ankara, Nika Yayınevi, s. 9-49.
- Teater B, 2015. Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri: uygulama için bir giriş. Ankara, Nika Yayınevi.
- Tekin HH, 2012. Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *Sosyoloji Dergisi*. 3, 13, 101-16.
- Temel F, Aksoy A, 2005. *Ergen ve gelişimi: yetişkinliğe ilk adım*. Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Tezcan M, 2003. *Gençlik sosyolojisi*. Ankara, Naturel Yayıncılık.
- Tomanbay İ, 2011. Avrupa Birliği ülkelerinde çocuk koruma anlayışı ve Türkiye’deki çocuk koruma kanunu. İn: *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar*. Eds: Süleyman Hançerli, s. 17–31.
- Topaloğlu M, 2008. Türk hukukunda çocuklara özgü güvenlik tedbirleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topçuoğlu T, 2014. Çocuk suçluluğu ve gelişimsel (risk-odaklı) suç önleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 217-26.
- Topses MD, 2013. Mükerrer suçluların sosyo-kültürel özellikleri: Çanakkale e tipi kapalı ceza infaz kurumu örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 257-87.
- Tunceroğlu Z, 2015. Suça sürüklenen çocuklarda mükerrerliğin irdelenmesi. *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Turan N, 2012. *Birey ve ailelerle sosyal hizmet*. Ankara, Öz Baran Ofset Matbaacılık.
- TÜİK, 2015. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar. Erişim Tarihi: 24 Haziran 2018, Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr.
- Türkdoğan O, 2003. *Bilimsel araştırma metodolojisi*. 4. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, s. 189-330.

- Türkeri S, 1995. Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türnüklü A, 2000. Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 24, 543-59.
- Ulaş Ö, Demirtaş-Zorbaz S ve Kızıldağ S, 2012. Çocuk suçluluğunu önlemede ebeveyn izlemesi. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, Koruma/ Önleme Oturumları, s.20-5, Ankara.
- Uludağ Ş, 2011. Onarıcı ve cezalandırıcı adalet: paradigma değişikliğini tetikleyen şartlar. Polis Bilimleri Dergisi, 13, 4, 127-51.
- Uluğtekin S, 1991. Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma. Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Uluğtekin S, 1994. Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları, Ankara, Bizim Büro Yayınları, s. 75.
- Uluğtekin S, 2004. Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları. Ankara, TBB Yayınları.
- Uluğtekin S. 2004. Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları. Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayını, s. 71.
- Vardal ZB, 2015. Nefret söylemi ve yeni medya. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2, 1, 132-56.
- Vatandaş C, 2003. Aile ve Şiddet. Afyon Kocatepe Üniversitesi Dergi Yayını, s.58.
- Vigil JD, 2002. A rainbow of gangs: Street cultures in the mega city. University of Texas Press.
- Walberg HJ, 1972. Urban schooling and delinquency: toward an integrative theory. American Educational Research Journal, 9, 2, 285-300.
- Walters GD, 1992. Foundations of criminal science: the development of knowledge. New York, Praeger Pub.
- Warr M, 2002. Companions in crime: the social aspects of criminal conduct. Cambridge University Press, Cambridge.
- Wasserman GA, Keenan K, Tremblay RE, Coie JD, Herrenkohl TI, Loeber R, Petechuck D, 2003. Risk and protective factors of child delinquency. USA, Child Delinquency Bulletin Series.
- Welsh WN, Greene JR, Jenkins PH, 1999. School disorder: the influence of individual ,instutional and community factors. Journal of Criminology, 37, 73-116.
- West DJ, Farrington DP, 1973. Who becomes delinquent. London, Heinemann Press.
- Yalçınkaya M, 2002. Açık sistem teorisi ve okula uygulanması. Gazi Eğitim Dergisi, 22, 2, 103-16.
- Yancy WS, 1995. Juvenile delinquency: considerations for pediatricians. Pediatric in Review, 16, 1, 13-16.
- Yavuzer H, 1992. Çocuk ve suç. İstanbul, Remzi Kitapevi, s.31-118.
- Yavuzer H, 1996. Çocuk eğitimi el kitabı. İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Yavuzer H, 2004. Çocuğu tanımak ve anlamak. İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Yavuzer H, 2009. Çocuk ve suç. 12.Basım, İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Yavuzer H, 2011. Gençleri anlamak. İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Yıldırım A, Şimşek H, 2005. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım A., Şimşek H, 2006. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayınevi, s163.
- Yıldırım A, Şimşek H, 2011. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 8.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 83-211.
- Yılmaz D, 2017. Ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde bir olgu sunumu: suça sürüklenen çocuk ve ailesi üzerine bir çalışma. Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslam ve Politik Bilimler Dergisi, 2, 1, 87-94.

- Yılmaz H, Eker A, 2011. Çocuk aile ve suça sürüklenen ve mağdur çocuklar. Eds: Hançerli S, Sevinç B, Gürer Ç, Öner MC. Ankara: Sabev Yayınları, s.177-97.
- Yolcuoğlu İG, 2012. Sosyal hizmete giriş. Ankara, Sabev Yayınları, s. 105-338.
- Yörükoğlu A, 1997. Çocuk ve ruh sağlığı. İstanbul, Özgür Yayıncılık.
- Yörükoğlu A, 2016. Çocuk ruh sağlığı. 37. Baskı, İstanbul, Özgür Yayıncılık.
- Yurdakul B, 2004. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin problem çözme becerilerine, bilişötesi farkındalık ve derse yönelik tutum düzeylerine etkisi ile öğrenme sürecine katkıları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zastrow C, 2013. Sosyal hizmete giriş. 1.Baskı, Ankara, Nika Yayınevi.
- Zastrow C, Kirst Ashman K, 2014. İnsan davranışı ve sosyal çevre. Ankara, Nika Yayınevi.

7. EKLER

EK A: Nitel Alan Araştırması Dosya İnceleme Soru Formu

Rumuz:

Doğum Tarihi/Yeri:

Oturduğu Adres:

Telefon Numarası (varsa):

Medeni Durumu:

Eğitim Durumu:

Suç Sürüklenme Yaşı:

Suç Sürüklenme Tarihi:

Karar Tarihi:

Kararı Veren Mahkeme:

Hakkında Alınan Tedbir Kararı/Kararları: 1() 2() 3() 4() 5()

Alınan Tedbirin İşleme Süresi:

Suç Türü: Hırsızlık() Basit Yaralama() Gasp() Diğer.....

Daha Önce Suça Yönelip Yönelmediği:

Suç Sürüklenen Çocuğun İfadesi:

Yargılanma Süreci Nasıl Başladı (Şikâyet/İhbar?):

Çocuk İlk Olarak Nereye Yönlendirildi:

Çocuk Hakkında Yapılan İlk İşlem:

Çocuk Süreç Hakkında Bilgilendirilmiş Mi?: Evet() Hayır()

Bilgilendirme Esnasında Yanında Kimse Var Mıydı?: Evet() Kim..... Hayır()

Çocuk İçin Avukat Görevlendirildi Mi?: Evet() Hayır()

Çocuk ve Ailesi Hakkında Sosyal İnceleme Yapıldı mı?:Evet() Hayır()

Tedbir Kararı Uygulanırken Uygulama Planı Yapıldı mı?: Evet() Hayır()

Bu Planda Çocuk ve Ailesi Sürece Dâhil Edildi Mi?: Evet() Hayır()

Bu Kapsamda Yapılan Etkinlikler/Faaliyetler?:

Sosyal Hizmet Müdahalesi?:

Üçer Aylık Değerlendirme Raporları Yapıldı mı?: Evet() Hayır()

Tedbir Kararını Uygulayan Uzmanların Meslekleri ve Eğitim Durumu?:

(Eğitim Aldılar() Eğitim Almadılar())

EK B: Yarı-Yapılandırılmış Çocuk Görüşme Formu

Görüşme Yeri ve Tarihi:

Görüşme Başlangıç ve Bitiş Saati:

Çocuk Kimlik Bilgileri:

Yaşı:

Cinsiyeti:

Medeni Hali:

Eğitim Durumu:

Suç Türü/ Kaçınıcı Kez:

Suçta Sürüklendiği Dönemdeki Yaşı:

Daha Önce Suç İşledi Mi/Suçun Türü/Kaçınıcı Kez:

Hakkında Verilen Tedbir Kararı/Kararları:

Verilen Tedbir Kararının Geçerlik Süresi:

Aile Yapısı:

Kardeş Sayısı ve Kaçınıcı Sırada Olduğu:

Birlikte Yaşadığı Kişi/Kişiler:

Anne-Babanın Eğitim Durumu:

Anne-Babanın Mesleği:

Ailenin Aylık Geliri:

1. Çocuğun Hayatı

- Bana kendini biraz tanıtır mısın? (Yaşın, Hobilerin, Çocukluğun vb.) Kendini bir masal kahramanı olarak görsen kime benzetirsin? Neden?

2. Çocuğun ve Ailenin Eğitim Hayatı

- Okuldaki ilişkilerini değerlendirir misin?
- Okul ve eğitim ile ilgili ne düşünüyorsun?
- Okulda sorunlardan bahseder misin? (varsa) (öğrenciler, öğretmen, idari yönetim ile)
Hiç okula ara verdin mi? Evetse neden?
Okuldan kaçtığın oldu mu? Evetse, ne sıklıkla kaçardın ve nerelere giderdin?
Bunun için hiç disiplin cezası vb. aldın mı?
- Sence okul ve eğitim hayatının senin suça sürüklenmende ne tür bir etkisi oldu?

3. Ekonomik Durum

- Ailenin ekonomik durumunu değerlendirir misin?
- Kazanılan ücretin size yeterli olup olmaması konusunda ne düşünüyorsun?
- Sen çalıştın mı/çalışıyorsan, çalıştığın yer hakkında ne düşünüyorsun?
- Burada çalışmanın senin için bir risk taşıması konusundaki görüşlerini bize nedenleri ile birlikte açıklar mısın?

- Hiç yasal olmayan yollardan para kazandın mı? (Dilencilik, gasp, hırsızlık) Bunu yapmandaki temel etkeni ve varsa etkileyen kişileri anlatır mısın?

4. Sosyal Çevre ve Arkadaşlık İlişkileri

- Arkadaşlık ilişkilerin nasıl? Yakın arkadaşlarınla ilişkini anlatır mısın? (Birlikte neler yaparsınız?)
- Sence arkadaşların ile suça sürüklenmen arasında nasıl bir ilişki var?
- Kötü alışkanlığı olan ve suça sürüklenen arkadaşların var mı?
- Akrabaların ve komşuların ile ilişkilerin nasıl?
- Onlardan suç işleyen varsa, hangi suçları işlediler? Onlardan nasıl etkileniyorsun?

5. Alkol ve Madde Bağımlılığı

- Sence suç ve alkol-madde kullanmak arasında nasıl bir ilişki var?
- (Herhangi bir madde ya da alkol kullanıyor musun/kullandıysan bunlara nasıl ulaştın? Bu madde/maddelerle ilk nasıl tanıştın? Ne sıklıkla kullanıyorsun? Ailen veya yakın çevrende kullanırsa, seni etkilemeleri konusunda ne düşünüyorsun?

- Sence suça sürüklenmede bu maddelerin nasıl bir etkisi var?

6. Medya ve İnternetin Etkisi

- Sence suç ile medya ve internet arasında bir ilişki var mı? Varsa, nasıl bir ilişki olduğunu açıklar mısın? Bu konuda sen nasıl etkilendiğini düşünüyorsun?
- (Cep telefonu, bilgisayar, tablet, vb. kullanıyorsan, zamanının ne kadarını onlarla geçiriyorsun? Takip ettiğin sosyal medya, dizi, film varsa burada kendine yakın hissettiğin kişi/kişileri nedenleri ile anlatır mısın? İnternet kafeye gidiyorsan, ne sıklıkla, kimlerle gidersin ve orada neler yaparsın?

7. Çocuğun Aile Hayatı

- Aile içi ilişkilerini değerlendirir misin? Sence ailen nasıl bir aile? (ilgili mi, değil mi?)
- Ailen ile suça sürüklenmen arasında sence nasıl bir ilişki var?
- Hakkında verilen bu tedbir kararının uygulanması sürecinde ailenin etkisini, o süreçteki tutumunu ve ilişkilerinizi anlatır mısın?
- (Ailende kendine en yakın hissettiğin kişi/kişiler kim? Farklı bir ailede doğmuş olmayı ister miydin? Neden?)

(Ailenin oturduğu yeri fiziksel/çevresel ve sosyokültürel olarak değerlendirir misin? Bulunduğun çevrenin senin suça sürüklenmede etkili olup olmaması konusunda ne düşünüyorsun?

- Ailende aile içi şiddet varsa, kime yönelik olmakta ve ne sıklıkla tekrarlanmakta?
- Ailende suç işleyen biri/birileri varsa, hangi suçlar işlendi? (hapis, tedbir durumu) Bu kişi/kişiler ile ilişkini değerlendirir misin?

8. Çocuğun Suça Sürüklenmesi ve Suça Bakışı

- Sana göre suç nedir? Suç işlemenin nedenlerini bana anlatır mısın? Buna yönelimdeki etkili faktörler sence nelerdi?
- (Yaptığın şeyin suç olduğunu biliyor muydun? Hayırsa, bilseydin bunu yapar mıydın? Neden? Pişmanlık duydun mu? Neden?)
- Suçu işledikten sonraki süreci anlatır mısın? (Seni şikâyet eden/ihbar eden oldu mu? Polise kendin mi gittin yoksa götürüldün mü?)
 - Polis merkezinde senin hakkında yapılan işlemleri bana anlatır mısın? (Haklarını sana anlattılar mı? İlk işlemiden sonraki süreç sana anlatıldı mı? Yanında sana destek olan kimse var mıydı?)

- Soruşturman esnasında sana nasıl davranıldığını düşünüyorsun? Yanında kimler vardı? Soruşturma esnasında haklarının korunması konusunda ne düşünüyorsun?
 - Seninle ve ailenle görüşme ya da sosyal inceleme yapıldıysa, bu süreci değerlendirir misin? Yanlış/eksik ya da doğru gördüğün şeyler nelerdi?
 - Hakkında verilen tedbir kararları hakkında bilgin var mıydı? Çevrende bunların uygulandığı kimse var mıydı? Sana bu tedbir kararları yeterince anlatıldı mı? Sana bunları anlatan kişi/kişiler kimlerdi? Kendilerini sana tanıttılar mı?
 - Tedbir kararlarının verilmesi ve uygulanması esnasında senin ihtiyaç, beklenti ya da sorunlarınla ilgilenilmesi konusunda ne düşünüyorsun?
 - Bu tedbirleri nasıl değerlendiriyorsun? Bunların gerekliliği konusundaki görüşlerin nelerdir? Bu tedbir kararlarının suçu caydırıcı etkisi olduğuna ya da tam tersi yeniden suça sürüklenmede etkili olup olmaması konusunda ne düşünüyorsun?
 - Tedbir kararlarının uygulanması sürecinde yapılan faaliyetleri değerlendirir misin? Bu süreçte yapılanları yeterliliği hakkında ne düşünüyorsun?
 - Sence uygulamaların ne gibi eksiklikleri var? Bu eksikliklerin giderilmesi noktasında önerilerini benimle paylaşır mısın?
- 9. Görüş ve Öneriler**
- Sen de dâhil olmak üzere suça sürüklenen bir çocuğa nasıl davranılması gerektiği konusundaki fikirlerin nelerdir? (Aile, Arkadaş, Okul, Sosyal Çevre, Yasal Süreçte)
 - Son olarak söylemek istediğin bir şey var mı?
 - **Cevaplar için Teşekkürler...**

EK C: Yarı-Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu

Görüşme Yeri ve Tarihi:

Görüşme Başlangıç ve Bitiş Saati:

Ebeveynin Kimlik Bilgileri:

Yaşı:

Cinsiyeti:

Medeni Hali:

Eğitim Durumu:

Kaç Çocuğu Var:

Çalıştığı İş:

Aylık Geliri:

Kimlerle Beraber Yaşadığı:

Varsa İşlediği Suç ve Türü/Kaç kez:

Daha Önce Ceza Almış mı-Aldığı Ceza Türü ve Niteliği:

Tedbir Kararları Hakkında Bilgisi Olup/Olmadığı:

1. Çocuk ve Aile İlişkisi (Suça Sürüklenen Çocuğun Suç İşlediği Dönem İçin)

- Suça sürüklenen çocuğunuz ile ilişkilerinizi anlatır mısınız? Eşiniz ile birlikteyseniz, eşiniz ile ilişkileriniz nasıl? Çocuklarınız ile yeterince ilgileniyor musunuz?
- Sizin bir suç geçmişiniz var mı? Varsa hangi suç türünü işlediniz? Ceza aldınız mı? Ne cezası aldınız? Bu süreçleri anlatır mısınız? Bu süreçte çocuğunuzun neler düşündüğünü ya da hissettiğini biliyor musunuz?
- Çocuğunuz sizinle her şeyini paylaşır mıydı?
- Aile içi ilişki ve iletişimi değerlendirir misiniz? (Ailede en çok sözü geçen kişi kim? Baskıcı mı yoksa demokrat bir aile türüne mi sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz? Çocuğunuz suça sürüklendiği dönemde size karşı itaatkâr mı yoksa isyankâr bir tavır mı takınırdı?)
- Çocuğunuzun hiç evden kaçtı mı? Ne sıklıkla kaçardı? Kaçtığı zamanlarda nereye giderdi? Kimlerle vakit geçirirdi? Eve döndüğü zamanlarda herhangi bir yaptırım ile karşılaşır mıydı?
- Çocuğunuz daha önce kendisine ya da çevresine herhangi bir zarar verdi mi? Evetse, neler yaptı anlatır mısınız? Karşılığında aldığı herhangi bir ceza oldu mu? Bu durumda siz ona nasıl davrandınız?

2. Ailenin Göç Geçmişi

- Sizce göç etmeniz çocuğunuzun suça sürüklenmesinde etkili oldu mu? Neden? (Hiç göç deneyiminiz oldu mu? Evetse, göç etme sebebinizi açıkla mısınız? Göç ettiğiniz yerin suç oranları açısından değerlendirir misiniz?)

3. Ailenin Ekonomik Durumu

- Ailenizin ekonomik durumu sizce nasıl? Sizce bu ekonomik durum ile çocuğunuzun suç işlemesi arasında bir ilişki olabilir mi? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? (Ailede kimler çalışıyor? Ne işte çalışıyorlar? Sizce kazandığınız ücret size yetiyor mu? Çocuklarınızın ihtiyaçlarını karşıladığınızı düşünüyor musunuz? Neden?)
- Suça sürüklenen çocuğunuz, suç işlediği yaşta herhangi bir işte çalıştı mı? Çalıştıysa hangi işlerde çalıştı? Sizce çalıştığı ortam güvenli miydi yoksa risk taşıyor muydu? Nasıl? Çocuğunuz o süre zarfında hiç hukuksuz yoldan para kazandı mı?
- mı? Bunlardan yararlanıyor musunuz? Çocuğunuz hastalandığında onunla yeterince ilgilendiğinize inanıyor musunuz?

4. Arkadaşlık İlişkileri ve Yaşanılan Yer

- Çocuğunuz suça sürüklendiği dönemde arkadaşları ile ilişkileri nasıldı? Onlarla beraber çok vakit geçirir miydi? Kendisinden etkilendiğini düşündüğünüz arkadaşı/arkadaşları var mıydı? O kişi/kişiler ile görüşmesi noktasında müdahale ettiğiniz olur muydu? Sizi dinler miydi?
- Çocuğunuz suça sürüklendiği dönemdeki arkadaşlarından suça sürüklenen kimseler var mıydı? Evetse, hangi suç türleri mevcuttu ve ceza alınmış mıydı? Onlarla görüşmelerine izin verir miydiniz? Sizi bu noktada dinler miydi? Çocuğunuzun suça sürüklenmesinde onlardan etkilendiğini düşünüyor musunuz? Sizce sizin bu noktada bir eksikliği var mı? Nelerdir?
- Çocuğunuzun arkadaşları ile kavga ettiği olur muydu? Çete kurma ya da çete üyesi olma isteği oldu mu? Bu durumda siz ne yaptınız? Çocuğunuzun bıçak vb. tehlikeli maddeler taşıdığı oldu mu?
- Yaşadığınız yerleşim yerini suç oranları açısından değerlendirecek olduğunuzda çocuğunuzun suça sürüklenmesinde etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

5. Eğitim Durumu

- Sizce çocuğunuzun suça sürüklenmesinde okul ve eğitim hayatının bir etkisi var mıdır? Neden? (Çocuğunuzun okul derslerinde/ödevlerinde yardımcı/destek oluyor muydunuz?)

6. Suç İlişkisi

- Çocuğunuzun neden suç işlediğini biliyor musunuz? Sizce etkili olan faktörler nelerdi anlatır mısınız? Çocuğunuzun suça sürüklenmesinde sizin de etkili olduğunuzu düşünüyor musunuz? Neden? Çocuğunuza bu süreçte nasıl davranmanız gerektiğini biliyor musunuz?
- Çocuğunuzun yargılanma sürecini anlatır mısınız? Bu süreçte onun istek, ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alındığına inanıyor musunuz? Neden?
- Yargılanma sürecinde siz ona karşı nasıl davrandınız? Ona bu süreçte yeterince destek olduğunuza inanıyor musunuz?
- Hakkında tedbir kararlarının verilmesini nasıl karşıladınız? Bu tedbir kararları hakkında bilginiz var mıydı?
- Size yönelik bir bilgilendirme oldu mu? Olduysa, bu bilgilendirmenin yeterli olduğuna inanıyor musunuz? Sizi bilgilendiren kişi/kişiler kimdi ve kendilerini tanıttılar mı?
- Bu süreçte herhangi bir zorluk çektiniz mi? Birilerinden destek alabildiniz mi? İstedığınız zaman destek alabileceğinize inanıyor musunuz? Neden?

- İlk uygulama sürecini anlatır mısınız ve yapılan uygulamaları değerlendirir misiniz?
- Suça sürüklenen çocuğunuz hakkında verilen bu tedbir kararlarını değerlendirir misiniz? Sizce bunlar faydalı ve yeterli mi? Eksik ya da yanlış gördüğünüz bir durum varsa bundan biraz bahseder misiniz? Sizce bu nasıl giderilebilir?
- Bu tedbir kararlarına yönelik uygulamaların devam etmesini istiyor musunuz?
- Sizce bunlar yasalarda belirtildiği gibi uygulanıyor mu?
- Bu tedbir kararlarının uygulanma faaliyetlerinin yanında sizce başka ne yapılabilir? Çocuğunuzun tekrar suça sürüklenmesinin önüne geçilmesi için sizce bunlar yeterli mi? Daha başka neler yapılmalı?

7. Görüş ve Öneriler

- Son olarak eklemek istediğiniz bir şey ya da bir öneriniz var mı?

Katılımınız için Teşekkürler...

EK D: Aydınlatılmış Onam Formu (Çocuklar İçin)

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisiyim. Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. Doktora tez çalışmam kapsamında sizinle yapacağım görüşmeler, benim açımdan önemli olacağından lütfen biraz sonra soracağım soruları dikkatlice dinleyiniz. Anlamadığınız veya sormak istediğiniz bir yer olursa lütfen çekinmeden sorunuz.

“Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma: Başat Faktör Olarak Aile Faktörü” başlıklı Doktora tez çalışmamın amacı ilkin; çeşitli sebeplerden dolayı suça sürüklenen çocukların, bu suç eylemlerine tekrar yönelmelerinin önlenmesi ve suç işledikten sonra da rehabilite edilmesi, topluma uyumunun sağlanması amacıyla gerçekleştirilen “koruyucu ve destekleyici tedbir kararları”nın değerlendirilmesi ve bu konudaki aksaklıkların/eksikliklerin çocukların, ailelerinin anlatımıyla ortaya çıkarılmasıdır. İkinci olarak da; suça sürüklenen çocuğun bahsedilen suçu işlemede ve sonrasında ailenin ve diğer faktörlerin ne gibi bir etkisinin olduğunun araştırılması amaçlanmaktadır.

Bundan dolayı gerekli yerlerden resmi izinler alınmış olup, çalışmaya katılımınızın sizin açınızdan herhangi bir olumsuzluk teşkil etmeyeceği noktasında emin olabilirsiniz. Size ait bilgiler ve kimliğiniz, adresiniz bilgileriniz gizli tutulacak, elde edilecek bilgiler sadece araştırma kapsamında kullanılacak ve kişiliğinize zarar verecek her türlü oluşumdan uzak durulacaktır. Ayrıca çalışmaya katılma noktasında gönüllü olmanız önemseneyecektir. Bu sebeple cevapların samimi ve içtenlikle cevaplanması rica olunur. Görüşme için planlanan süre yaklaşık olarak bir saat olarak planlamaktayım ve aktarılan bilgilerin kaydının daha doğru yapılması ve unutulmadan yazıya aktarılmasının sağlanması için izninizle ses kayıt cihazı kullanmayı istiyorum. Anlayışınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Bana anlatılan ve yazılan her şeyi anladım ve çalışmaya katılma noktasında gönüllü olduğumu belirtmek istiyorum.

Katılımcının Adı Soyadı:
Soyadı:

Araştırmacının Adı

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

EK E: Aydınlatılmış Onam Formu (Aileler İçin)

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisiyim. Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. Doktora tez çalışmam kapsamında sizinle yapacağım görüşmeler, benim açımdan önemli olacağından lütfen biraz sonra soracağım soruları dikkatlice dinleyiniz. Anlamadığınız veya sormak istediğiniz bir yer olursa lütfen çekinmeden sorunuz.

“Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma: Başat Faktör Olarak Aile Faktörü” başlıklı Doktora tez çalışmamın amacı ilkin; çeşitli sebeplerden dolayı suça sürüklenen çocukların, bu suç eylemlerine tekrar yönelmelerinin önlenmesi ve suç işledikten sonra da rehabilite edilmesi, topluma uyumunun sağlanması amacıyla gerçekleştirilen “koruyucu ve destekleyici tedbir kararları”nın değerlendirilmesi ve bu konudaki aksaklıkların/eksikliklerin çocukların, ailelerinin anlatımıyla ortaya çıkarılmasıdır. İkinci olarak da; suça sürüklenen çocuğun bahsedilen suçu işlemede ve sonrasında ailenin ve diğer faktörlerin ne gibi bir etkisinin olduğunun araştırılması amaçlanmaktadır.

Bundan dolayı gerekli yerlerden resmi izinler alınmış olup, çalışmaya katılımınızın sizin açınızdan herhangi bir olumsuzluk teşkil etmeyeceği noktasında emin olabilirsiniz. Size ait bilgiler ve kimliğiniz, adresiniz bilgileriniz gizli tutulacak, elde edilecek bilgiler sadece araştırma kapsamında kullanılacak ve kişiliğinize zarar verecek her türlü oluşumdan uzak durulacaktır. Ayrıca çalışmaya katılma noktasında gönüllü olmanız önemseneyecektir. Bu sebeple cevapların samimi ve içtenlikle cevaplanması rica olunur. Görüşme için planlanan süre yaklaşık olarak bir saat olarak planlamaktayım ve aktarılan bilgilerin kaydının daha doğru yapılması ve unutulmadan yazıya aktarılmasının sağlanması için izninizle ses kayıt cihazı kullanmayı istiyorum. Anlayışınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Bana anlatılan ve yazılan her şeyi anladım ve çalışmaya katılma noktasında gönüllü olduğumu belirtmek istiyorum.

Katılımcının Adı Soyadı:

Araştırmacının Adı

Soyadı:

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

EK-F: Etik Kurul Raporu

Sayı: 505

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Tarih: 28/04/2017

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı tarihi: 28.04.2017
Toplantı no: 03
Proje no: 401
Karar no: 2017/20

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ'un sorumlu araştırmacı olduğu, 401 kayıt numaralı ve "Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen ve Hakkında Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma" başlıklı araştırma proje önerisi, gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, en geç 6 (altı) ay içinde kurum izin belgesinin etik kurula sunulması koşuluyla etik açıdan uygun bulunmuştur.

Doç. Dr. Kezban TEPELİ (Başkan)

Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ (Üye)

Prof. Dr. Ramazan ARI (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Emel FİLİZ (Üye)

Prof. Dr. Belgin AKIN (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Hacer Alan DİKMEN (Üye)

KATILMADI

Prof. Dr. Şebnem ASLAN (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Muhammet Ali CEBİRBAY (Üye)

Doç. Dr. Sema VİT MAZ (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Ebru BAYRAK (Üye)

Doç. Dr. Nazan AKTAŞ (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Devlet ALAKOÇ PİRPIR (Üye)

KATILMADI

Doç. Dr. Deniz KOÇOĞLU (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Fatma ÖZLEM YILMAZ (Üye)

Doç. Dr. Fatma TAŞ ARSLAN (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Doğa BAŞER (Üye)

KATILMADI

EK-G: Milli Eğitim Bakanlığı İzin Belgesi

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.20794829

05.12.2017

Konu: Araştırma İzni
(Aysel TEKGÖZ OBUZ)

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 22/11/2017 tarihli ve 74668451-044 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi Araş. Gör. Aysel TEKGÖZ OBUZ'un "Ekolojik Sistem Yaklaşımı Kapsamında Suça Sürüklenen ve Hakkında Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocuklara Yönelik Nitel Bir Çalışma " konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler ile eğitimlerine devam eden öğrenci ve velilerine eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmacı, Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamak zorundadır. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmalar 2017-2018 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Mukadder GÜRSOY
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Nitel Alan Araştırma Dosya İnceleme Soru Formu (1 sayfa)
- 2-Yarı Yapılandırılmış Çocuk Görüşme Formu (3 sayfa)
- 3-Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu (3 sayfa)
- 4-Uzmanlara Yönelik Odak Grup Görüşme Soru Formu (1 sayfa)

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No: 4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci IŞIK VHKİ
Tet: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0 332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 331b-2c5b-3dd6-b54f-32f7 kodu ile teyit edilebilir.

8. ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Bingöl’de doğdu. İlk ve orta öğretimini Bingöl’de tamamladı. 2011 yılında Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden Fakülte Birinciliği derecesi ile mezun oldu. Mezun olduğu yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sosyoloji Anabilim dalında Yüksek Lisansa başladı ve 2013 yılında mezun oldu. 2013 yılında Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü’ne Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı kapsamında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Doktora eğitimi nedeniyle Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’ne görevlendirildi. 2013-2014 eğitim ve öğretim yılında (1 yıl) Sosyal Hizmet Bölümü’nde bilimsel hazırlık dersleri aldı. Halen Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.